

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA 2022

2023. gada oktobris

Satura rādītājs

Satura rādītājs	2
Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā	1
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē	1
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums	3
1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana	10
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	12
2.1. Kopsavilkums.....	12
2.2. Piena un piena produktu ražošana	16
2.3. Cūkgaļas ražošana	21
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	27
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	33
2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība.....	37
2.7. Zirgkopība	41
2.8. Graudu ražošana.....	43
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana.....	54
2.10. Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības	60
2.11. Kartupeļu ražošana.....	65
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana	73
2.13. Biškopība	75
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	78
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība	82
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	86
2.17. Traktortehnika	89
2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte	90
2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	92
2.20. Lopbarības augu sēkludzēšana.....	96
3. Pārtikas nozares attīstība	103
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	103
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	107
4. Zivsaimniecība	110
4.1. Zvejniecība	110
4.2. Akvakultūra	111
4.3. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība.....	112
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.....	119
5.1. Nacionālās subsīdijas	119

5.2.	Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai.....	119
5.3.	Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	120
5.4.	Nodokļi	124
5.5.	Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām.....	125
6.	ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	129
6.1.	Tiešie maksājumi.....	129
6.2.	Savstarpējā atbilstība.....	146
6.3.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	147
6.4.	Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem	152
6.5.	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam.....	152
6.6.	Valsts lauku tīkls.....	176
7.	Ārējā tirdzniecība	180
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	180
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze.....	183
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas	191
8.1.	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte	191
8.2.	Bulduru tehnikums	201
8.3.	Malnavas koledža.....	205

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

Abreviatūra vai saīsinājums	Paskaidrojums
AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
att.	attēls
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
cnt	centners
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EJIZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
<i>Eurostat</i>	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
ESAF	Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
ITF	Informācijas tehnoloģiju fakultāte
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LBTU	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LGLA	šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA "Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija"
LEK	lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LF	Lauksaimniecības fakultāte
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs"
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LZAA	biedrība "Latvijas Zvēraudzētāju asociācija"
MF	Meža fakultāte
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
mljrd.	miljardi
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVO	nevalstiskā organizācija

NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTF	Pārtikas tehnoloģijas fakultāte
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RO	ražotāju organizācijas
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t. i.	tas ir
t. sk.	tajā skaitā
tab.	tabula
TF	Tehniskā fakultāte
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
u. tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
VTU	Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

Avots: ZM sagatavota infografika (sagatavota pēc 2023. g. maija datiem)

Atkopjoties no Covid-19 krīzes, 2021. gadā ekonomika atkal sāka pastiprināties. Apjomīgie valdības un ES fondu atbalsta pasākumi, kā arī epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās veicināja Latvijas ekonomikas atveseļošanos, un IKP 2021. gadā palielinājās par 4,3 %.

Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ekonomiskā izaugsme Latvijā 2022. gadā palēninājās līdz 2,8 %. Ekonomikas attīstību 2022. gadā ievērojami ietekmēja kara izraisītie piegādes ķēžu pārrāvumi, energoresursu un pārtikas dārdzības izraisītais inflācijas kāpums, kā arī globālā pieprasījuma samazināšanās. 2022. gada pirmajā pusgadā vēl pilnā mērā nebija jūtamas kara sekas, un ekonomika salīdzinājumā ar 2021. gada pirmo pusgadu pieauga par 4,9 %.

Kāpumu ietekmēja zemā bāze 2021. gada sākumā un pakāpeniska Covid-19 ierobežojumu atcelšana, tomēr otrajā pusgadā izaugsme gadā kopumā samazinājās līdz 0,9 %, pasliktinoties eksporta importa saldo bilanci un samazinoties privātā patēriņa un investīciju pieauguma tempam.

Sagaidāms, ka ģeopolitiskā nenoteiktība un augstās cenas turpinās ietekmēt ekonomisko attīstību arī 2023. gadā. Visticamāk, 2023. gada pirmajā pusē būs vērojams visai mērens ekonomikas izaugsmes temps. Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2023. gadā kopumā IKP saglabāsies tuvu 2022. gada apjomam, ja būtiski nemainīsies esošā ģeopolitiskā situācija.

Ekonomikas turpmākā attīstība vidēja termiņa periodā ir atkarīga no situācijas ārējā vidē un reformu gaitas. Lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību, īpaši ģeopolitisko situāciju. Tāpat svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas turpmākā attīstība. Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt veidos gan panāktā makroekonomiskā stabilitāte, kas ir uzlabojusi Latvijas kredītreitingus, gan plānoto ES atbalsta programmu efektivitāte un uzlabojumi uzņēmējdarbības vidē.

Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocību pamatā galvenokārt ir tehnoloģiskie faktori, ražošanas efektivitātes uzlabošana un inovācijas, mazāk – lēts darbaspēks un mazas resursu cenas. Vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes temps var sasniegt 4–5 % pieaugumu gadā. Ieilstot karam Ukrainā, ekonomikas atveseļošanās temps varētu būt lēnāks.

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozares struktūrā dominē lauksaimniecība un mežsaimniecība. Tā kā nozares darbība ir cieši saistīta ar laikapstākļiem, nozarē kopumā vērojama svārstīga izaugsme. Pēc straujā krituma 2021. gadā produkcijas apjoms 2022. gadā strauji palielinājās. To veicināja produkcijas apjoma kāpums augkopībā un lopkopībā, kā arī mežsaimniecībā un mežizstrādē, bet zivsaimniecības nozarē bija vērojams samazinājums. Kopumā nozarē pēdējos gados līdz pandēmijai lēnām palielinājās gan nodarbināto, gan arī aizņemto darbavietu skaits, bet 2020. gadā Covid-19 ietekmē darbavietu skaits saruka lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, toties palielinājās zivsaimniecībā. 2021. gadā aizņemto darbavietu skaits samazinājās visās apakšnozarēs, bet 2022. gadā – tikai lauksaimniecībā (augkopībā un lopkopībā, medniecībā un saistītajās palīgdarbības nozarēs).¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2. red. A, fakt. cenās; A iekļauj A01, A02, A03) pievienotā vērtība 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu kopumā ir palielinājusies par 40,8 %, un tās īpatsvars sasniedza 5,8 % no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).²

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2020.–2022. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)²²¹

Gads	2020.		2021.		2022.	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	30 265 089	...	33 616 535	...	39 062 518	...
Pievienotā vērtība kopā	26 436 588	100	29 439 655	100	34 426 320	100
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītās palīgdarbības (A01)	764 416	2,89 %	760 268	2,58 %	1 031 159	3,00 %
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	490 186	1,85 %	602 585	2,05 %	907 511	2,64 %
Zivsaimniecība (A03)	59 070	0,22 %	59 195	0,20 %	63 482	0,18 %
Pārtikas produktu ražošana (C10)	555 487	2,10 %	569 542	1,93 %	695 677	2,02 %
Dzērienu ražošana (C11)	75 208	0,28 %	81 710	0,28 %	107 413	0,31 %

¹ 2023. gada aprīļa makroekonomiskais apskats "Latvijas makroekonomiskais apskats #80 | 2023. gada aprīlis" <https://www.em.gov.lv/latvijas-makroekonomiskais-apskats>.

² Dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

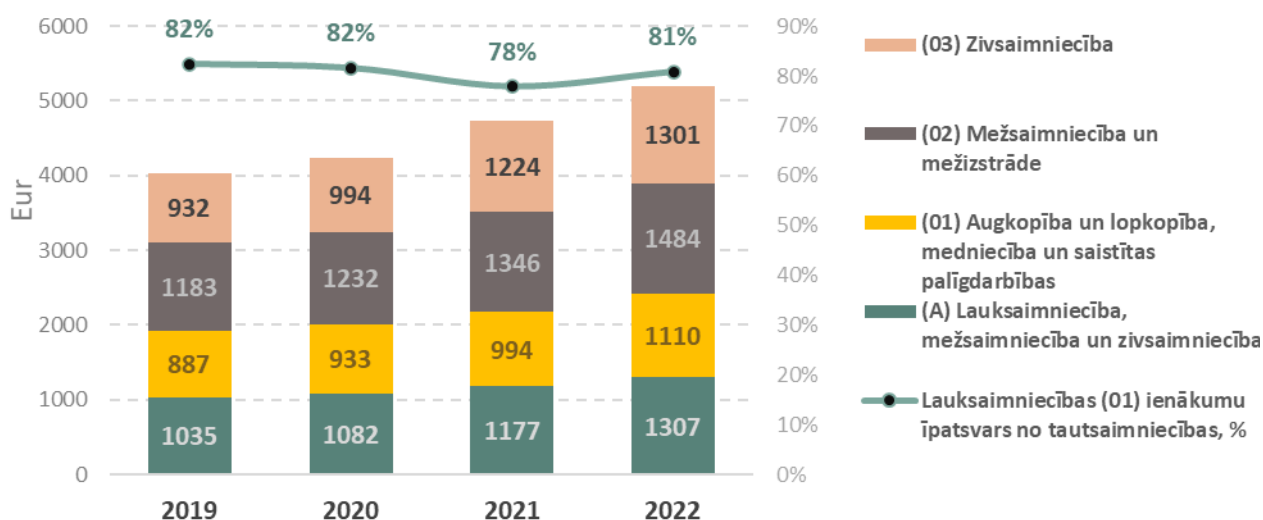
Darba tirgū 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem nodarbināto iedzīvotāju skaits ir palielinājies par 18,0 tūkstošiem jeb 2,2 % un bezdarbnieku skaits samazinājies par 6,0 tūkstošiem jeb 8,5 %. 2022. gadā valstī bija 840,0 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 64,2 tūkstoši bezdarbnieku. Kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 6,9 % – par 0,7 procentpunktiem zemāks nekā 2021. gadā un par 1,2 procentpunktiem zemāks nekā 2020. gadā.²

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2023. gada sākumā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ir palielinājies par 7,3 tūkstošiem jeb 0,4 %, sasniedzot 1,883 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2012. gada sākuma līdz 2023. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 161,8 tūkstošiem jeb 7,9 %.²

2023. gadā sākumā laukos dzīvojošo skaits ir palielinājies par 2,7 tūkstošiem jeb 0,5 %, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 4,6 tūkstošiem jeb 1,1 %. 2023. gada sākumā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija 30,2 %. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2022. gadā bija 7,1 % – par 0,6 procentpunktiem zemāks nekā 2021. gadā, savukārt laukos bezdarba līmenis samazinājās līdz 7,0 % un bija par 1,1 procentpunktu zemāks nekā gadu iepriekš.²

2022. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2. red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 59,9 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 1,0 tūkstotiem jeb par 2,4 %, t. i., līdz 42,8 tūkst. nodarbināto. Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2022. gadā veidoja 4,8 % – par 0,01 procentpunktu mazāk nekā 2021. gadā.²

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu mēneša vidējā bruto darba samaksa lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 117 eiro jeb 11,8 % un bija 1110 eiro. Vidējā atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (A) palielinājās par 130 eiro jeb 11,0 % un bija 1307 eiro (sk. 1.1. att.).²

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2. red.) 2019.–2022. gadā²

Avots: ZM

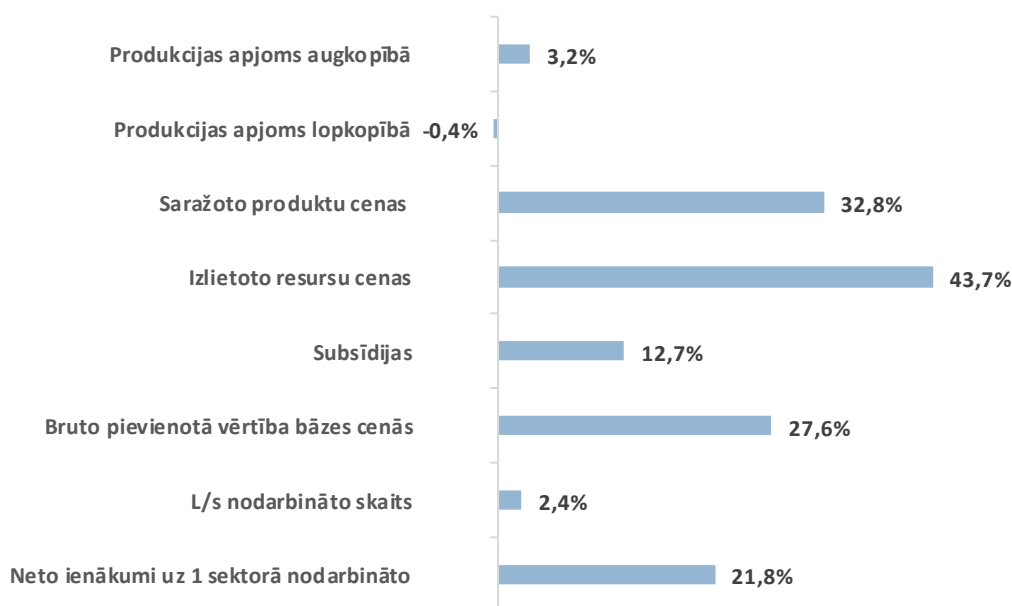
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

Lauksaimniecības sektora ekonomiskie rādītāji par 2022. gadu ir analizēti, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja tās saimniecībā netiek atsevišķi uzskaitītas.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, un pēc nepieciešamības tie ir pārrēķināti vai uz tiem ir balstīts novērtējums. Precizējot datus, ir koriģēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā informācija par 2022. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši par izmaksām.

Ienākumu analīzē atbilstoši ES lietotajai LEK metodikai tiek izmantota galaprodukcija, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u. c.

2022. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā liecina, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ienākumi ir turpinājuši palielināties, turklāt to kāpums ir nozīmīgāks nekā 2021. gadā. Kopumā lauksaimniecībā pēdējos gados ir vērojama stabila kopējo ienākumu palielināšanās tendence. Kā redzams no 1. attēlā apkopotās informācijas, galvenais faktors, kas palielināja ienākumus, bijis saražoto produktu cenu kāpums (vidēji par 32,8%), kas spēja kompensēt daudzu citu nelabvēlīgu faktoru ietekmi. Galvenais ienākumu gūšanu kavējošais faktors savukārt bija izlietoto resursu cenu pieaugums (43,7%), kas bija pat lielāks nekā saražotajai produkcijai. To gan spēja kompensēt nozīmīgs subsīdiu palielinājums (par 12,7%), kā arī produkcijas apjoma palielinājums augkopībā. (Sk. 1.2. att.)

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju pārmaiņas 2022./2021. gadā

Avots: AREI (LEK)

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem CSP dati liecina arī par to, ka lauksaimniecībā nedaudz lielāks bijis darba ieguldījums (par 2,4%), tāpēc vidējie ienākumi uz vienu nodarbināto ir palielinājušies nedaudz mazāk nekā lauksaimniecības pievienotā vērtība, tomēr arī šis ienākumu kāpums ir lielāks nekā 2021. gadā, kad ienākumi uz nodarbināto palielinājās par 15%. Tiesa, dati par izmaksām ir novērtēti, ņemot vērā cenu indeksus, tādēļ tie vēl tiks precizēti, kad būs apkopotigrāmatvedības dati par faktiskajām izmaksām.

Fiziskā apjoma pārmaiņas

Sējumu kopplatība 2022. gadā ir saglabājusies iepriekšējā līmenī. Sējumu struktūrā ir palielinājies ziemāju graudaugu un rapšu īpatsvars, bet samazinājies vasarāju graudaugu un lopbarības kultūru īpatsvars. Samazinās arī kartupeļu un lauka dārzeņu platības, toties palielinājušās augļkoku un ogulāju stādījumu platības. Produkcijas apjoma kāpums augkopībā panākts gan uz ražības, gan uz sējumu struktūras rēķina, samazinot lopbarības aizņemto platību un audzējot vairāk laukaugu. Ievērojami

lielāka ir kļuvusi vairāku nozīmīgu produktu, piemēram, vasaras kviešu, miežu, auzu, pākšaugu un kartupeļu, vidējā ražība. Savukārt ražības būtiski ir samazinājusies ziemas rapšiem pārziemošanas apstākļu ietekmē. Tādējādi kopražā graudaugiem ir palielinājusies par 8 %, pākšaugiem – par 66 %, augļiem un ogām – par 20 %, bet samazinājusies rapsim (par 16 %) un dārzeņiem (par 10 %). Kartupeļu un lopbarības augu kopražā nav ievērojami mainījusies.

Lopkopības nozarēs kopējais apjoms turas diezgan stabilā līmenī. 2022. gadā ir konstatēts kopējā apjoma neliels samazinājums par 0,4 %, galvenokārt piena ražošanā (par 1 %), kā arī liellopu izaudzēšanā (par 3,4 %). Dažās apakšnozarēs ir neliels pieaugums, piemēram, putnu gaļas ražošanā un aitu audzēšanā par 4 %.

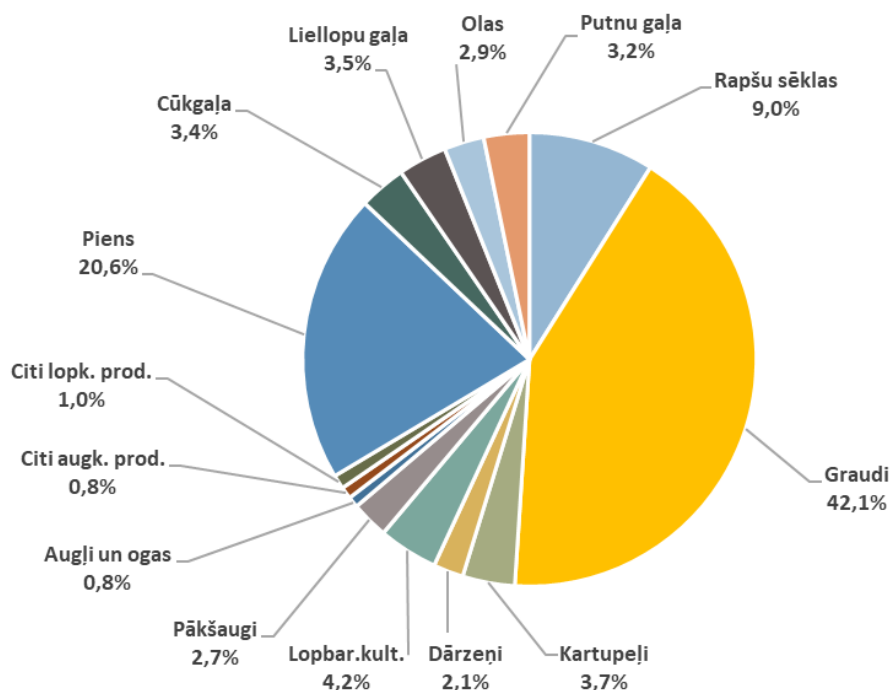
Cenu pārmaiņas

Cenu pārmaiņas 2022. gadā raksturoja ievērojama to palielināšanās, īpaši visā pasaulē tirgotajiem produktiem. Pēc strauja cenu palielinājuma gada pirmajā pusē pasaules cenas vēlāk sāka samazināties, tomēr gada vidējie lielumi būtiski pārsniedz iepriekšējā gada rādītājus. Tas atspoguļojas arī lauksaimniecības produktu cenās Latvijā. Kopumā straujāks cenu kāpums bija lopkopības produktiem – vidēji par 39 %, kā arī augkopībā (par 31 %). Vidējo cenu kāpumu Latvijā sekmēja tas, ka straujāk cenas kāpa tieši galvenajiem produktiem: pienam – par 48 %, graudaugiem – par 43 %. No graudaugiem cena visvairāk palielinājās auzām – par 69 %, tomēr pat šādā situācijā cena samazinās dažām produktu grupām, piemēram, dārzeņiem (par 16 %).

Lopkopībā nozīmīgs cenu kāpums ir gandrīz visiem produkcijas veidiem. Olu cenas pieaugušas par 42 %, liellopu gaļas – par 40 %, cūkgaļas – par 25 %, aitu gaļas – par 20 %, putnu gaļas – par 18 %. Vienīgi kažokādām konstatēts cenu samazinājums par 29 %.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2022. gadā sasniedza 2228 milj. eiro, kas ir par 37 % vairāk nekā 2021. gadā un arī daudz vairāk nekā jebkurā iepriekšējā gadā. No kopējās vērtības teju divas trešdaļas (65,5 %) veidoja augkopība un tikai 34,5 % lopkopība. Tas nozīmē, ka par 0,5 procentpunktiem ir pieaudzis lopkopības īpatsvars. Galveno produktu īpatsvars kopējā gala produkcijas struktūrā 2022. gadā ir apkopots 1.3. attēlā.

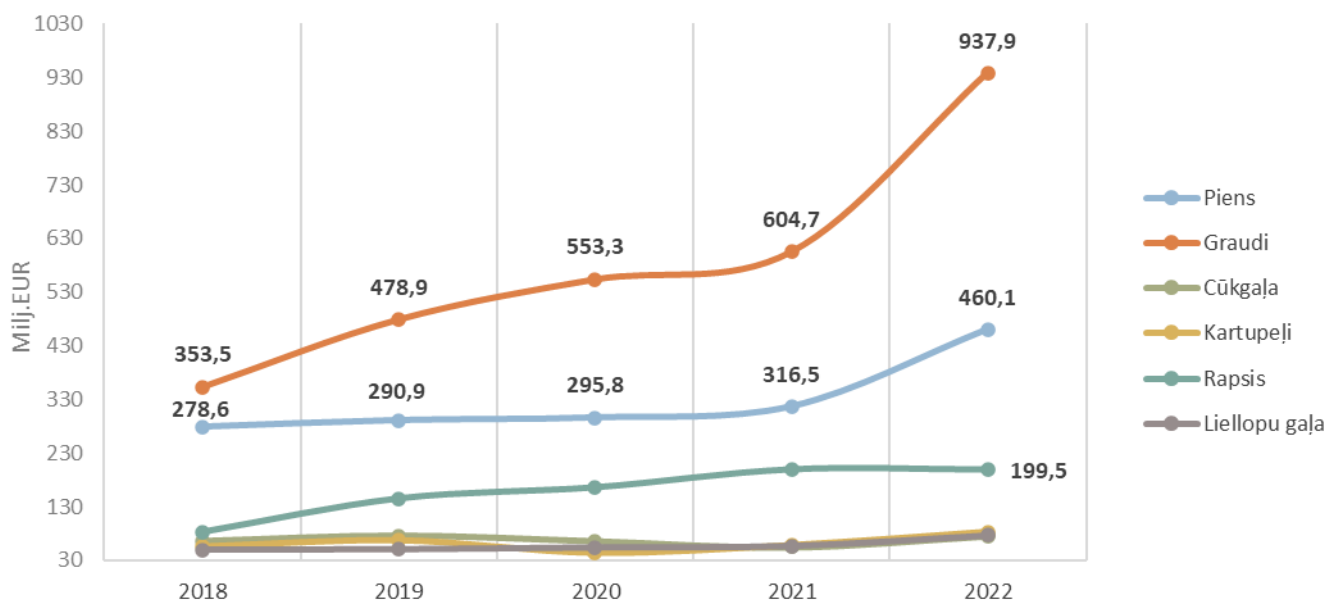

1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2022. gadā (prognoze) (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Produktu struktūrā cenu un daudzuma pārmaiņu ietekmē 2022. gadā ir palielinājies tieši nozīmīgāko produktu īpatsvars, vivairāk tieši graudaugiem – no 37 % līdz rekordlielām 42 %. Pavisam 15 gadu laikā (2007.–2022.) graudaugu īpatsvars ir audzis par 15 procentpunktiem. Savukārt piena īpatsvars ir palielinājies par 1,2 procentpunktiem, sasniedzot 20,6 %. Nozīmīgi palielinājies arī pākšaugu īpatsvars – no 1,8 līdz 2,7 %. Kartupeļu, augļu un ogu, liellopu gaļas, cūkgaļas un olu īpatsvars saglabājies iepriekšējā gada līmenī, bet pārējās produktu grupās tas ir samazinājies, sevišķi strauji dārzeņiem – gandrīz divas reizes (no 3,9 līdz 2,1 %).

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības pārmaiņas 2018.–2022. gadā apkopotas 3. attēlā. No tā redzams, ka 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir turpinājusi kāpt graudu un piena produkcijas, kā arī kartupeļu, cūkgaļas un liellopu gaļas vērtība. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem nav palielinājusies rapšu produkcijas vērtība. Salīdzinot vairāku gadu posmu, redzams, ka graudu kopvērtība arvien vairāk atraucas no pārējiem produkcijas veidiem, turklāt palielinās rapšu, kā arī piena un liellopu produkcijas vērtība. Pārējo produktu vērtības tendences ir svārstīgas.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika (bāzes cenās, milj. EUR)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir ne tikai atkarīgi no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

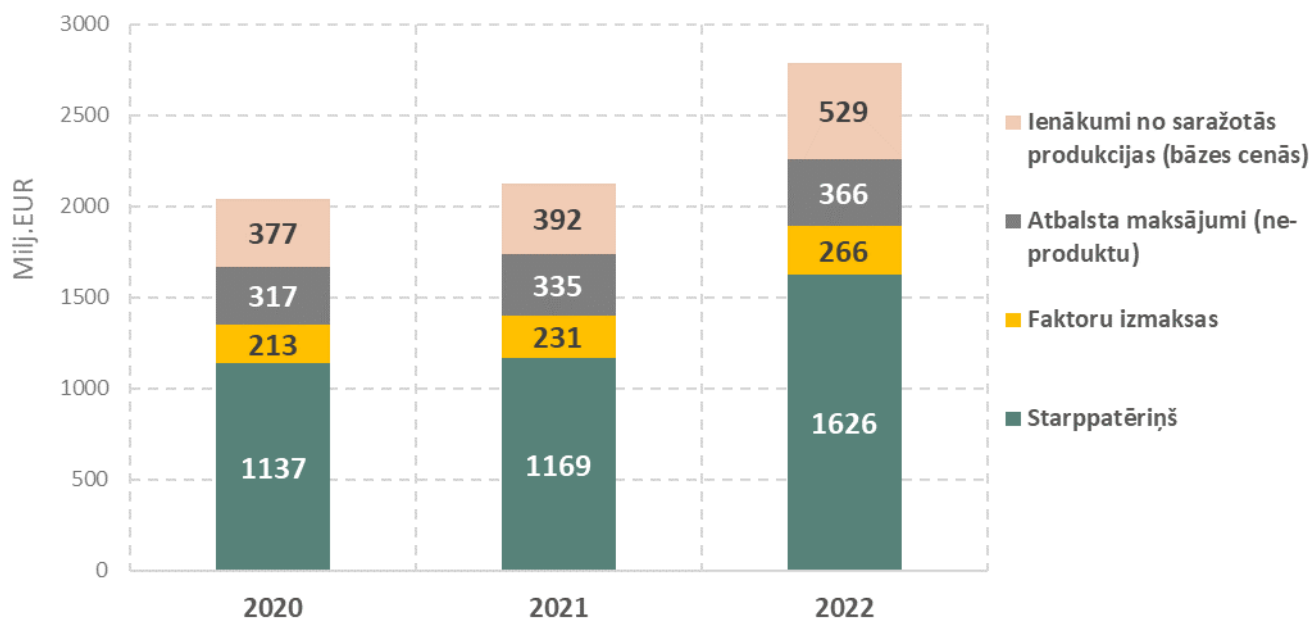
1.5. attēls parāda struktūru ieņēmumiem no lauksaimnieciskās darbības: cik liela ir starppatēriņa un faktoru izmaksu daļa, un cik lielu daļu veido lauksaimnieku ienākumi.

Kā redzams no 4. attēla datiem, 2022. gadā lauksaimnieku ienākumi no saražotās produkcijas ir ievērojami palielinājušies un veido 529 milj. eiro. Kāpums pret iepriekšējo gadu ir par 35 % jeb 137 milj. eiro. Ienākumu palielinājums par 31 milj. eiro ir gūts arī uz subsīdiju jeb atbalsta rēķina bez piesaistes konkrētiem produktiem (t. s. neproduktu subsīdijas). 2022. gadā ir sasniegts jauns ienākumu rekords lauksaimniecības nozarē, iepriekšējo (2021. gada) lielāko ienākumu kopsummu pārsniedzot par 23 %.

Par 44 % palielinoties starppatēriņa resursu cenām, strauji – par 39 % – kāpusi arī izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība. Izlietojamo resursu apjoma pārmaiņas ir novērtētas ar samazinājumu par 3,2 %. Dati par resursu izlietojumu gan ir tikai provizoriski un tiek precizēti gada otrajā pusē. Pašlaik ir pieejami dati par minerālmēslu patēriņu, kas samazinājies par 9 %, galvenokārt cenu kāpuma dēļ, jo, pēc resursu cenu monitoringa datiem, 2022. gadā tieši minerālmēslu cenas palielinājās visvairāk – 2,1 reizi. Strauji ir palielinājušās arī energoresursu cenas – vidēji par 65 %, kā arī augu aizsardzības

līdzekļu cenas – par 50 %. Lopbarības cenas vidēji palielinājušās par 32 %. Atsevišķās citās resursu grupās cenu kāpums ir mazāk izteikts.

Strauji ceļoties starppatēriņa cenām, starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē 2022. gadā ir palielinājies par 2 % un veido 67 %. Tas pastāvīgi ir augstāks nekā ES vidējais līmenis, kas ir aptuveni 60 %.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi).

Avots: AREI (LEK)

Saražotās produkcijas apjoma palielināšanās pēdējos gados ir sekmējusi lielāku reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvaru lauksaimnieku ienākumu veidošanā: 2018. gadā ražošanas daļa veidoja tikai mazāk par trešdaļu no ienākumiem (31 %), bet 2022. gadā – jau 59 %, kas ir vairāk nekā gadu iepriekš (56 %). Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi.

Pievienotās vērtības un ienākumu pārmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, ir iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2022. gadam aprēķināta 794,5 milj. eiro apmērā. Tas veido 28 % palielinājumu salīdzinājumā ar 2021. gadu. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) ir sasniegusi 959 milj. eiro, palielinoties par 23 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), ir aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 895 milj. eiro apmērā, tas ir, par 23 % vairāk nekā 2021. gadā.

Ārējās izmaksās iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kas saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, 2022. gadam novērtēti 33 milj. eiro apmērā (2021. gadā – 31,5 milj. eiro). Galvenie ienākumus veidojošie rādītāji ir apkopoti 1.2. tabulā.

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas

Rādītājs	Vērtība			Izmaiņas (+ -)	
	2020.	2021.	2022.(p)	2021./2020.	2022./2021.
Augkopība	1029,0	1078,7	1458,0	5 %	35 %
Graudaugi	553,3	604,7	937,9	9 %	55 %
Rapši	166,3	199,9	199,5	20 %	0 %
Lopbarības kultūraugi	134,1	91,7	94,5	-32 %	3 %
Dārzeņi	55,2	62,8	47,8	14 %	-24 %
Kartupeļi	43,8	58,3	83,1	33 %	43 %
Pākšaugi	35,9	29,0	59,1	-19 %	103 %
Augļi un ogas	19,5	13,6	17,3	-30 %	27 %
Citi augu produkti	20,9	18,6	18,9	-11 %	2 %
Lopkopība	533,2	553,3	770,5	4 %	39 %
Piens	295,8	316,5	460,1	7 %	45 %
Liellopi	54,0	56,9	77,6	5 %	36 %
Cūkas	66,0	54,9	74,7	-17 %	36 %
Mājputni	54,7	59,1	72,3	8 %	23 %
Olas	44,2	45,9	63,5	4 %	38 %
Citi dzīvnieku produkti	18,5	19,9	22,3	8 %	12 %
Lauksaimniecības preču izlaide	1562,2	1632,0	2228,6	4 %	37 %
t. sk. izlaide ražotāju cenās	1490,7	1582,9	2161,6	6 %	37 %
ar produktiem saist. subsīdijas	71,5	49,1	67,0	-31 %	36 %
Pakalpojumi	34,7	30,4	37,2	-13 %	23 %
Neatdalāmās blakusdarbības	130,2	129,9	155,2	0 %	19 %
Lauks. nozares izlaide	1727,2	1792,3	2420,9	4 %	35 %
Starppatēriņš	137,0	1169,4	1626,4	3 %	39 %
Starppat. īpatsvars % "nozares" izlaidē	66 %	65 %	67 %	-1 %	3 %
Bruto pievienotā vērtība	590,1	622,9	794,5	6 %	28 %
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	317,2	334,9	366,0	6 %	9 %
Ar ražošanu saistītie nodokļi	20,4	21,0	21,7	3 %	4 %
Pamatlīdzekļu nolietojums	142,6	154,3	179,7	8 %	16 %
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	744,3	782,5	959,1	5 %	23 %
Ārējās izmaksas	50,1	55,7	64,3	11 %	15 %
Ienākumi no lauksaimn. darbības	694,1	726,9	894,9	5 %	23 %
Nodokļi no ienākuma	84,1	90,5	101,4	8 %	12 %
Algoto darbinieku ienākumi	126,7	133,6	146,7	5 %	10 %
Ģimenes darbaspēka ienākumi	483,4	502,7	646,8	4 %	29 %
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	67,2	61,2	62,6	-9 %	2 %
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	9085	10 406	12 673	15 %	22 %

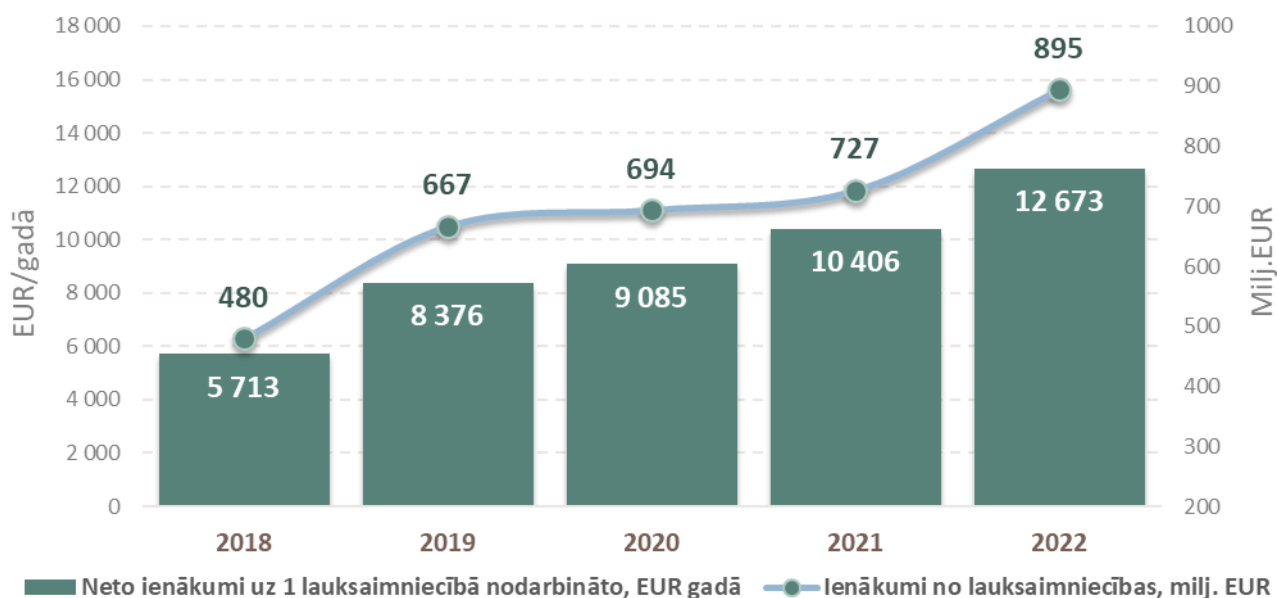
Avots: AREI (LEK)

p – prognoze

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2022. gadā bija 12 673 eiro gadā jeb 1056 eiro vidēji mēnesī – tas ir ne vien par 22 % vairāk nekā 2021. gadā, bet arī vairāk nekā jebkurā iepriekšējā gadā (sk. 1.6. att.). Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, izvērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī izdarīts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, redzams, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi kopumā strauji palielinās – 2,2 reizes četru gadu laikā (2018.–2022.), tas ir, par 222 %. Nozīmīgākie faktori, kas

veicināja ienākumu kāpumu, bija lielāka darba produktivitāte, kas ļauj saražot vairāk produkcijas, būtiski nepalielinot resursu patēriņu, kā arī cenu dinamika, kas pēdējos gados ir bijusi lauksaimniekiem labvēlīga. Produktivitātes palielināšanās vispirms attiecas uz galveno augkopības produktu ražības kāpumu, kā arī nozaru struktūras pārmaiņām, lauksaimniekiem pievēršoties ienesīgāku kultūru audzēšanai. Nozīme ir arī subsīdiju palielinājumam.

1.6. attēls. Lauksaimnieku ienākumu dinamika

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2022. gadā sasniedza 1006 eiro (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja 105 % no vidējās neto darba samaksas valstī (salīdzinājumam – 2021. gadā tie bija 92 %). Tas nozīmē, ka pirmo reizi vidējie lauksaimnieku ienākumi ir pārsnieguši vidējo darba algu Latvijā. Ilgtermiņa dati rāda, ka pēc Latvijas iestāšanās ES lauksaimnieku ienākumi attiecībā pret valstī vidējiem visbiežāk atradušies 70–80 % robežās no tiem. Tas nozīmē, ka pēdējos gados lauksaimnieku ienākumi ir palielinājušies arī attiecībā pret citām nozarēm. Izvērtējot šos datus, ir jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās – to galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto atrodas mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir daudz lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (sk. 1.3. tab.), aprēķināts, ka 2022. gadā ienākumu palielinājumu ir sekmējušas gan cenu, gan apjoma, gan subsīdiju pārmaiņas. Mainoties apjomam, ienākumi ir palielinājušies par 67,6 milj. eiro (jeb par 9 %), savukārt, mainoties produktu un resursu cenā, tie palielinājās par 55,9 milj. eiro (par 7 %).

1.3. tabula

Apjoma un cenu pārmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2022. gadā

Rādītāji	2021. g. (milj. EUR)	2022. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2022./2021. (milj. EUR)			Apjoma indeksi 2022./ 2021.	Cenu indeksi 2022./ 2021.
	Faktiskajās cenās	2021. gada cenās	2022. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme		
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	1792,3	1826,4	2420,9	628,6	34,1	594,5	101,9 %	132,6 %
t. sk. izlaide ražotāju cenās	1743,1	1772,8	2353,9	610,8	29,6	581,1	101,7 %	132,8 %
produktu subsīdijas	49,1	53,6	67,0	17,9	4,5	13,4	109,1 %	125,0 %
Starppatēriņš	1169,4	1131,6	1626,4	457,0	-37,8	494,8	96,8 %	143,7 %

Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	622,9	694,8	794,5	171,6	71,9	99,7	111,5 %	114,4 %
Faktoru izmaksas	230,9	235,3	265,6	34,7	4,4	30,4	101,9 %	112,9 %
Atbalsts (neproduktu)	334,9	334,9	366,0	31,1	0,0	31,1	100,0 %	109,3 %
Ienākumi l/s nozarē	726,9	794,4	894,9	168,0	67,6	100,4	109,3 %	112,6 %

Avots: AREI (LEK)

Papildus tam subsīdiju pārmaiņas ienākumiem ir ļāvušās palielināties par 44,5 milj. eiro jeb par 5 %. Lielākas ir bijušās gan produktu subsīdijas uz produkcijas vienību, gan neproduktu subsīdijas. Daļēji tas ir saistīts ar kompensācijas maksājumiem 2022. gada nogalē vairākām nozarēm izmaksu palielinājuma segšanai. Jāpiebilst, ka šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz 2022. gadu, taču var tikt maksātas arī vēlāk. Šī iemesla dēļ dati par to apjomu ir orientējoši un vēlāk tiks precizēti. Kopējais ienākumu palielinājums lauksaimniecības nozarē ir aprēķināts par 168 milj. eiro jeb par 23 %.

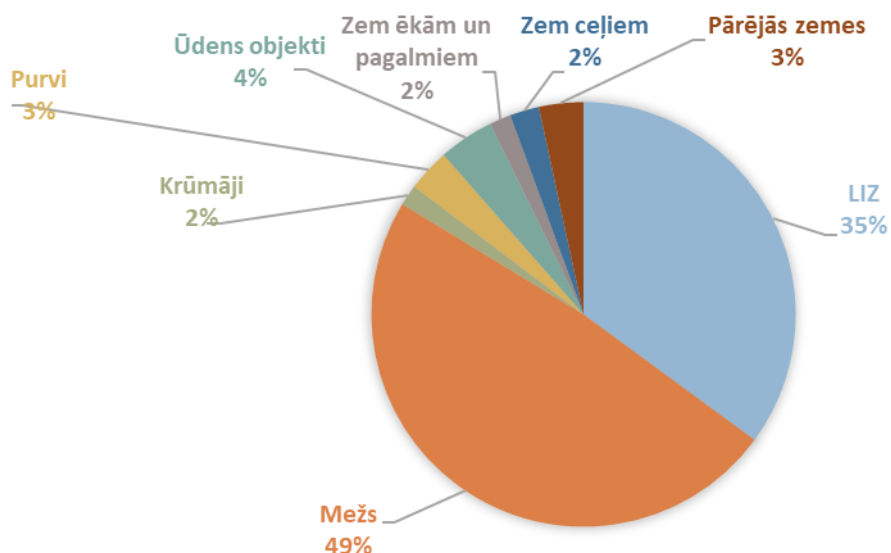
Salīdzinājums ar citām ES valstīm

Pēc EUROSTAT datiem par 2022. gadu (LEK 2. novērtējums), lielākajā daļā ES valstu lauksaimnieku ienākumi ir palielinājušies. Vidēji 27 ES valstīs lauksaimnieku reālie ienākumi (indicators A jeb reālā neto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nodarbināto) ir palielinājušies par 12,5 %. Latvijā šis rādītājs audzis par 7,9 %. Šeit tiek rēķināti reālie ienākumi, kuros ņem vērā cenu pieaugumu. Tā kā Latvijā cenas ir būtiski kāpušas, reālie ienākumi ir palielinājušies mazāk nekā nominālie. Tātad Latvijā reālo ienākumu pieaugums 2022. gadā bijis nedaudz mazāks nekā vidēji ES. Vislielākais ienākumu kāpums bijis Vācijā (par 46 %), bet aiz tās atrogas Luksemburga (30 %) un Dānija (29 %), kā arī Polija (26 %). Ievērojams ienākumu kāpums bijis arī Igaunijā – par 24,6 %. Savukārt Lietuva atrodas starp valstīm, kurās lauksaimnieku ienākumi ir samazinājušies (par 8 %). Tādējādi Baltijas valstīs šoreiz ir liela ienākumu pārmaiņu amplitūda, un Latvijā šajā situācijā atrodas pa vidu. Kopumā ienākumu pieaugums konstatēts 17 ES valstīs, savukārt 10 valstīs ienākumi ir samazinājušies. Lielākais ienākumu samazinājums konstatēts Rumānijā (–26 %) un Portugālē (–12 %).

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

VZD apkopo statistikas datus par zemes vienībām atbilstoši nekustamā īpašuma lietošanas mērķim. Pēc šiem datiem, 2022. gadā Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ) veidoja 35 % jeb 2,26 milj. ha (2021. gadā 2,3 milj. ha). (Sk. 1.7. att.)

1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2022. gadā

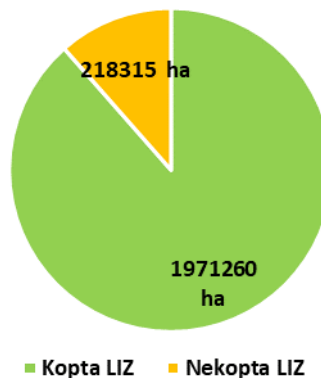
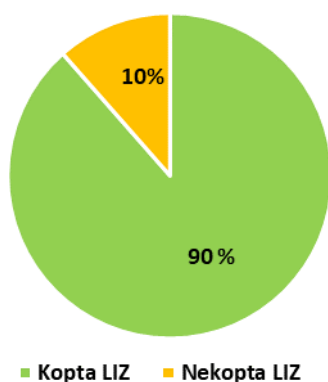
Avots: VZD

LIZ apsaimniekošana

Lai noskaidrotu, vai zeme tiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, Lauku atbalsta dienests (LAD) apseko lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platības.

2022. gadā kopumā apsekoti 2,2 miljoni hektāri LIZ. Nekoptās zemes īpatsvars ir līdzīgs kā gadu iepriekš – 10 % robežās.

Ja LAD konstatē, ka LIZ ir neapstrādāta vai nekopta, tad vietējā pašvaldība piemēro nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi. Ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tiek samazināts atbalsta apmērs. Zemes īpašniekiem ir jāapstrādā vismaz 70 % no kadastrā esošās lauksaimniecībā izmantojamās zemes, lai tā tiktu uzskatīta par koptu.

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2022. gadā

Avots: LAD un ZM²

2022. gada rezultāti ir apkopoti un skatāmi LAD tīmekļvietnes sadaļā “Lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošana”.

²Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Avots: ZM sagatavota infografika (sagatavota pēc 2023. g. maija datiem)

Augkopība

Graudkopība ir viena no nozīmīgākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, jo tā nodrošina iedzīvotājus ar pārtiku un lopkopības nozari – ar spēkbarību. Bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt gandrīz neviena lopkopības nozare. Pēdējā laikā graudkopības produkciju arvien biežāk sāk izmantot arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

Ar graudaugiem 2022. gadā bija apsēts 780,1 tūkst. hektāru, kas ir par 3,7 tūkst. hektāru jeb pusprocentu vairāk nekā iepriekšējā gadā, un tā ir lielākā graudaugu aizņemtā platība Latvijas lauksaimniecības vēsturē. Zemnieki graudkopību patlaban uzskata par vienu no vrentablākajām nozarēm, tāpēc no gada uz gadu ar graudaugiem tiek apsēts arvien vairāk platību.

2022. gadā Latvijā tika ievākti 3,2 miljoni tonnu graudu, un tas ir otrs lielākais graudu ražas ievākums (2020. gadā tika ievākts 3,5 miljoni tonnu). Salīdzinājumā ar 2021. gadu graudu kopievākums ir palielinājies par 8,3 %. Kā jau ierasts, lielākās graudaugu platības tiek apsētas ar ziemājiem, tāpēc 2022. gadā ziemāji nodrošināja 76,8 % no kopējās graudu kopražas.

Graudu veidošanās laikā ziemājiem bija gandrīz optimāli apstākļi, tāpēc atšķirībā no 2021. gada palielinājās arī ražība: no viena hektāra tika iekulti 41,6 centneri graudu, bet gadu iepriekš – 38,6 centneri. Sausums un karstums graudu briešanas laikā gan nedaudz samazināja kopējo ražību un ievērojami ietekmēja graudu kvalitāti. Ja nebūtu šo nelabvēlīgo apstākļu, iespējams, ražība būtu sasniegusi 2020. gada ražības līmeni 46,4 cnt/ha. Sausuma un karstuma dēļ graudi izkalta un sažuva, un daudzām graudu partijām bija samazināta tilpummasa, taču sausums un karstums paglāba to lauku ražu, kas bija saveldrēta. Ja kulšanas laikā būtu lietains un mitrs, tad saveldrēto lauku raža būtu zemas kvalitātes vai, iespējams, daļu lauku vispār nevarētu novākt un tie sadīgtu vārpās. Tāpat sausuma un karstuma ietekmē ievāktajiem graudiem bija mazs mitruma līmenis, un tas ļāva zemniekiem ietaupīt uz kaltēšanas rēķina. Ziemas kvieši, kas ir ienesīgākā graudkopības kultūra, veidoja 69 % no kopražas, un to vidējā ražība no viena hektāra palielinājās par 0,7 cnt/ha, 2022. gadā sasniedzot 49,9 centnerus no hektāra.

Lai gan vasarāju platības 2022. gadā samazinājās par 25,2 tūkst.ha, vasarāju kopražā palielinājās par 80,3 tūkst. tonnu, tāpēc ka 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu vasarāju vidējā ražība pieauga par 5,1 cnt/ha un vidēji bija 28 cnt/ha.

Raža, sākot no 40,0 cnt/ha, pārsvarā tiek iegūta vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, saimniecībās arvien vairāk tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk dots nogabalos, kuros ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tajos, kuros tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve.

Tāpat kā 2021. gadā, arī 2022. gadā nevienā no reģioniem vidējā raža nepārsniedza 50,0 cnt/ha. Pavisam nedaudz līdz 50,0 cnt/ha robežai pietrūka Zemgales reģionam, kurā vidējā graudaugu raža sasniedza 49,9 cnt/ha. 2022. gadā vidējo ražu 40,0 cnt/ha pārsniedza arī Kurzemes un Pierīgas reģions. Kā jau pēdējos gados ierasts, graudu kopražu aptuveni 55–60 % robežās nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions.

Sēklaufzēšanas platība visām sugām (labībai, lopbarības augiem, kartupeļiem, eļļas augiem un šķiedraugiem) kopā 2022. gadā aizņēma 20 728,92 hektārus, un no tiem par sēklaufzēšanai atbilstošiem atzīti 20 428,37 hektāri. Atšķirībā no 2021. gada atzītās sēklaufzēšanas platības 2022. gadā ir samazinājušās par 191,93 hektāriem.

2022. gads Latvijas augļkopjiem bija salīdzinoši labs bez krasām laika anomālijām – nebija nestipru salnu, ne arī īpaši nelabvēlīgu citu laikapstākļu. Ogu un augļu ražu tomēr ietekmēja gan gaisa temperatūra aprīlī un maijā, nedaudz aizkavējot veģetācija perioda sākumu, gan sausums un karstums vasaras vidū.

Kā jau ierasts, lielākā raža arī 2022. gadā bija āboliem – 61,2 % no visas augļu un ogu kopražas.

Latvijas augļkoku un ogulāju kopējā platība 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 8,6 %, un šāda platību pieauguma tendence novērojama jau astoņus gadus pēc kārtas.

Dārzeņu audzēšanā jau trešo gadu vērojama to aizņemto platību samazināšanās: salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā dārzeņi audzēti par 868 hektāriem mazākā platībā. Samazinājums vērojams gandrīz visām dārzeņu sugām, un platības vienīgi nedaudz ir palielinājušās sīpollociņiem, kā arī kabačiem un ķirbjiem.

Vidējā ražība no viena hektāra bija 157 centneri, un tā ir nedaudz lielāka kā 2021. gadā, bet, ja skatāmies ilgākā laikposmā, tad pēdējo divu gadu atklāto lauka dārzeņu ražība ir mazākā kopš 2013. gada, kad tā bija tikai 148 centneri. Pagājušajā sezonā kopumā tika izaudzēts 115 500 tonnu dārzeņu, tajā skaitā siltumnīcās, un tas ir par 9,2 % mazāk nekā 2021. gadā.

Lai gan pirms dažiem gadiem tika ieviesta samazinātā PVN procentu likme Latvijā raksturīgo dārzeņu tirdzniecībai, tas tomēr neveicina dārzeņu audzēšanas attīstību. Galvenais iemesls ir tāds, ka ar dārzeņu audzēšanu pārsvarā nodarbojas individuālas saimniecības un lielai daļai no tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu ilgāku laiku. Turklāt saldētavu uzturēšanu un līdz ar to produkcijas pašizmaksu ietekmē energoresursu sadārdzinājums, tāpēc vietējo produkciju no tirgus joprojām izspiež importētā produkcija. Piedevām dārzeņu audzētāju vidū ir vāji attīstīta kooperācija, kas arī neveicina dārzeņu audzēšanas attīstību.

Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt lielu pilsētu tuvums. Abos šajos reģionos atrodas trīs ceturtdaļas kopējo dārzeņu audzēšanas platību Latvijā.

Kartupeļu kopražā 2022. gadā bija 246 700 tonnu – par 2300 tonnām mazāk nekā 2021. gadā, bet salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem tas nav ievērojams samazinājums.

Kartupeļu vidējā ražība no viena hektāra 2022. gadā palielinājās par 1,3 tonnām un sasniedza 166 centnerus no viena hektāra. Kopumā kartupeļu stādījumu platība pēdējo 12 gadu laikā ir samazinājusies vairāk nekā divas reizes – no 30 100 hektāriem 2010. gadā līdz 14 900 hektāriem pērn.

Kopš 2000. gada kartupeļu

- stādījumu platība ir samazinājusies par 36 tūkst. ha jeb 71 %: no 51 tūkst. ha 2000. gadā līdz 15 tūkst. ha 2022. gadā;
- kopražā ir samazinājusies par 500 tūkst. tonnu jeb 67 %: no 747 tūkst. tonnu 2000. gadā līdz 247 tūkst. tonnu 2022. gadā;
- ražība ir palielinājusies par 2 t/ha jeb 12 %: no 14,6 t/ha 2000. gadā līdz 16,3 t/ha 2022. gadā.

Ar gadiem pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem samazinās. Iemesli var būt dažādi – ēšanas paradumu maiņa, jaunas tendences no pasaules virtuves, kartupeļu pārstrādes nozares panīkums tehniskām vajadzībām (spirta ieguve), iedzīvotāju skaita samazināšanās un citi.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji – SIA “Aloja Starkelsen”, kas ražo kartupeļu cieti, un AS “Latfood”, kas ražo kartupeļu čipsus. Abi pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurās tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

CSP presei sagatavotajā informācijā minēts, ka 2022. gadā rapša sējumu platība sasniedza 160,3 tūkst. hektāru. Tas ir par 13,4 tūkst. hektāru jeb 9,2 % vairāk nekā 2021. gadā, un tā bija lielākā rapša sējumu platība Latvijas vēsturē. Nelabvēlīgo laikapstākļu ietekmē rapša sēklu kopievākums sasniedza tikai 354,9 tūkst. tonnu, t. i., 16,5 % mazāk nekā gadu iepriekš, turklāt tas bija mazākais sēklu kopievākums pēdējo četru gadu laikā, kā arī mazākā vidējā ražība no viena hektāra – 22,1 centners. Rapša sēklu kopievākuma samazinājuma galvenais iemesls bija ziemas rapša vidējās ražības samazinājums: 2022. gadā no viena hektāra vidēji tika ievākts 23,1 centners ražas atšķirībā no 2021. gada, kad viens hektārs vidēji nodrošināja 30,5 centnerus rapša. Ziemas rapša sējumi aizņēma 86,9 % no visas rapšu platības, un 2022. gadā tā palielinājās par 7,1 tūkst. hektāru jeb 5,4 %.

Latvijā jau aptuveni desmit gadu nav populāra šķiedras linu audzēšana, un to platība ik gadu samazinās. 2021. gadā 27 hektāros vēl tika iesēti šķiedras lini, bet 2022. gadā, pēc oficiālās statistikas datiem, tie vispār netika audzēti. Kaut arī vēl pāris gadu atpakaļ tika reģistrēta jauna šķiedras linu šķirne ‘Viļāni’, šo linu audzēšana Latvijā būtībā vairs nepastāv.

Jaunie zemnieki linu audzēšanā neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, tās audzēšanai un novākšanai nepieciešami piemēroti meteoroloģiskie apstākļi, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta, un, trūkstot pārstrādājamai produkcijai, neattīstās arī pārstrāde. Lauksaimnieki labprātāk pievēršas ne tik darbietilpīgu kultūru audzēšanai, jo tam ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Pirms piecpadsmit gadiem zemnieki varēja saņemt prāvas nacionālās subsīdijas, tāpēc sējumu platības nedaudz palielinājās, bet tas linu nozarē nedevis gaidīto attīstību. Pašlaik linkopībai vairs nav speciāla valsts atbalsta.

Elļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem, turklāt pieprasījums pēc to produkcijas ne vien Eiropā, bet arī pasaulē kopumā ir liels.

Pēc CSP datiem, 2022. gadā elļas lini tika iesēti 284 ha lielā platībā, kas ir vairāk nekā trīs, salīdzinot ar 2021. gadu, kad bija tikai 88 ha.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados ir vērojama nozares stabilizācija. Joprojām trūkst jaudīgas pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte pārstrādes jomas sakārtošanā.

Kaņepju sējumu platības Latvijā 2022. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājušās par 407 hektāriem. Liela daļa, apmēram 96 % no platības, tiek izmantota kaņepju riekstiņu ieguvei. Iegūtie riekstiņi gan der par sēklas materiālu, gan arī tiek pārstrādāti dažādos pārtikas produktos, pēc kuriem ir liels pieprasījums Rietumeiropā.

Atzīstami, ka Latvijas augu šķirņu katalogā ir iekļauta Latvijā selekcionētā sējas kaņepju šķirne 'Loja' un kā saglabājamās šķirnes – 'Adzelvieši' un 'Pūriņi', kuras zemnieki plaši audzē.

Interese par kaņepju audzēšanu gan Latvijā, gan pasaulē ir liela, tomēr to audzēšanu un izmantošanu kavē atļauto produktu klāsts. Eiropas Savienībā ir atļauts pārtikā izmantot tikai šādus no sējas kaņepes (*Cannabis sativa*) iegūtus produktus un auga daļas:

- sēklas;
- no sēklām iegūtu eļļu;
- sēklu miltus un attaukotas kaņepju sēklas.

ES tirgū nav atļauts laist no kaņepēm iegūtu kanabidiolu (*CBD*) vai citus kanabinoīdus saturošus izstrādājumus kā pārtikas produktus, to sastāvdaļas vai uztura bagātinātājus, jo nav pierādīta to izmantošanas vēsture nozīmīgā apjomā cilvēku uzturā ES pirms 1997. gada 15. maija.

Lai veicinātu kaņepju izmantošanu, 2019. gadā saskaņā ar valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtību, īstenojot 16. pasākuma "Sadarbība" **16.1. apakšpasākumu "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai"**, ir aizsākts projekts "Inovatīvi risinājumi industriālo kaņepju apstrādē un pārstrādē". Projekta mērķis ir izpētīt un uzlabot industriālo kaņepju audzēšanas ķēdi, izpētot audzēšanas tehnoloģiju ietekmi uz kaņepju produktivitāti, kvantitatīvajiem un kvalitatīvajiem parametriem, produkcijas iznākumu, to piemērotību augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai un izstrādāt ieteikumus optimālai kaņepju audzēšanas un novākšanas tehnoloģiju izvēlei Latvijas agroklimatiskajos apstākļos. Projekta īstenošanas beigu termiņš ir 2024. gada jūnijs.

Lopkopība

2022. gadā vidējais izslaukums no govīm valstī ir palielinājies par 130 kilogramiem jeb 1,8 % un sasniedzis 7492 kilogramus, kaut arī ir samazinājies pienu ražojošo saimniecību un slaucamo govju skaits. Piena ražošanas efektivitāte ir atkarīga no tā, cik izkopti ir ganāmpulki. Piena šķirņu govju audzēšanā mērķtiecīgi ir jāstrādā pie dzīvnieku izlases un atlases, jāizvēlas vērtīgākais vaislas materiāls, lai uzlabotu slaucamo govju ģenētisko potenciālu un lielākā govju populācijas daļa sasniegtu atbilstošu produktivitātes līmeni. Nedrīkst aizmirst arī par dzīvnieku ēdināšanas un turēšanas apstākļu uzlabošanu, kas arī ir būtisks faktors iedzimtā ģenētiskā potenciāla izpaušmei.

Cūkkopības nozares mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības – kāpināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un ķermeņa audu sastāvu un izaudzēt kvalitatīvu vaislas materiālu, tā palielinot cūkkopības saimniecību efektivitāti un samazinot ražošanas izmaksas.

2022. gadā ir samazinājies gan kopējais cūku saimniecību skaits (par 8 %), gan kopējais cūku skaits (par 6 %), tomēr ir saimniecības, kas spēja pielāgoties tirgus situācijai un palielināt cūku skaitu saimniecībā.

Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas šķirņu liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. 2022. gadā kopējais gaļas šķirņu liellopu skaits ir pieaudzis par 5 % un ir uzlabojies to produktivitātes rādītāji.

Aitkopības nozarē pēdējo gadu laikā ir vērojama gan saimniecību, gan aitu skaita samazināšanās, toties ar mērķtiecīgu ciltsdarbu ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību. Tas nozīmē, ka ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā un aitu audzētāji jānodrošina

ar augstvērtīgu vaislas materiālu. Aitkopības nozare piedāvā tādus kvalitatīvus patēriņa produktus kā gaļa, vilna, ādas un piens, turklāt tā taupīgi patērē dabas resursus, kā arī saglabā vietējās saimniecības tradīcijas. Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitū audzēšanas un pārstrādes nozari, vienlaikus nodrošinot vides prasību ievērošanu un dabas daudzveidības saglabāšanu.

Kazkopības nozares mērķis ir izkopt un palielināt kazu populāciju, izmantojot vietējo un citu valstu augstvērtīgu šķirnes kazu vaislas materiālu. Kazkopība nodrošina kvalitatīvu un vērtīgu produkciju un dod iespēju laukos nodarboties ar videi saudzīgu saimniecību.

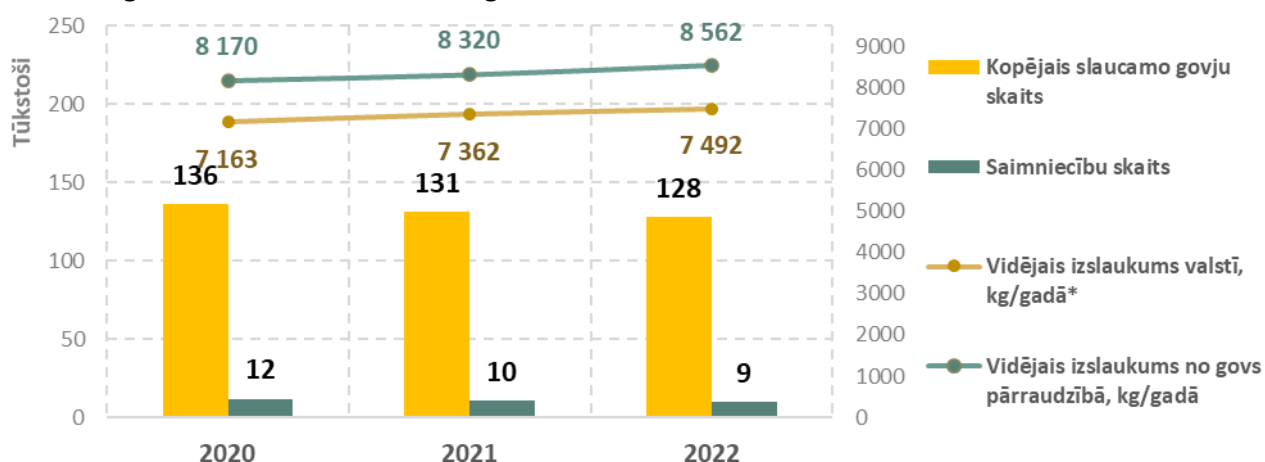
2022. gadā kopējais kazu saimniecību skaits ir samazinājies par 2 %, toties nedaudz ir palielinājies kazu skaits (par 2,5%). Arī pārraudzībā un snieguma pārbaudē iesaistīto saimniecību skaits ir samazinājies par 9 %, tāpat kā dzīvnieku skaits tajās (par 11 %).

Latvijā ar kazas piena pārstrādi nodarbojas mājražotāji, kas paši pārstrādā kazas pienu un realizē produkciju, un divi kazas piena pārstrādes uzņēmumi. Tiek audzētas arī gaļas kazas, un interese par šo nozari ik gadu pastiprinās. 2022. gadā gaļas kazas tika audzētas 13 saimniecībās.

Zirgkopības nozarē 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir vērojamas pozitīvas tendences: par 3 % ir palielinājies zirgu skaits, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tendenci nav īpaši sarucis zirgu saimniecību skaits (tikai par 2 %). Latvijā visvairāk audzētie ir Latvijas zirgu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem, turklāt zirgkopības nozare iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu. Laukos nozare veicina dabiskās ainavas uzturēšanu un tradicionālā lauku dzīvesveida saglabāšanu.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2022. gada piena saimniecību datos ir vērojama pienu ražojošo saimniecību skaita un slaucamo govju skaita samazināšanās tendence. Kopējais slaucamo govju saimniecību skaits 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājies par 9 %, bet kopējais slaucamo govju skaits – par 2,6 % (2.1. att.). 2022. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 127 759 slaucamās govys. Vidējais izslaukums no govys valstī 2022. gadā ir palielinājies par 1,8 % salīdzinājumā ar 2021. gadu un sasniedza 7492 kilogramus.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM 2016. gada 16. marta rīkojumu Nr. 59 "Par statistiskās informācijas sniegšanu par lopkopības nozarēm" (turpmāk – ZM rīkojums Nr. 59)

Avots: LDC, * Oficiālās statistikas portāls

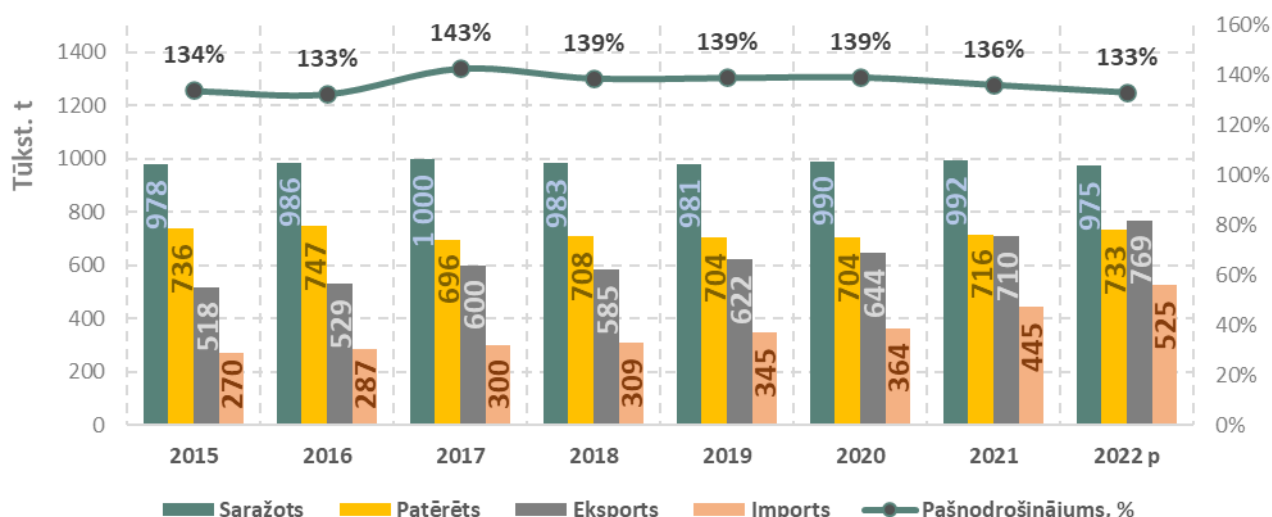
Latvijā 78 % ir mazās saimniecības ar 1–9 govīm, un tajās kopumā tiek turēti tikai 16 % no visām slaucamajām govīm (sk. 2.1. tabulu). Procentuāli visvairāk (25 %) govju tiek turētas lielās saimniecībās, kurās ir vismaz 300 govju. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2022. gadā bija 13,4.

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita (LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī)

Gads	2020.				2021.				2022.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits
1	4457	38,0	4457	3,3	3814	36,4	3814	2,9	3316	34,9	3316	2,6
2	1737	14,8	3474	2,6	1510	14,4	3020	2,3	1377	14,5	2754	2,2
3–5	1838	15,7	6974	5,1	1664	15,9	6297	4,8	1498	15,8	5658	4,4
6–9	1318	11,2	9643	7,1	1238	11,8	9019	6,9	1175	12,4	8651	6,8
10–19	1158	9,9	15 413	11,3	1093	10,4	14 649	11,2	1019	10,7	13 626	10,7
20–29	390	3,3	9322	6,9	353	3,4	8446	6,4	335	3,5	7965	6,2
30–49	325	2,8	12 323	9,1	329	3,1	12 437	9,5	305	3,2	11 564	9,1
50–99	289	2,5	19 486	14,3	267	2,5	18 053	13,8	259	2,7	17 606	13,8
100–199	122	1,0	16 987	12,5	124	1,2	17 087	13,0	121	1,3	16 885	13,2
200–299	29	0,2	6765	5,0	33	0,3	7894	6,0	31	0,3	7394	5,8
> = 300	55	0,5	31 192	22,9	50	0,5	30 491	23,2	54	0,6	32 340	25,3
Kopā:	11 718	100	136 036	100	10 475	100	131 207	100	9490	100	127 759	100,0

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazas piena, ražošana 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājusies par 1,7%, bet patēriņš palielinājies par 2,4%. Eksporta apjoms ir pieaudzis par 8,4%, importa apjoms – par 18,0%. Pašnodrošinājums ar pienu un tā produktiem 2022. gadā samazinājās par trim procentpunktiem.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

 Piena lopkopības ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība (turpmāk – audzētāju savienība) un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija (turpmāk – Holšteinas asociācija).

Audzētāju savienība īsteno trīs piena šķirņu govju audzēšanas programmas – sarkano šķirņu grupas govīm, Holšteinas šķirnes govīm un saglabāšanas programmu Latvijas brūnās šķirnes govīm. Audzētāju savienība minētās audzēšanas programmas īstenoja 2556 saimniecībās, bet Holšteinas asociācija Holšteinas šķirnes govju audzēšanas programmu īstenoja 547 saimniecībās.

Biedrības piena lopu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtot ciltsgrāmatu un organizē piena govju snieguma pārbaudi, seminārus un sertificēto personu apmācību, kā arī šķirnes lopu demonstrējumus un izstādes.

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2022. gadā ir samazinājies pārraudzībā un snieguma pārbaudē esošo govju skaits, tomēr tas joprojām ir liels un veido 88 % no visām slaucamajām govīm. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu vidējais izslaukums pārraudzībā ir palielinājies par 242 kg (3 %) (sk.2.2. tab.).

2.2. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte

Rādītāji	2020.	2021.	2022.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	117,6	115,6	112,4
Vidējais izslaukums no govīm, kg/gadā*	7163	7362	7492
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā, kg/gadā	8170	8320	8562
Piena tauki govīm pārraudzībā, %	4,06	4,02	4,05
Piena olbaltums govīm pārraudzībā, %	3,37	3,36	3,4

Avots: LDC, * Oficiālās statistikas portāls

Pārraudzības un snieguma pārbaudes rezultāti liecina, ka vislielākais izslaukums ir no Holšteinas šķirnes govīm, tomēr šīs šķirnes govīm salīdzinājumā ar citu šķirņu govīm ir mazāks piena olbaltumvielu un piena tauku procents (sk. 2.3. tabulu).

2.3. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg gadā			Piena olbaltumvielas, %			Piena tauki, %		
	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.
Govju šķirne/gads												
Latvijas brūnā	16554	14425	12389	6814	6937	6964	3,38	3,37	3,37	4,28	4,27	4,24
Holšteinas melnraibā	12034	12706	13481	10217	10242	10329	3,34	3,33	3,35	3,83	3,81	3,81
Angleras	180	179	148	7227	7086	7286	3,41	3,39	3,38	4,41	4,34	4,27
Dānijas sarkanā	1687	1556	1444	7283	7478	7579	3,42	3,41	3,42	4,35	4,30	4,26
Zviedrijas sarkanraibā	379	316	273	7096	7274	7013	3,37	3,39	3,39	4,47	4,36	4,28
Holšteinas sarkanraibā	481	458	415	9113	8999	9204	3,49	3,42	3,44	4,02	4,03	4,03
Latvijas zilā	260	244	254	5282	5312	5285	3,39	3,41	3,39	4,38	4,30	4,3

Avots: LDC

2022. gadā bija divi labākie pārraudzības un snieguma pārbaudes ganāmpulki, kuros vidēji no govīm slaukts virs 15 400 kilogramu piena. Vēl divos ganāmpulkos vidējais izslaukums no govīm pārsniedzis 14 000 kilogramu, bet 10 ganāmpulkos slaukts vairāk nekā 13 000 kilogramu piena. Labākās sarkano šķirņu govīm izslaukums bija 17 954 kilogrami laktācijā, bet labākās Holšteinas šķirnes govīm ražība – 24 737 kilogrami.

Piena cenas

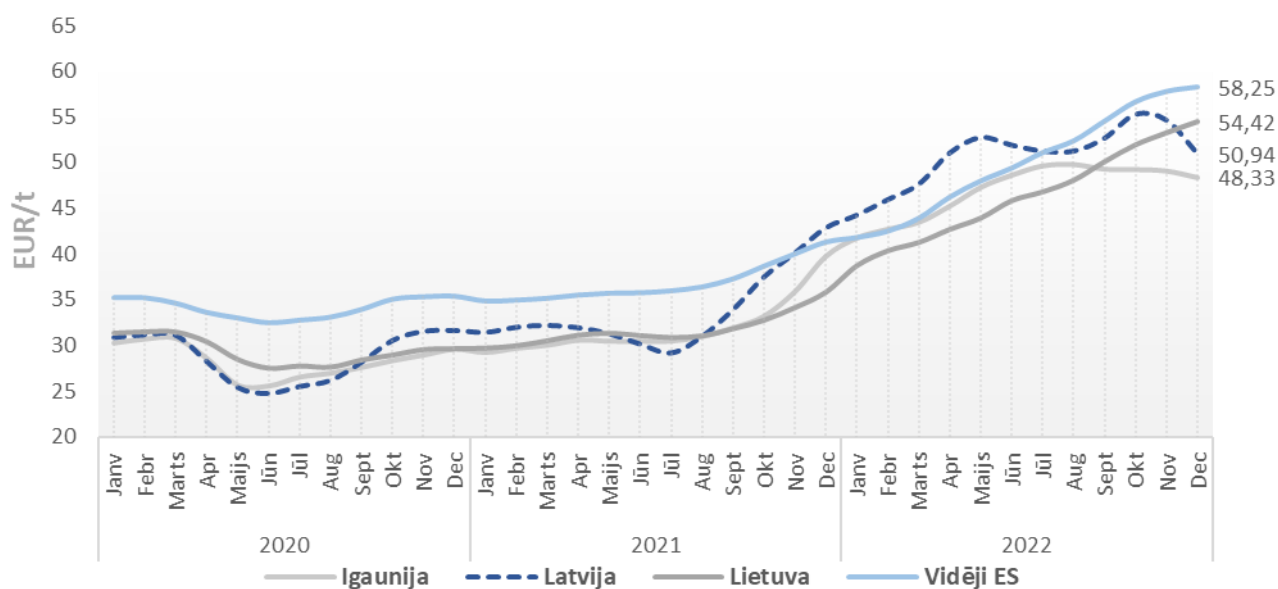
Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam piena iepirkuma cena Latvijā, tāpat kā pārējā ES, saglabāja mērenas un sezonālas svārstības līdz pārskata perioda vidum, bet no 2021. gada jūlija aizsākās nepārtraukts un ievērojams kāpums līdz pat 2022. gada augustam, kad piena iepirkuma cena Latvijā sasniedza ne tikai augstāko līmeni pārskata periodā, bet arī visu laiku augstāko rādītāju – 49,77 EUR/100 kg. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2020. gada janvārī šīs cenas līmenis bija par 65 % augstāks, bet salīdzinājumā ar zemāko punktu pārskata periodā (2021. gada jūnijā 25,50 EUR/100 kg) – par 95,2 % augstāks. Turklāt 2022. gada pirmajos mēnešos piena iepirkuma cena Latvijā neraksturīgi pietuvojās Eiropas Savienības vidējai piena iepirkuma cenai un februāra mēnesī to pat pārsniedza par 0,4 %, tomēr turpmāk atšķirība no ES vidējās piena iepirkuma cenas atkal

palielinājās. 2022. gada pēdējos četros mēnešos Latvijā piena iepirkuma cena sāka pakāpeniski pazemināties.

Arī pārējās ES dalībvalstīs piena iepirkuma cenas attīstījās kopumā līdzīgi, izņemot no 2022. gada septembra, kad Latvijā un Lietuvā sākās cenas lejupslīde, turpretī pārējās dalībvalstīs un līdz ar to arī ES vidēji cena turpināja palielināties.

Piena iepirkuma cenas kāpumu pārskata periodā veicināja gan tirgus pieprasījuma atjaunošanās pasaulē 2021. gadā, kad pakāpeniski tika atcelti ar Covid-19 pandēmiju saistītie ierobežojumi, gan nepietiekams kopējais tirgus piedāvājums, gan arī ražošanas izmaksu palielināšanās, sadārdzinoties resursiem un izejvielām, jau kopš 2021. gada otrā pusgada. Ražošanas resursu un izejvielu cenas būtiski pieauga 2022. gadā, Krievijai uzsākot karu Ukrainā.

Eiropas Savienības vidējā svaigpiena iepirkuma cena pārskata perioda beigās 2022. gada decembrī salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2020. gada janvārī bija pieaugusi par 65,3 %.

2.3. attēls. Piena un to produktu iepirkuma cena Latvijā

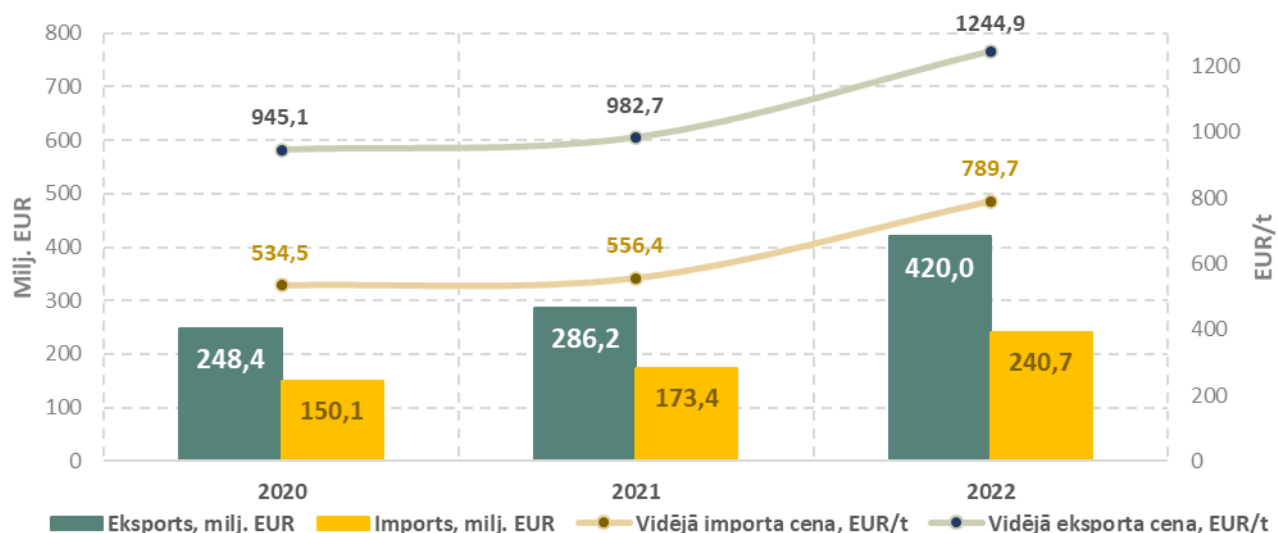
Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2022. gadā bija 471,18 EUR/t jeb par 48,2 % augstāka nekā 2021. gadā un par 67,7 % augstāka nekā 2020. gadā. Piena iepirkums pēc CSP datiem, 2022. gadā Latvijā sasniedza 811 tūkst. tonnu, kas bija par 0,2 % mazāk nekā 2021. gadā un par 2,6 % vairāk nekā 2020. gadā.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecībā ar pienu un tā produktiem laikposmā no 2020. līdz 2022. gadam bija vērojams ikgadējs importa plūsmas pieaugums, turklāt gan imports, gan eksports ievērojami palielinājās 2022. gadā (sk. 2.4. att.). To var skaidrot galvenokārt ar piena produktu sadārdzināšanos kopējās tirgus situācijas ietekmē. Pārskata periodā kopumā (t.i., 2022. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu) Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtība palielinājās par 69 %, bet importa vērtība – par 60 %.

Tāpat pārskata periodā ir palielinājusies arī vidējā eksporta un importa vērtība, proti, piena un to produktu eksporta vidējā cena pakāpusies par 48 %, bet importa vidējā cena – par 32 %.

2.4. attēls. Piena un to produktu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Galvenais eksporta tirgus piena produktiem no Latvijas ir ES dalībvalstis, un 2022. gadā uz tām tika eksportēti 92,9 % visu piena produktu (vērtības izteiksmē). Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā piena produktu eksports no Latvijas uz ES dalībvalstīm pieauga par 4,5 procentpunktiem.

Lielāko īpatsvaru piena un to produktu eksportā veido piens un krējums. 2022. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 413,90 tūkst. tonnu un 227,11 milj. eiro vērtību jeb 54 % no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam pieaudzis par 11 % apjoma izteiksmē un par 93 % vērtības izteiksmē. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir siers un biezpiens – to eksports sasniedza 30,43 tūkst. tonnu apjomu un 146,30 milj. eiro vērtību, 2022. gadā veidojot 35 % no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksports no Latvijas pārskata periodā ir pakāpies par 55 % vērtības izteiksmē un par 2 % pēc apjoma. Vēl pārskata periodā ir palielinājies sūkalu un sūkalu pulvera eksports (par 61 % apjomā un par 60 % vērtībā). Savukārt sviesta un piena tauku pastu eksporta vērtība ir palielinājusies par 25 %, bet to eksportētais apjoms ir samazinājies par 22 %. Tāpat pārskata periodā lielāka bijusi piena pulveru un iebiezinātā piena eksporta vērtības (par 12 %), bet to eksporta apjoms sarucis par 14 %. Raudzēto piena produktu eksports samazinājies gan pēc apjoma (par 39 %), gan pēc vērtības (par 2 %).

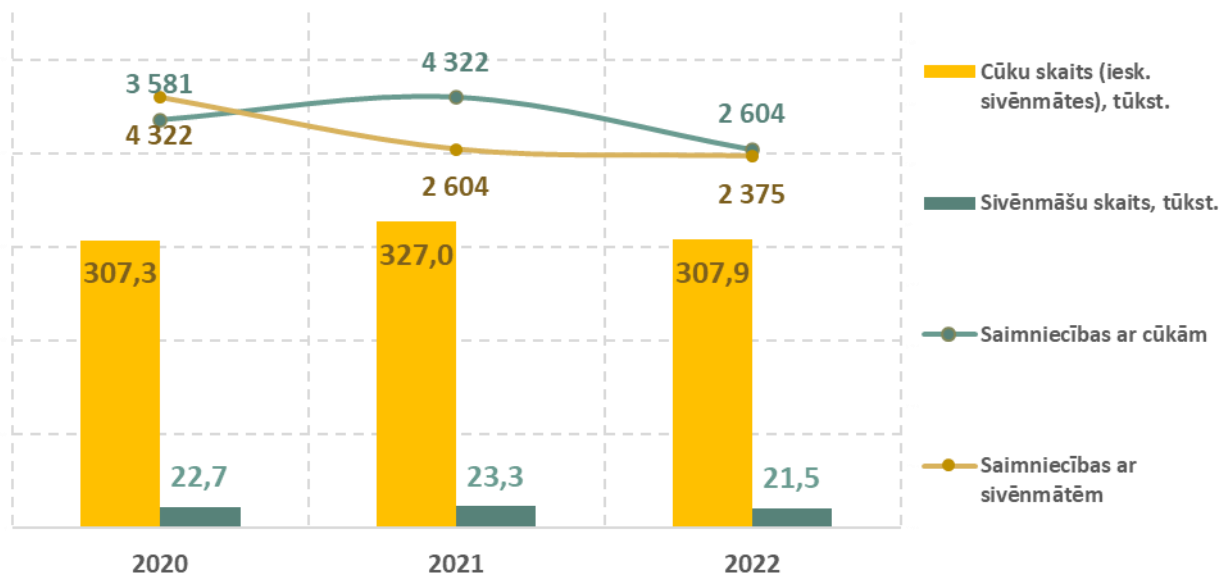
Piens un tā produkti gandrīz pilnībā tiek arī importēti no citām ES dalībvalstīm, 2022. gadā importam no ES sasniedzot 99,5 % īpatsvaru.

Piena un tā produktu importā nozīmīgākā produktu grupa ir siers un biezpiens ar 21,75 tūkst. tonnu lielu apjomu un 99,24 milj. eiro lielu vērtību 2022. gadā jeb 41 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena importa vērtība Latvijā pārskata periodā palielinājās par 64 %, bet to importētais apjoms palielinājās par 27 %. Pēc vērtības otras lielākās piena produktu importa grupas – piena un krējuma – imports 2022. gadā sasniedza 136,56 tūkst. tonnu apjomu un 76,43 milj. eiro vērtību, veidojot 32 % no kopējās piena un to produktu importa vērtības Latvijā. Raudzēto piena produktu imports pārskata periodā vērtības izteiksmē pieaudzis par 11 % un apjoma izteiksmē – par 60 %. Pārskata periodā ievērojami palielinājusies sūkalu un to pulvera importa vērtība (par 224 %), taču pēc apjoma to imports samazinājies par 28 %.

Lai gan pārskata periodā lielāka ir kļuvusi sviesta importa vērtība (par 56 %), tā importētais apjoms ir sarucis par 7 %. Līdzīga situācija bijusi arī piena pulveru un iebiezinātā piena importā, importa vērtībai pieaugot par 14 %, bet apjomam samazinoties par 19 %.

2.3. Cūkgaļas ražošana

Ja salīdzina 2022. gada cūkkopības nozares datus ar 2021. gada datiem, kopējais cūku skaits ir samazinājies par 6 % un cūku saimniecību skaits – par 8 % (sk. 2.5. att.).

2.5. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits

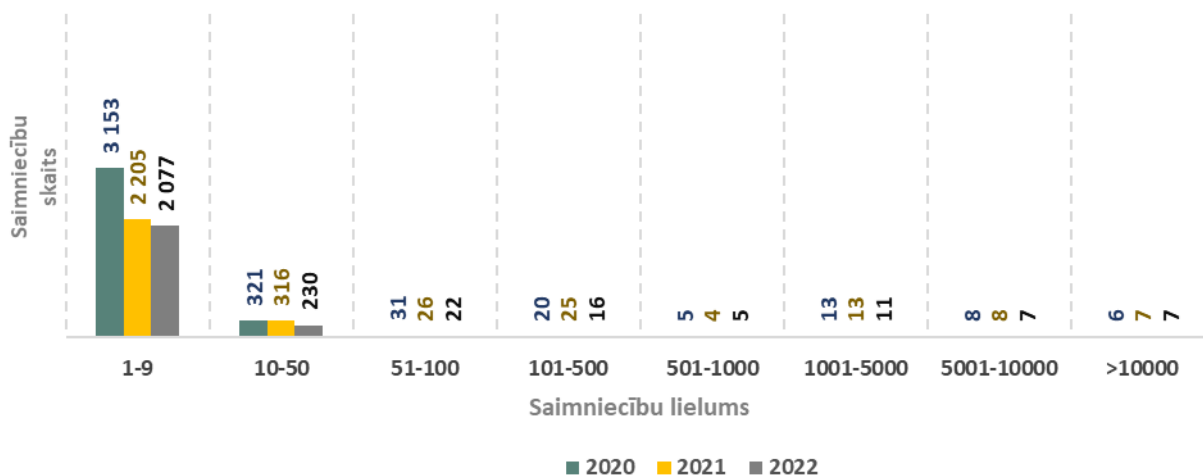
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2022. gada datu analīze un salīdzinājums ar 2021. gada datiem liecina, ka cūku saimniecību skaits ir samazinājies visās saimniecību grupās, izņemot saimniecību grupu, kurās cūku skaits pārsniedz 10 000, tomēr pašu saimniecību skaits ir palicis nemainīgs. Cūku skaita kāpums (24 %) ir vērojams tikai to saimniecību grupā, kurās tur 501–1000 cūku.

Vismazākais saimniecību skaita un cūku skaita samazinājums ir to saimniecību grupā, kurā tiek turētas 1–9 un 5001–10 000 cūku: pirmajā grupā – par 5 % mazāk cūku un par 10 % mazāk saimniecību, otrajā grupā – par 12 % mazāk cūku un par 8 % mazāk saimniecību.

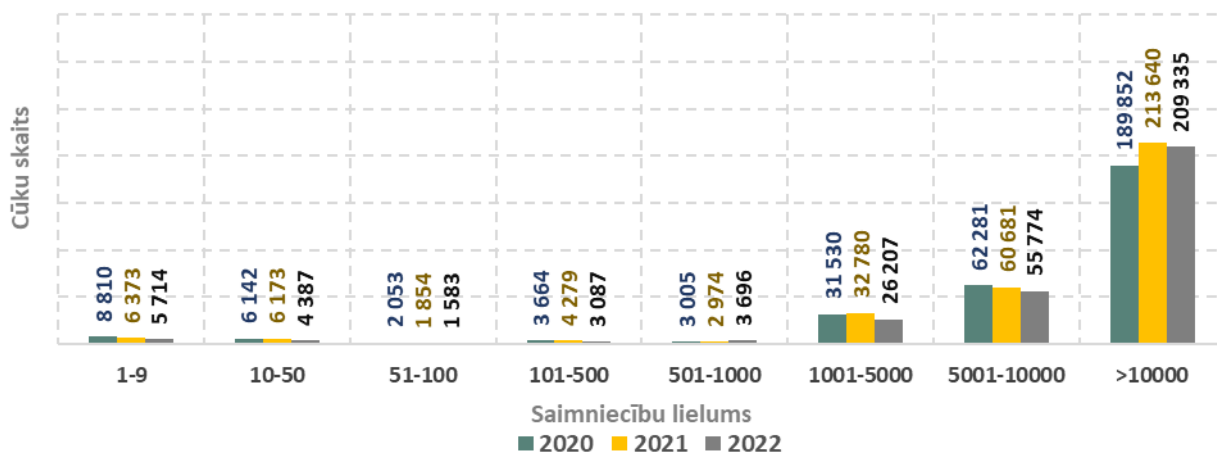
Viskrasākais samazinājums skāris saimniecību grupas ar 10–50 un 101–500 cūkām: pirmajā grupā cūku skaits samazinājies par 27 % un saimniecību – par 29%, bet otrajā grupā cūku skaits ir samazinājies par 36 % un saimniecību – par 28 %. (Sk. 2.6. un 2.7. att.)

2.6. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2.7. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās

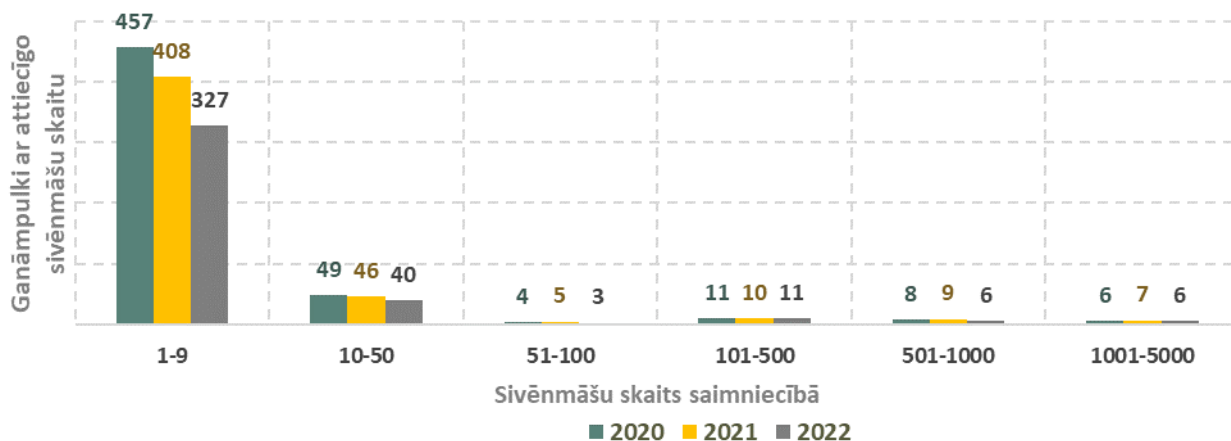
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2022. gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2021. gadu, ir vērojama gan sivēnmāšu saimniecību (par 19 %), gan pašu sivēnmāšu skaita samazināšanās (par 8 %).

Pozitīva tendence ir vērojama to saimniecību grupā, kurās tiek turēts 101–500 sivēnmāšu: sivēnmāšu saimniecību kļuvis par 10 % vairāk, un sivēnmāšu skaita palielinājies par 18 %.

Pārējās saimniecību grupās ir vērojama gan saimniecību, gan sivēnmāšu skaita samazināšanās. Visvairāk saimniecību skaits (par 40 %) un sivēnmāšu skaits (par 30 %) samazinājies ir vērojams saimniecību grupā ar 51 līdz 100 sivēnmātēm, kā arī saimniecību grupā ar 501 līdz 1000 sivēnmātēm (33 % mazāk saimniecību un par 26 % mazāk sivēnmāšu). (Sk. 2.8. att.)

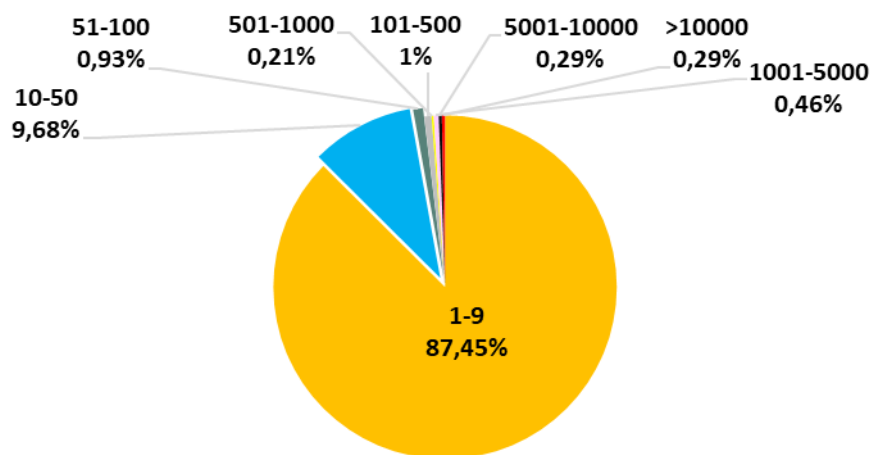

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

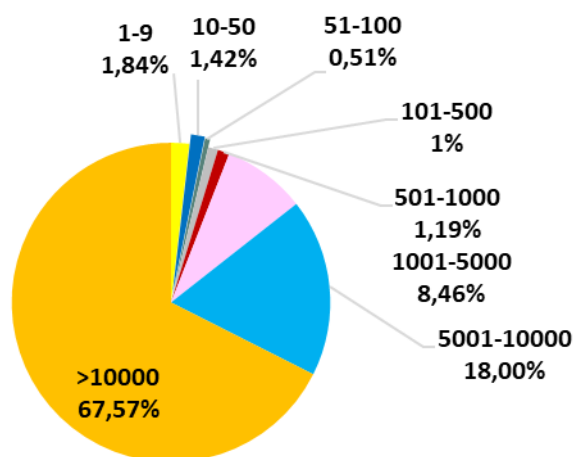
Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2022. gadā cūkkopības nozarē nav notikušas būtiskas strukturālas pārmaiņas saimniecību grupās. Lielāko saimniecību daļu jeb 98 % joprojām veido mazās saimniecības ar 1 līdz 100 cūkām, un tikai 2 % ir lielo saimniecību, kurās tiek turēts 101 un vairāk cūku. Savukārt visvairāk cūku (96 %) tiek audzētas saimniecībās, kurās ir vismaz 101 cūka, bet mazajās saimniecībās ar 1–100 cūkām tiek audzēti tikai 4 % cūku. (Sk. 2.9. un 2.10. att.)

2.9. attēls. Saimniecību īpatsvars ar atbilstošo cūku skaitu 2022. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

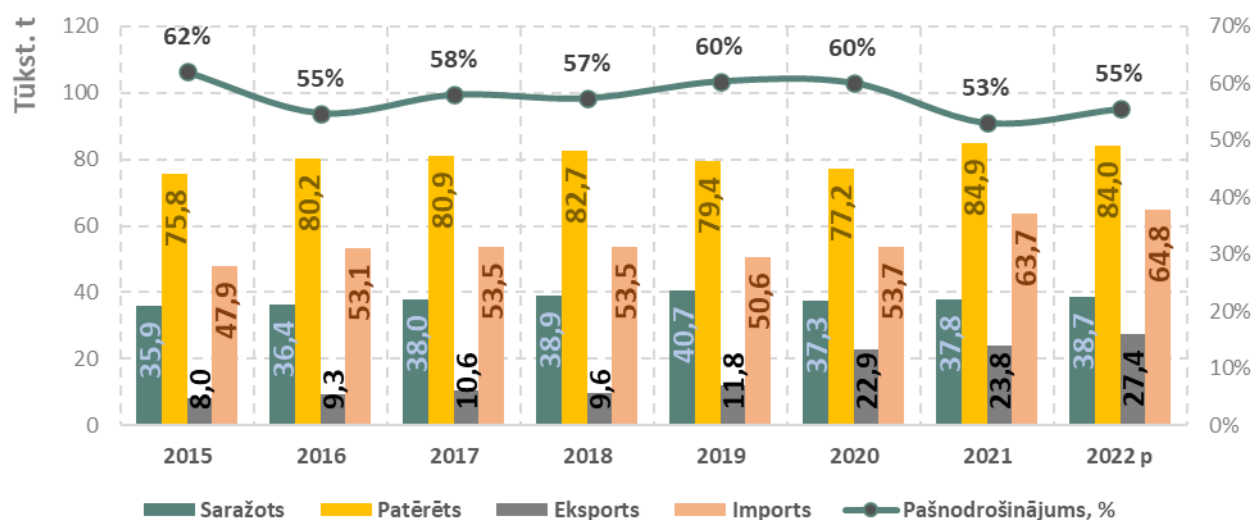

2.10. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2022. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 2,4 %, bet patēriņš samazinājies par 1,1 %. Savukārt eksports palielinājās par 15,1 % un imports – par 1,7 %. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2022. gadā pakāpās par diviem procentpunktiem. (Sk. 2.11. att.)

p – prognoze

2.11. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Cūkkopības ciltsdarbs

Latvijā ciltsdarba pasākumus cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA “Cūku ciltsdarba centrs” un SIA “Agrosels”. Abām organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, tās īsteno Latvijā audzēto šķirnes un krustojuma cūku audzēšanas programmas un sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA “Cūku ciltsdarba centrs” kārtu un uztur cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes informācijas datubāzi, kārtu cūku ciltsgrāmatu un krustojuma vaislas cūku reģistru, kā arī īsteno Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu.

Cūku audzēšanas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības – kāpināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un ķermeņa audu sastāvu un izaudzēt kvalitatīvu vaislas materiālu. Selekcijas darbs cūkkopībā ir visai nozīmīgs: no kvalitatīvākiem vaislas dzīvniekiem izaudzēts arī kvalitatīvāks vaislas materiāls, tāpēc palielinās cūkkopības saimniecību efektivitāte un samazinās ražošanas izmaksas. Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkas un krustojuma cūkas, mazākā daudzumā – Pjetrenas un Djurokas šķirnes cūkas. 2022. gadā pārraudzībā un snieguma pārbaudē bija 69 ganāmpulki ar 21 369 sivēnmātēm un šķirnes cūkas tika audzētas astoņās saimniecībās.

Pēc pārraudzības un snieguma pārbaudes datiem, 2022. gadā Landrases šķirnes sivēnmāšu vidējie auglības rādītāji ir palikuši iepriekšējā līmenī – 14,2 sivēni, Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm šis rādītājs uzlabojies līdz 15,3 sivēniem, savukārt Pjetrenas šķirnes sivēnmātēm vidējie auglības rādītāji ir 10,9 sivēni metienā – par 2,6 mazāk nekā 2021. gadā.

Ir mainījušies 2022. gada jauncūku vidējie testa rezultāti: Landrases šķirnes jauncūkas 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 164 dienās (2021. gadā – par vienu dienu vēlāk). Savukārt speķa biezuma rādītājs palicis nemainīgs – astoņi milimetri. Liesās gaļas īpatsvars ķermenī bija 61,2 % (par 1,8 % mazāk) un dzīvmasas pieaugums testa laikā – 774 gramu diennaktī (par 72 gramu mazāk).

Jorkšīras šķirnes jauncūkām vidējie testa rezultāti ir kļuvuši sliktāki: tās 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 174 dienās (t.i., par deviņām dienām vēlāk nekā 2021. gadā) un dzīvmasas pieaugums bija 816 gramu diennaktī (par 30 gramu mazāk), bet speķa biezums (astoņi milimetri) un liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos (63 %) saglabājušies iepriekšējā gada līmenī.

Arī Pjetrenas šķirnes jauncūkām vidējie testa rādītāji 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir nedaudz sliktāki: 100 kilogramu dzīvmasu jauncūkas sasniedza 180 dienās (par astoņām dienām vēlāk), tiesa, pieaugot speķa biezumam līdz 12,3 milimetriem (par 0,4 mm vairāk). Liesās gaļas

ģipatsvars ķermenī ir 61 %, samazinoties par vienu procentu, bet nedaudz palielinājies ir dzīvmasas pieaugums, sasniedzot 684 gramus diennaktī (par četriem grammiem vairāk). (Sk. 2.4. tab.)

2.4. tabula

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji

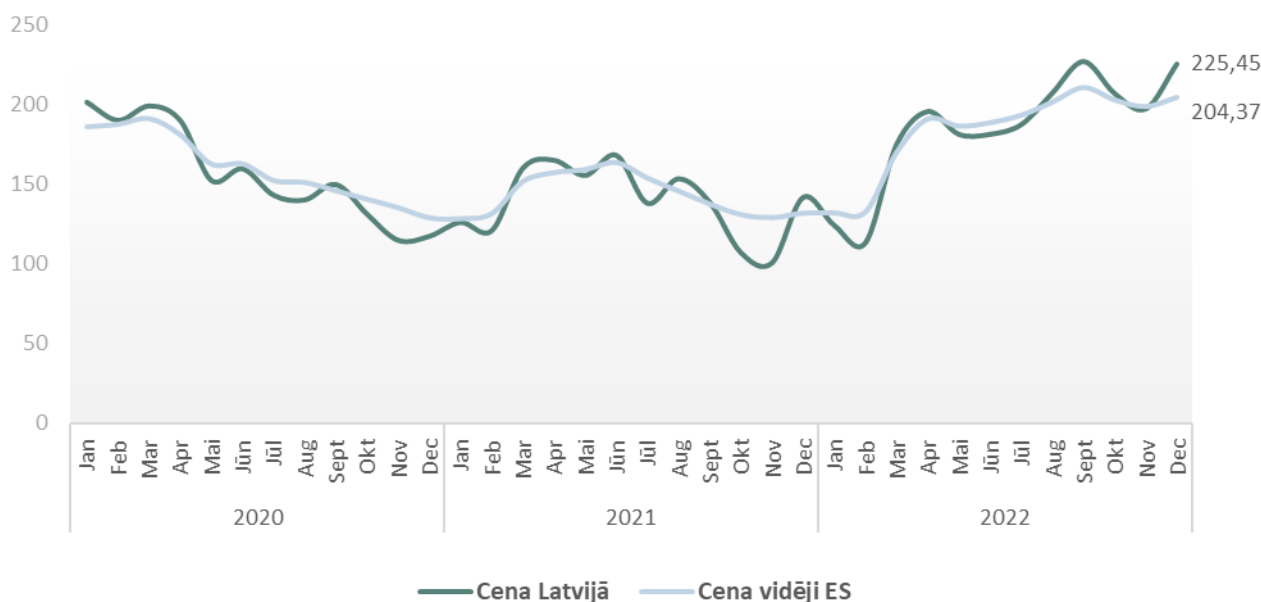
Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku spēka biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums, %		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.
Gads	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.
Landrases	14,2	14,2	27	27	165	164	8	10	63	61,2	63	774
Jorkšīras	14,4	15,3	27	27	165	174	8	8	63	63	63	816

Avots: SIA "Cūku ciltsdarba centrs"

Iepriekšminētās organizācijas 2022.gadā organizēja atzītu Latvijas cūkkopības selekcijas organizāciju ikgadējo pasākumu "Cūkkopības nozares profesionāļu diena 2022" par jaunākajām aktualitātēm un tendencēm cūkkopības nozarē un Eiropas cūkgaļas tirgū un par sasniegtajiem rezultātiem pārraudzībā un snieguma pārbaudē, noslēguma konferenci projektam "Latvijas cūkkopības ilgtspējīga attīstība uz antibiotiku brīvas un bioloģiskas saimniekošanas pamatiem", semināru "Gaļas kvalitāte un to ietekmējošie faktori" un cūku mākslīgās apsēklošanas kursus, tajos aplūkojot cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes, barošanas un veselības jautājumus.

Cūkgaļas cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2020. līdz 2022. gadam kopumā bijusi svārstīga, cenai pakāpeniski samazinoties 2020. gadā un strauji kāpjot 2022. gada pavasarī, kad pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā ievērojami palielinājās pārtikas cena vairumā nozaru, tostarp cūkkopībā. 2020.gadā cūkgaļas iepirkuma cena ievērojami nokritās zem pašizmaksas līmeņa, t. i., zem 170 EUR/100 kg. Zema cena bija arī 2021. gadā, kad cūkgaļas sektors cieta no Āfrikas cūku mēra (ĀCM). Zemākais cenu līmenis Latvijā tika sasniegts 2021. gada novembrī – vien 100,4 EUR/100 kg jeb par 12,4 % mazāk nekā pirms gada. Turpretī 2022. gadā cenas strauji sāka kāpt, septembrī sasniedzot līdz tam augstāko cenu līmeni – 226,9 EUR/100 kg jeb par 63,9 % vairāk nekā 2021. gadā. Līdzīga cenas attīstības tendence bija vērojama visā ES.

2.12. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

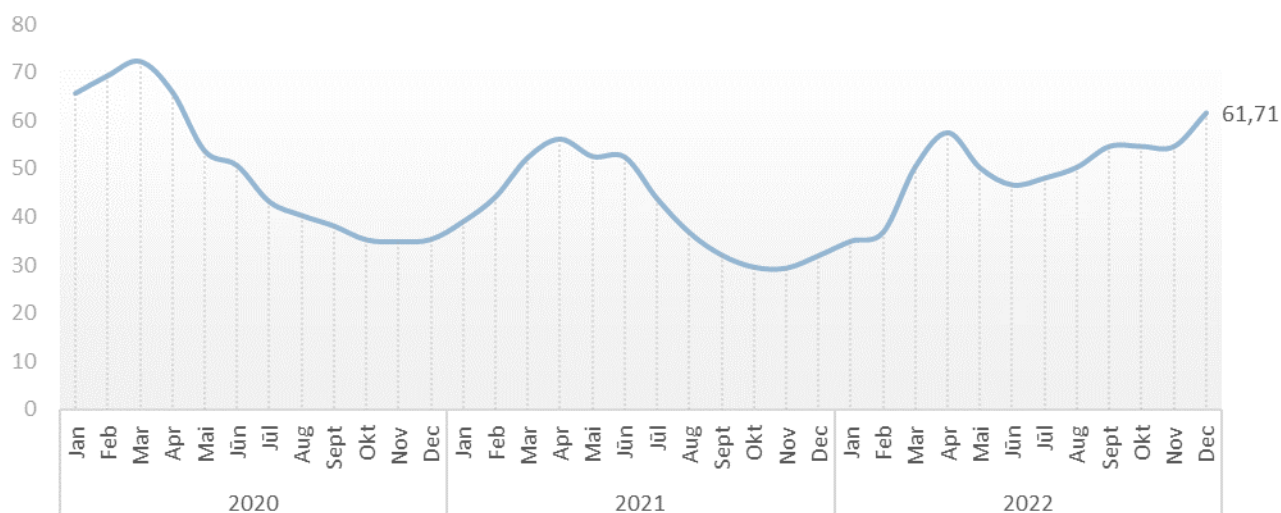
Avots: Eiropas Komisija

Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā pārskata periodā no 2021. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim palielinājās par 79,1 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 81,9 %. Savukārt

ES cūkgaļas iepirkuma cena no 2021. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim palielinājās par 59,8 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 55,4 %. (Sk. 2.12. att.)

2020. gadā, izplatoties Covid-19 pandēmijai, strauji samazinājās cūkgaļas pieprasījums tirgū, izraisot cenu kritumu. 2020. gada pēdējā ceturksnī vēl lielāku cenas pazeminājumu izraisīja ĀCM uzliesmojums ES (Vācijā), radot sarežģījumus ES cūkgaļas eksportā un izraisot iekšējā tirgus pārsātinājumu. Arī Latvijā 2021. gadā cūkkopības nozari turpināja ietekmēt ĀCM izplatība. Savukārt 2022. gadā, Krievijai uzsākot karu Ukrainā, būtiski sadārdzinājās resursi un izejvielas, tā veicinot arī strauju cūkgaļas cenu kāpumu 2022. gada martā–decembrī.

Cūkgaļas cenu tendences liecina, ka ES ir bijusi svārstīga arī dzīvu sivēnu cena. 2020. gadā no marta sākās nepārtraukts cenas samazinājums, kas turpinājās līdz gada pēdējiem mēnešiem. 2021. gada sākumā bija vērojams cenu palielinājums, kas gada vidū līdz pat tā beigām piedzīvoja strauju pazeminājumu. Tāpat kā cūkgaļas cena, arī sivēnu cena 2022. gadā pakāpeniski pieauga ar nelielu kritumu aprīlī–jūnijā.

2.13. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cena Latvijā, EUR/100 kg

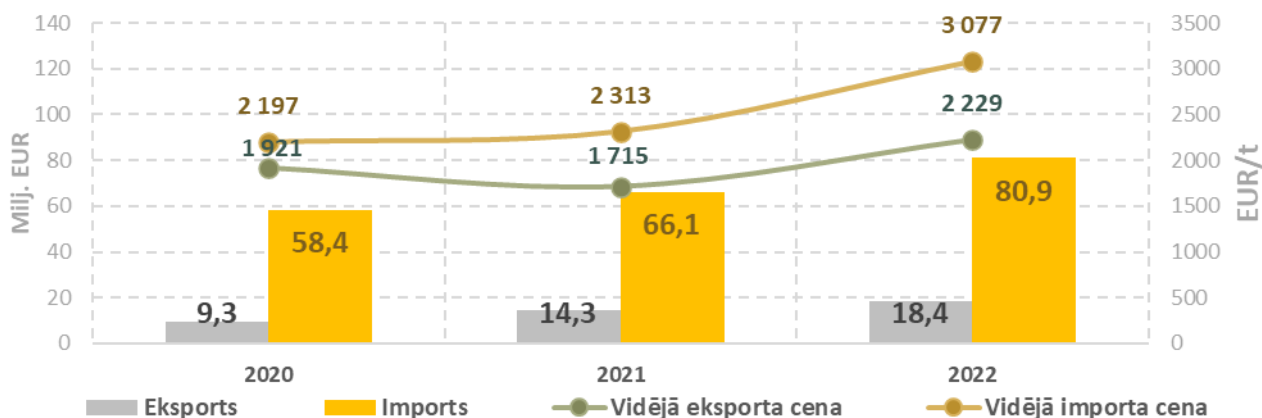
Avots: Eiropas Komisija

ES vidējā dzīvo sivēnu cena no 2020. gada janvāra līdz 2022 gada decembrim kopumā ir palielinājusies par 58,1%, bet no 2022. gada janvāra līdz janvārī salīdzinājumā ar 2022. gada decembrim tā bija palielinājusies par 76,5 %. (Sk. 2.13. att.) Latvijā sivēnu cenas netiek registrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja un eksportē tikai nelielu gaļas daudzumu. Pēdējā gada laikā Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir palielinājusies par 28,8 %, sasniedzot 18,4 milj. eiro. Salīdzinājumā ar 2020. gadu eksporta vērtība 2022. gadā ir palielinājusies par 97,8 %, bet 2021. gadā atšķirībā no 2020. gada tā ir kāpusi par 53,8 %. Vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 40,1 %, bet 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu – par 33,0 %.

Pārskata periodā cūkgaļas importa vērtība ir palielinājusies par 38,5 %: 2021. gadā – par 10,7 % un 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu – par 22,4 % (sk. 2.14. att.).

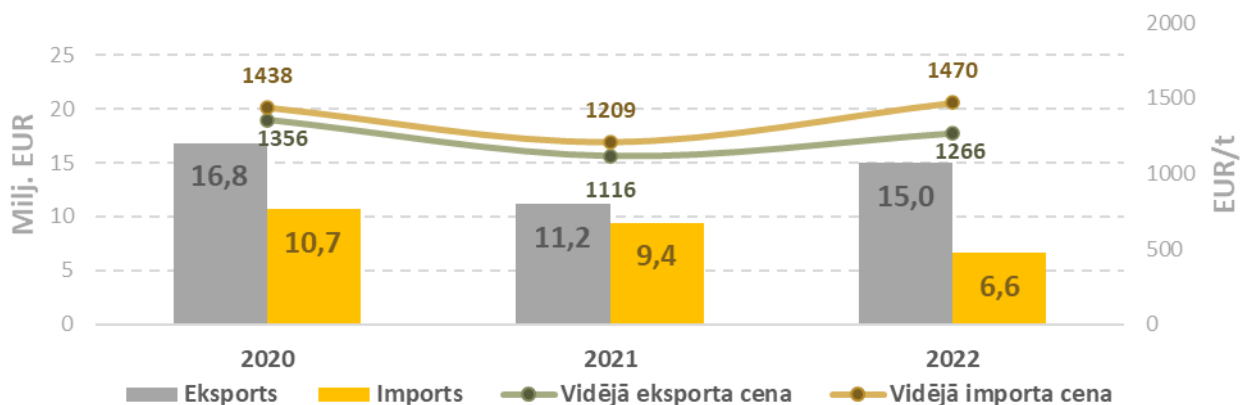

2.14. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Dzīvu cūku eksportam 2021. gadā samazinoties, tas atkal aktivizējās 2022. gadā. 2021. gadā ES iekšējā tirgū pastāvēja pārprodukcija ne tikai Covid-19 ietekmē, bet arī galvenokārt lielo eksportētājvalstu cūkgaļas un dzīvo cūku eksportam Āfrikas cūku mēra radīto sarežģījumu dēļ. Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā dzīvu cūku eksporta vērtība ir palielinājusies par 34,0 %. Savukārt 2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu bija novērojums eksporta vērtības samazinājums par 33,7 % (sk. 2.15. att.).

Līdz ar eksporta vērtības kāpumu 2022. gadā ir palielinājusies dzīvu cūku vidējā eksporta cena kopumā par 2,2 % pārskata periodā un par 21,6 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2.15. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports

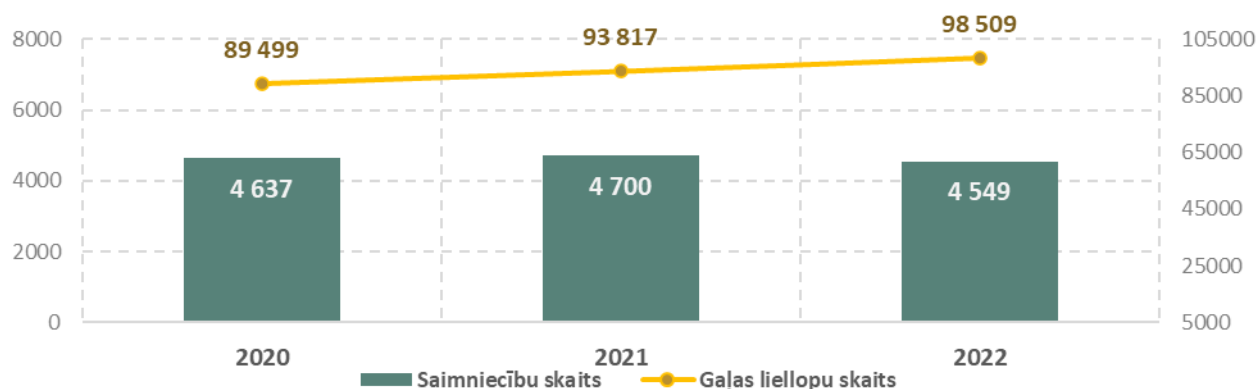
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Savukārt dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir sarukusi par 38,3 %, tomēr vidējā importa cena 2022. gadā ir palielinājusies par 13,5 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Cūkas lielākoties tiek importētas tikai kaušanai.

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Pēc Lauksaimniecības datu centra (turpmāk – LDC) datiem, dzīvnieku reģistrā 2022. gadā bija reģistrētas 14 399 saimniecības kopumā ar 391 351 liellopu jeb par 0,5 % liellopu mazāk nekā 2021. gadā.

2022. gadā dzīvnieku reģistrā no kopējā liellopu skaita bija reģistrētas 4549 gaļas liellopu saimniecības ar 98 509 gaļas liellopiem (tīršķirnes un gaļas šķirnes krustojumu liellopiem). Atšķirībā no iepriekšējā gada saimniecību skaits ir samazinājies par 3 %, bet liellopu skaits tajās pieaudzis par 5 %. (Sk. 2.16. att.)

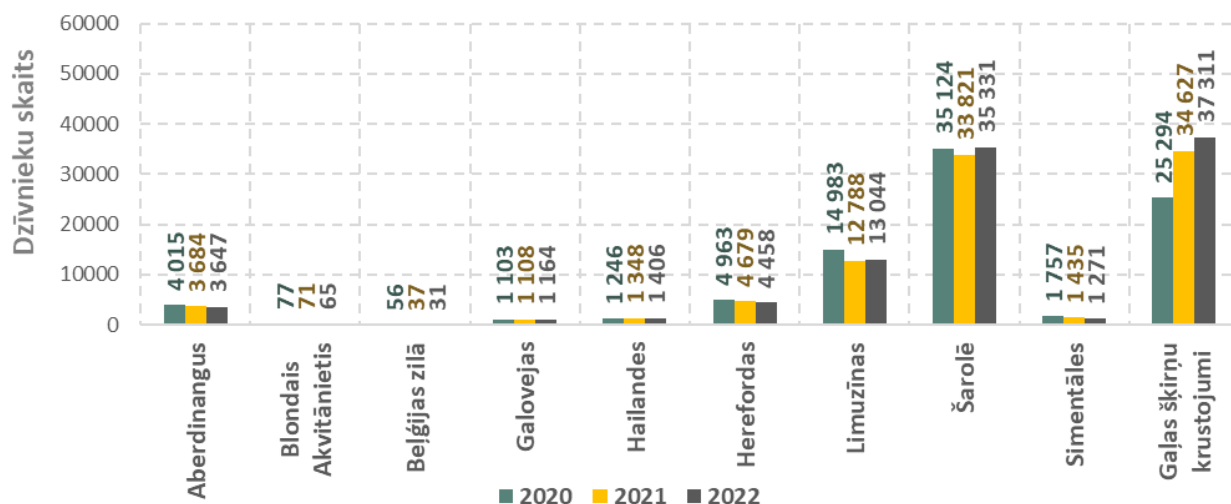
2.16. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2022. gada datus un tos salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir vērojams gan gaļas šķirņu liellopu (par 2 %), gan gaļas šķirņu krustojumu liellopu (par 8 %) skaita pieaugums.

No piena-gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi, kuru skaits salīdzinājumā ar 2021. gadu arī ir samazinājies par 11 %. 2022. gadā ir vērojams gan atsevišķu gaļas šķirņu liellopu skaita pieaugums, gan samazinājums. Ir palielinājies Šarolē un Hailandes (4 %), Limuzīnas (2 %) un Galovejas (5 %) šķirnes dzīvnieku skaits, bet samazinājies Herefordas (5 %), blondā akvitanēša (8 %), Aberdinangus (1 %) un Beļģijas zilajai (16 %) šķirnei (sk. 2.17. att.).

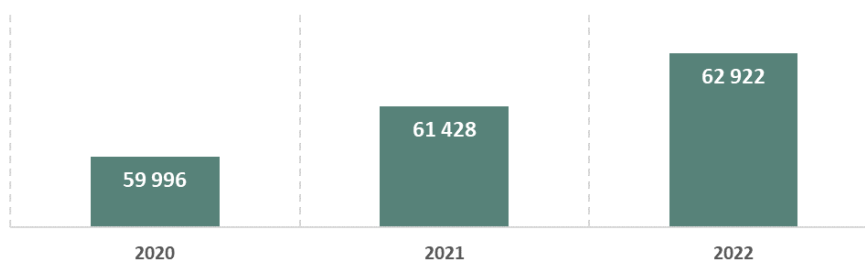

2.17. attēls. Gaļas liellopu skaita pārmaiņas pa šķirnēm

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Zīdītājgovju skaits 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājies par 2,4 %. (Sk. 2.18. att.)

2.18. attēls. Zīdītājgovju skaits

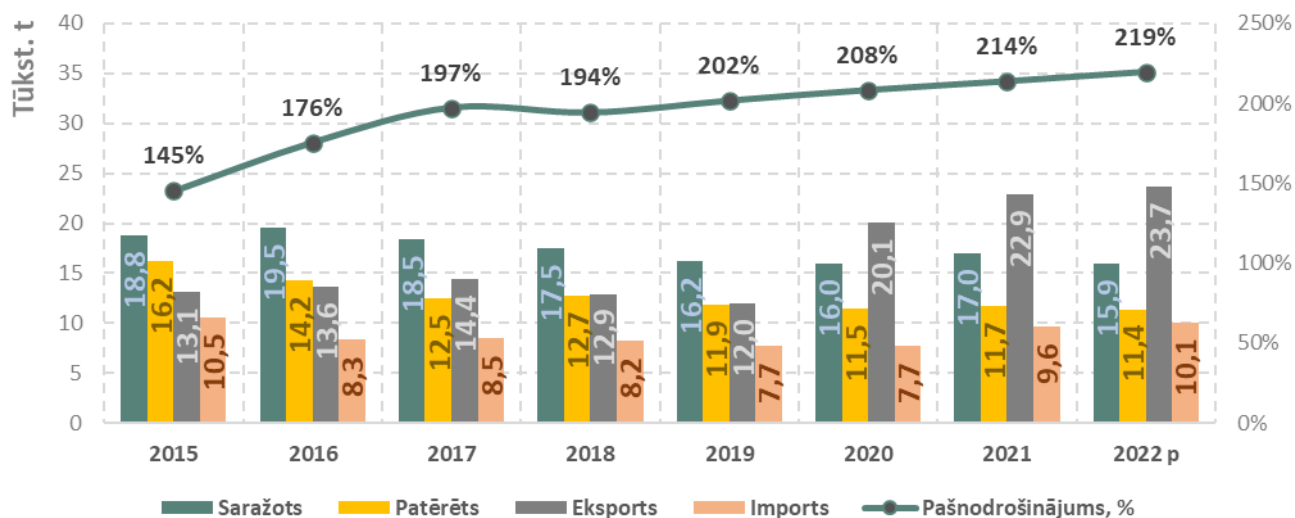
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 6,3 %, bet to patēriņš sarucis par 4,2 %. Liellopu gaļas eksports pakāpās par 16,4 %

un imports – par 5,2 %. Pašnodrošinājums ar liellopu gaļu un tās produktiem 2021. gadā palielinājās par 18 procentpunktiem. (Sk. 2.19. att.)

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir samazinājies par 6,5 % un produktu patēriņš – par 2,6 %. Liellopu gaļas eksports palielinājās par 3,5 % un imports – par 5,1 %, bet pašnodrošinājums ar liellopu gaļu un tās produktiem – par sešiem procentpunktiem. (Sk. 2.19. att.)

p – prognoze

2.19. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

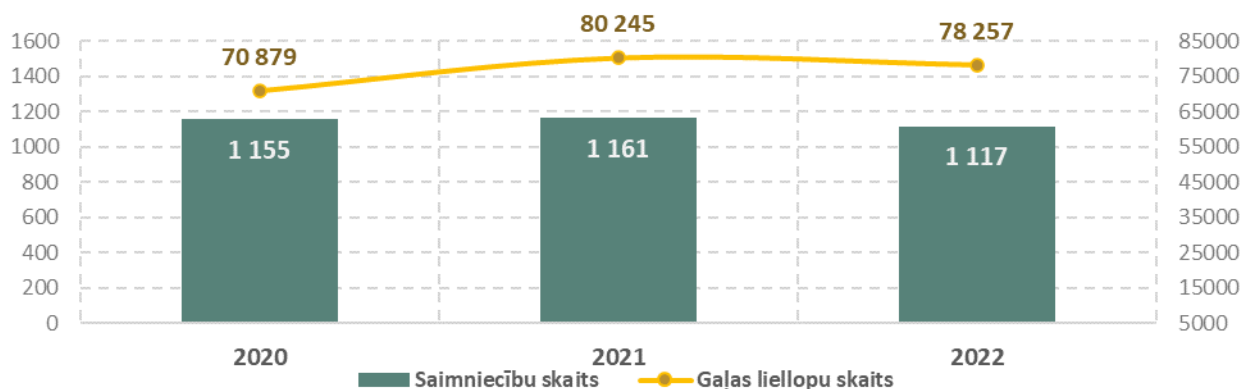
Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī koordinē SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība”. Tās abas īsteno vienotu Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu, šķirnes liellopu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtro ciltsgrāmatu, organizē snieguma pārbaudi gaļas šķirņu liellopiem, kā arī sertificēto personu apmācību, seminārus un citus izglītojošus seminārus un šķirnes dzīvnieku izstādes un izsoles.

SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” 2022. gadā Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu īstenoja 43 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības un 180 snieguma pārbaudes saimniecības, kā arī ar gaļas šķirņu dzīvnieku demonstrējumiempiedalījās Rānavas lauksaimniecības izstādē, kurā tika pārstāvētas Šarolē, Limuzīnas un Galoveju šķirnes un bulļi – nākamā gada pavasara vaislas jaunbulļu izsoles kandidāti.

SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” 2022. gadā Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu īstenoja 48 šķirnes saimniecībās un 654 snieguma pārbaudes saimniecībās.

2022. gadā gaļas liellopu pārraudzībā bija iesaistījušās 1117 saimniecību ar 78 254 gaļas liellopiem. Salīdzinot ar 2021. gadu to bija mazāk – par 4 % saimniecību un par 2 % liellopu (sk. 2.20. att.).

2.20. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2022. gadā vislielākais dzimšanas svārs no pārraudzībā esošajiem gaļas liellopiem ir bijis Šarolē šķirnes (42,5 kg) un krustojumu dzīvniekiem (40,8 kg). Vislabākais rezultāts pie dzīvnieka atšķiršanas brīdī, t.i., vismazākais vecums 198 dienas un 271,4 kilogramus liels svārs, bija Simentāles šķirnes dzīvniekiem.

2.5. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos

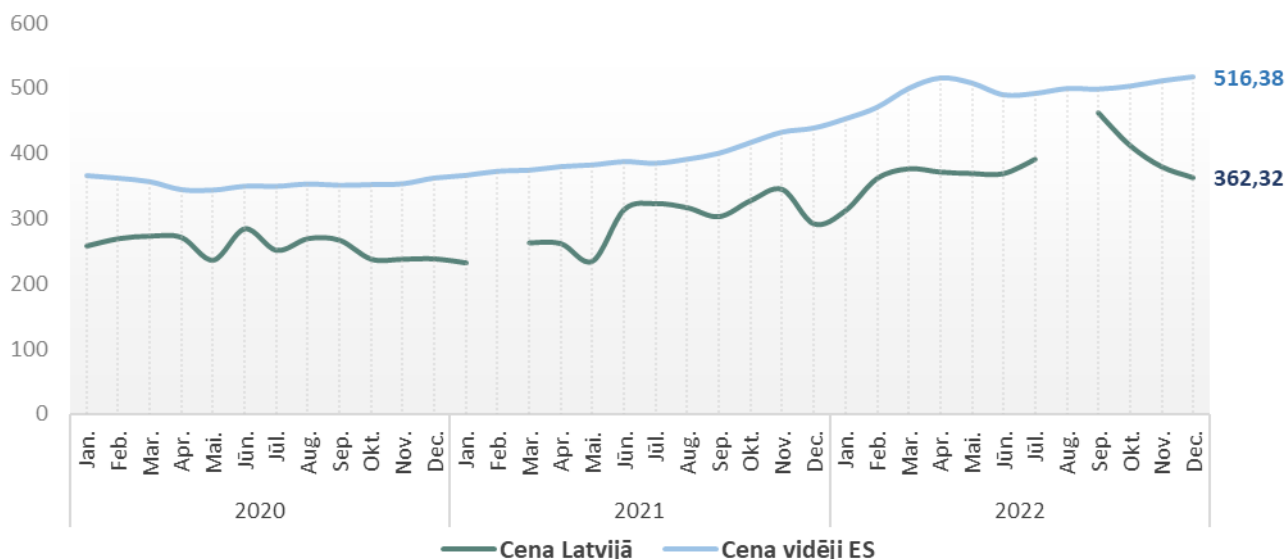
Šķirne	Dzimšanas svārs, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svārs, kg (korigētais)			Gada svārs, kg (korigētais)		
	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.	2020	2021	2022.	2020	2021	2022.
Gads												
Aberdinangus	37,7	38,3	38,1	207	196	206	252,6	249,6	250,6	331,1	349,2	338,1
Blondais akvītānietis	37,0	40,4	40	192	181	227	242,8	233,1	287,7	333,5	359,5	353,9
Galovejas	31,6	30,3	31,2	195	199	205	192,9	164,2	167,4	230,2	244,6	244,8
Hailandes	28,3	27,7	28,4	209	206	207	187,2	158,9	188	237,3	245,2	234,7
Herefordas	39,0	39,0	39,1	200	203	201	246,1	246,4	246,8	327,0	338,4	350,4
Limuzīnas	40,4	40,4	40,5	198	197	198	251,3	252,1	250,8	344,0	357,4	360,8
Simentāles	40,2	40,4	41,1	198	200	198	285,8	276,0	271,4	383,9	397,9	376,2
Šarolē	41,9	42,4	42,5	199	199	201	262,7	266,6	267,9	365,9	371,9	377,8
Gaļas šķirņu krustojumi	39,7	40,6	40,8	197	195	199	256,8	256,6	258	344,6	355,4	362,6

Avots: LDC

Gaļas šķirņu liellopu pārraudzības ganāmpulkos dzīvnieku produktivitātes rādītāji ik gadu uzlabojas, un tas liecina, ka ciltisdarba pasākumu īstenošana ganāmpulkos kopumā norit veiksmīgi un nozares attīstībai ir pozitīva tendence.

Liellopu gaļas cenas

Lai gan liellopu gaļas iepirkuma cenu tendence Latvijā kopumā attīstījās līdzīgi kā Eiropā, cenas Latvijā parasti ir mazākas nekā ES. Tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā – Latvijā tas ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. 2020. gada otrajā pusgadā nozari būtiski ietekmēja eksporta samazinājums uz ES un trešajām valstīm saistībā ar Covid-19. Vīrusa izplatības dēļ cenu svārstības 2020. gadā bija lielākas nekā iepriekšējos gados. 2021. gadā pēc Covid-19 izraisīto ierobežojumu atcelšanas palielinājās pieprasījums pēc liellopu gaļas un līdz ar to pakāpās liellopu liemeņu cena. 2022. gada sākumā liellopu gaļas cenas palielinājās jau ievērojami un vairs nav pazeminājušās līdz iepriekšējo gadu līmenim.

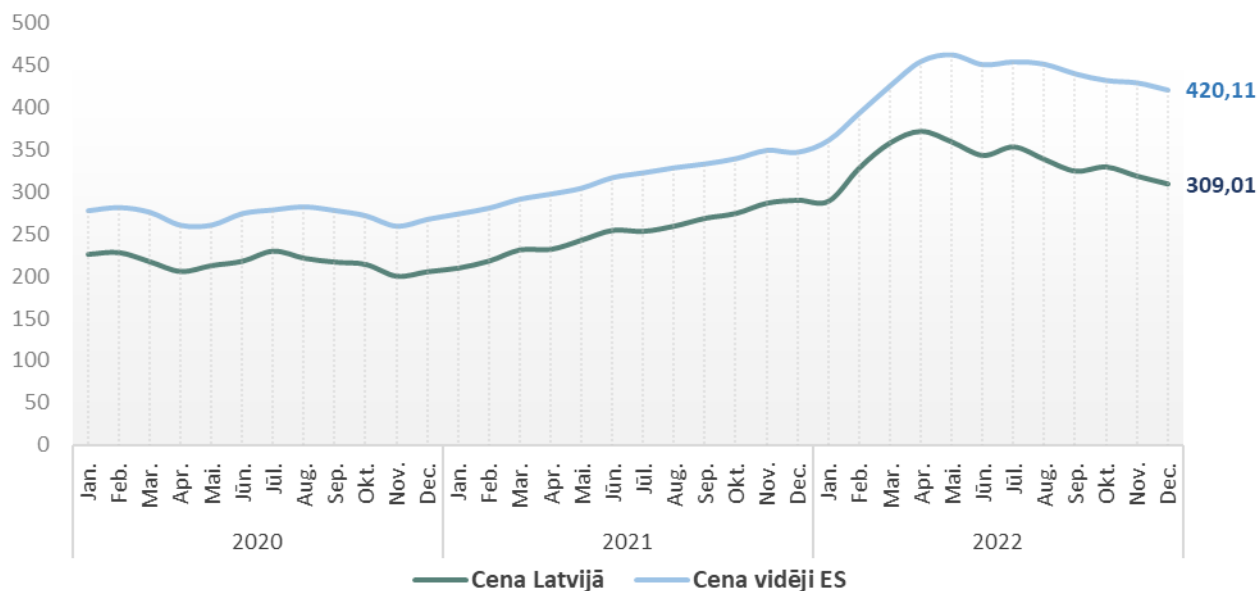

2.21. attēls. A kategorijas (bulļu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 40,6 % un 2022. gadā no janvāra līdz decembrim cena – par 16,2 %. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 41,1 % un 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 14,1 % (2.21. attēls).

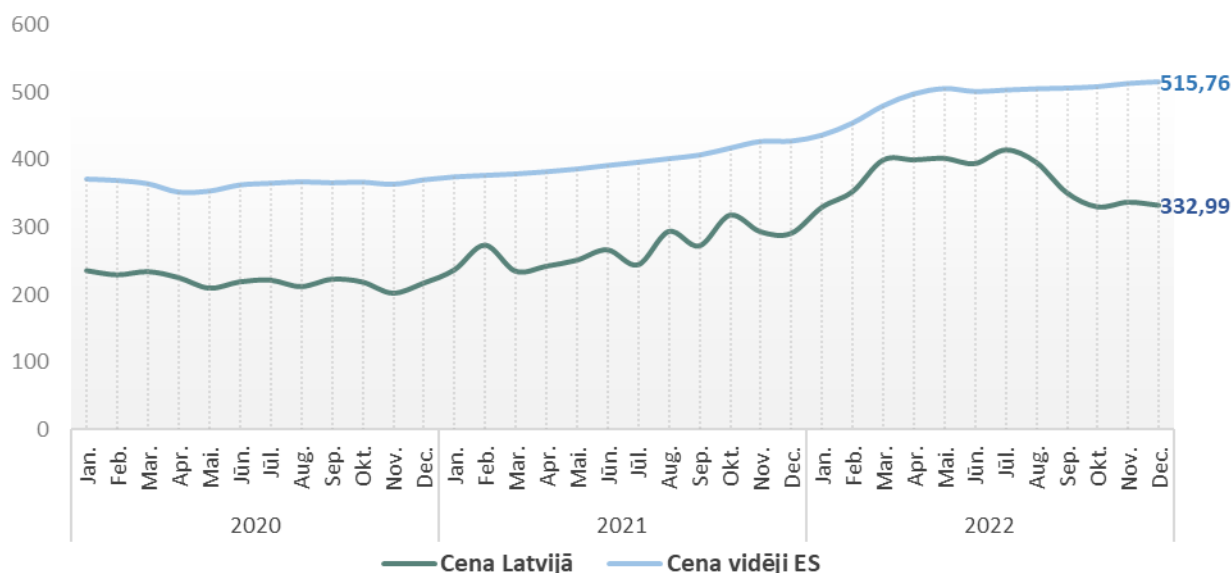
D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 36,7 % un 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 7 %. Savukārt ES vidējā govju liemeņu cena no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 51,8 % un 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 16,6 % (2.22. attēls).

2.22. attēls. D kategorijas (govju) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata perioda no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 41 % un 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 0,9 %. Savukārt ES vidējā telišu liemeņu cena no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim kopumā bija palielinājusies par 38,6 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 18 % (2.23. attēls).

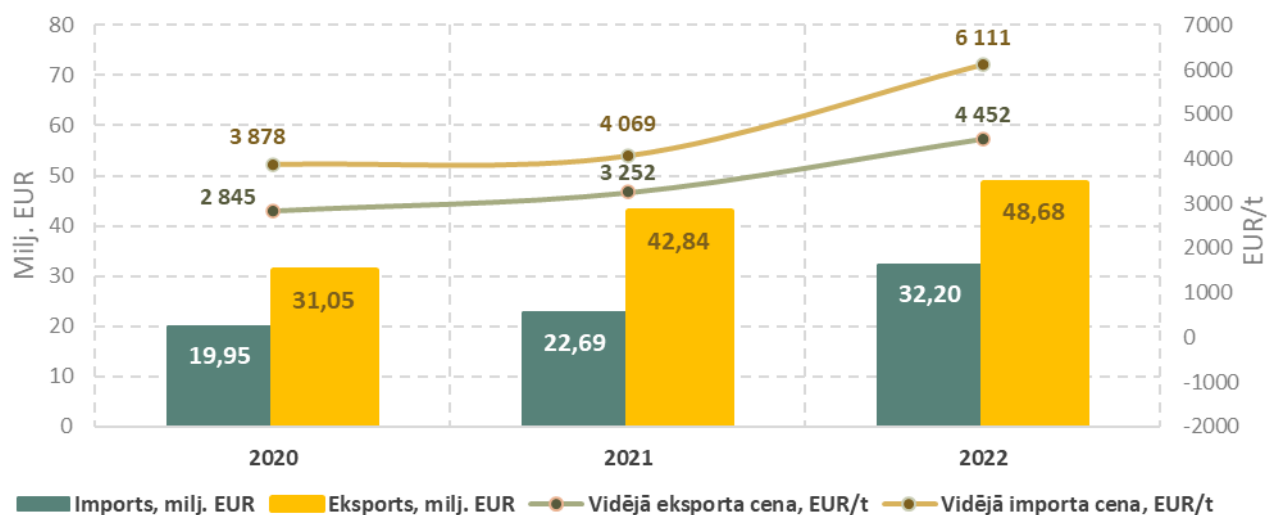

2.23. attēls. E kategorijas (telīšu) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Liellopu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir pozitīva. 2021. un 2022. gadā eksports bija palielinājies, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Arī imports 2021. un 2022. gadā bija palielinājies. Procentuālā izteiksmē liellopu gaļas eksporta vērtība, salīdzinot 2021. gadu ar 2020. gadu, palielinājusies par 38%, importa vērtība pieaugusi par 13,8%. Savukārt salīdzinot 2022. gadu ar 2021. gadu, eksporta vērtība palielinājusies par 13,6%, bet importa vērtība pieaugusi par 41,9% (2.24.attēls).

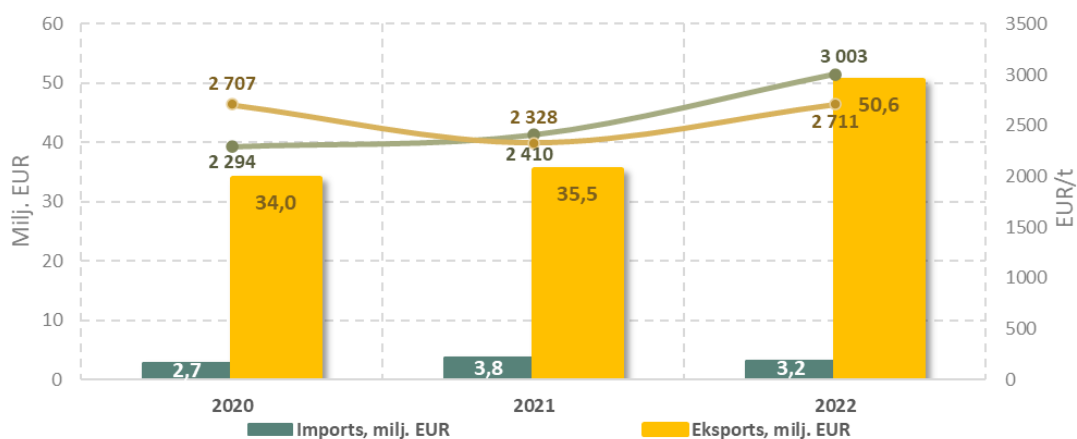

2.24. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2022. gada laikā dzīvo liellopu vidējā eksporta cena salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājusies par 24,6 % un vidējā importa cena – par 16,4%. Savukārt 2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu vidējā eksporta cena palielinājās par 5,1 %, bet vidējā importa cena pazeminājās par 14 %.

Dzīvi liellopi no Latvijas tiek importēti maz, un to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan maza. Laikā no 2020. gada līdz 2022. gadam liellopu importa vērtība ir palielinājusies par 18,5 %, bet eksporta vērtība – par 48,5 %. (2.25. attēls)

2.25. attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

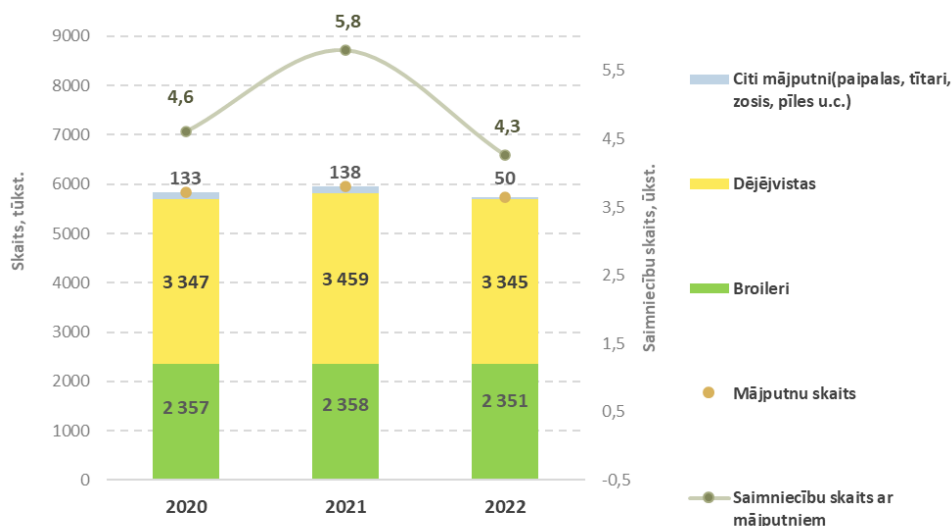
Dzīvo lopu vidējā eksporta cena no 2020. līdz 2022. gadam ir palielinājusies par 30,9 %, bet vidējā importa cena – tikai par 0,1 %.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Rūpnieciskajai putnkopībai Latvijā ir jau aptuveni 45 gadu ilga vēsture. Mājputni Latvijā tiek audzēti ne vien lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, bet arī nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas gan pēc konvencionālās, gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas noteikumiem. Putnkopību iespējams attīstīt gan kā ražojošu papildnozari gandrīz jebkurā lauku saimniecībā, gan arī kā tūrisma nozari, jo tā ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši nelielu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt mazo uzņēmējdarbību. Latvijā tiek audzētas ne vien dējējvistas un broileri, bet arī citi mājputni – paipalas, tītari, strausi, pīles, zosis, pērļu vistiņas – gan olu, gan gaļas ieguvei. Turklāt, liekot lietā radošu pieeju, lietderīgi tiek izmantoti arī citi mājputnu audzēšanas blakusprodukti kosmētikas, rotaslietu, spilvenu, segu un dažādu aksesuāru izgatavošanai.

2022. gads putnkopības nozare saskārās ar nopietnām grūtībām putnu barības un energoresursu cenas straujā kāpuma dēļ, kas daudzkārt palielināja ražošanas izmaksas un putnkopības galaproduktu cenu veikalos, radot risku nozares pastāvēšanai kopumā.

Kā liecina LDC dati, 2022. gadā Latvijā bija reģistrēti 5744,3 miljoni mājputnu, kas ir par 3,5 % mazāk nekā gadu iepriekš (sk. 2.26. att.).

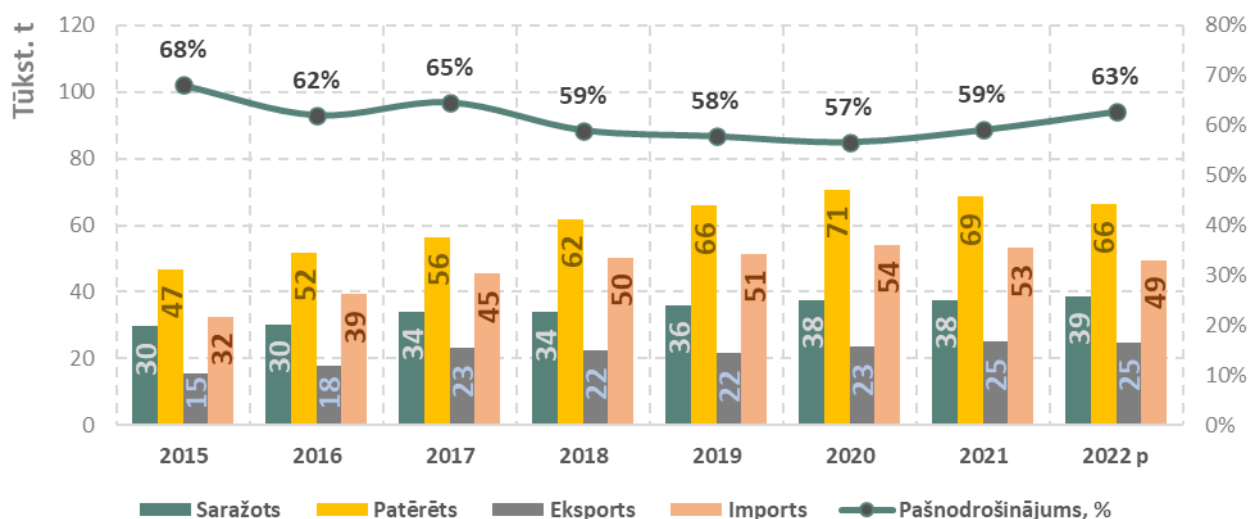

2.26. attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot LDC datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var redzēt, ka 2022. gadā dējējvistu skaits ir samazinājies par 3,29 %, bet broileru skaits palicis gandrīz nemainīgs. Vislielākais reģistrēto putnu samazinājums ir vērojams citu mājputnu grupā (64,03 %), jo salīdzinājumā ar 2021. gadu ļoti strauji samazinājās reģistrēto paipalu skaits. 2022. gadā ievērojami samazinājās arī to saimniecību skaits, kurās tiek turēti mājputni (par 25,9 %).

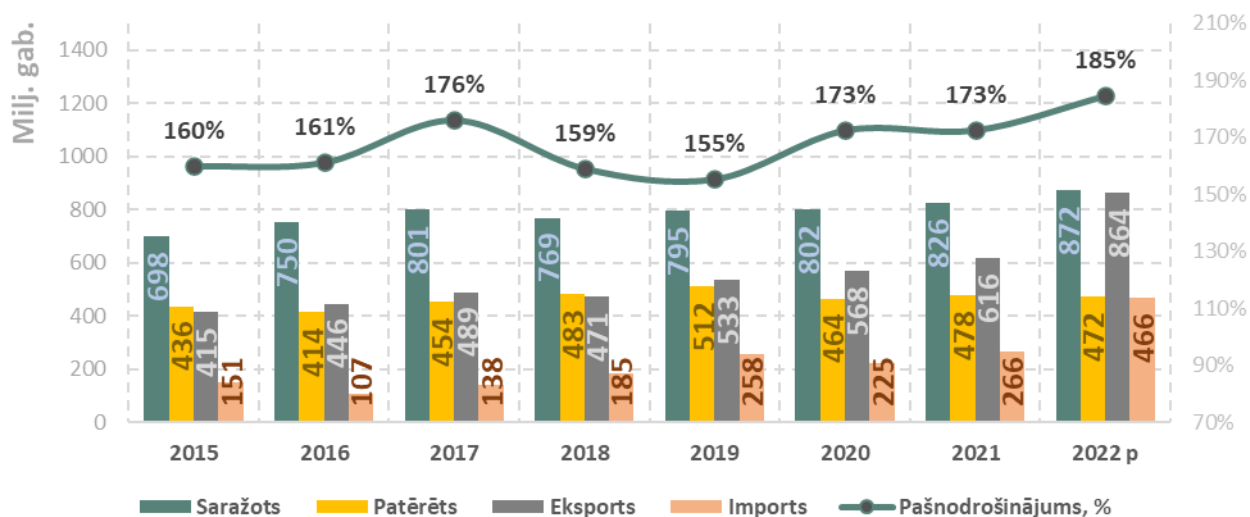

p – prognoze

2.27. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance

Avots: LAD

Lai gan 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu mājputnu gaļas produktu ražošana ir palielinājusies par 2,9 %, patēriņš ir samazinājies par 3,4 %, eksports – par 1,2 % un imports – par 7,0 %. Savukārt pašnodrošinājums ir palielinājies par četriem procentpunktiem. (Sk. 2.27. att.)

p – prognoze

2.28. attēls. Olu un to produktu ražošanas un patēriņa bilance

Avots: LAD

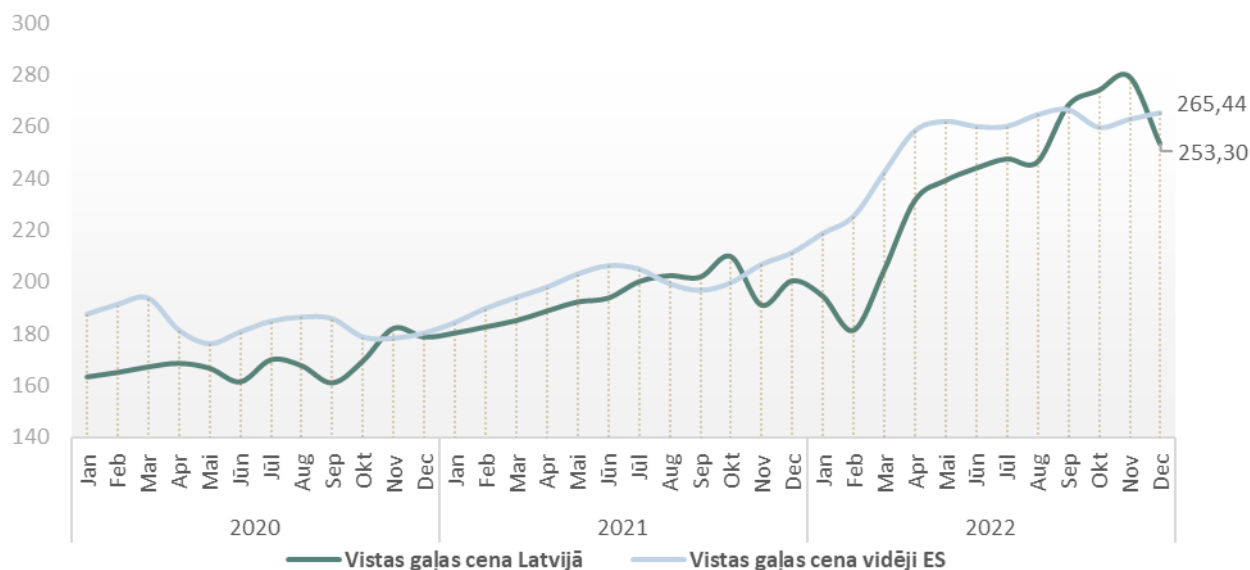
2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu olu un olu produktu ražošana ir palielinājusies par 5,6 % un patēriņš samazinājies par 1,3 %, savukārt eksports ir palielinājies par 40,1 %, bet imports – par 75,3 %. Pašnodrošinājums palielinājies par 12 procentpunktiem. (Sk. 2.28. att.)

Putnu gaļas cena

Putnu gaļas vidējā iepirkuma cena 2020. gadā kopumā bijusi diezgan stabila, t.i., bez ievērojamām svārstībām, tomēr 2021. gadā cenas pakāpās gan Latvijā, gan kopumā ES. Tāpat kā citās nozarēs, arī

putnkopībā pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā 2022. gada marta–decembra periodā cenas ievērojami pakāpās, un to papildus veicināja arī putnu gripas izplatība un ražošanas samazināšanās lielajās ražotājvalstīs (sk. 2.29. att.).

Latvijā putnu gaļas cena pārskata periodā no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim ir palielinājusies par 55,2 %, savukārt 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 30,3 %. ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim kopumā palielinājās par 41,7 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 21,4 %.

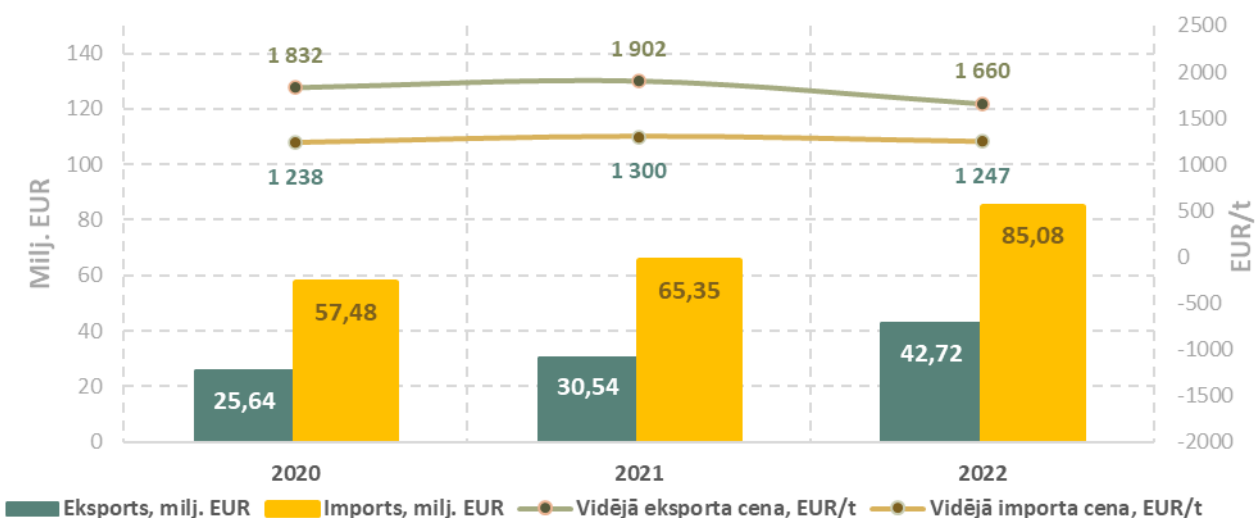
2.29. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas Latvijas ārējās tirdzniecības bilance pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, jo to veicināja ikgadējs importa plūsmas vērtības pieaugums (sk. 2.30. att.). Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā putnu gaļas eksporta vērtība palielinājās par 39,9 % un importa vērtība – par 30,2 %, sasniedzot pārskata perioda augstāko punktu.

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu putnu gaļas eksporta cena Latvijā kopumā palielinājās par 45 % un importa cena – par 48,6 %.

2.30. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports

Olu cenas

Pārskata periodā no 2020. līdz 2021. gadam olu cenas vidēji ES un Latvijā bijušas mēreni svārstīgas, ar tendenci palielināties 2021. gada otrajā pusgadā. Savukārt pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā 2022. gada marta–decembra periodā olu cena strauji sadārdzinājās, decembrī sasniedzot augstāko atzīmi. Šo cenas kāpumu ietekmēja arī putnu gripas izplatības ietekmē samazinātais ražošanas apjoms. (Sk. 2.31. att.)

Olu cena Latvijā pārskata periodā no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim kopumā ir palielinājusies par 73,6 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 58,6 %. Savukārt ES vidējā olu cena no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada decembrim palielinājās par 78,5 %, bet 2022. gadā no janvāra līdz decembrim – par 70,9 %.

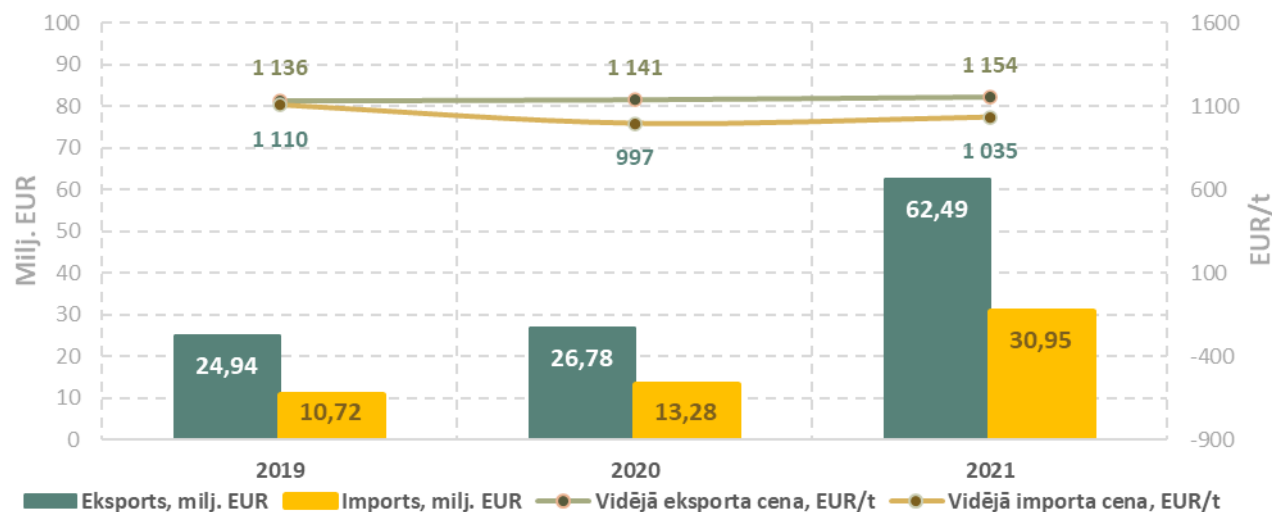
2.31. attēls. Olu cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2020. gada līdz 2021. gadam saglabājās pozitīva, eksporta apjomam izteikti pārsniedzot importa apjomu (sk. 2.32. att.).

Kopumā no 2020. līdz 2022. gadam Latvijas olu eksports palielinājās par 150,5 %, bet imports – par 188,8 %. Savukārt 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu vērojama nozīmīga olu eksporta (par 133,3 %) un importa (par 133,0 %) palielināšanās.

2.32. attēls. Olu eksports un imports

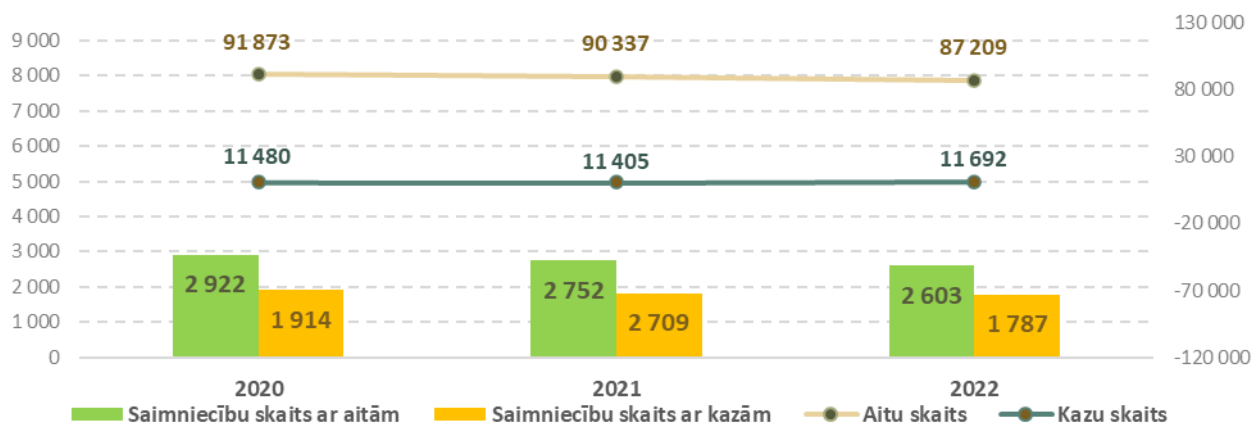
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tāpat pārskata periodā par 54,3 % ir palielinājusies olu vidējā importa cena un par 47,6 % – to vidējā eksporta cena.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība

Analizējot 2021. gada datus par aitkopības nozari, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies gan saimniecību (par 5,4 %), gan aitu skaits (par 3,5 %). (Sk. 2.33. att.)

Kazkopības nozares 2022. gada datu analīze un salīdzinājums ar 2021. gada datiem rāda, ka kopējais kazu skaits pieaudzis par 2,5 %, bet saimniecību skaits samazinājies par 2 %. 2021. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 11 692 kazas un 1787 saimniecības. (Sk. 2.33. att.)

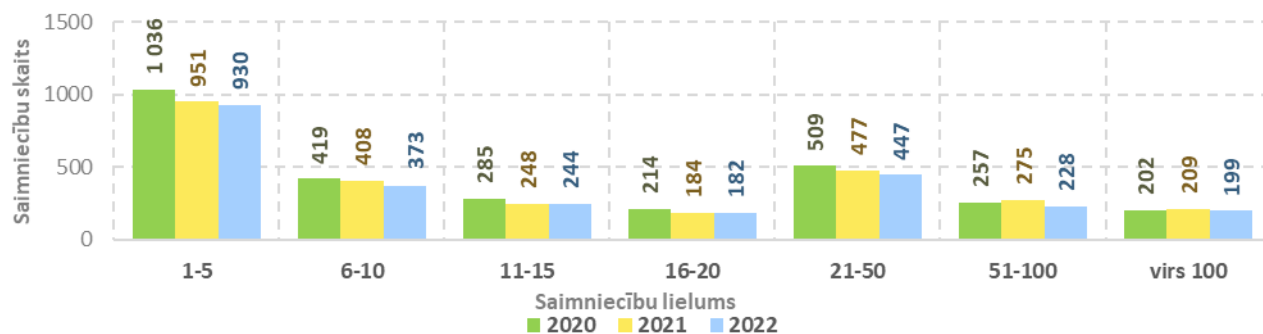

2.33. attēls. Aitu un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2.34. attēlā redzamo aitu saimniecību struktūru, var secināt, ka 2022. gadā turpināja samazināties saimniecību skaits, mazajām saimniecībām ar 1–5 aitām joprojām veidojot lielāko īpatsvaru – 35,7 % – no kopējā saimniecību skaita.

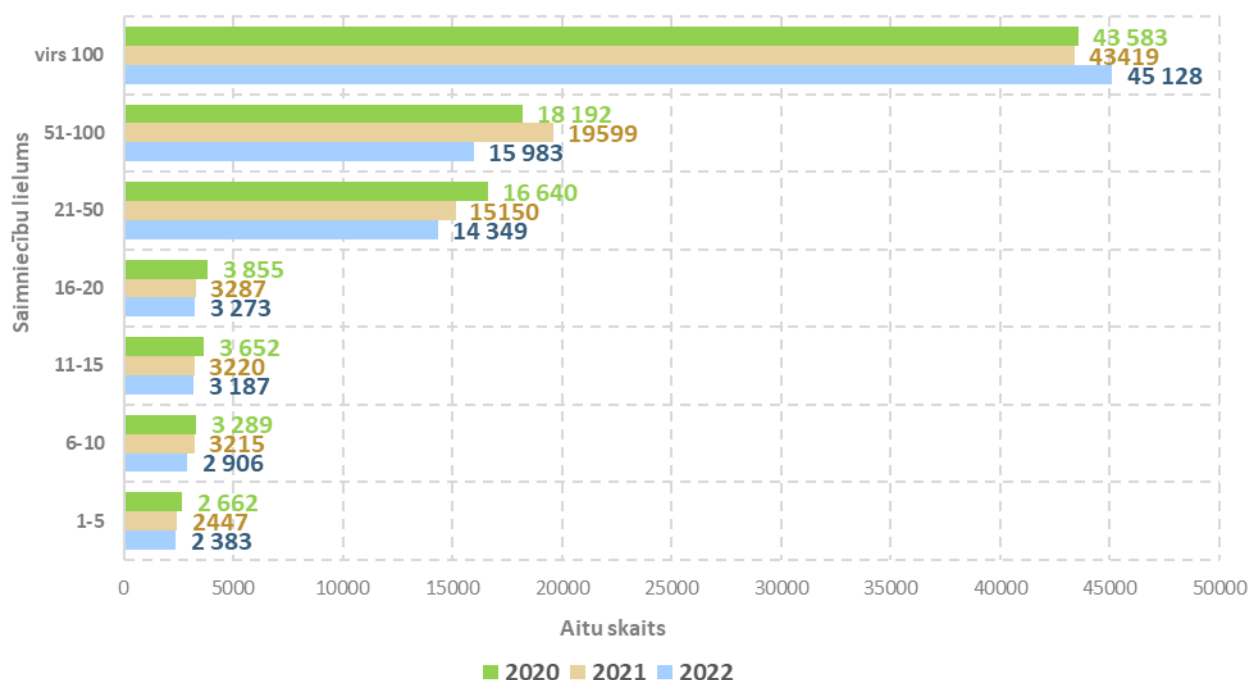

2.34. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Arī 2.35. attēla dati par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās liecina, ka 2022. gadā turpināja samazināties aitu skaits gandrīz visās saimniecību grupās. Lielākais samazinājums bija saimniecībās ar 51 līdz 100 aitām (par 18,4 %). 51,7 % no kopējā aitu skaita 2022. gadā bija saimniecībās, kurās tiek turēti vismaz 100 aitu. Šajā saimniecību grupā 2022. gadā aitu skaits palielinājās par 3,9 %.

2.35. attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Kazkopības nozarē 89 % kazu tiek turēti mazajās saimniecībās ar 1–10 kazām, bet šajās saimniecībās turēto kazu skaits salīdzinoši nav liels – 37 % (sk. 2.6. tab.). Saimniecībās, kurās ir vismaz 21 kaza, kopumā tiek turēti 50 % dzīvnieku. 2022. gadā vidējais kazu skaits saimniecībā bija sešas kazas.

2.6. tabula

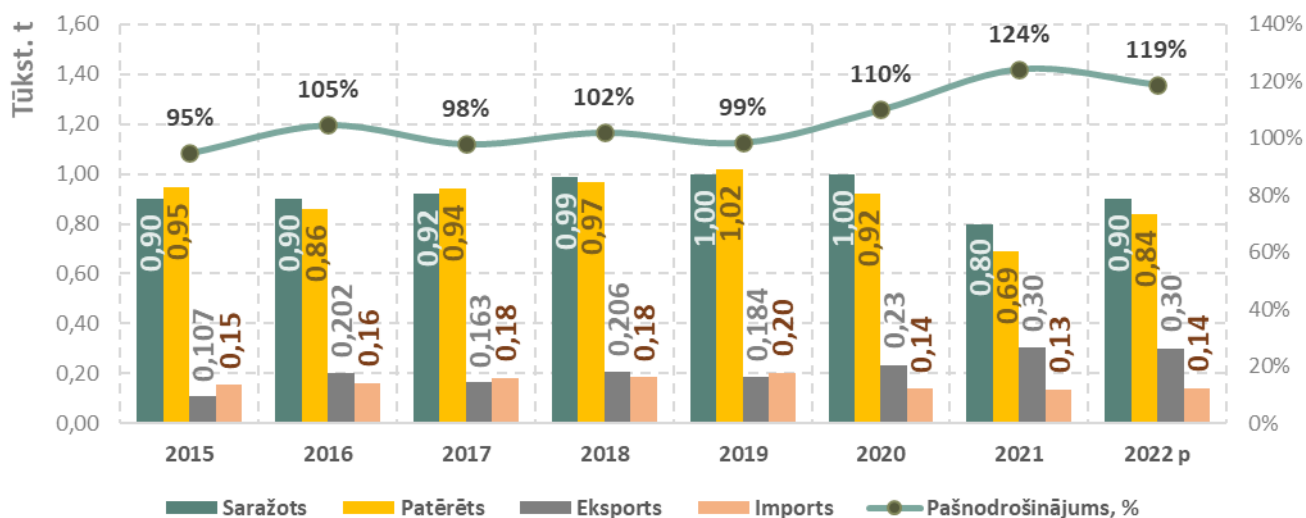
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2020.				2021.				2022.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1–5	1484	77,5	2957	25,8	1397	76,7	2798	24,5	1364	76,3	2736	23,4
6–10	239	12,5	1789	15,6	221	12,1	1658	14,5	221	12,4	1635	14,0
11–15	69	3,6	863	7,5	81	4,4	1013	8,9	74	4,1	940	8,0
16–20	40	2,1	711	6,2	34	1,9	596	5,2	29	1,6	514	4,4
21–50	50	2,6	1481	12,9	57	3,1	1709	15,0	64	3,6	1960	16,8
51–100	19	1,0	1371	11,9	18	1,0	1274	11,2	23	1,3	1750	15,0
> 100	13	0,7	2308	20,1	13	0,7	2357	20,7	12	0,7	2157	18,4
Kopā:	1914	100	11 480	100	1821	100	11 405	100	1787	100	11 692	100

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu aitu un kazu gaļas ražošana ir palielinājusies par 12,5 %, patēriņš – par 22,0 % un imports – par 4,6 %, toties eksports sarucis par 0,9 %. Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2022. gadā ir samazinājies par pieciem procentpunktiem. (Sk. 2.36. att.)

p – prognoze

2.36. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Ciltsdarbs aitkopībā

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība “Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk šajā nodaļā – asociācija). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas audzēšanas programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas merino vietējās, Dorperas, Sufolkas, Romanovas, Oksforddaunas, Tekselas, *Il-de-France* un Šarolē ait šķirnēm. Visu īstenoto audzēšanas programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, ātraudzīgus, no Maedi-Visna slimības brīvus, pret skrepi slimību rezistentus šķirnes ait ganāmpulkus. Asociācija īsteno arī Latvijas tumšgalves ait šķirnes vecā tipa saglabāšanas programmu, kuras mērķis ir saglabāt Latvijas tumšgalves šķirnes vecā tipa ait skaitu, kā arī šķirnes ģenētisko potenciālu un daudzveidību.

2022. gadā ait pārraudzība notika 139 saimniecībās. 2.7.tabulā redzams, ka tika vērtēts 3400 pieaugušu ait māšu un 1550 vaislai audzējamo dzīvnieku.

2.7. tabula

Vērtēto ait skaits 2022. gadā

Ganāmpulku grupa	Jēri		Vaislai audzējamie dzīvnieki		Pieaugušie dzīvnieki	
	S	V	S	V	S	V
Šķirnes	3490	3510	1416	121	3185	157
Pārējās	171	186	11	2	215	102
Kopā	3661	3693	1427	123	3400	259

s – aita

v – teķis

Avots: LDC

Analizējot 2.8. tabulā atspoguļoto vērtēto ait un teķu sadalījumu pa šķirnēm, var secināt, ka visvairāk novērtēts ir Latvijas tumšgalves ait šķirnes dzīvnieku – 73 % no kopējā novērtēto šķirnes dzīvnieku skaita.

2.8. tabula

Vērtēto ait un teķu sadalījums pa šķirnēm

Šķirnes nosaukums un kods	Aitas	Teķi	KOPĀ
Latvijas tumšgalve	2562	120	2682
Vācijas merino vietējā	171	17	188
Romanovas R	94	10	104
<i>Il-de-France</i>	153	25	178
Dorperas	124	17	141
Šarolē	124	24	148
Tekselas	77	21	98

Oksforddaunas	70	13	83
Sufolkas	25	12	37
KOPĀ	3400	259	3659

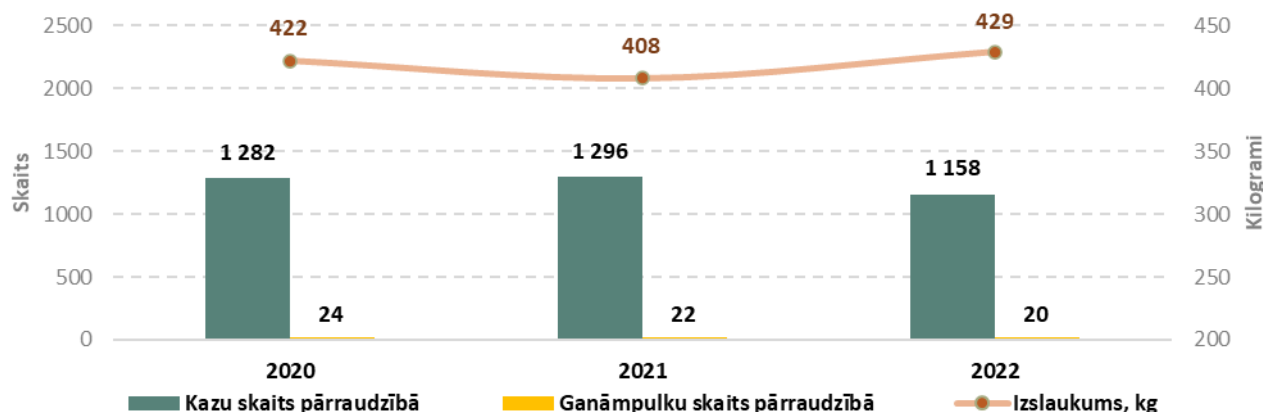
Avots: LDC

2022. gadā asociācija speciālistiem un aitū audzētājiem organizēja mācības “SEG un amonjaka emisiju samazināšanas iespējamie risinājumi aitikopībā” un “Veterinārija, aitū ganāmpulka veselība un darba drošība aitikopības saimniecībās”, kā arī ikgadējās profesionāļu dienas aitikopjiem. Tajās viesojās *Il-de-France* un *Texel* šķirņu asociācijas OSON pārstāvji un šķirnes saimniecību saimnieki no Francijas. Kolēģi no Francijas dalījās pieredzē ar saviem sasniegumiem, kļūdām un pieredzi, ko ir ieguvuši, strādājot ar gaļas tipa šķirnēm. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru tika organizēta lauku diena, kurā bija iespēja uzzināt par precīzo tehnoloģiju izmantošanu intensīvā jēru nobarošanā.

Ar šķirnes kazu ciltsdarba koordinēšanu un audzēšanas programmu īstenošanu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk šajā nodaļā – biedrība). Biedrība īsteno piecas šķirnes kazu audzēšanas programmas: piena šķirnes kazām – Zānes, Anglo-nūbijas un Latvijas vietējās kazu šķirnes, saglabāšanas programmu Latvijas vietējās kazu šķirnes vecā tipa kazām un Būru gaļas šķirnes kazu audzēšanas programmu.

2022. gadā biedrība sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, organizēja seminārus “Kazu dienas 2022”, “Kas ir ciltsdarbs?” un “Kazas piena kvalitātes novērtējums produkcijas ražošanai” un praktiskās nodarbības. Biedrība ir piedalījies starptautiskos pasākumos, Vācijā, Dānijā un Ungārijā popularizējot sasniegumus ciltsdarbā. Latvijas kazkopības biedrībai ir izveidojusies sadarbība ar Starptautisko kazu asociāciju.

Snieguma pārbaudē un pārraudzībā esošo kazu skaits 2022. gadā ir samazinājies par 11 %, pārraudzībā bija 1158 kazas un 20 kazu saimniecību. Vidējais izslaukums bija 429 kilogrami, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu ir pieaudzis par 5 %. (Sk. 2.37. att.)

2.37. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika

Avots: LDC

Dati par kazu piena tauku un olbaltumvielu saturu apkopots 2.9. tabulā. Salīdzinot 2022. gada piena kvalitātes vidējos rādītājus ar iepriekšējo gadu datiem, ir vērojamas nenozīmīgas izmaiņas: tauku saturs ir nedaudz palielinājies, bet olbaltumvielu saturs palicis iepriekšējā gada līmenī.

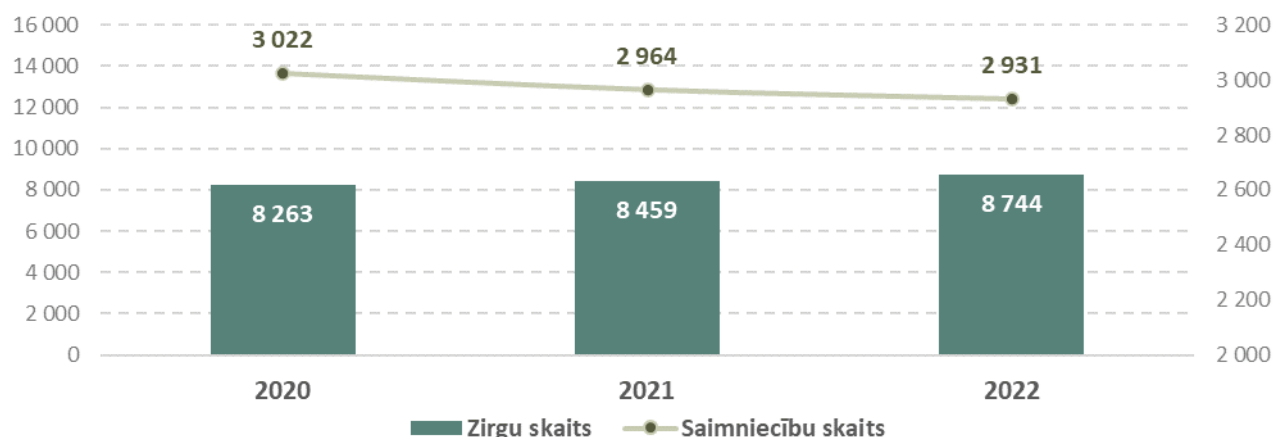
2.9. tabula

Kazu piena tauku un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā			
Rādītājs/gads	2020.	2021.	2022.
Tauku saturs, %	4,10	4,00	4,06
Olbaltumvielu saturs, %	3,34	3,36	3,36

Avots: LDC

2.7. Zirgkopība

Pēdējos divos gados zirgkopības saimniecībās ir vērojams zirgu skaita pieaugums, un arī 2022. gadā kopējais zirgu skaits ir palielinājies par 3 %. Tas ir pozitīvs rādītājs, jo ilgstoši bija vērojama zirgu skaita samazināšanās tendence. Zirgkopības saimniecību skaits 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājies nenozīmīgi (1 %). Pēc LDC datiem, 2022. gadā bija reģistrēta 2931 zirgkopības saimniecība ar 8744 zirgiem. (Sk. 2.38. att.)

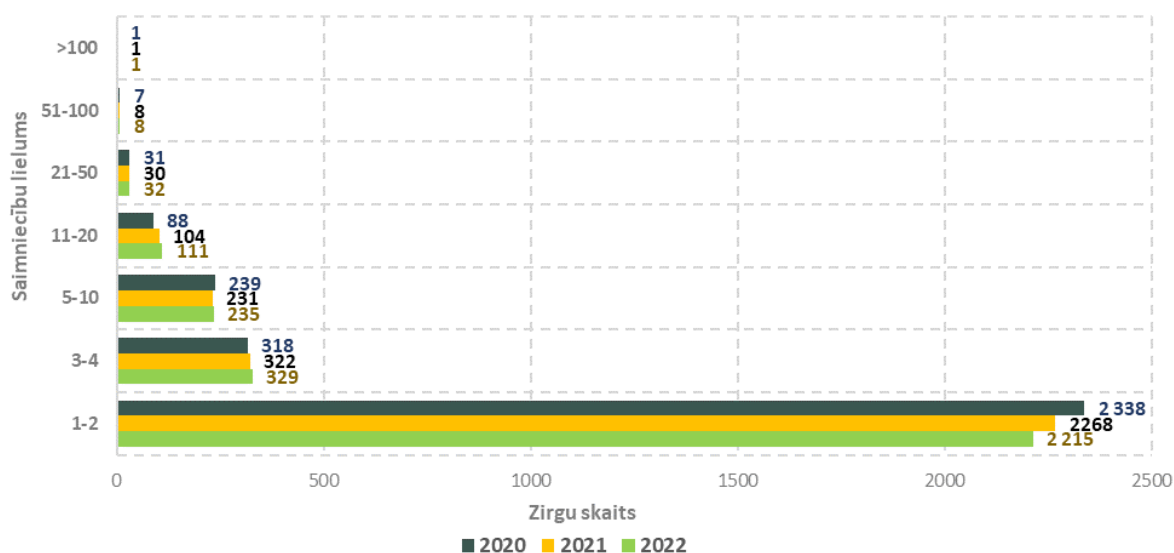
2.38. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2022. gada dati liecina, ka zirgu saimniecību grupās būtiskas pārmaiņas nav notikušas, to struktūra nav mainījies un joprojām lielāko saimniecību daļu (75,6 %) veido mazās saimniecības ar 1–2 zirgiem. (Sk. 2.39. att.)

Salīdzinot 2022. un 2021. gada datus, gandrīz visās saimniecību grupās ir vērojams gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaita pieaugums – visvairāk to saimniecību grupā, kurās tiek audzēti 11 līdz 20 zirgi (par 6 % vairāk saimniecību un par 7 % vairāk zirgu), un saimniecību grupā ar 21 līdz 50 zirgiem (par 6 % vairāk saimniecību un par 12 % vairāk zirgu). Savukārt saimniecību grupā ar 51–100 zirgiem saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet zirgu skaits pieaudzis par 14 %. Saimniecību grupā ar 1–2 zirgiem samazinājies gan saimniecību (2 %), gan zirgu skaits (1 %). Vislielākais zirgu skaita samazinājums (13 %) ir vērojams to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 100 un vairāk zirgu. Pārējās saimniecību grupās nedaudz palielinājies gan pašu saimniecību, gan zirgu skaits.

2.39. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

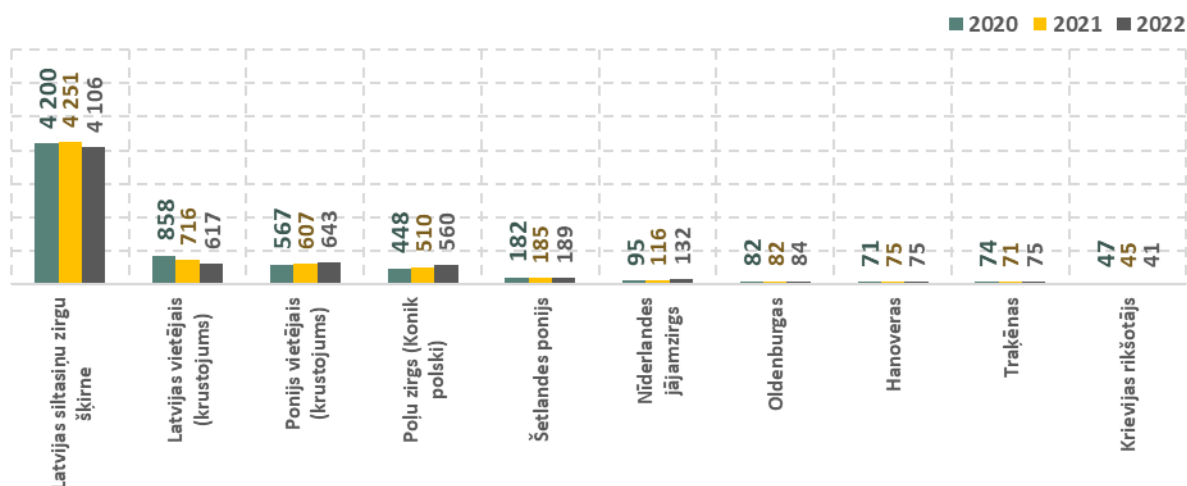
Avots: LDC

Ciltsdarbs zirgkopībā

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija.

Latvijas zirgaudzētāju biedrība īsteno Latvijas sporta tipa zirgu audzēšanas programmu un saglabāšanas programmu Latvijas braucamā tipa zirgiem, bet Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija – audzēšanas programmu Latvijas sporta tipa zirgiem un saglabāšanas programmas Latvijas braucamā tipa zirgiem, Latvijas Ardenņu šķirnes zirgiem un Latgales rikšotāju šķirnes zirgiem.

Latvijā zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes sporta tipa un braucamā tipa zirgus. Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ir vēlamo eksterjera un darbaspēju īpašību uzlabošana atbilstoši mūsdienu klasisko jātnieku sporta veidu prasībām, lai Latvijas siltasiņu šķirnes sporta tipa zirgi varētu konkurēt starptautiskajā tirgū. Kopējās zirgu populācijas kvalitātes uzlabošanai ir svarīga rūpīga izlase un selekcija populācijā, kā arī pasaules līmeņa biomateriāla iepirkšana populācijas ģenētiskās kvalitātes uzlabošanai. (Sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Latvijā visvairāk audzētie ir Latvijas zirgu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Latvijas šķirnes sporta tipa zirgus izmanto klasiskajos sporta veidos – iejādē, konkūrā un trīscīņā, savukārt Latvijas braucamā tipa zirgi ir universāli – tos var izmantot bērnu apmācībā, lauku tūrismā, pajūgu braukšanā un jātnieku sportā. Latvijā kopumā tiek audzētas 100 zirgu šķirņu un līdz ar Latvijas zirgu šķirnes zirgiem popularitāti vēl ir guvuši Nīderlandes jājamzirgi, kā arī Oldenburgas, Hanoveras, Traķēnas zirgi, Krievijas rikšotāji, Holšteinas, poļu zirgi un poniju zirgu šķirnes. Diezagn lielā skaitā tiek audzēti arī Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem. (Sk. 2.40. att.)

2022. gadā abas iepriekšminētās organizācijas īstenoja šķirnes zirgu audzēšanas programmas, zirgu audzētājiem sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtoja ciltsgrāmatu un organizēja zirgu snieguma pārbaudi, tostarp darbaspēju vērtēšanu. Snieguma pārbaudē piedalījās 404 zirgkopības saimniecības. Tika organizēta apmācība zirgu audzēšanā, kā arī rīkoti zirgkopības nozares popularizēšanas pasākumi. Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācijas Latvijas jauno zirgu audzētāju komanda pirmo reizi piedalījās Pasaules Sporta zirgu audzēšanas federācijas (WBFSH) jauno zirgu audzētāju pasaules čempionātā (angļu val. – *World Championship for Young Breeders*), kas norisinājās Nīderlandē. Dalība čempionātā dod iespēju popularizēt Latvijas siltasiņu zirgu šķirni starptautiski, veicina tās atpazīstamību un palīdz jauniešiem veidot nākotnē nozīmīgu starptautisku sadarbību. Organizēta arī Latvijas šķirnes zirgu skate “Rudens Pērle 2022”, lai popularizētu zirgkopības ciltsdarba rezultātus Latvijā un ārzemēs, to vērtēšanu, sagatavošanu un iegūto rezultātu izmantošanu ciltsdarbā.

Latvijas Zirgaudzētāju biedrība ir Pasaules Sporta zirgu audzēšanas federācijas biedrs. Sadarbībā ar Latvijas Jātnieku federāciju tā ir organizējusi Pasaules kausa Centrāleiropas zonas posma Rīga-2022 sacensības šķēršļu pārvarēšanā jātnieku sportā. Starptautiskās sacensības jātnieku sportā dod iespēju parādīt Latvijas zirgaudzētāju izaudzētos zirgus un izvērtēt to sniegumu starptautiskā konkurencē

2.8. Graudu ražošana

Atšķirībā no 2021. gada karstās vasaras, kas negatīvi ietekmēja graudaugu ražu, 2022. gadā daba bijusi lauksaimnieku pusē. Saulainajā un siltajā laikā veiksmīgi izdevies nokult lietus noguldītos veldres laukus un iztikt bez papildu izdevumiem graudu kaltēšanai. Visvairāk no lietus cieta graudu sējumi Zemgalē un Kurzemē, kur veldrē sagūla 50–70 % labības lauku.

Latvijā 2022. gadā tika izaudzēti 3,2 miljoni tonnu graudu, kas ir par 8 % vairāk nekā 2021. gadā, bet par 7 % mazāk nekā 2020. gadā, kad Latvijā tika iekulta vēsturiski lielākā graudu raža.

Ziemāji pārziemoja neslikti, jo bija ļoti piemēroti ziemošanas apstākļi bez ekstrēmām novirzēm, mainoties salam un atkusnim. Pavasaris izskatījās ļoti cerīgs.

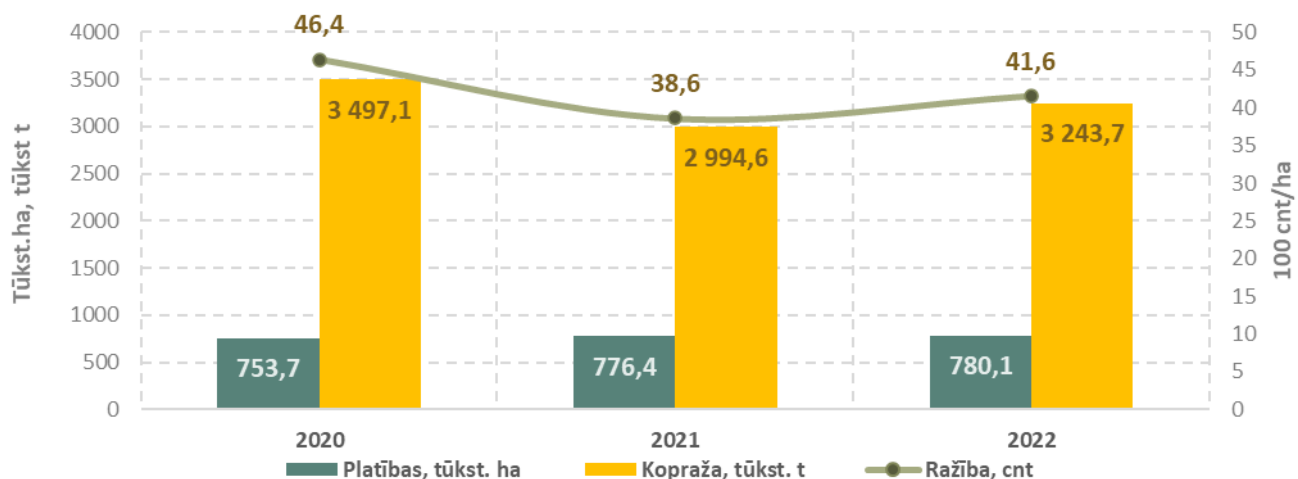
Maija un jūnija sākuma laikapstākļi pamatā bija optimāli (ne auksts un ne karsts ar normālu nokrišņu daudzumu) un ļoti piemēroti ziemāju attīstībai, tā ka bija cerība uz labu ražu. Jūlija sākumā tika piedzīvotas ilgstošas un stipras lietusskābes, kas daļu lauku stipri saveldrēja, īpaši Zemgalē un Kurzemē.

Ražas kulšanas sākums ļoti ieilga, un masveida kulšanas darbi tika uzsākti tikai pašās jūlija beigās. Augusta pirmajā dekādē iestājās ilgstošs sausuma un karstuma periods, un kulšanas intensitāte ievērojami pastiprinājās. Karstais un saussais laiks līdz ar kviešiem nogatavināja arī citus parasti vēlāk vācamus kultūraugus. Nedēļas laikā bija novākta aptuveni puse no ziemas kviešu sējplatības.

2022. gadā vidējā graudaugu ražība no viena hektāra sasniedza 41,6 centnerus, kas ir par 3,0 centneriem vairāk nekā 2021. gadā. Kā jau var secināt, palielinoties kopējai vidējai ražībai, 2022. gadā lielāka bija gan ziemāju, gan vasarāju ražība no hektāra. Vasarājiem tā pieauga par 5,1 centneru atšķirībā no 2021. gada, kad tā bija mazākā pēdējo 11 gadu laikā (22,9 centneri).

2022. gadā graudu kvalitāte nebija pati augstākā, jo vairākamam graudu tomēr netika sasniegta kāda no kvalitātes prasībām, jo īpaši atbilstošais tilpummasas rādītājs (tas nozīmē, ka graudi bijuši par sīku). Tam ir grūti rast konkrētu izskaidrojumu, jo ir ļoti daudz faktoru, kas to ietekmē, tostarp slāpekļa mēslojuma daudzums, mitrums, karstums u. c. Daudzi zemnieki bija spiesti samazināt slāpekļa mēslojuma normas tā dārdzības dēļ. Sākoties Krievijas un Ukrainas karam, minerālmēslojuma cena palielinājās vairākkārt, un zemniekiem bija jārēķina, vai to izmantošana iepriekšējā apjomā dos atbilstošu finansiālo atdevi.

Kā jau tika minēts, 2022. gadā kopraža sasniedza 3,2 milj. tonnu (3243,7 tūkst. t). Kaut arī 2022. gadā palielinājās gan vidējā ražība, gan graudaugu aizņemtā kopējā platība, tomēr neizdevās sasniegt 2020. gada graudu kopražas rekordu, kad tika ievāktas 3,5 milj. tonnu. Jāpiemin, ka ar graudaugiem 2022. gadā bija apsēti 780,1 tūkst. hektāru, kas ir par 3,7 tūkst. hektāru vairāk nekā iepriekšējā gadā, un tā ir lielākā graudaugu platība Latvijas lauksaimniecības vēsturē (2.41. att.).

2.41. attēls. Graudaugu platība, kopraža un ražība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vēl ir jāpiemin kāds būtisks iemesls, proti, tāpat kā divus iepriekšējos gadus, arī 2022. gadā graudaugu sējumu struktūrā ievērojami lielāku daļu veidoja ziemāju labība, kas labos ziemošanas apstākļos dod daudz lielāku ražu. Ziemāju kultūraugu vidējā ražība no viena hektāra 2022. gadā bija 48,7 cnt/ha. Lai gan salīdzinājumā ar 2021. gadu tas ir par 0,6 cnt/ha vairāk, tomēr ievērojami atpaliek no 2020. gada ražas, kad tā bija 55,3 cnt/ha. Ziemāju kultūraugu ražas īpatsvars graudaugu kopražā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir nedaudz samazinājies, taču kopsummā tas tāpat sasniedz 76,8% (2021. gadā bija 77,6%).

2022. gada rudenī bija labvēlīgi apstākļi ziemāju sējai, taču grūti ir prognozēt, cik lielas būs 2023. gada ziemāju platības, ievērojot Krievijas un Ukrainas kara izraisīto minerālmēslojuma un citu ražošanas resursu, tostarp naftas produktu un elektroenerģijas, sadārdzināšanos.

Ar graudaugu audzēšanu 2022. gadā kopumā nodarbojās 18 873 saimniecības (sk. 2.10. tab.) – par 737 saimniecībām mazāk nekā 2021. gadā. Ja skatāmies 10 gadu periodā, tad kopumā ir 5431 saimniecība, kas beigusi nodarboties ar graudu ražošanu (2012. gadā ar graudu ražošanu nodarbojās 24 304 saimniecības). Kā jau ierasts, lielākais samazinājums ir mazo saimniecību sektorā (līdz 10,0 ha) – 669 saimniecības. Samazinājums skāris arī pārējos nosacīti mazo saimniecību (līdz 50,0 hektāriem) sektorus, bet tas nav tik nozīmīgs. 2022. gadā samazinājums vērojams arī lielāko saimniecību grupā: par 22 saimniecībām mazāk to saimniecību grupā, kurām pieder 150,1 līdz 200 hektāru, un par 15 saimniecībām mazāk to saimniecību grupā, kurām pieder 200,1 līdz 300 hektāru zemes. No tā secināms, ka nosacīti mazās graudu audzēšanas saimniecības izbeidz pastāvēt, pārorientē savu darbību vai arī attīstās, paplašinot apsaimniekotās platības un mazākas saimniecības statusu nomaina pret lielākas saimniecības statusu. Vēl viens no iemesliem, kāpēc samazinās to saimniecību skaits, kas nodarbojas ar graudu audzēšanu mazajā saimniecību sektorā, ir mazā rentabilitāte, kuru dod audzēšana mazās platībās un kura visbiežāk nes zaudējumus. Patlaban ir grūti rast skaidrojumu samazinājumam nosacīti lielāko saimniecību grupā, taču viens no iemesliem varētu būt tas, ka konkrētās saimniecības, pildot platību maksājumu prasības, ir ieviesušas korekcijas savos sējas plānos, konkrētajā gadā iesējušas vairāk rapša vai palielinājušas pākšaugu platības.

Iepriekš bija tendence, ka, samazinoties mazo saimniecību skaitam, attiecīgi sarūk arī mazo saimniecību sējumu platība, turpretī 2022. gadā nedaudz ir paplašinājusies mazo saimniecību (līdz 10,0 hektāriem) apsaimniekotā platība, kaut gan, kā iepriekš minēts, saimniecību skaits ir samazinājies: 2021. gadā mazo saimniecību (līdz 10,0 hektāriem) vidējā apsaimniekotā platība bija 2,9 hektāri, bet 2022. gadā – jau 3,2 hektāri. Tas liecina, ka no graudaugu audzēšanas ir atteikušās pavisam mazās saimniecības, kurās graudaugi iepriekš aizņēma ne vairāk par diviem hektāriem zemes.

Kā jau ierasts, arī 2022. gadā saimniecībās, kurās graudaugu sējumu platība pārsniedz 300 hektāru (46,6% no graudaugu sējumiem valstī), vidējā ražība sasniedza 48,9 centnerus no viena hektāra, tas gan ir par 2,7 cnt/ha vairāk nekā 2021.gadā. 40 cnt/ ha un vairāk 2022.gadā sasniedza tikai tās saimniecības kuras audzē vismaz 150,1 ha graudaugu. Vidējā apsaimniekotā platība saimniecību grupā, kuras audzē vismaz 300,1ha graudaugu ir 627 ha. Vidējais graudaugu saimniecības lielums ņemot vērā visas saimniecības, kuras nodarbojas ar graudaugu audzēšanu ir 41,3 ha, tas ir par 1,7 ha vairāk nekā 2021. gadā.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2022. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt
Līdz 10,0	12 065	63,9	38 192	4,9	23,6
10,1–20,0	1958	10,4	27 824	3,6	22,6
20,1–50,0	1831	9,7	59 992	7,7	30,4
50,1–100,0	1210	6,4	83 472	10,7	33,3
100,1–150,0	593	3,1	73 248	9,4	39,0
150,1–200,0	291	1,5	49 817	6,4	40,8
200,1–300,0	345	1,8	83 894	10,8	43,3
> 300,1	580	3,1	363 688	46,6	48,9
PAVISAM	18 873	100	780 127	100	41,6

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Analizējot saimniecību grupējumu pēc graudaugu ražības (sk. 2.11. tab.), var secināt, ka salīdzinājumā ar 2021. gadu kopumā ir kļuvis vairāk to saimniecību, kurās tika iegūta lielāka raža, kas pārsniedz 50,0 cnt/ha, un, attiecinot uz kopējo saimniecību skaitu, par 2 % ir pieaudzis arī to īpatsvars. Lielākais paplašinājums vērojams to saimniecību grupā, kurās ievākta 40,1 līdz 50 cnt/ha liela raža: šādu saimniecību ir par 2,9 % jeb 494 vairāk.

Tāpat ir palielinājusies platība, no kuras iegūti vismaz 50,0 cnt/ha un ražas. 2021. gadā šādas platības veidoja 25,5 % no kopējās graudaugu sējplatības, bet 2022. gadā – jau 34,4 %. Šī arī ir vienīgā grupa, kurā vērojams kāpums. Visas citās ražības grupās platības vairāk vai mazāk ir samazinājušās.

Raža, sākot no 40,0 cnt/ha, valstī kopumā iegūta 55,9 % graudaugu sējumu kopplatības, galvenokārt vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk tiek dots nogabalos, kur os ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tur, kur tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve. Īpaši svarīgi tas ir kopš brīža, kad minerālmēslu cenas ir vairākkārt cēlušās.

Kā jau iepriekš minēts, 2022. gads graudkopjiem uzskatāms par otru ražīgāko gadu pēc 2020. rekordgada. Graudaugu ražību 2022. gadā ietekmēja virkne faktoru – gan labvēlīgie laikapstākļi rudens sējas laikā, gan ziemājiem labvēlīgie pārziemošanas apstākļi, gan labvēlīgie apstākļi pavasarī, tomēr graudaugiem pat tik labvēlīgos ziemošanas apstākļos 13,1 % saimniecību iegūta raža vien līdz 20,0 cnt/ha. Lai analizētu integrēto un bioloģisko saimniecību devumu graudkopības sektoram, nepieciešama detalizēta statistikas informācija atsevišķi par integrētajām saimniecībām un par bioloģiskajām saimniecībām.

2.11. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības

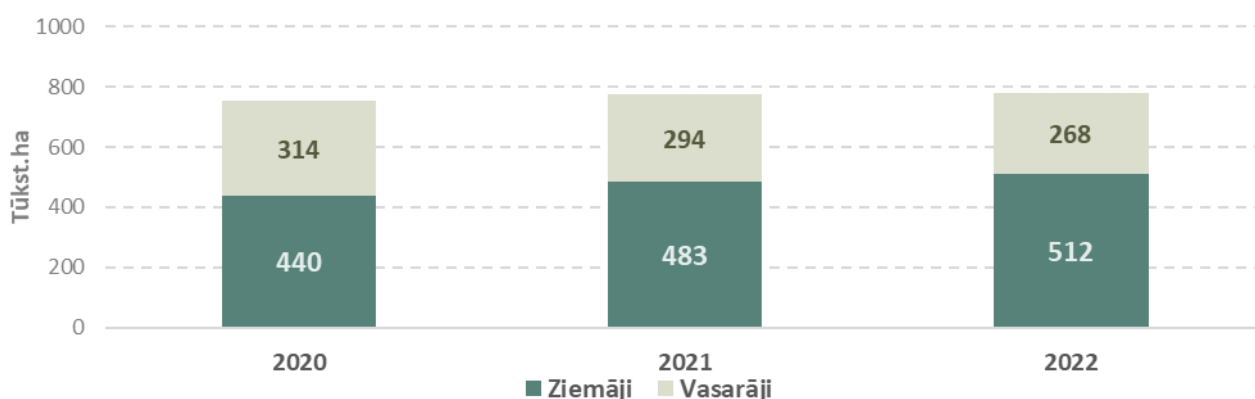
Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaits		%		Ha		%	
	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.	2021.	2022.
līdz 20,0	8388	7686	42,8	40,7	116 857	101 961	15,1	13,1
20,1–30,0	6345	5285	32,3	28,0	131 520	115 240	16,9	14,8

30,1–40,0	2289	2493	11,7	13,2	159 727	127 196	20,6	16,3
40,1–50,0	1369	1863	7,0	9,9	169 889	167 502	21,9	21,5
50,1 un vairāk	1219	1546	6,2	8,2	198 413	268 228	25,5	34,4
Kopā:	19 610	18 873	100,0	100,0	776 416	780 127	100,0	100,0

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Graudaugi 2022. gadā veidoja 59,9 % no visas sējumu platības (2021. gadā – 59,6 %, 2020. gadā – 59,0 %). Salīdzinājumā ar 2021. gadu graudaugu aizņemtā platība ir paplašinājusies par 0,5 %. 2.42. attēlā redzams, ka 2022. gada ziemāji aizņēma 65,6 % un vasarāji – 34,4 % lielu platību. Kā jau iepriekš minēts, pieredze rāda, ka parasti lielāku ražu var iegūt no ziemājiem, tāpēc arī zemnieki cenšas vairāk sēt ziemāju graudaugus. Tā kā 2021. gada rudens bija visai labvēlīgs ziemāju sējai, 2022. gadā bija lielas ziemāju sējumu platības.

Datu analīze par ilglaicīgu 20 gadu periodu liecina, ka ik gadu tiek audzēti aptuveni 55 % ziemāju un 45 % vasarāju, taču pēdējo 3–5 gadu dati rāda, ka šī attiecība mainās: 60 % aizņem ziemāji un 40 % – vasarāji. Protams, tas attiecas uz tiem gadiem, kad nav kādu dabas kataklizmu – plūdu vai sausuma, īpaši ražas novākšanas, ziemāju sējas un ziemošanas laikā.

2.42. attēls Ziemāju un vasarāju sējumu platība Latvijā, tūkst. ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (sk. 2.12. tab.), secināms, ka lielākās platības, kā jau katru gadu, tiek apsētas ar ziemas kviešiem (2022. gadā bija 57,5 % graudaugu sējumu platību). 2022. gadā ir vērojams neliels gandrīz visu ziemāju graudaugu sugu aizņemto platību īpatsvara pieaugums vai vismaz tās nav samazinājušās. Izņēmums ir ziemas rudzi un ziemas tritikāle – to platības tomēr samazinājušās: rudziem par 1,0 tūkst. ha un ziemas tritikālei par 100 hektāriem.

Vērtējot konkrētās graudaugu sugas īpatsvaru graudaugu sējumu struktūrā, var konstatēt, ka salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā viskrasāk paplašinājušās ziemas kviešu platības – par 22,5 tūkst. ha, jo kviešiem ir stabils un laba cena, ja ir attiecīgā graudu kvalitāte. Turklāt Krievijas un Ukrainas kara ietekmē pasaulē palielinās pieprasījums pēc kvalitatīviem kviešu graudiem un tiem ir laba pārdošanas cena graudu biržās. Sākoties karadarbībai Ukrainā, tieši situācija graudu tirgū bija viens no vairāk apspriestajiem tematiem, jo Ukraina ierasti tiek dēvēta par Eiropas “maizes klēti”. Palielinoties graudu cenai pasaules tirgū, tā automātiski kāpj arī Latvijā un rada pastiprinātu interesi audzēt kviešus.

Analīze rāda, ka ziemājiem gandrīz katru gadu ir lielāka raža nekā vasarājiem. Izņēmums nebija arī 2022. gads. Lielākā vidējā ražība bija ziemas kviešiem – 49,9 cnt/ha – un ziemas miežiem – 48,2 cnt/ha. Gandrīz visām ziemāju labības šķirnēm ražas līmenis pārsniedza 34,0 cnt/ha, bet šāda ražība nemēdz būt nevienai no vasarāju graudaugu šķirnēm. Lielākā vidējā ražība bija vasaras kviešiem – 33,3 cnt/ha – un vasaras miežiem – 32,1 cnt/ha. Vidējā vasarāju raža 2022. gadā bija 28,0 cnt/ha, tas ir, par 5,1 cnt/ha lielāka nekā 2021. gadā.

Pēdējos gadus aptuveni divas trešdaļas (69,0 %) graudaugu sējumu platības aizņem ziemas un vasaras kvieši. 2022. gadā platība visvairāk samazinājusies vasaras kviešiem – par 23,3 tūkst. ha, bet nedaudz (par 9 tūkst. ha) palielinājusies griķiem.

2.12. tabula

Latvijā apsētā graudaugu platība 2021.–2022. gada ražai

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2021.		Apsētā platība, 2022.		Apsētās platības īpatsvara pārmaiņas 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu, %
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	
Rudzi	36,3	4,7	35,3	4,5	–0,2
Ziemas kvieši	426,5	54,9	448,9	57,5	2,6
Ziemas mieži	13	1,7	20,6	2,6	1,0
Triticāle	7,1	0,9	7,0	0,9	0,0
Vasaras kvieši	113,4	14,6	90,1	11,5	–3,1
Vasaras mieži	63,1	8,1	56,6	7,3	–0,9
Auzas	90,1	11,6	83,4	10,7	–0,9
Vasaras tritikāle	0,6	0,1	1,1	0,1	0,1
Vārpaugu mists	0,4	0,1	0,4	0,1	0,0
Vārpaugu un pākšaugu mists	6,0	0,8	7,7	1,0	0,2
Griķi	19,9	2,6	29,0	3,7	1,2
Kopā	776,4	100,0	780,1	100,0	x

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Tradicionāli no Latvijas reģioniem (sk. 2.13.tab.) lielākais graudaugu audzēšanas reģions ir Zemgale, kurā tiek audzēti 26,9 % visu graudaugu.

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā graudaugu sējumu platības nedaudz samazinājušās Zemgales (par 2889 hektāriem) un Pierīgas (par 835 hektāriem) reģionā, bet visstraujāk paplašinājušās Latgales reģionā – par 5129 hektāriem.

Vidējā ražība Zemgales reģionā ir ievērojami lielāka nekā pārējos reģionos, vidēji sasniedzot 49,9 cnt/ha. Vairāk nekā 40,0 cnt/ha lielu ražību nodrošināja arī Kurzemes (43,0 cnt/ha) un Pierīgas (41,9 cnt/ha) reģions, savukārt vislielāko kopražu – Zemgales un Kurzemes reģions (kopumā 56,74 %).

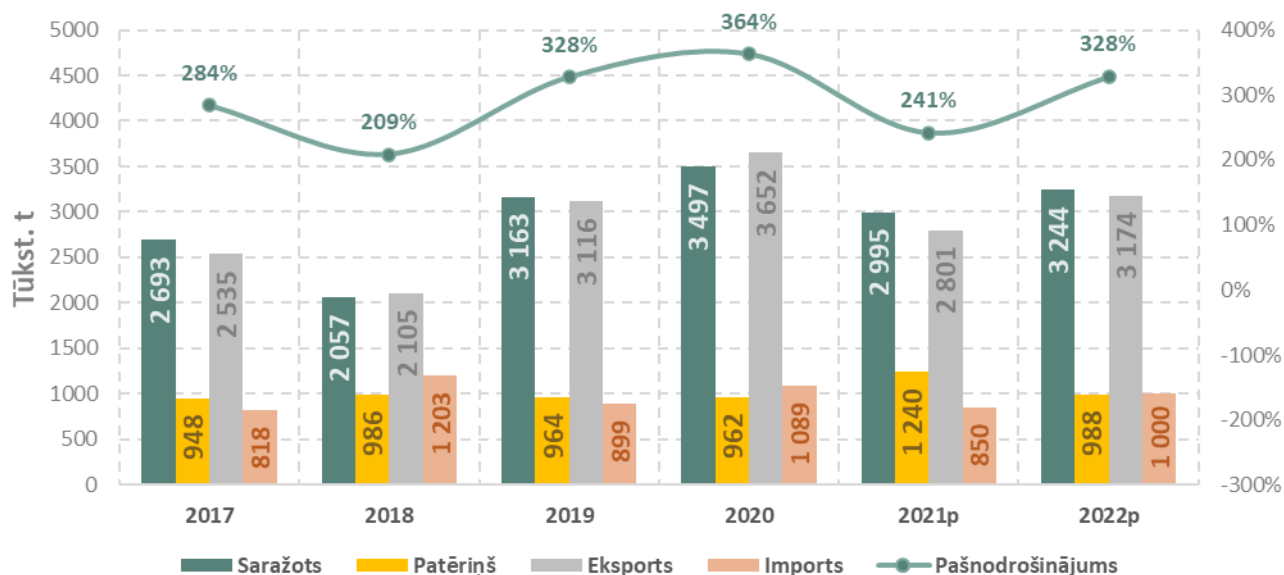
2.13. tabula

Graudaugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība reģionos 2022. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražs		Ražība, cnt/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	99,8	12,8	418,2	12,89	41,9
Vidzemes reģions	125,8	16,1	468,6	14,45	37,2
Kurzemes reģions	184,1	23,6	792,1	24,42	43,0
Zemgales reģions	209,9	26,9	1048,2	32,32	49,9
Latgales reģions	160,5	20,6	516,5	15,92	32,2
Latvijā:	780,1	100,0	3243,6	100,0	41,6

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu graudu un graudaugu produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 8,3 %, bet patēriņš samazinājies par 20,3 %. To imports ir palielinājies par 17,7 % un eksports – par 13,3 %, bet pašnodrošinājums – par 87 procentpunktiem. (Sk. 2.43. att.)

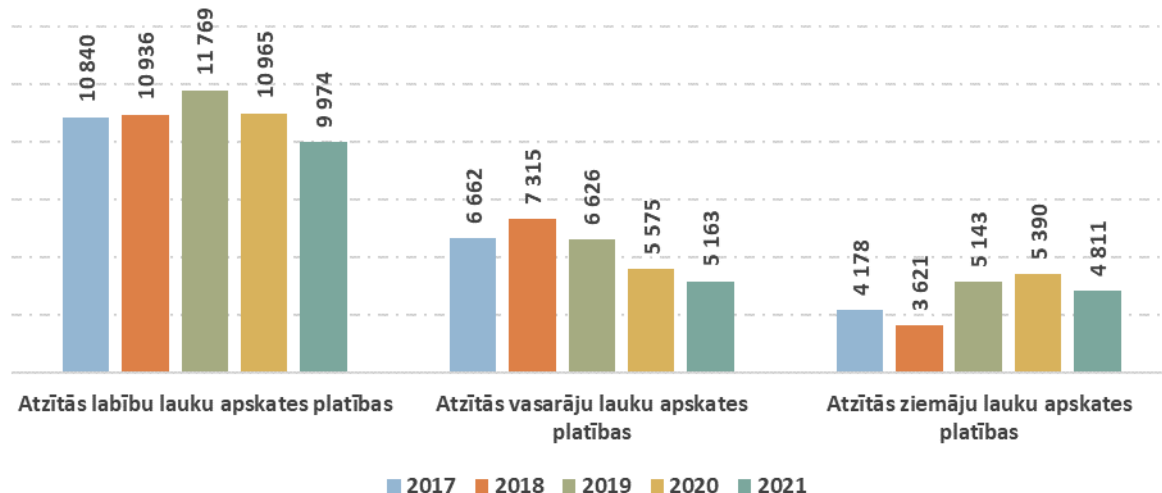

2.43. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Labības sēkludzēšana

2021. gadā labības sēkludzēšanas platības valstī ir nedaudz samazinājušās salīdzinājumā ar 2020. gadu. Labības sēkludzēšanas platību stabils palielinājums bija vērojams kopš 2015. gada, 2019. gadā tām sasniedzot 11 768,76 hektārus, bet 2020. gadā tās samazinājās par 804,24 hektāru, turpinot sarukt arī 2021. gadā, kad to bija vairs tikai 9 973,52 hektāri. 2021. gadā 9 855,50 hektāru labības sēkludzēšanas platības tika atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei, bet 118,02 hektāri (1,18 %) nebija atbilstoši sēkludzēšanas prasībām.

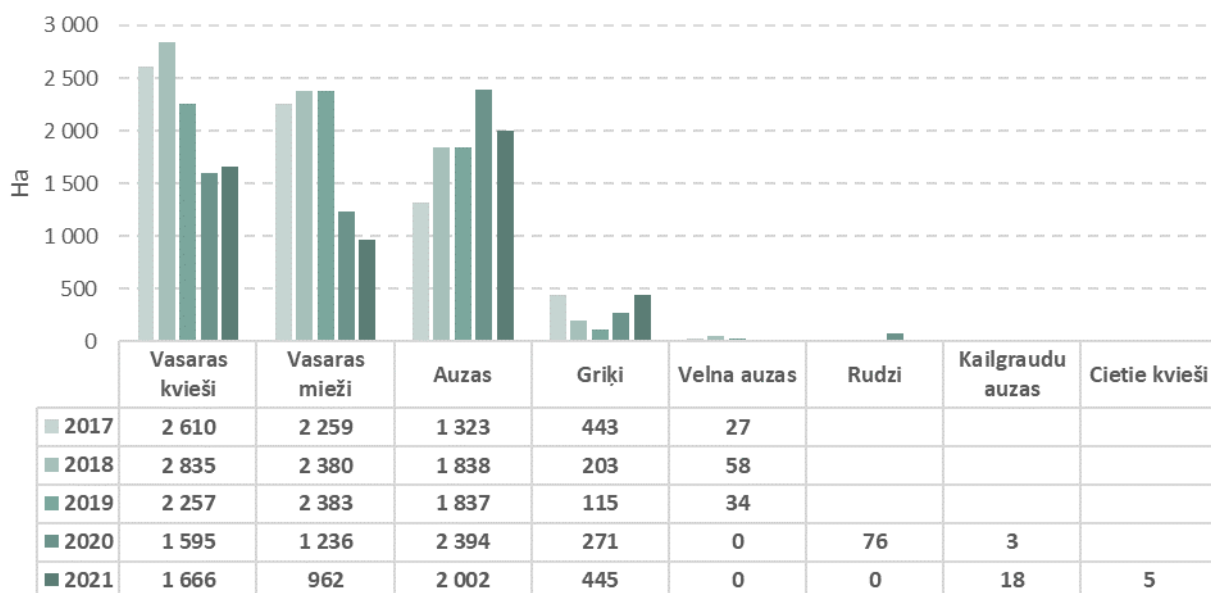
2.44. attēls. Kopējās lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

Laikā kopš 2018. gada novērojama atzītās **vasarāju** sēkludzēšanas platības samazināšanās (no 7 315,31 līdz 5 162,267 hektāriem). 2020. gadā atzītā vasarāju sēkludzēšanas platība bija par 412,3 hektāriem lielāka nekā 2021. gadā. 2021. gadā vasarāju platība, kas atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei, veidoja 5 097,69 hektārus un bija par 477,28 hektāriem mazāka nekā 2020. gadā.

2021. gadā nedaudz palielinājās vasaras kviešu platība, kopumā aizņemot 1666,15 hektāru jeb par 70,93 hektāriem vairāk nekā gadu iepriekš.

Turpina samazināties vasaras miežu platība: 2021. gadā tie aizņēma 962,16 hektāru jeb par 273,73 hektāriem mazāk nekā 2020. gadā. Salīdzinājumā ar 2020. gadu 2021. gadā arī auzas sēklai tika audzētas par 392,37 hektāriem mazākā platībā, t. i., 2001,63 hektāros.

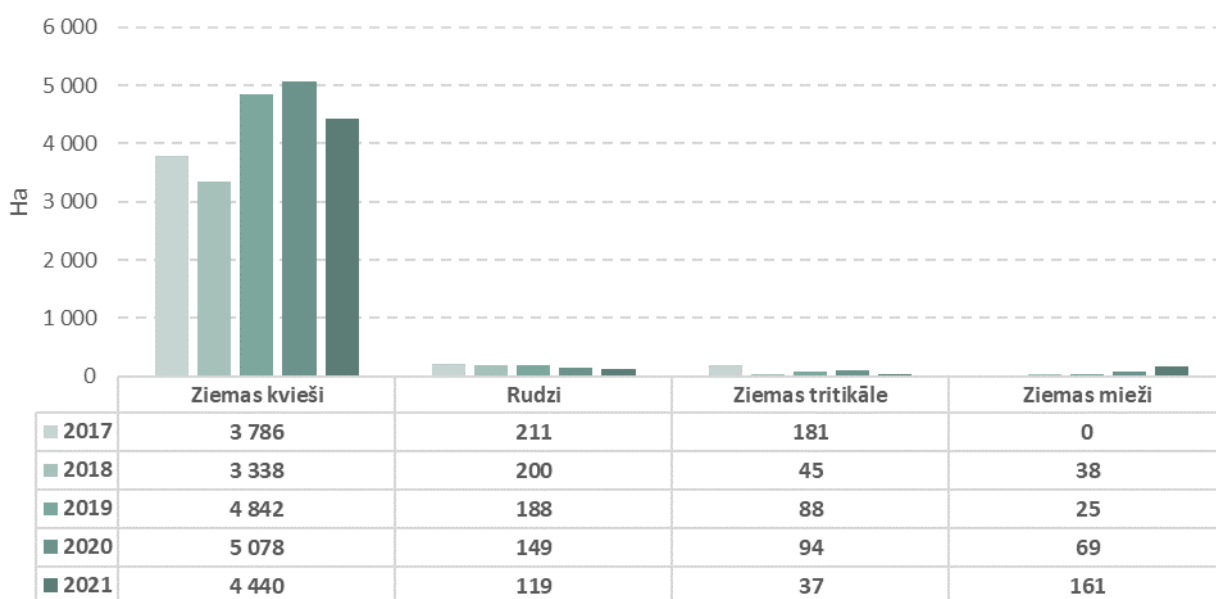
2.45. attēls. Atzītās vasarāju lauku apskates platības, ha

Avots: ZMLD

Savukārt griķu platības turpina palielināties – no 270,91 hektāriem 2020. gadā līdz 444,72 hektāriem 2021. gadā, kad tika pārsniegta 2017. gada maksimālā platība – 443,04 hektāri. Vislielāko platību – 741,50 hektāru – griķi aizņēma pirms divdesmit gadiem – 2001. gadā.

2021. gadā vairs netika audzēti vasaras rudzi, kas sēklaudzēšanā parādījās 2020. gadā un sēklaudzēšanas platībās aizņēma 75,66 hektārus.

2020. gadā pirmo reizi atzītās sēklaudzēšanas platībās tika audzētas kailgraudu auzas (3,29 hektāri), bet 2021. gadā šīs platības ir palielinājušās 5,5 reizes un sasniedza 17,99 hektārus.

2.46. attēls. Atzītās ziemāju lauku apskates platības, ha

Avots: ZMLD

Atzītās **ziemāju** sēklaudzēšanas platības 2021. gadā samazinājās līdz 4810,85 hektāriem, kas ir par 578,7 hektāriem mazāk nekā 2020. gadā. Par atbilstošiem sertificētas sēklas ieguvei atzīti ziemāji aizņēma 4757,81 hektāru.

Ziemāju sēklaufzēšanas platības 2021. gadā ir samazinājušās kviešiem, rudziem un tritikālei, bet palielinājušās miežiem. Salīdzinājumā ar 2020. gadu ziemas kviešu platība samazinājās par 637,62 hektāriem un bija 4440,25 hektāri, bet ziemas tritikāles platība – gandrīz par 40 %, aizņemot tikai 37,39 hektārus.

Kopš 2017. gada, kad atzītā rudzu sēklaufzēšanas platība sasniedza 210,78 hektārus, kļūdamā par vienu no lielākajām šīs sugas aizņemtajām platībām desmitgadē, turpmākajos gados vērojams pakāpenisks samazinājums. 2021. gadā ziemas rudzu platība samazinājās vēl par 29,73 hektāriem un bija vairs tikai 119,13 hektāru.

Savukārt ziemas miežu platība turpina palielināties, 2021. gadā sasniedzot 161,04 hektārus jeb par 2,3 reizēm vairāk nekā 2020. gadā. Iepriekš lielākā platība – 253,96 hektāri – tika novērota 2009. gadā.

Graudu cenas

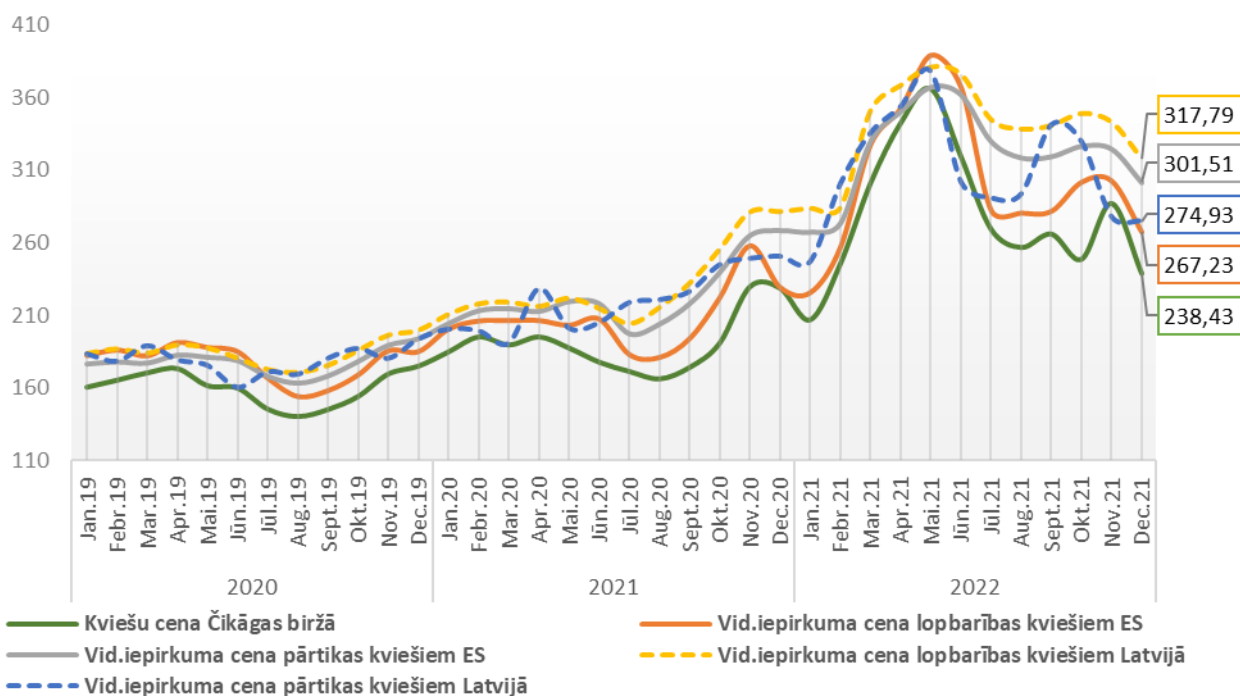
Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam graudu cenas pasaulē un ES, arī Latvijā, bijušas izteikti svārstīgas, ar tendenci strauji palielināties 2021. gada otrajā pusgadā un turpinot ievērojamu kāpumu arī 2022. gada pirmajā pusgadā. Kviešu cenas palielinājās ne tikai ES un Latvijā, bet arī pasaulē kopumā, piemēram, Čikāgas preču biržā. Cenas pieaugums bija novērojams gan lopbarības, gan pārtikas kviešiem. Kviešu vidējā iepirkuma cena attīstījās augšupejoši līdz 2022. gada maijam, turklāt četrus mēnešus pēc kārtas pārsniedzot 300 EUR/t līmeni un sasniedzot jaunu absolūtā rekorda vērtību. Graudu cenu kāpumu veicina karš Ukrainā un graudu pieejamības problēmas pasaulē.

Kopš 2022. gada jūnija graudu cenām pasaulē kopumā un ES, arī Latvijā, bija tendence samazināties, jo pasaulē graudu raža 2022. gadā bija laba un arī prognozes par 2023. gada ražu saglabājas labas, turklāt pasaules tirgū nonāca arī Ukrainas graudi pēc ES un Ukrainas Solidaritātes koridora izveidošanas un iniciatīvas ieviešanas par drošu graudu un pārtikas produktu transportēšanu no Ukrainas ostām, sauktu arī par Melnās jūras graudu iniciatīvu.

Pārtikas kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 153,91 EUR/t 2020. gada augustā līdz 389,06 EUR/t 2022. gada maijā, savukārt lopbarības kviešiem – no 139,87 EUR/t 2020. gada augustā līdz 365,98 EUR/t 2022. gada maijā.

2022. gada decembrī pārtikas kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 267,23 EUR/t, kas bija par 17 % augstāka nekā 2021. gada decembrī (229,14 EUR/t). Lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2022. gada decembrī bija 238,43 EUR/t jeb par 4 % augstāka nekā 2021. gada decembrī (sk. 2.44. att.).

Trīs gadu perioda vērtējumā lopbarības kviešu vidējās iepirkuma cenas līmenis Latvijā vidēji bijis par 13 % zemāks nekā pārējā ES. Savukārt pārtikas kviešu vidējās iepirkuma cenas atšķirība starp citām ES valstīm un Latviju ir mazāk izteikta – laikā no 2020. līdz 2022. gadam pārtikas kviešu cena Latvijā bija vidēji par 9 % zemāka nekā pārējā ES.

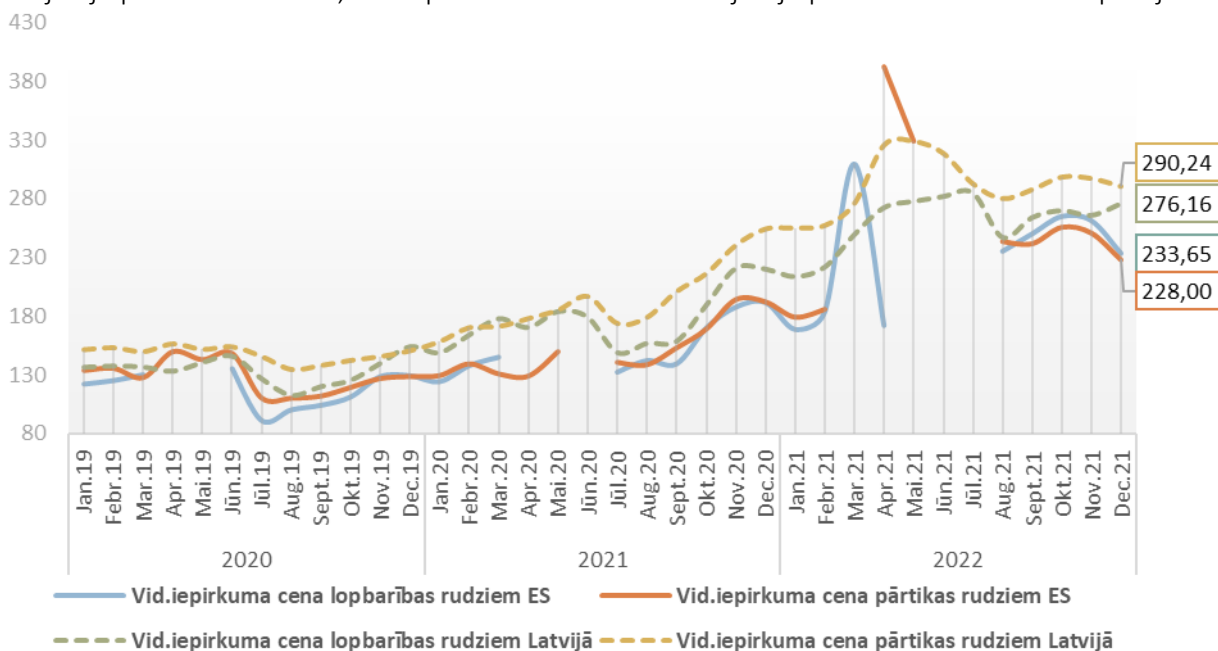
2.44. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas preču biržā (CBOT), EUR/t

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam arī rudzu cena Latvijā un pārējā ES bijusi svārstīga, ar tendenci palielināties 2021. gada otrajā pusgadā un 2022. gada pirmajos mēnešos. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 110,32 EUR/t 2020. gada augustā līdz 392,35 EUR/t 2022. gada aprīlī, bet lopbarības rudziem – no 90,81 EUR/t 2020. gada jūlijā līdz 310,00 EUR/t 2022. gada martā.

2022. gada decembrī pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 228,00 EUR/t, t. i., par 19 % augstāka nekā 2021. gada decembrī (192,30 EUR/t). Lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2022. gada decembrī bija 233,65 EUR/t jeb par 22 % augstāka nekā 2021. gada decembrī (sk. 2.45. att.).

Pārskata periodā no 2020. gada līdz 2022. gadam iepirkuma cenu līmenis Latvijā pārtikas rudziem vidēji bija par 18 % zemāks, bet lopbarības rudziem – vidēji bija par 11 % zemāks nekā pārējā ES.

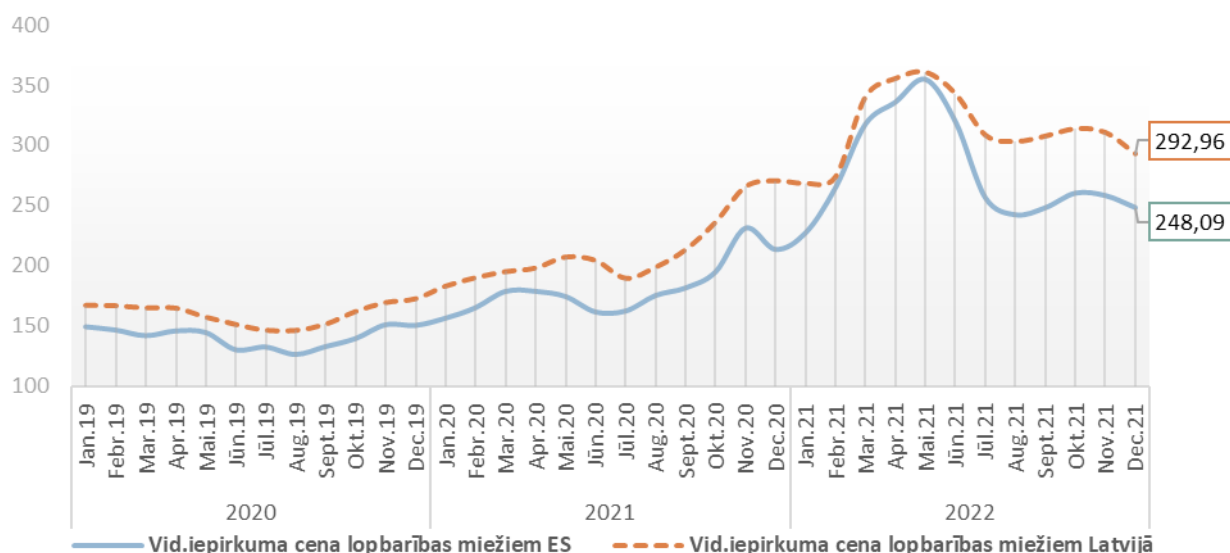
2.45. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES, EUR/t

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat kā kviešu un rudzu, arī miežu vidējā iepirkuma cena ES, tostarp Latvijā, 2021. gada otrajā pusgadā palielinājās un augstāko līmeni pārskata periodā sasniedza 2023. gada pirmajos mēnešos. Lopbarības miežu vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 126,4 EUR/t 2020. gada augustā līdz 354,27 EUR/t 2022. gada maijā.

2022. gada decembrī lopbarības miežu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 248,09 EUR/t, savukārt 2021. gada decembrī tā bija par 16 % zemāka jeb 213,45 EUR/t.

Saglabājās arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena ES kopumā ir augstāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam lopbarības miežu cena pārejā ES bija vidēji par 15 % augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.46. att.).

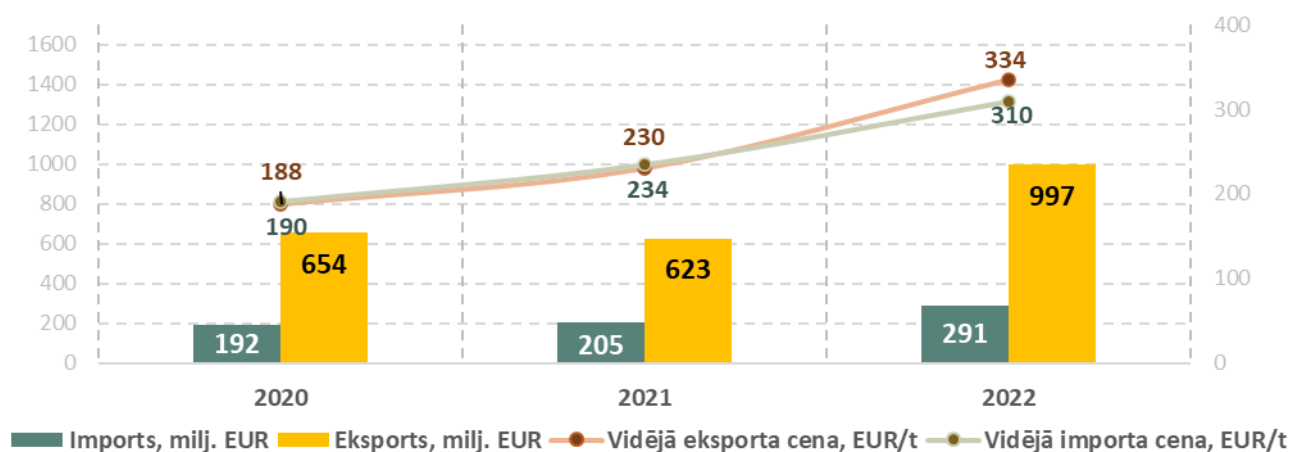
2.46. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā, EUR/t

Avots: Eiropas Komisija

Graudu ārējā tirdzniecība

Ņemot vērā 2022. gada graudu kopražas palielinājumu Latvijā, kopējais graudu eksports vērtības izteiksmē 2022. gadā palielinājās par 374 milj. eiro jeb 60 % salīdzinājumā ar 2021. gadu, bet imports – par 86 milj. eiro jeb 42 %.

2022. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ievērojami pakāpās gan vidējā graudu eksporta (par 45 %), gan vidējā graudu importa (par 32 %) cena (sk. 2.47. att.).

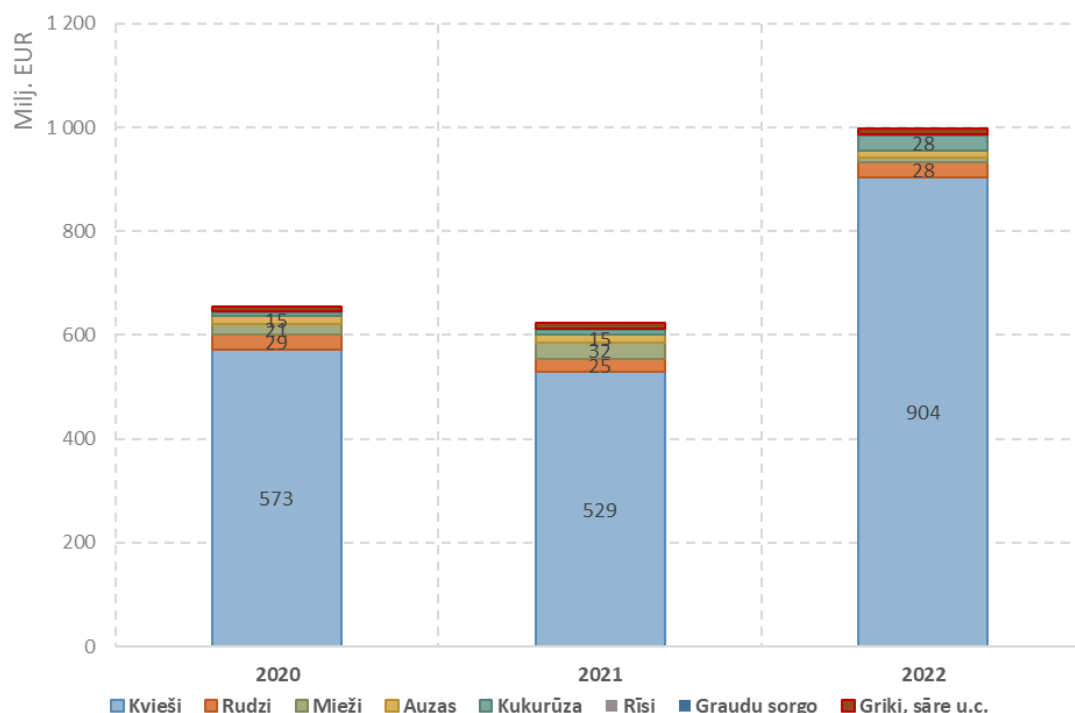
2.47. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tradicionāli nozīmīgāko daļu Latvijas graudu eksportā un importā veido kvieši. 2022. gadā tie veidoja 91 % no kopumā eksportētajiem un 64 % no importētajiem graudiem vērtības izteiksmē. Otra

nozīmīgākā eksportētā graudaugu kultūra 2022. gadā bija rudzi – 3 % no kopējās graudaugu eksporta vērtības, savukārt otra nozīmīgākā importētā graudaugu kultūra – kukurūza (19 %).

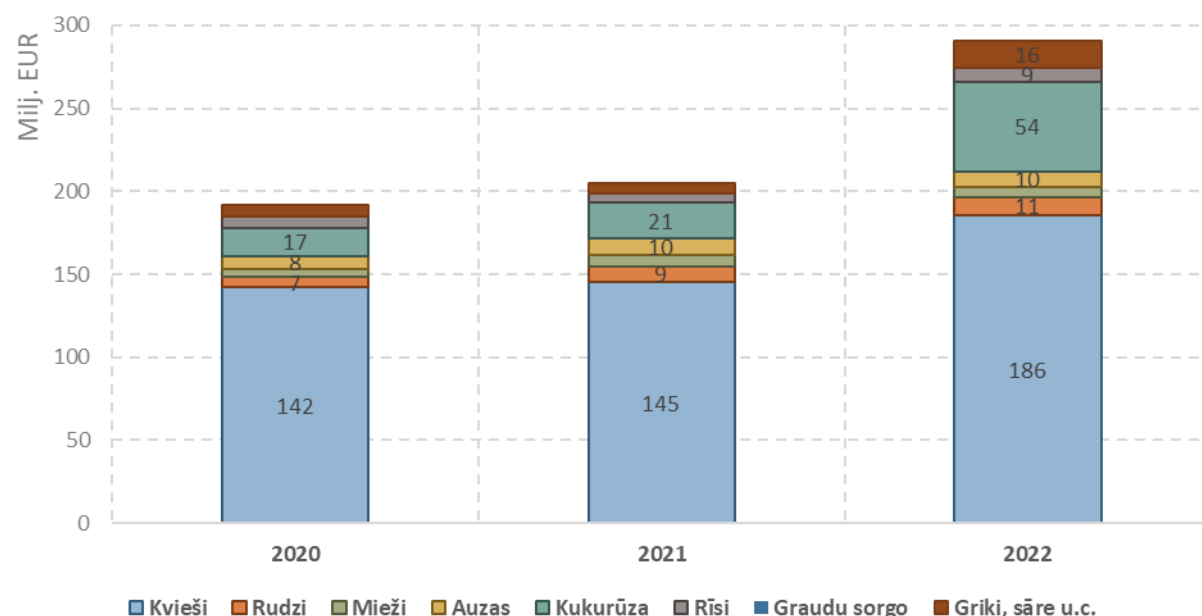
2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu eksports vērtības izteiksmē visvairāk palielinājās kviešiem (par 375 milj. EUR) un kukurūzai (par 19 milj. EUR), bet samazinājās miežu (par 23 milj. EUR jeb 72 %) un auzu (par 0,3 milj. EUR jeb 2 %) eksports (sk. 2.48. att.).

2.48. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās gandrīz visu graudu imports; izņēmums bija mieži un auzas. Kviešu imports vērtības izteiksmē pieauga par 40 milj. eiro jeb 28 %, rudzu – par 1 milj. eiro jeb 13 %, kukurūzas – par 33 milj. eiro jeb 153 %. Miežu imports saruka par 0,8 milj. eiro jeb 11 %, auzu – par 0,2 milj. eiro jeb 2 % (sk. 2.49. att.).

2.49. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2022. gads bija pēc kārtas jau desmitais gads, kurā vidējā gaisa temperatūra pārsniedza normu. No gadalaikiem siltākā bija vasara, kļūdamā par trešo siltāko novērojumu vēsturē.

Pirmo reizi kopš 2017. gada nokrišņu daudzums pārsniedza normu. Ziema bija sevišķi bagāta ar nokrišņiem, atpaliekot vien no 2011./2012. gada ziemas rekorda.

Meteoroloģiskais pavasaris 2022. gadā iesākās agrāk nekā parasti, bet, gaisa temperatūrai aprīlī un maijā paliekot lielākoties zem normas, veģetācijas perioda sākums kavējās.

Augļu koki un ogulāji

Latvijas augļu koku un ogulāju aizņemtā kopējā platība 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 8,6 %, un šāda tendence ir novērojama jau trīs gadus (sk. 2.15. tab.). 2022. gadā augļkoku aizņemtā platība samazinājās par 0,5 %, bet ogulāju platība palielinājās par 15,3 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2.15. tabula

Augļkoku un ogulāju stādījumu platība, ha

Augļkoki un ogulāji/gads	2020.	2021.	2022.
Kopā augļkoki un ogulāji	9424	9574	10393
Ābeles	3744	3639	3598
Bumbieres	221	215	236
Plūmes	105	100	97
Ķirši	144	130	134
Jānogas, upenes	1698*	1854*	2145*
Avenes	232	229	282
Ērkšķogas	40	21	18
Zemenes	522	492	521
Aronijas	149	150	148
Smiltsērķšķi	1210	1311	1535
Krūmcidonijas	640	673	872
Krūmmellenes	535	575	608

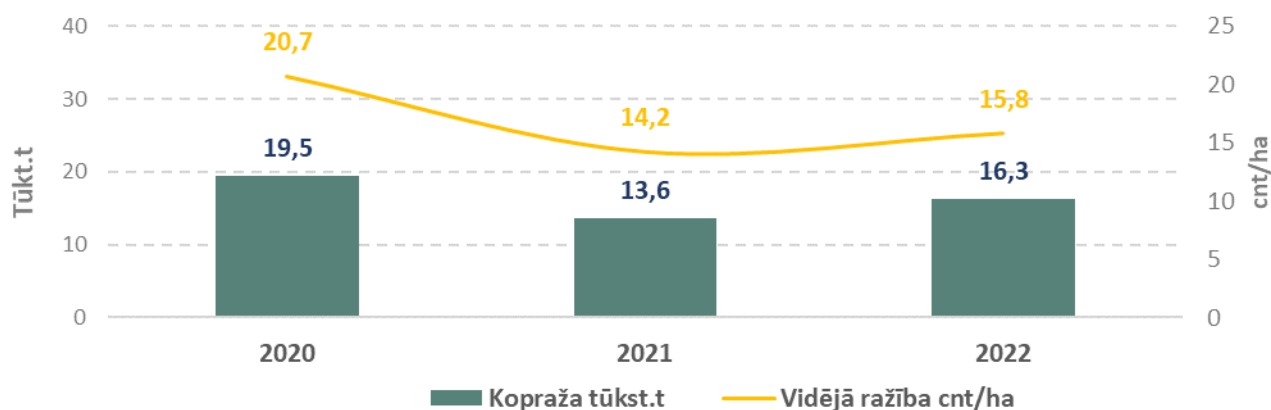
Avots: Oficiālās statistikas portāls

* Upeņu stādījumu platība: 2020. g. – 1598 ha, 2021. g. – 1786 ha, 2022. g. – 2076 ha.

2022. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 15,7 %. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās upeņu (par 290 hektāriem), krūmmelleņu (par 33 hektāriem) un krūmcidoniju (par 199 hektāriem), kā arī smiltsērķšķu (par 224 hektāriem) platība.

Ogulāju platības palielinājums ir saistīts ar aizvien lielāko pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lielie ražotāji un pārstrādes uzņēmumi palielina ražošanas apjomu.

Būtiska ir Latvijā izaudzēto smiltsērķšķu kvalitāte, kas ir ievērojami labāka nekā Rumānijas produkcijai. Pieprasījums pēc šīm ogām palielinājies arī saistībā ar Covid-19, jo daudzi tās izvēlas imunitātes stiprināšanai.

2.50. attēls. Latvijas augļkoku un ogulāju kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

No kopražas viedokļa stabilu līderpozīciju joprojām ieņem āboli – 2022. gadā to kopraža bija 61,2 % no visas augļu un ogu kopražas (16 397 tonnu).

2.16. tabula

Galveno augļu un ogu kopraža, t				
Augļi un ogas/gads	2020.	2021.	2022.	
Āboli	13 928	8224	10 038	
Bumbieri	555	353	519	
Plūmes	144	115	112	
Ķirši	27	95	95	
Jānogas, upenes	892	1127	1127	
Zemenes	1039	777	1370	

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība

Dati par pēdējiem gadiem (2020.–2022.) liecina, ka pamatdārzenu – kāpostu, burkānu, galda biešu un sīpolu – platības ir stabilizējušās un pa gadiem variē pavisam nelielā mērā, galvenokārt augu maiņas dēļ. Platību stabilizēšanās ir skaidrojama gan ar intensīvu specializētas tehnikas izmantošanu dārzenu novākšanā, gan jau vairāku gadu ilgu lielāko dārzenu audzētāju sadarbību ar lielveikalu tīkliem. Mazākie audzētāji savu produkciju lielākoties realizē dažāda lieluma tirgos, tostarp Rīgas naktstirgū un bāzēs. Tāpat attīstās mazo audzētāju dalība īsās piegādes ķēdēs un tirdzniecībā internetā, bet pagaidām tā ir relatīvi maza tirgus daļa.

2022. gadā atklātā laukā tika izaudzēti 102 tūkst. tonnu dārzeni, tas ir, par 11 tūkst. tonnu jeb 9,7% mazāk nekā 2021. gadā, toties vidējā ražība 2022. gadā bija lielāka nekā 2021. gadā, t. i., 157 cnt/ha. Siltumnīcās tika izaudzēti 13 tūkst. tonnu dārzeni – par 700 tonnu mazāk nekā gadu iepriekš.

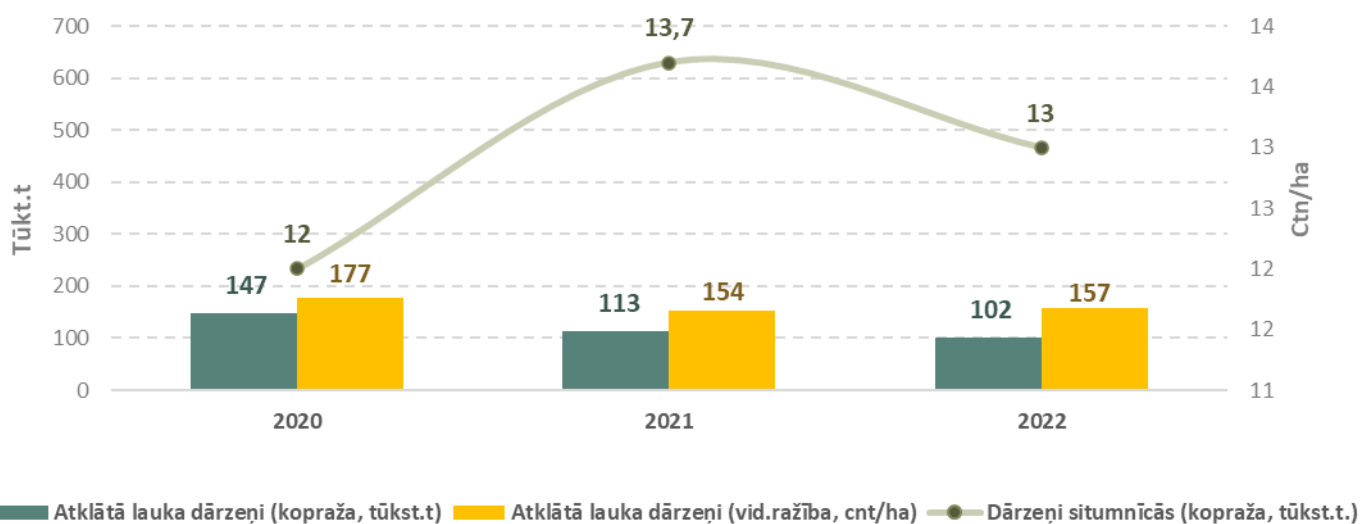
Jau trīs gadus novērojama sīpolloku platību paplašināšanās, 2022. gadā tai palielinoties par deviņiem hektāriem. To ir noteicis pieprasījums pēc svaigiem zaļumiem, un lauksaimnieku izaudzētie lociņi jau otrajā dienā pēc novākšanas nonāk veikalos.

2.17. tabula

Atklātā lauka dārzenu platība un siltumnīcu izmantojamā platība, ha				
Rādītāji	2020.	2021.	2022.	
Atklātā lauka platība	8327	7383	6515	
Kāposti	1580	1418	1318	
Ziedkāposti	117	114	98	
Puravi	51	53	47	
Salāti	6	5	5	
Sīpoli lociņiem	15	19	28	
Gurķi	178	168	130	

Tomāti	9	4	3
Galda bietes	750	710	707
Burkāni	1462	1442	1392
Sīpoli	1162	1121	1112
Ķiploki	798	560	421
Mārrutki	12	10	6
Kabači un ķirbji	702	702	715
Pārējie dārzeņi	1485	105	91
Siltumnīcu platība	64,0	62,2	62,1
t.sk.			
apsildāmo siltumnīcu	35,3	32,6	32,1
neapsildāmo siltumnīcu	28,7	29,5	30,0

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.51. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Lai gan 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu apsildāmo siltumnīcu platība samazinājās par 1,6 %, bet palielinājās neapsildāmo siltumnīcu platība, tik un tā par 5,1 % samazinājās visu dārzeņu kopraža apsildāmajās un neapsildāmajās siltumnīcās. Tajās tika izaudzēti 13 tūkst. tonnu dārzeņu.

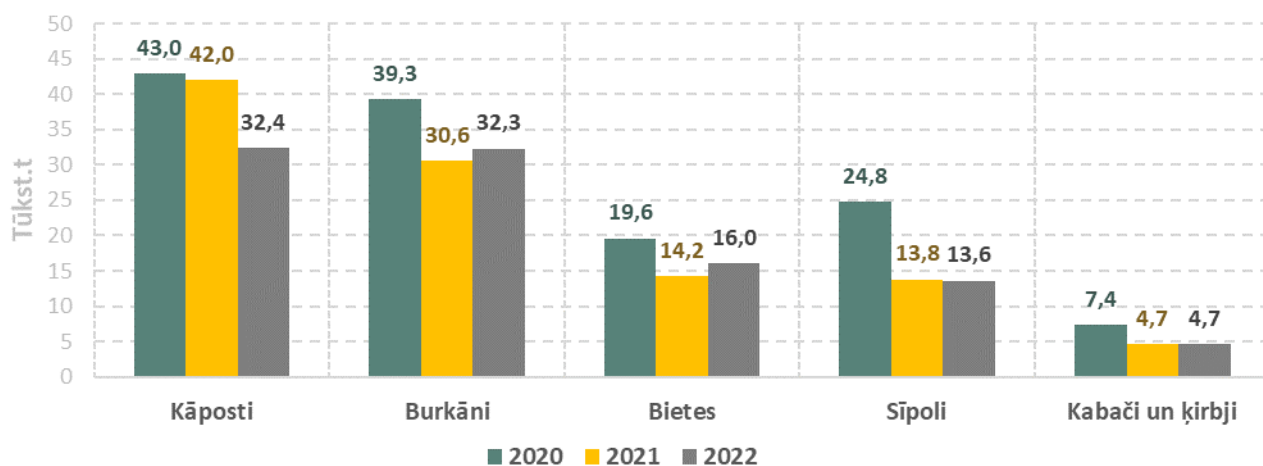
Latvijā nozīmīgāko daļu no siltumnīcās audzētu dārzeņu kopražas joprojām veidoja gurķi (61,6 % 2022. gadā). 2022. gadā bija vērojams tomātu kopražas samazinājums – par 8,7 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2.18. tabula

Dārzeņu kopraža siltumnīcās tonnās			
Dārzeņi/gads	2020.	2021.	2022.
Tomāti	4442	5265	4805
Gurķi	7403	7803	8039
Salāti	90	220	90
Pārējie dārzeņi	88	461	116

Avots: Oficiālās statistikas portāls

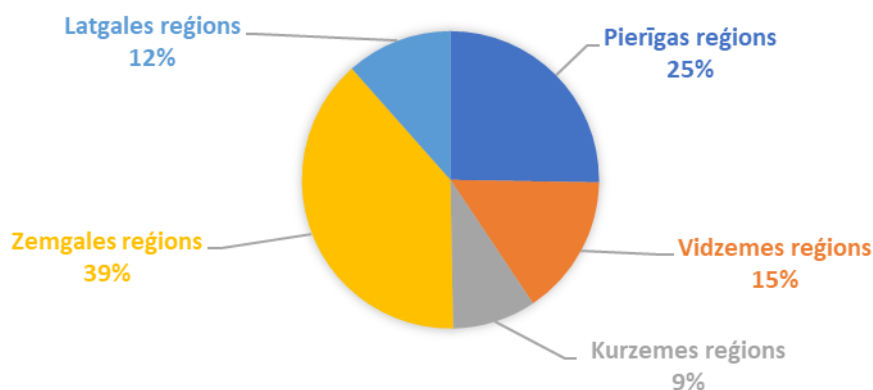
2021. gadā lielākais īpatsvars atklātā lauka dārzeņu kopražā (102,4 tūkst. t) bija kāpostiem (31,6 %) un burkāniem (31,5 %), arī sīpoliem (13,4 %) un bietēm (15,7 %). (Sk. 2.52. att.)

2.52. attēls. Galveno atklātās platībās audzēto dārzeņu kopraža

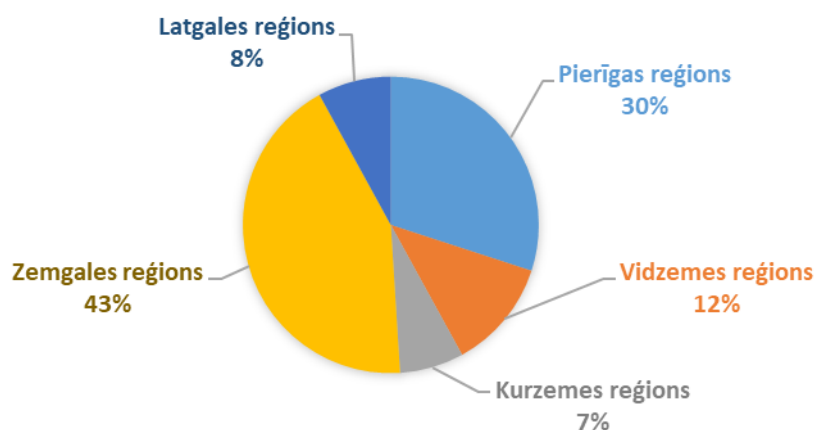
Avots: Oficiālās statistikas portāls

Apkopojot 2022. gada datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.53. att.), sicināms, ka dominē Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus. Tādējādi arī lielākā dārzeņu kopraža 2022. gadā bija Zemgales reģionā. (Sk. 2.54. att.)

2.53. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2022. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.54. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2022. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Lielākoties ar audzēšanu

nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielu apjomu.

Augļu un ogu un dārzeņu ārējā tirdzniecība

Dārzeņu tirdzniecības apgrozījums vērtības izteiksmē 2022. gadā (151,7 milj. eiro) bija par 17,0 % lielāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports, tostarp reeksports, pieaudzis par 28,7 %, sasniedzot 50,3 milj. eiro, un imports – par 12,0 %, sasniedzot 101,4 milj. eiro. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2020. gadu ir pieaudzis par 1,4 % un kopumā ir 51,1 milj. eiro.

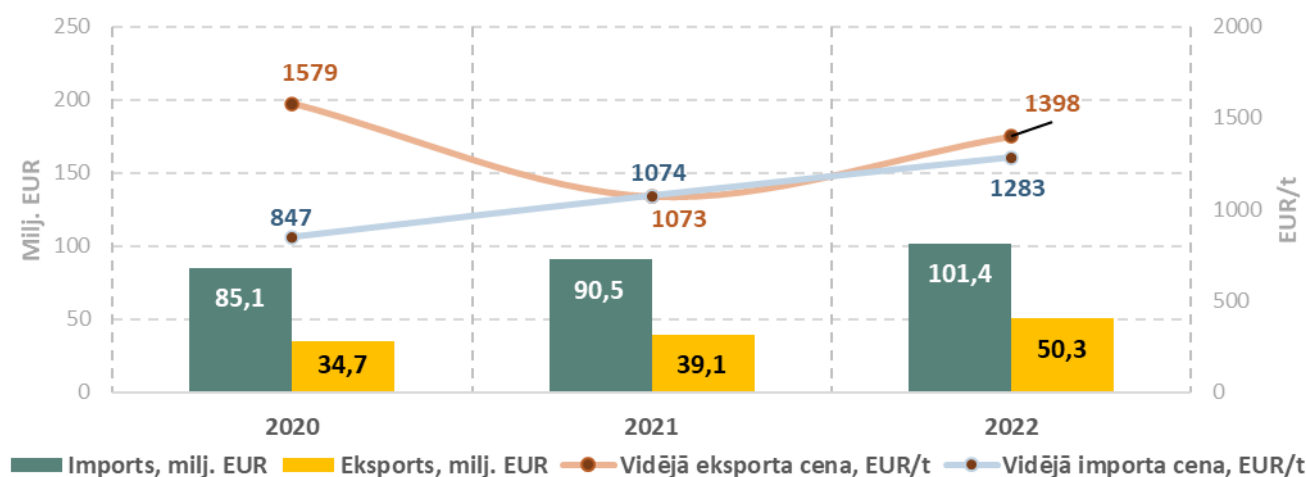
Dārzeņu eksportā pēc apjoma 2022. gadā dominē **tomāti**, veidojot 6,5 tūkst. tonnu (18 % no kopējā eksporta apjoma) 13,3 milj. eiro vērtībā jeb 26,5 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam tomātu eksporta vērtība palielinājās no 9,1 līdz 13,3 milj. eiro. Otra svarīgākā eksporta grupa pēc apjoma ir **zirņi**, veidojot 5,1 tūkst. tonnu (14,1 % no kopējā eksporta apjoma) 3,3 milj. eiro vērtībā jeb 6,5 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā zirņu eksports pieaudzis par 3,1 milj. eiro un par 5,0 tūkst. tonnām. Trešā svarīgākā eksporta grupa – citādi **pākšu dārzeņi** ar 4,3 tūkst. tonnām (12,0 % no kopējā eksporta apjoma) 1,8 milj. eiro vērtībā – 2022. gadā veidoja 3,6 % Latvijas dārzeņu kopējās eksporta vērtības. Ceturtā svarīgākā grupa ir **sīpoli**, kuru eksports ir palielinājies par 37,9 % vērtības izteiksmē un par 14,9 % pēc apjoma, tiem veidojot 11,8 % no kopējā dārzeņu eksporta apjoma 4,2 tūkst. tonnu 1,8 milj. eiro apmērā jeb 3,6 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Arī **gurķi** no Latvijas ik gadu tiek eksportēti arvien vairāk: pārskata periodā to eksports vērtības izteiksmē palielinājās par 83,0 %, sasniedzot 3,3 milj. eiro jeb 8,8 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Savukārt pēc apjoma gurķu eksports pārskata periodā pakāpies par 36,1 %, sasniedzot 2,6 tūkst. tonnu. Tomātu, zirņu, pākšu dārzeņu, sīpolu un gurķu eksports veido 63,1 % no kopējā valsts eksporta apjoma.

Dārzeņu nozarē 2022. gada lielākā importa grupa bija **tomāti** ar 23,0 tūkst. tonnu lielu apjomu 39,1 milj. eiro vērtībā, veidojot 29,1 % no kopējā importa apjoma. Pārskata periodā tomātu imports ir palielinājies par 6,0 % apjoma un par 35,8 % vērtības izteiksmē. Otra nozīmīgākā importa produkta grupa bija **sīpoli** ar 11,1 tūkst. tonnu lielu apjomu 4,2 milj. eiro vērtībā. To imports veidoja 14,0 % no kopējā dārzeņu importa apjoma, pārskata periodā sarūkot par 4,5 % pēc apjoma un pieaugot par 25,6 % vērtības izteiksmē. Trešā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa, kas veidoja 12,8 % no dārzeņu importa apjoma, bija **burkāni** ar 10,1 tūkst. tonnu lielu apjomu 5,9 milj. eiro apmērā. Pārskata periodā burkānu imports pieaudzis par 8,8 % pēc apjoma un par 39,2 % pēc importa vērtības. **Kāposti** bija ceturtā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa: 2022. gadā tika importēti 8,9 tūkst. tonnu kāpostu 4,5 milj. eiro vērtībā, un tas veidoja 11,3 % no kopējā dārzeņu importa apjoma un 4,5 % no kopējā importa vērtības. Kopumā tomāti, sīpoli, burkāni un kāposti veidoja 67,2 % no dārzeņu importa apjoma.

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam dārzeņu importa vidējā cena pakāpeniski palielinājās, 2022. gadā sasniedzot augstāko punktu pārskata periodā – 1283 EUR/t jeb par 51,5 % vairāk nekā 2020. gadā, turpretī eksporta cena bija salīdzinoši svārstīga, 2020. gadā sasniedzot augstāko atzīmi – 1579 EUR/t. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu – 2020. gadu – 2022. gadā eksporta cena ir samazinājusies par 11,5 %, nokrītot līdz 1398 EUR/t. 2020. gadā ievērojami palielinājās augu daļu eksports, veidojot 40 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības ar vidējo cenu 5793 EUR/t.

Latvijai nozīmīgākie dārzeņu importa partneri ir ES valstis ar 83,3 % jeb 84,5 milj. eiro no importa vērtības 2022. gadā, sevišķi Nīderlande (20,1 % no ES importa vērtības), Polija (19,8 %), Spānija (16,8 %) un Lietuva (13,1 %). Arī nozīmīgākie eksporta partneri ir ES dalībvalstis – uz tām eksportēti 77,1 % produktu 38,8 milj. eiro apmērā, turklāt uz Igauniju 53,0 % un uz Lietuvu 20,0 % no visiem ES eksportētajiem dārzeņiem. Pārskata periodā uz ES dalībvalstīm eksportēto produktu vērtība pieaugusi par 11,7 %.

Minētajā periodā vairāk eksportēts arī uz trešajām valstīm – Krieviju, Ķīnu, Baltkrieviju, Kazahstānu, Japānu utt., eksporta vērtībai palielinoties par 55,4 % jeb 4,1 milj. eiro.

2.55. attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Latvijai raksturīgo augļu un ogu tirdzniecības apgrozījums 2022. gadā – 78,2 milj. eiro – salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaudzis par 17,6 %. Eksports, kas ietver arī reeksportu, ir samazinājies par 3,3 %, turpretī imports palielinājies par 28,9 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo pieaudzis par 67,1 %, 2022. gadā sasniedzot 33,0 milj. eiro.

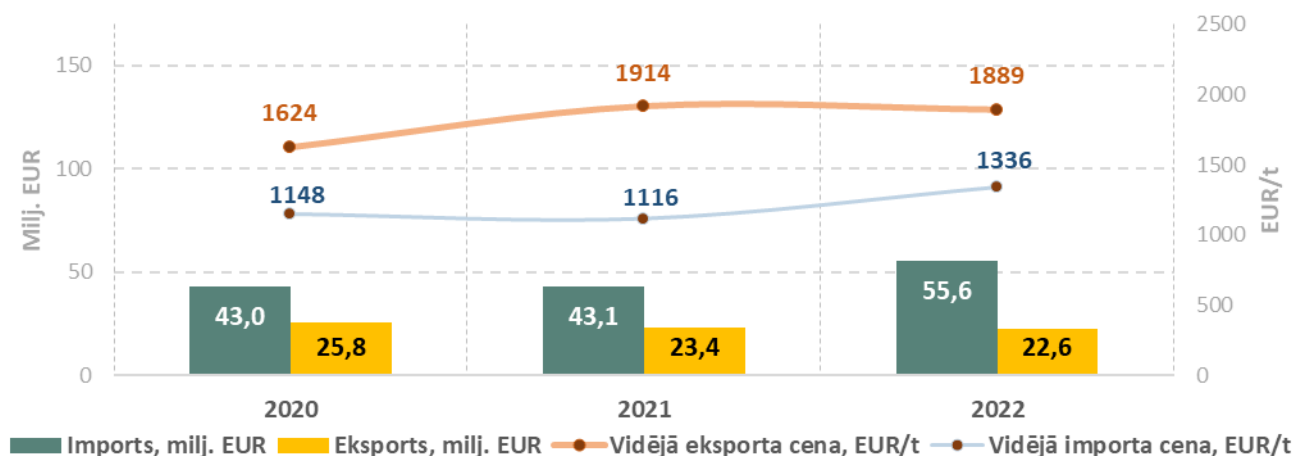
Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā pēc apjoma 2022. gadā dominēja āboli ar 4,3 tūkst. tonnu 3,1 milj. eiro vērtībā, t. i., 13,9 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības, pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam samazinoties par 26,0 % vērtības izteiksmē un par 33,6 % pēc apjoma. Otrā svarīgākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa pēc apjoma ir bumbieri. 2022. gadā tika eksportētas 2,1 tūkst. tonnas šo augļu 2,0 milj. eiro vērtībā, veidojot 8,8 % no Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējās eksporta vērtības. Bumbieru eksports pārskata periodā ir samazinājies par 11,9 % vērtības un 16,8 % apjoma izteiksmē. Savukārt trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa ir mellenes, veidojot 13,0 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma. 2022. gadā kopumā tika eksportētas 1,6 tūkst. tonnu melleņu 7,0 milj. eiro vērtībā. Pārskata periodā to eksportētais apjoms ir samazinājies par 51,1 %, bet vērtība – par 32,9 %. Ceturtā nozīmīgākā produktu grupa – plūmes – 2022. gadā veidoja 12,7 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma, un kopumā tika eksportētas 1,5 tūkst. tonnu plūmju 1,2 milj. eiro vērtībā. Pārskata periodā ievērojamu kāpumu piedzīvojis aveņu eksports – pēc apjoma par 345,8 % un pēc vērtības par 330,1 %, 2022. gadā eksportētajam aveņu apjomam palielinoties līdz 0,1 tūkst. tonnu 1,1 milj. eiro vērtībā. Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu procentuāli mazāk papildina ķirši (6,0 %), brūklenes (4,9 %) un zemenes (4,1 %).

2022. gadā importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā pēc apjoma lielākā produktu grupa ir āboli ar 19,6 tūkst. tonnām un 10,0 milj. eiro vērtību, veidojot 47,0 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma, bet pārskata periodā samazinoties par 23,3 % vērtības un par 0,7 % apjoma izteiksmē. Otrā lielākā augļu un ogu grupa – bumbieri – tika importēti 7,9 tūkst. tonnu apjomā. To vērtība bija 6,7 milj. eiro jeb 18,9 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma. Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam bumbieru importa vērtība ir pieaugusi par 4,9 %, šo augļu eksportētajam apjomam palielinoties par 1,0 %. Trešā lielākā augļu un ogu grupa 2022. gadā bija plūmes – to imports sasniedza 3,6 tūkst. tonnu pēc apjoma un 2,7 milj. eiro vērtības izteiksmē, veidojot 8,7 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma. Tāpat kopējo importu pēc apjoma papildināja zemenes (8,1 % no kopējā importa apjoma), mellenes (6,4 %), ķirši (6,4 %) u. c.

Salīdzinājumā ar gadu iepriekš importa kopējā vērtība ir pieaugusi par 29,5 %, vienlaikus palielinoties lielākās daļas Latvijai raksturīgo augļu un ogu (izņemot ābolu, cidoniju, skābo ķiršu, upeņu, brūkleņu, lielogu dzērveņu un krūmmelleņu) importam vērtības izteiksmē.

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam Latvijai raksturīgo augļu un ogu vidējā importa un eksporta cena bijusi svārstīga, 2021. gadā sasniedzot augstāko eksporta cenas līmeni 1914 EUR/t jeb par 1,3 % vairāk nekā 2022. gadā, savukārt importa cena augstāko līmeni sasniedza 2022. gadā – 1336 EUR/t, kas ir par 19,7 % vairāk nekā 2021. gadā. (Sk. 2.56. att.) Tas skaidrojams ar dārgāku produktu īpatsvara pieaugumu.

Latvijas nozīmīgākās eksporta partnervalstis ir Igaunija un Lietuva – uz tām tiek eksportēts 91,7 % produktu no kopējā eksporta apjoma. Pārskata periodā Igaunijas eksporta vērtības īpatsvars ir samazinājies par 12,1 %, bet Lietuvas – par 37,5 %. Savukārt nozīmīgākās importa partnervalstis ir Polija, Nīderlande, Grieķija un Itālija – no tām tiek importēti 82 % produktu no kopējā importa apjoma. Pārskata periodā ievērojami palielinājies imports no Grieķijas (par 60,9 %) un Polijas (par 37,0 %).

2.56. attēls. Svaigu augļu un ogu imports un eksports Latvijā

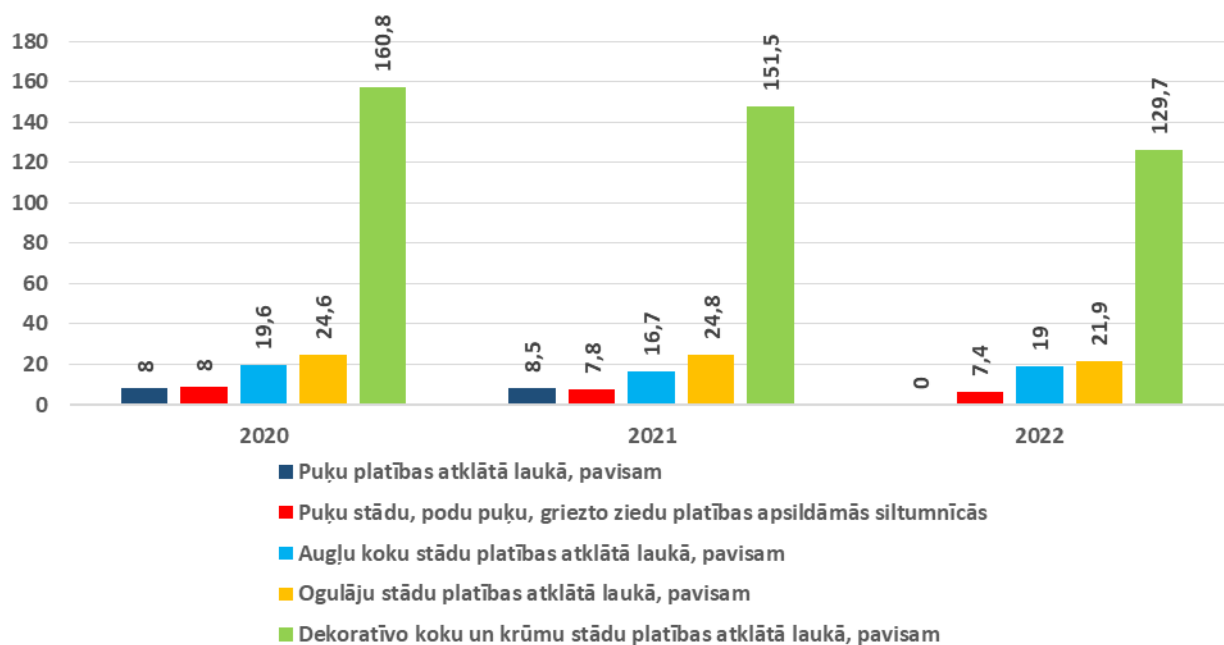
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.10. Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2022. gadā puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu aizņemtā kopējā platība bija 190,3 hektāri, salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinoties par 23,9 hektāriem. Iepriekšējos četrus gadus platība bija šāda: 2018. gadā – 186,5 hektāri, 2019. gadā – 201,6 hektāri, 2020. gadā – 225,5 hektāri un 2021. gadā – 214,2 hektāri. (Sk. 2.57. att.)

2022. gadā pārdoto puķu dēstu daudzums samazinājās par 10,2 % salīdzinājumā ar 2021. gadu, kad tas bija palielinājies par 26 % salīdzinājumā ar 2020. gadu. Savukārt salīdzinājumā ar 2019. gadu 2020. gadā pārdoto puķu dēstu daudzums samazinājās par 15,6 %. Tātad pārdoto puķu dēstu daudzums katru gadu ir mainīgs.

Visvairāk tika pārdoti viengadīgo puķu stādi (kopumā 2849). 2022. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 75,2 % bija viengadīgās puķes, 6,2 % – divgadīgās un 18,6 % – ziemcietes (līdzīgi kā 2021. gadā – attiecīgi 74,5 %, 11 % un 14,5 %), jo viengadīgās jeb vasaras puķes lieliski noder audzēšanai gan dobēs, gan iekaramos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

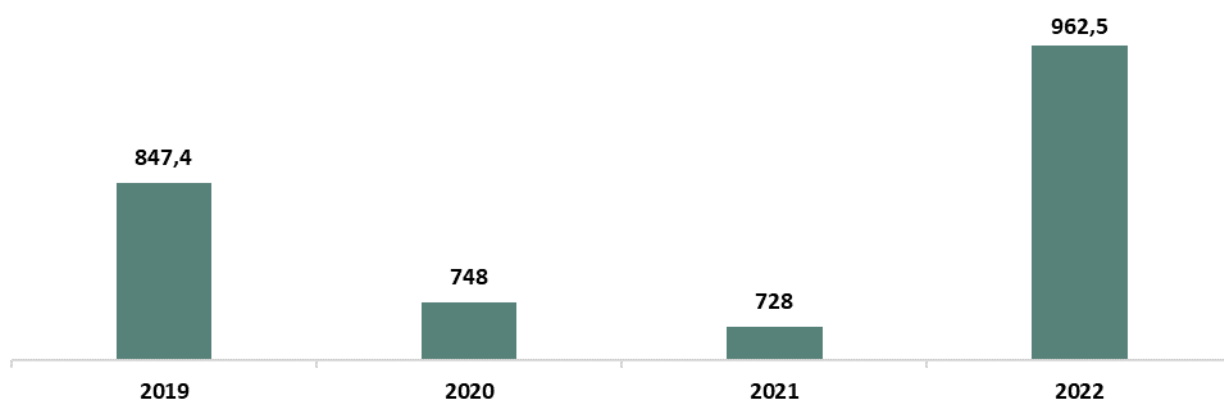

2.57. attēls. Puķu, ogulāju, augļu un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platības, ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Atšķirībā no iepriekšējiem trim gadiem, kad pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums samazinājās, 2022. gadā to daudzums palielinājās – par 32,1% salīdzinājumā ar 2021. gadu. (Sk. 2.58. att.)

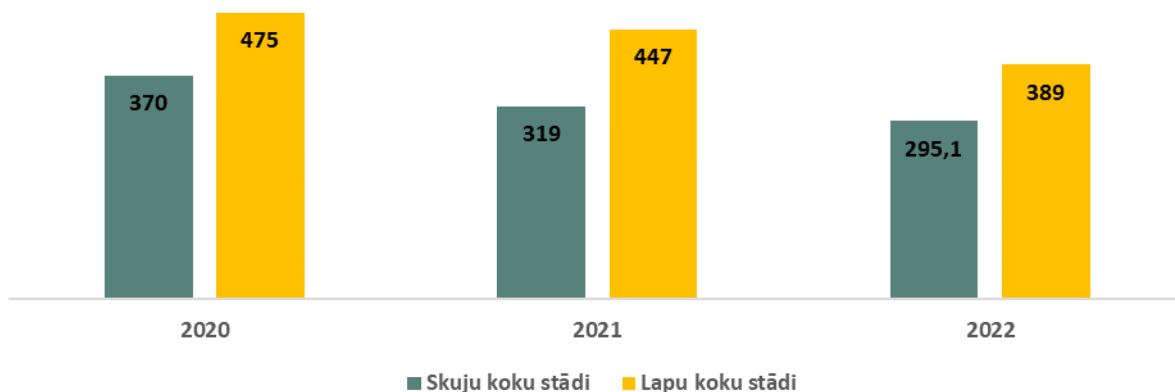
Tāpat kā katru gadu, arī 2022. gadā visvairāk tika pārdots upeņu stādu. No 2022. gadā kopējā pārdotā augļkoku un ogulāju stādu daudzuma 61,4% bija upeņu stādu un 16,2% – smiltsērķšķu stādu.

2.58. attēls. Pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu par 12,9% samazinājās pārdoto lapu koku, krūmu un dekoratīvo koku stādu daudzums un par 7,6% – pārdoto skujkoku stādu daudzums. (Sk. 2.59. att.)

2.59. attēls. Dekoratīvo skuju un lapu koku stādu pārdošana (tūkst. gab.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijā ir pieejams plašs auglīgu un ogulāju šķirņu klāsts. No tiem daļa tiek audzēti komerciāliem mērķiem, bet daļa – nelielā apjomā pārsvarā mazdārziņu vajadzībām.

Kopš spēkā ir stājušies Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regula (ES) 2016/2031 par aizsardzības pasākumiem pret augiem kaitīgajiem organismiem, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 un (ES) Nr. 1143/2014 un atceļ Padomes Direktīvas 69/464/EEK, 74/647/EEK, 93/85/EEK, 98/57/EK, 2000/29/EK, 2006/91/EK un 2007/33/EK, augu pavairojamajam materiālam, lai to pārvietotu Eiropas Savienībā, ir nepieciešama augu pase, kuru atļauts lietot, ja augi un augu produkti atbilst fitosanitārajām prasībām. Augu pasi nevajag, ja pavairojamais materiāls tiek tirgots gala patērētājam.

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) veic fitosanitārās kontroles, kā arī izdrukā un izsniedz augu pases. Augu pasi drīkst izdrukāt arī Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā reģistrēta persona, kas saņēmusi atļauju no VAAD.

2022. gada aktuālie zinātniskie pētījumi

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes zinātnieki īstenoja šādus pētījumus:

1) “Graudaugu un rapša šķirņu izturības izvērtējums pret slimībām Latvijas agroklimatiskajos apstākļos, novērtējot šķirņu saimnieciskās īpašības”. Pētījuma mērķis – novērtēt graudaugu un rapšu šķirņu izturību pret slimībām;

2) “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam”. Pētījuma mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektoranalīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, to integrējot ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju prognozēšanas dinamisko modeli;

3) “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” – par šo pētījumu vairāk skatīt 6.3. nodaļā “Vidi saudzējošā lauksaimniecība”;

4) “Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā”. Pētījuma mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisiju lauksaimniecībā izmantojamās platībās, t.i., pamatojoties uz sistemātiski iegūtiem novērojumu rezultātiem, noteikt un analizēt SEG emisiju no lauksaimniecībā izmantotām teritorijām, kurās ierīkotas meliorācijas sistēmas. Pētījuma rezultātus būs iespējams praktiski izmantot, aprēķinot SEG emisiju līdz nākamajiem inventarizācijas ziņojumu iesniegšanas termiņiem. Šajā pētījumā iegūtie rezultāti tematiski attieksies uz SEG emisijas aprēķiniem gan lauksaimniecības, gan zemes izmantošanas un tās izmantošanas maiņas, gan mežsaimniecības (ZIZMM) sektorā. Esošo meliorācijas sistēmu identifikācijas un tehniskā stāvokļa novērtēšanas rezultāti potenciāli var sniegt nepieciešamo informāciju prioritāri renovējamo vai rekonstruējamo meliorācijas sistēmu identificēšanai;

5) "Nacionālajā gēnu bankā uzkrātā Latvijas vietējo apdraudēto dzīvnieku šķirņu bioloģiskā materiāla gēnu bankas papildināšana un izpēte". Pētījuma mērķis – gēnu bankā esošo vietējo apdraudēto lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu bioloģisko materiālu papildināt ar jauno vaislas dzīvnieku bioloģisko materiālu un to izpētīt, lai sekmīgi pievienotos starptautiskajai dzīvnieku gēnu bankas sistēmai *EUGENA*;

6) "Lauksaimniecības dzīvnieku radīto siltumnīcefektu gāzu (SEG) un amonjaka emisiju novērtēšana un uzskaitē konvencionālās un bioloģiskās saimniekošanas". Pētījuma mērķis – no izlases saimniecībām iegūt datus, tos apkopot un novērtēt, lai pēc tam izmantotu SEG un amonjaka emisijas aprēķinu modeļos, kā arī noteikt SEG emisijas līmeni Latvijā audzētiem lauksaimniecības dzīvniekiem (slaucamajām govīm, gaļas liellopiem, aitām, kazām, cūkām, putniem, zirgiem) dažādos saimniekošanas apstākļos un, izvērtējot iegūtos rezultātus, izstrādāt ieteikumus SEG un amonjaka samazinoša (vai neitrāla) saimniekošanas modeļa izvēlei;

7) "Augsnes kalķošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu". Pētījuma mērķis ir novērtēt dažādu augsnes kalķošanas un minerālmēslojuma devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma rezultātus būs iespējams izmantot, lai pamatotu augsnes kalķošanas kā augsnes auglības un ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākuma ieviešanas nepieciešamību, īstenojot Lauku attīstības programmu.

LBTU Augu aizsardzības zinātniskā institūta pētījumi:

1) "Augu aizsardzības jomā identificēto prioritāro virzienu padziļināta izpēte, veicinot labāku izpratni par drošu un atbildīgu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu". Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot augu aizsardzības līdzekļos (AAL) esošo darbīgo vielu ietekmi uz vidi, ūdeni un pārtikas kvalitāti, kā arī pētīt AAL drošu un ilgtspējīgu izmantošanu;

2) "Lēmuma atbalsta sistēmas izmantošana un pilnveide kaitīgo organismu ierobežošanai integrētajā auglīkopībā". Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt RIMpro (relatīvo infekcijas mērījumu programmas) atbilstību Latvijas apstākļiem;

3) "Pākšaugu aktuālo kaitēkļu efektīvāko ierobežošanas paņēmieni izvērtēšana un noteikšana un lauksaimniecībai nozīmīgāko apputeksnētāju dzīvotspēju ietekmējošo faktoru identificēšana". Šim pētījumam bija trīs mērķi.

Pirmais mērķis: turpināt pupu sēklgrauža bioloģijas un ekoloģijas, kā arī augu aizsardzības paņēmieni pētījumus.

Otrais mērķis: pētīt medus bites saimju dzīvotspēju ietekmējošos faktorus un izstrādāt metodiku augu aizsardzības līdzekļu lietošanas radītā riska novērtēšanai medus bites saimēm Latvijā.

Trešais mērķis: pētīt Latvijas agrocenozēs sastopamo bišu faunu un sugu daudzveidību;

4) "Kāpostu cekulkodes *Plutella xylostella* un citu krustziežu dārzeņu kaitēkļu fenoloģijas pētījumi". Pētījuma uzdevumi – kāpostu cekulkodes imago monitorings, kāpostu cekulkodes olu uzskaitē uz augiem, kāpuru un to bojājumu novērtējums krustziežu dārzeņu stādījumos, kā arī citu krustziežu dārzeņu kaitēkļu monitorings;

5) "Ilgtspējīga augu aizsardzības sistēma – pašreizējās situācijas analīze, izaicinājumi un nākotnes risinājumi". Pētījuma uzdevumi ir uzlabot un papildināt riska indikatora aprēķināšanas metodiku plašāk audzētajiem kultūraugiem Latvijā, korigēt indikatora aprēķinus laikposmā no 2011. gada, veikt efektivitātes izmēģinājumus kviešu sējumos, lai salīdzinātu dažādas AAL lietojuma smidzinājuma shēmas un dažādas regulatoru, fungicīdu un herbicīdu devas, kā arī novērtēt tās praktiskos izmēģinājumus, ņemot vērā vides, klimata, agronomiskos un sociālekonomiskos apsvērumus;

6) "Pieejamo risinājumu izpēte augu aizsardzības līdzekļu nonesēs mazināšanai". Pētījuma uzdevumi – apkopot literatūru par Eiropā un pasaulē īstenotajiem praktiskajiem un teorētiskajiem pētījumiem par augu aizsardzības līdzekļu nonesē pēc smidzinājuma, izvērtēt pieejamos risinājumus augu aizsardzības līdzekļu smidzinājuma iespējamās nonesēs mazināšanai un rezultātus apkopot rekomendācijās, veikt Latvijā lietoto augu aizsardzības līdzekļu lietošanas iekārtu analīzi un izstrādāt metodiku iespējamās nonesēs mazināšanas demonstrēšanai lauka apstākļos.

LLU Zemkopības zinātniskais institūts

Tika īstenots pētījums "Ganību aireses pirmsselekcijas materiāla izvērtēšana", kura mērķis ir starptautiskā Ziemeļu un Baltijas valstu zālaugu selekcionāru publiski privātā sadarbības projektā "PPP for Pre-breeding in Perennial Ryegrass (*Lolium perenne* L.)" kopīgiem spēkiem pilnveidot, izvērtēt un atlasīt ganību aireses populācijas ģenētisko materiālu ar īpašām adaptācijas spējām nākotnes klimatiskajos apstākļos jaunu šķirņu veidošanai Ziemeļu un Baltijas reģionā.

Dārzkopības institūtā notiek viens pētījums – "Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu mēslošanas optimizācija ilgtspējīgu tehnoloģiju nodrošināšanai". Tam ir vairāki uzdevumi:

1) noskaidrot esošo augu barības elementu nodrošinājumu (NPK) vismaz 10 modeļsaimniecībās Latvijā plašāk audzētajiem dārzeņiem (galviņkāpostiem, burkāniem, sīpoliem, bietēm), veicot augsnes analīzes un rēķinot NPK bilances vismaz četru gadu periodā (2021–2024), kā arī šajās saimniecībās pārbaudīt izstrādāto mēslošanas normatīvu efektivitāti (2022–2025);

2) analizēt iegūtos NPK uzskaites datus kontekstā ar augu maiņu, mēslojuma lietojumu, saimniekošanas sistēmu un dārzeņu ražību, lai iegūtos rezultātus izmantotu mēslošanas normatīvu izstrādei (2021–2025);

3) izvērtēt augsnes bioloģisko aktivitāti dažādās saimniecībās ar dažādu barības vielu nodrošinājuma pārvaldību, kā arī lauka izmēģinājumos, izmantojot dažādu augu maiņu un zaļmēslojuma starpkultūras (2021–2025);

4) noskaidrot augu barības elementu (NPK) iznesi ar ražu Latvijā plašāk audzētajiem dārzeņiem – galviņkāpostiem, burkāniem, sīpoliem, bietēm (2021–2022);

5) ierīkot lauka izmēģinājumus Dārzkopības institūtā, lai pārbaudītu dažādu zaļmēslojumu un starpkultūru augu ietekmi uz NPK bilanci augsnē, dārzeņu ražību un ekonomisko efektivitāti (2021–2024);

6) izstrādāt optimālas plašāk audzēto dārzeņu mēslošanas normas atbilstoši plānotajai ražai un augsnes nodrošinājumam ar fosforu un kāliju (2025);

7) sagatavot zinātniskās un populārās publikācijas zināšanu pārnesei (2023–2025).

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" īsteno divus pētījumus:

1) "Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana". Tā mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās laukkopības sistēmās, kā arī izstrādāt augsnes oglekļa uzkrājuma pārmaiņu un N₂O emisijas prognozi lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugsnēs 2017.–2050. gadā;

2) "Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte". Šī pētījuma mērķis ir izpētīt situāciju ar *in situ* audzētajiem augu ģenētiskajiem resursiem Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētiskos resursus *in situ* (savvaļā) un "on-farm" (dārzos un laukos) apzināt un saglabāt ir nepieciešams tāpēc, ka tieši šie ģenētiskie resursi paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Tā kā šie ģenētiskie resursi izzūd, to apzināšana un saglabāšana ir steidzama. Pētījums

dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Agroresursu un ekonomikas institūts īstenoja vienupētījumu – “Eiropas Savienības regulējuma par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmes izvērtējums uz lauksaimniecības nozari”. Tā mērķis – taksonomijas regulējuma (Eiropas Parlamenta un Padomes 2020. gada 18. jūnija Regula (ES) 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu 2019/2088 un uz tās pamata EK pieņemto deleģēto aktu) kontekstā kvalitatīvi novērtēt, kā ES regulējums par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmē lauksaimniecības produktu ražošanu, pārstrādi un primārās piegādes ķēdes. Tādējādi 2021. gadā bija šādi uzdevumi:

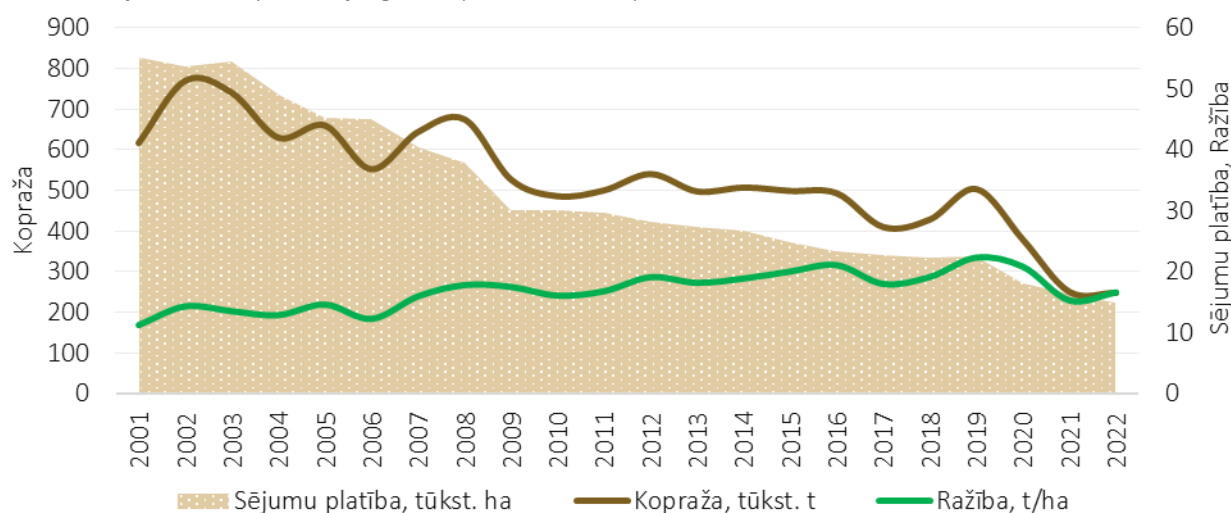
1) finanšu tirgus iespējamās ietekmes kvalitatīvs novērtējums (taksonomijas regulējuma kontekstā) uz lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi un primārajām piegādes ķēdēm;

2) rekomendāciju izstrāde Latvijas lauksaimniecības nozarē taksonomijas regulējuma kontekstā.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība 2022. gadā bija 15 tūkst. hektāru, kas ir par vienu tūkstoti hektāru mazāk nekā 2021. gadā. Kartupeļu vidējā ražība 2022. gadā bija 16,6 tonnas no hektāra – salīdzinājumā ar 2020. gadu tā ir palielinājusies par 1,3 tonnām jeb 8,8 %. 2022. gadā samazinoties kartupeļu stādījumu platībai un ražībai, par diviem tūkstošiem tonnu jeb 1 % saruka arī to kopraža salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. (Sk. 2.60. att.)

2.60. attēls. Kartupeļu stādījumu platība, kopraža un ražība Latvijā

Avots: ZM

Kopš 2000. gada kartupeļu

- stādījumu platība ir samazinājusies par 35 tūkst. hektāriem jeb 68 % (no 51 tūkst. ha 2000. gadā līdz 16 tūkst. ha 2021. gadā),
- kopraža ir samazinājusies par 489 tūkst. tonnu jeb 67 % (no 747 tūkst. tonnu 2000. gadā līdz 249 tūkst. tonnu 2021. gadā),
- ražība ir palielinājusies par 0,7 t/ha jeb 5 % (no 14,6 t/ha 2000. gadā līdz 15,3 t/ha 2021. gadā).

Kaut arī ražībai ir pozitīva palielinājuma tendence, strauji samazinās kartupeļu aizņemtā platība, līdz ar to sarūkot arī kartupeļu kopražai. Lai saglabātu esošo kartupeļu ražošanas apjomu, ir nozīmīgi jāpalielina kartupeļu stādījumu platība vai arī jāturpina kāpināt kartupeļu ražību, saglabājot esošās kartupeļu stādījumu platības.

Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem: galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Ekstremālie klimatiskie apstākļi pēdējos gados un paredzamā nākotnē un to radītie zaudējumi palielina spiedienu uz lauksaimniecības nozarēm, arī kartupeļu audzēšanas nozari, tā ietekmējot kultūraugu ražību un palielinot neražas risku.

Vēl viens kartupeļu nozares attīstību kavējošs faktors ir karantīnas slimība – kartupeļu gaišā gredzenpuve – un augu aizsardzības līdzekļu (AAL) lietojuma trūkums. Tā, piemēram, Latvijā nav reģistrēti AAL, kas pasargā kartupeļus no drātstārpiem, tāpēc pasliktinās ražas kvalitāte un šādus kartupeļus realizēt pārtikā ir sarežģīti. Savukārt citās valstīs, ar kurām konkurē Latvijas kartupeļu ražotāji, drātstārpu problēma nav tik izteikta vai arī ir ļauts izmantot vajadzīgos AAL, lai apkarotu drātstārpus.

Pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem gadu no gada samazinās. Tiek minēti dažādi iemesli – ēšanas paradumu maiņa, jaunas tendences no pasaules virtuves un iedzīvotāju skaita samazināšanās.

Tāpat ik gadu samazinās kartupeļu stādījumu platība, jo kartupeļi ir resursietilpīgi kultūraugi un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena kartupeļu hektāra izaudzēšanā ir jāiegulda divas līdz trīs reizes vairāk finanšu līdzekļu nekā viena hektāra graudaugu izaudzēšanā. Kopējā kartupeļu aizņemtā platība samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji tos audzē mazāk, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, turklāt maza ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū.

Kartupeļu platībai Latvijā sarūkot, samazinās arī pārtikas kartupeļu patēriņš, toties palielinās pārstrādes apjoms, kartupeļiem pārtopot par čipsiem vai cieti. Audzēt kartupeļus, no kuriem pēc tam tiek ražoti čipši vai ciete, ir izdevīgāk, jo ir garantēts pārdošanas apjoms, savukārt galdam paredzētos kartupeļus bieži vien ir ļoti grūti pārdot.

Problēmas kartupeļu audzētājiem 2022. gadā sagādāja produkcijas realizācija. Izaudzētajai produkcijai ir salīdzinoši sarežģītāk konkurēt ar citu valstu izaudzētiem kartupeļiem, jo veikali izvēlas lētākos, nevis tuvāk realizācijas vietai izaudzētos kartupeļus. Tāpat kartupeļu uzpirkšanas bāzes nespēj kartupeļu audzētājiem garantēt stabilu iepirkuma cenu, tāpēc veidojas kartupeļu krājumi un nākamajā sezonā lauksaimnieks ir spiests audzēt kartupeļus mazāk, jo katra nepārdotā kartupeļu tonna rada ievērojamus zaudējumus.

Lielu ietekmi uz kartupeļu audzēšanu, produkciju izplatīšanu un līdz ar to uz stādāmo platību atstāja Covid-19 krīzes laikā apturētā sabiedriskā ēdināšanas nozare (sevišķi skolas), kas lauksaimniekiem bija tiešais kartupeļu uzpircējs.

Lai gan kartupeļu pieejamība veikalos nesamazināsies un patērētājiem tie vienmēr būs pieejami, jautājums ir tikai par to, vai tie būs vietējie vai kaimiņvalstīs audzētie.

Laikapstākļi 2022. gada augšanas sezonā nelutināja kartupeļu audzētājus. Lietainais pavasaris aizkavēja kartupeļu stādīšanu, savukārt ilgstošais karstuma un sausuma periods tiem neļāva izaugt, un daudzviet lakstus noēda kolorado vaboles. Ielgstot graudaugu kulšanai, rudenī aizkavējās kartupeļu vākšana, un tas savukārt ietekmēja kartupeļu ražu un to kvalitāti, jo lietainie laikapstākļi neļāva novākt visus laukus vai arī vākšanas laikā bija ievērojams ražas zudums. Sēklas kartupeļu uzglabāšana nesagādāja ievērojamas problēmas un zudumu.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.19. tab.), redzams, ka 2022. gadā lielākā kartupeļu platība – 5360 hektāru – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā, lai gan salīdzinājumā ar 2021. gadu tas ir par 606 hektāriem mazāk. Liels kartupeļu platību samazinājums ir arī Pierīgā – 794 hektāri, Vidzemes reģionā – 394 hektāri un Latgalē – 465 hektāri. Kurzeme ir vienīgais reģions, kurā 2022. gadā kartupeļu platības palielinājušās par 453 hektāriem salīdzinājumā ar 2020. gadu.

Kopš 2000. gada kartupeļu:

- stādījumu platība ir samazinājusies par 36 tūkst. hektāru jeb 71 % (no 51 tūkst. ha 2000. gadā līdz 15 tūkst. ha 2022. gadā),
- kopraža samazinājusies par 500 tūkst. tonnu jeb 67 % (no 747 tūkst. tonnu 2000. gadā līdz 247 tūkst. tonnu 2022. gadā),
- ražība ir palielinājusies par 2 t/ha jeb 12 % (no 14,6 t/ha 2000. gadā līdz 16,3 t/ha 2022. gadā).

Laikapstākļi 2022. gada augšanas sezonā kārtējo gadu sagādāja problēmas kartupeļu audzētājiem. Pavasaris bija vēss, bet ziedēšanas periodā lietains, un pēc tam sākās karsts un sauss laiks, kurā bijī raksturīgi kolorado vaboļu uzbrukumi, un tās daudzviet pilnībā noēda lakstus.

Kartupeļu audzēšana ir business, un, tāpat kā jebkurā biznesā, arī šajā ir jārēķinās ar tirgus pieprasījumu un tā tendencēm. Tādējādi kartupeļu audzētāji ir spiesti audzēt kartupeļus tik daudz, cik pēc tiem ir pieprasījums vietējā un ārējos tirgos. Ar kartupeļiem neapstādītā platība nepaliek tukša, jo kartupeļu audzēšanas saimniecībās tiek audzēti arī graudaugi, lai ievērotu augu seku. Starp kultūraugiem no audzēšanas viedokļa tieši graudaugi ir galvenais kartupeļu konkurents, tāpēc ka atšķirībā no kartupeļiem graudaugu audzēšana neprasa tik lielus resursu un finanšu līdzekļu ieguldījumus.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.19. tab.), redzams, ka 2022. gadā lielākā kartupeļu platība – 5128 ha – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā, lai gan salīdzinājumā ar 2021. gadu tas ir par 232 hektāriem mazāk. Liels kartupeļu platību samazinājums pēdējos divos gados ir vērojams Pierīgas reģionā, kurā 2021. gadā tie aizņēma par 794 hektāriem mazāk, bet 2022. gadā – vēl par 611 hektāriem mazāk. Platības ir samazinājušas arī Vidzemes reģionā (540 hektāru) un Kurzemes reģionā (254 hektāri). Latgale ir vienīgais reģions, kurā 2022. gadā kartupeļu platības palielinājušās par 376 hektāriem salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2.19. tabula

Kartupeļu stādījumu platība, kopraža un ražība reģionos

Reģions	2020.			2021.			2022		
	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t
Pierīgas	3692	216,8	80 050	2898	161	46 556	2287	185	42 255
Vidzemes	3269	216,2	70 686	2875	162	46 502	2334	186	43 521
Kurzemes	2192	176,9	38 767	2645	136	36 087	2391	128	30 668
Zemgales	5966	232,9	138 937	5360	172	91 997	5128	199	102 005
Latgales	2993	163,8	49 014	2528	110	27 834	2709	104	28 210
Kopā	18 112	208,4	377 454	16 305	153	248 977	14850	166	246 659

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu raža 2022. gadā bija Zemgales reģionā – 199 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2021. gadu ražības pieaugums bija Pierīgas, Vidzemes un Zemgales reģionos – vidēji ap 25 cnt/ha. Vislielākais tas bijis Zemgales reģionā – tajā vidējā ražība palielinājās par 27 cnt/ha. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Kurzemes un Latgales reģionā ražības 2022. gadā samazinājās vidēji par 7 cnt/ha. Latgales reģionā ir vismazākā ražība – 104 cnt/ha, bet vidēji Latvijā – 166 cnt/ha. 2021. gadā vidējā kartupeļu ražība salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās par 55 cnt/ha, savukārt 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tā ir palielinājusies par 13 cnt/ha.

Kartupeļu kopraža 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājusies par 2318 tonām jeb 1 %, un salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem tas nav daudz. Vislielākā kartupeļu kopraža bija Zemgales reģionā – 102 tūkst. tonnu jeb par 10 tūkst. tonnu vairāk nekā gadu iepriekš. Zemgales reģionā tiek izaudzēta gandrīz puse no kopējā Latvijā izaudzētā kartupeļu apjoma.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā jau ilgāku laiku ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA “Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet AS “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Droši var teikt, ka uzņēmums “Aloja Starkelsen” patlaban ir specializējies kartupeļu bioloģiskās cietes ražošanā, bet papildus bioloģiskajai vēl ražo arī kartupeļu cieti, kas iegūta no kartupeļiem, kuri audzēti pēc integrētas audzēšanas metodes. Pēc ražošanas apjoma uzņēmums ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. 2022. gadā SIA “Aloja Starkelsen” pārstrādātais kartupeļu daudzums uz ražības pieauguma rēķina 2022. gadā palielinājās palielinājās par 297 tonnām.

2.20. tabula

Kartupeļu cietes ražošana

Tirdzniecības gads	2020.	2021.	2022.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	19 457	11 078	11 375
t.sk. bioloģiski audzēti	10 550	6432	6180
t.sk. integrēti audzēti	8907	4646	5195
Saražotais kartupeļu cietes daudzums, t	4373	2350,5	2589
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	19,5	18,1	19,8
t.sk. bioloģiski audzēti	19,7	18,2	19,8
t.sk. integrēti audzēti	19,2	18	19,8

Avots: Oficiālās statistikas portāls, SIA “Aloja Starkelsen”

Palielinoties pārstrādāto kartupeļu daudzumam, par 240 kilogramiem ir palielinājies arī saražotās kartupeļu cietes daudzums. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 19,8 %, kas ir par 1,7 % vairāk nekā 2021. gadā. (Sk. 2.20. tab.)

Latvijā 2021. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 131 audzētājs. Visvairāk cietes kartupeļi tiek audzēti pēc bioloģiskās lauksaimniecības audzēšanas metodes (93 audzētāji), bet integrēto audzēšanas metodi izmanto 38 audzētāji. (Sk. 2.21. tab.)

Cietes kartupeļu kopējā platība 2022. gadā bija 824 hektāri, un no tiem aptuveni 572 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes (par 6,5 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā.) Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem – starp tiem galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Atkarībā no kartupeļu audzēšanas veida – bioloģiski vai integrēti – ir ievērojama ražības atšķirība: integrēti audzētiem kartupeļiem tā ir par 10 t/ha lielāka, jo bioloģiskajā audzēšanas metodē ir aizliegts izmantot ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus, tāpēc ir apgrūtināta cīņu pret slimībām un lapgraužiem, kas ievērojami palielina kartupeļu ražas zudumu.

2.21. tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā

Rādītāji	2020.	2021.	2022.
Platība, ha	1002	854,5	824
t.sk. bioloģiski	679	565,5	572
t.sk. integrēti	323	289	252
Vidējā ražība, t/ha	19,4	13,0	13,8
t.sk. bioloģiski	15,5	11,4	10,8
t.sk. integrēti	27,6	16,1	20,6
Audzētāju skaits	150	141	131
t.sk. bioloģiski	106	103	93
t.sk. integrēti	44	38	38

Avots: SIA “Aloja Starkelsen”

Uzņēmums “Latfood” 2022. gadā pārstrādei čipsos pieņēma 11,3 tūkst. tonnu “Ādažu čipsu” ražošanai audzētus kartupeļus – apmēram par 3812 tonnām mazāk nekā 2021. gadā. Kartupeļi čipsu ražošanai tiek audzēti 447 hektārus lielā platībā, un tā ir par 159 hektāriem mazāka nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.22. tab.)

**Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un
izaudzētais kartupeļu apjoms čipsu ražošanai**

Rādītāji	2020.	2021.	2022.
Saimniecību skaits	17	18	14
Platība, ha	573	606,5	447,5
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	15 503	15 161	11 349

Avots: SIA "Latfood"

Uzņēmums 2022. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 14 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai audzētajai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianšes un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums "Latfood" iepirka kartupeļu šķirnes 'Lady Claire' (33 %), 'Lady Rosetta' (21,1 %), 'Kiebitz' (15,1 %), 'Sorentina' (14,5 %), 'Verdī' (9,7 %) un citas (6,6 %). Nelielā platībā tika audzētas šķirnes ar zilu un sarkanu mīkstumu jauna produkta – krāsaino čipsu – ražošanai. Nav sagaidāms, ka tuvākajā laikā krāsaino kartupeļu čipsu apjoms varētu būtiski palielināties.

2022. gada sezona kartupeļiem nebija labvēlīga, tomēr bija labāka par 2021. gada sezonu. Vairākos laukos kartupeļi izslīka pēc jūnija sākuma lietusegāzēm. Pēc tam karstums un sausums jūlijā apturēja ražas veidošanos un jutīgākās šķirnes, kā 'Lady Claire', daudzviet pāragri nokalta. Sausuma dēļ arī citu šķirņu augšana apstājās ātrāk, tāpēc raža bija viduvēja un tika ievākti 75 % no plānotās ražas. 12 % no kopējā daudzuma nācās importēt no Vācijas, un šis apjoms ir iekļauts pārstrādei pieņemto kartupeļu daudzumā.

Kartupeļu sēklaudzēšana

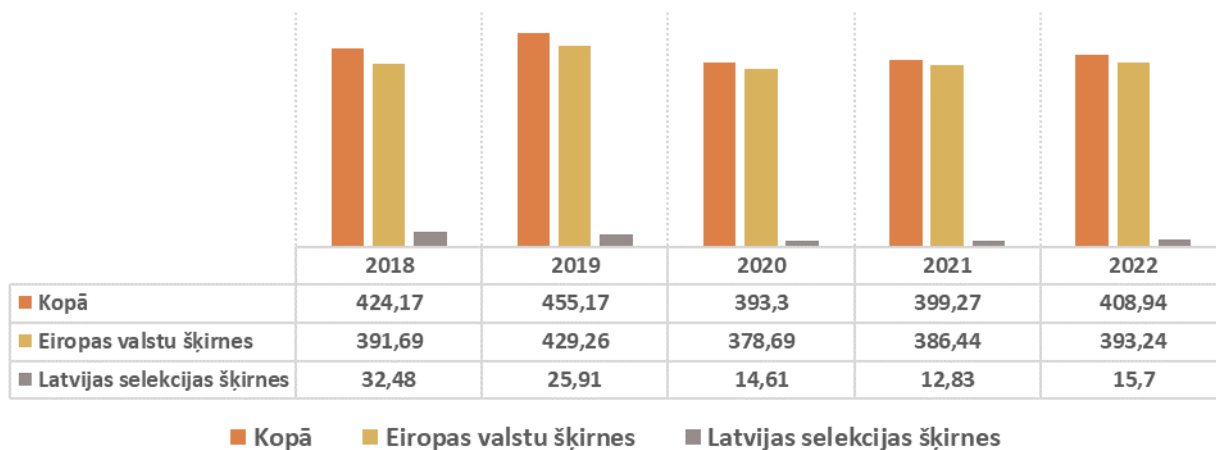
Kartupeļi ir Latvijā plaši audzēts kultūraugs, ko izmanto gan pārtikai, gan pārstrādei. Lai iegūtu stabilu kartupeļu ražu, svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu.

Kartupeļu bumbuli ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Viena no bīstamākajām kartupeļu slimībām ir kartupeļu gaišā gredzenpuve. Īstenotie kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas pasākumi valstī pēdējos gados ir samazinājuši platības, kurās kartupeļi inficēti ar šo slimību. Pēc Valsts augu aizsardzības dienesta datiem, 2022. gadā netika konstatēta ne kartupeļu gaišā, ne kartupeļu tumšā gredzenpuve.

Vēl 2021. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve tika konstatēta vienā vietā, savukārt 2020. gadā konstatēti pieci kartupeļu gaišās gredzenpuve perēkļi – divi Kurzemē, divi Zemgalē un viens Rīgas reģionā. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem konstatēto gadījumu skaits pakāpeniski samazinās, piemēram, 2015. gadā konstatēti septiņi perēkļi, 2014. gadā – 17 perēkļi.

Kartupeļu sēklaudzēšanas platības

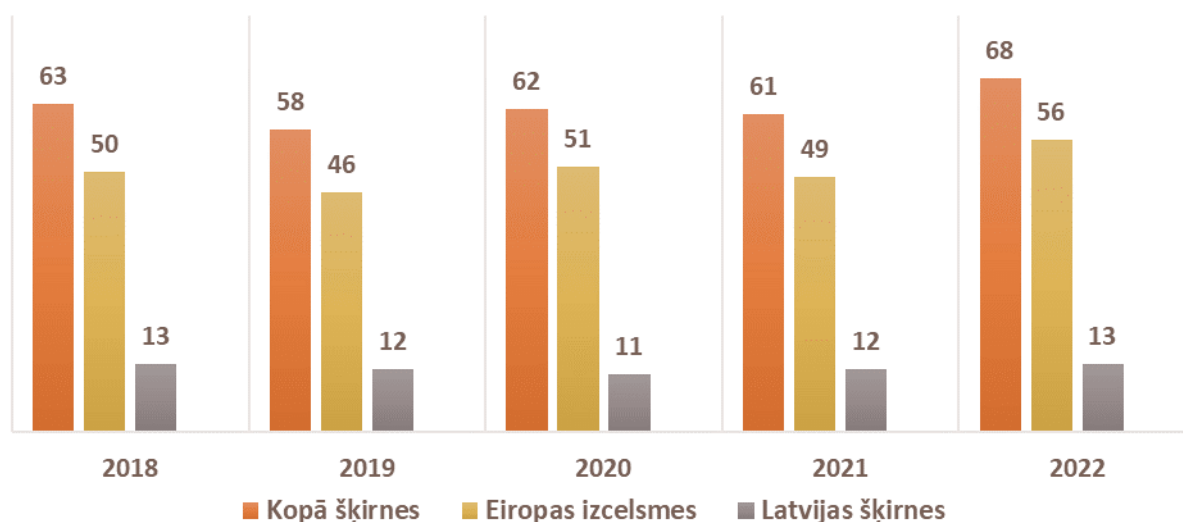
Pēdējos gados ir mainījušās kartupeļu sēklaudzēšanas platības: 2019. gadā tās aizņēma 455,17 hektāru, taču samazinājās 2020. gadā, kad stādījumi bija 393,3 hektārus lielā platībā, t. i., par 61,87 hektāriem mazāk nekā iepriekšējā gadā. Pēc tam audzējamās platības pakāpeniski sāka palielināties, 2021. gadā sasniedzot 399,27 hektārus un 2022. gadā – 408,94 hektārus.

2.61. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

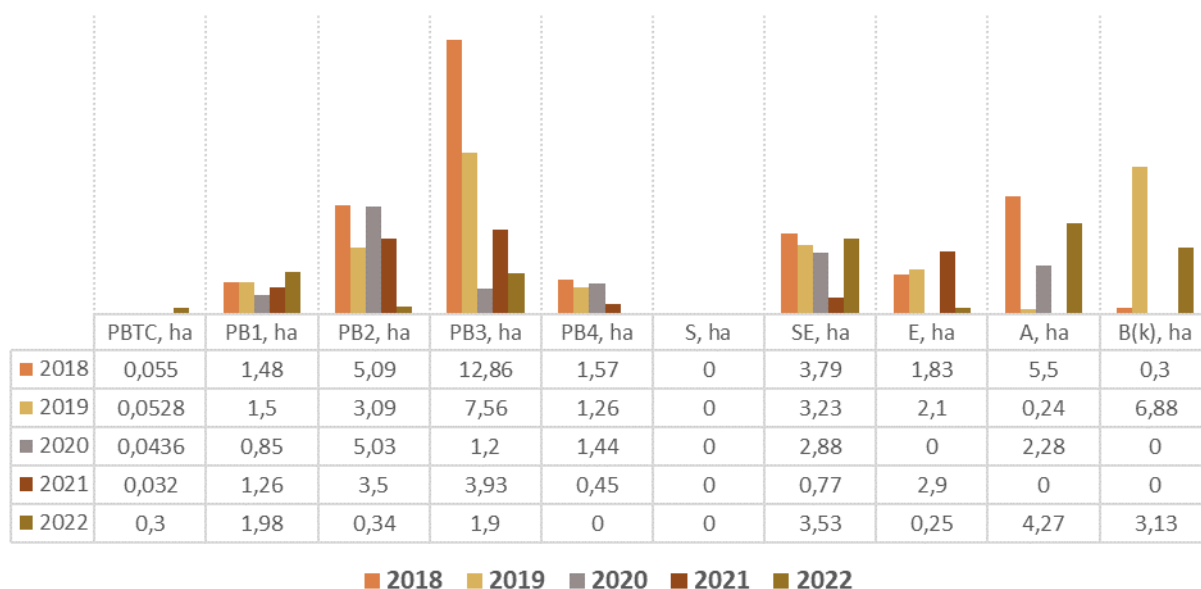
Arī audzējamo šķirņu skaits pa gadiem mainās: 2018. gadā tika audzētas kopumā 63 šķirnes, 2019. gadā – vien 58 šķirnes, 2020. gadā to skaits atkal palielinājās (62 šķirnes) un 2021. gadā – gandrīz nemainījās (61 šķirne), bet 2022. gadā jau tika audzēts pēdējos gados lielāko šķirņu skaits – 68 šķirnes. Latvijā selekcionētās šķirnes sēklaudzēšanas platībās pa gadiem svārstās no 11 līdz 13 šķirnēm.

2.62. attēls. Audzēto kartupeļu šķirņu skaits atkarībā no izcelsmes

Avots: ZM LD

Latvijas selekcionēto šķirņu stādījumu platībās galvenokārt tiek audzēta pirmsbāzes kategorijas sēkla (PB1–PB4 kategorija, tostarp PBTC, kas tiek audzēta no ārējās vides norobežotā vietā). 2022. gadā ir samazinājusies pirmsbāzes kategorijas sēklas platība, toties palielinājusies bāzes kategorijas (SE un E) un sertificētas kategorijas (A un B) sēklaudzēšanas platība.

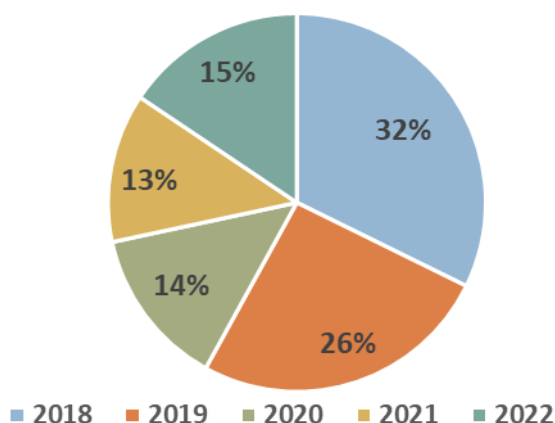

2.63. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības Latvijā selekcionētām šķirnēm, ha

Avots: ZM LD

No Latvijā selekcionētajām šķirnēm 2022. gadā sēkludzēšanā visvairāk tika izmantotas galda kartupeļu šķirnes 'Imanta', 'Jogla' un 'Agrie dzeltenie'. Tāpat kā 2021. gadā, vēl lielākas platības aizņēma šķirnes 'Prelma' un 'Lenora'. Cietes kartupeļu šķirne 'Brasla' tika audzēta līdzīgā platībā kā iepriekšējos gadus.

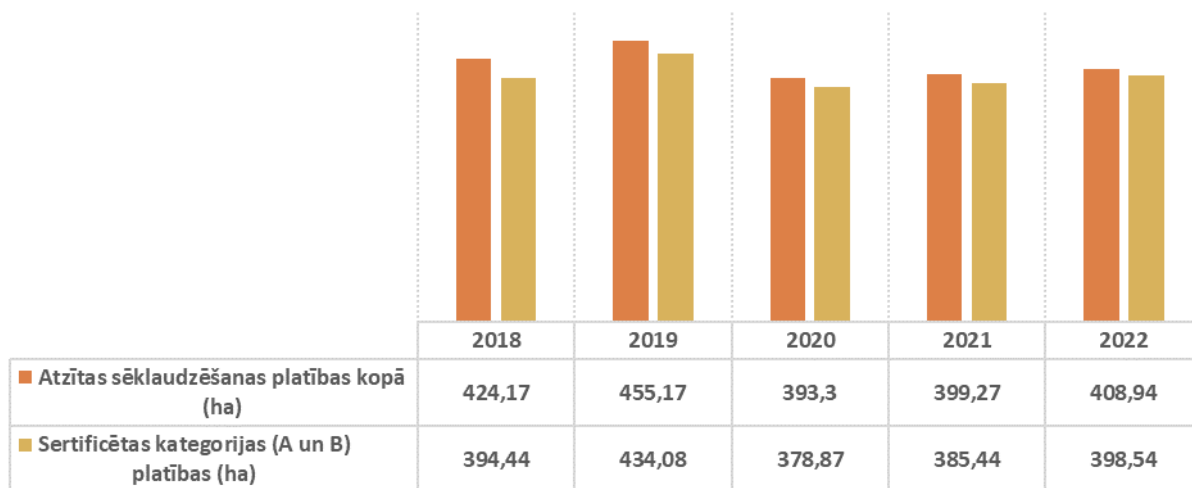
Lielākas platības 2022. gadā aizņēma citu Eiropas valstu šķirnes: galda kartupeļu šķirne 'Solist' – 62,26 hektārus (16 %), 'Wega' – 20,2 hektārus (5 %), 'Jelly' – 19,61 hektāru (4,7 %), 'Laura' – 18,22 hektārus un 'Agria' – 18,06 hektārus (katra pa 4,6 %), bet cietes kartupeļu šķirne 'Nofy' – 23,33 hektārus (6 %).

2.64. attēls. Latvijā selekcionēto šķirnes kartupeļu sēkludzēšanas platības attiecībā pret kopējo platību

Avots: ZM LD

Lielāko kartupeļu sēkludzēšanas platību 2022. gadā, tāpat kā citus gadus, aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi – 398,54 hektārus, kas veido 97,5 % no kopējās kartupeļu sēkludzēšanas platības.

2.65. attēls. Vairāk audzēto kartupeļu kategoriju platības attiecībā pret kopējām kartupeļu sēklaudzēšanas platībām, ha

Avots: ZM

Kartupeļu ārējā tirdzniecība

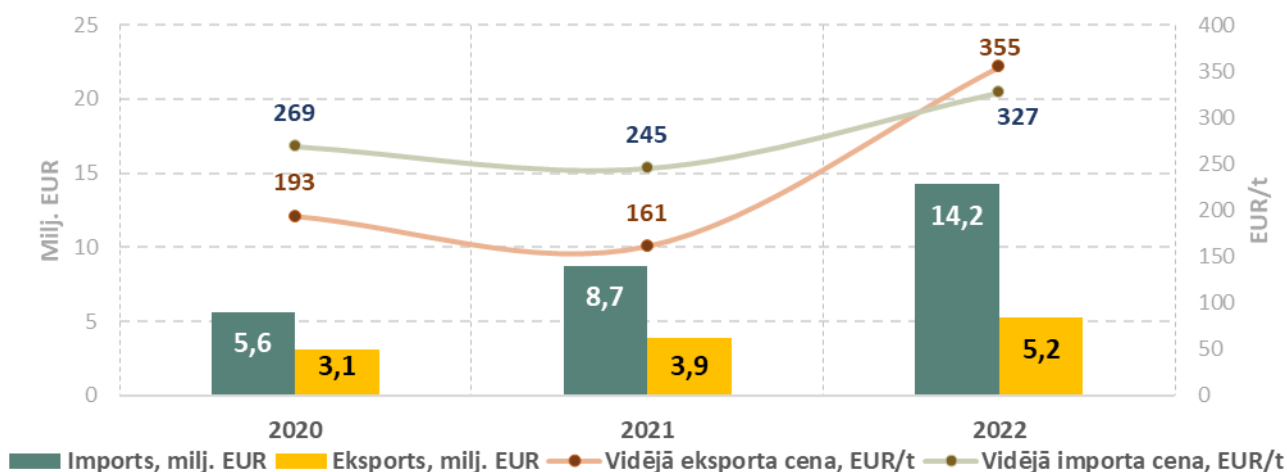
Kartupeļu ārējās tirdzniecības apgrozījums 2022. gadā bija 19,5 milj. eiro – par 122,8 % lielāks nekā pārskata perioda sākumā. Eksporta vērtība ir pakāpusies par 67,2 %, importa vērtība – par 153,8 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam pieaudzis par 263,1 %, sasniedzot 9,0 milj. eiro.

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam kartupeļu importa vērtības dinamika bijusi svārstīga, 2022. gadā sasniedzot 14,2 milj. eiro, t.i., par 8,6 milj. eiro vairāk nekā 2020. gadā. (Sk. 2.66. att.)

Latvijā 2022. gadā 99,8 % kartupeļu tika importēti no ES valstīm: no Polijas – 21,4 % no kopējā importa apjoma, no Igaunijas – 19,7 %, Lietuvas – 15,0 %, Somijas – 13,4 %, Francijas – 7,5 % un pārējie no citām valstīm.

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam vērojama kartupeļu eksporta palielināšanās tendence, perioda beigās tam sasniedzot 5,2 milj. eiro vērtību, t.i., par 67,2 % vairāk nekā 2020. gadā.

2022. gadā 99,7 % no kopējā kartupeļu daudzuma tika eksportēti uz ES iekšējo tirgu: uz Lietuvu – 51,9 % no kopējā eksporta apjoma, uz Igauniju – 43,7 %, Poliju – 3,3 % un pārējie uz citām valstīm.

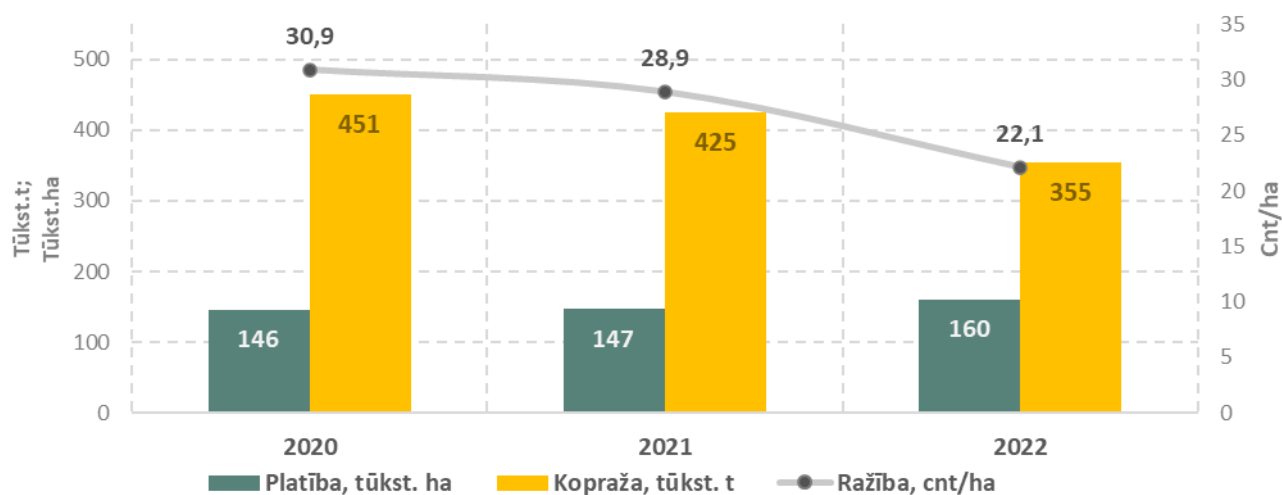
2.66. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

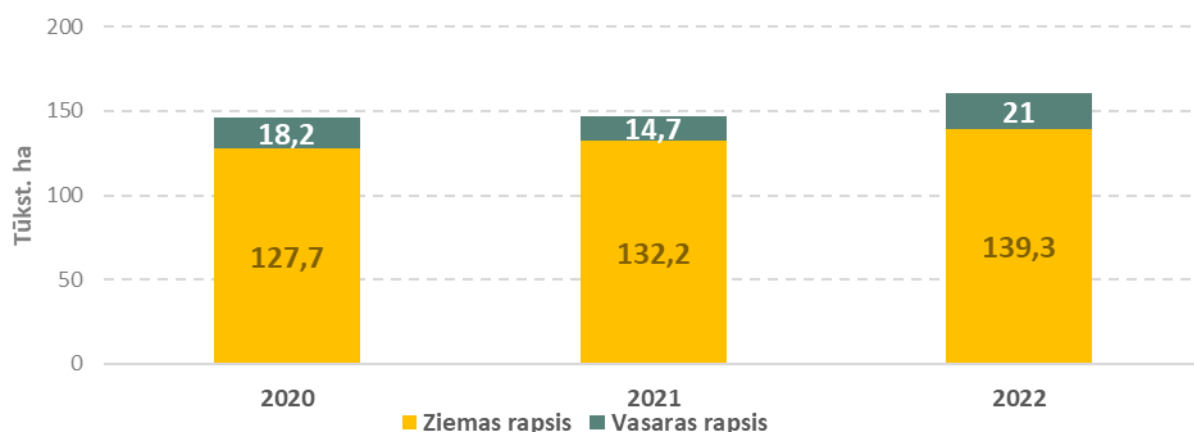
Pēdējo triju gadu laikā rapšu platības ir stabilizējušās. 2022. gadā rapša sējumu platība aizņēma 160,3 tūkst. hektāru, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 13,4 tūkst. hektāru jeb 9 % vairāk. Rapša vidējā ražība no viena hektāra 2022. gadā bija 22,1 cnt/ha – par 6,8 cnt/ha mazāk nekā 2021. gadā. Lai gan platības palielinājās, rapša kopražs, krītot vidējai ražībai, 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinājās par 70 tūkst. tonnu jeb par 16 %. (Sk. 2.67. att.)

2.67. attēls. Rapša sējumu platība, kopražs un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2021. gadā ziemas rapša kopražs bija 403,2 tūkst. tonnu jeb 95 %, bet 2022. gadā – 321,9 tūkst. tonnu jeb 91 % no rapša sēklu kopražas. Vasaras rapša kopražs 2021. gadā bija 21,8 tūkst. tonnu jeb 5 %, bet 2022. gadā – 33 tūkst. tonnu jeb 9 %.

2.68. attēls. Rapša sējumu platība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

No kopējās rapša sējumu platības ziemas rapsis 2022. gadā aizņēma 87 % un vasaras rapsis – 13 %. Salīdzinājumā ar 2021. gadu par 6,3 tūkst. hektāru ir palielinājusies vasaras rapša sējumu platība un par 7,1 tūkst. hektāru – ziemas rapša sējumu platība. (Sk. 2.68. att.)

Šķiedras lini

Latvijā šķiedras linu audzēšana savu popularitāti ir zaudējusi, un to platība ik gadu samazinās. 2021. gadā šķiedras lini vēl tika iesēti 18 hektāros, bet 2022. gadā, pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, vispār vairs netika sēti. (Sk. 2.23. tab.)

Šķiedras līnu audzēšanas pārtraukšana 2022. gadā ir izskaidrojama ar to, ka kultūraugs ir ļoti prasīgs, darbietilpīgs un šķiedras līnu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika, turklāt to ražību ietekmē meteoroloģiskie apstākļi. Arī šķiedras līnu novākšanas tehnika lielākoties ir gan fiziski, gan morāli novecojusi. Lai sāktos pārmaiņas un garšķiedras līnu nozares attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

2.23. tabula

Šķiedras līnu ražošanas rādītāji

Rādītāji	2020.	2021.	2022.
Novāktā platība (ha)	49	18	0
Šķiedras līnu stiebrīņu kopraža (tonnas)	225	32	0
Šķiedras līnu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	45,9	17,8	0

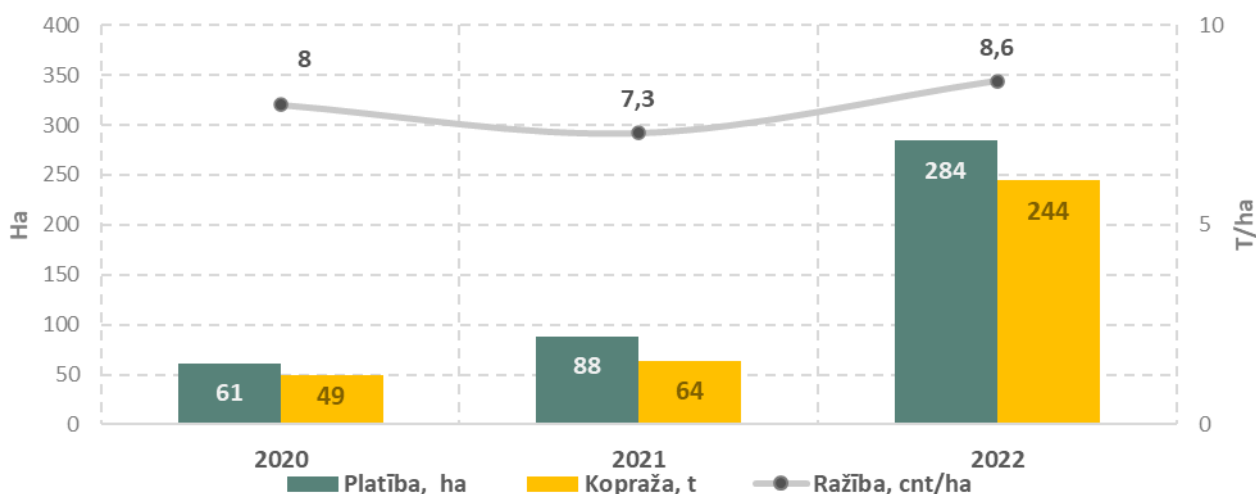
Avots: Oficiālās statistikas portāls

Viens no šķiedras līnu audzēšanas pārtraukšanas iemesliem ir arī pārstrādes fabrikas trūkums.

Eļļas līni

Eļļas līni Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams nekā šķiedras līni un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras līniem.

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2022. gadā eļļas līni tika iesēti 298 hektārus lielā platībā, kas ir par 196 hektāriem lielāka nekā 2021. gadā.

2.69. attēls. Eļļas līnu sējumu platība, kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Eļļas līni uzskatāmi par perspektīvu nišas produktu, jo pēc to produkcijas, piemēram, pēc bioloģiskās lineļas, Eiropā un kopumā pasaulē ir pieprasījums, bet izaudzēt līnus ar bioloģiskām metodēm ir grūti. Labas ražas iegūšanai vajadzīgi minerālmēsli un augu aizsardzības līdzekļi. Laukam ir jābūt tīram no nezālēm, turklāt līnu sējumi jāpasargā no spradžiem. Ja tie netiek apkaroti, kaitēkļi vienas dienas laikā spēj noēst visus līnu dīgļstus.

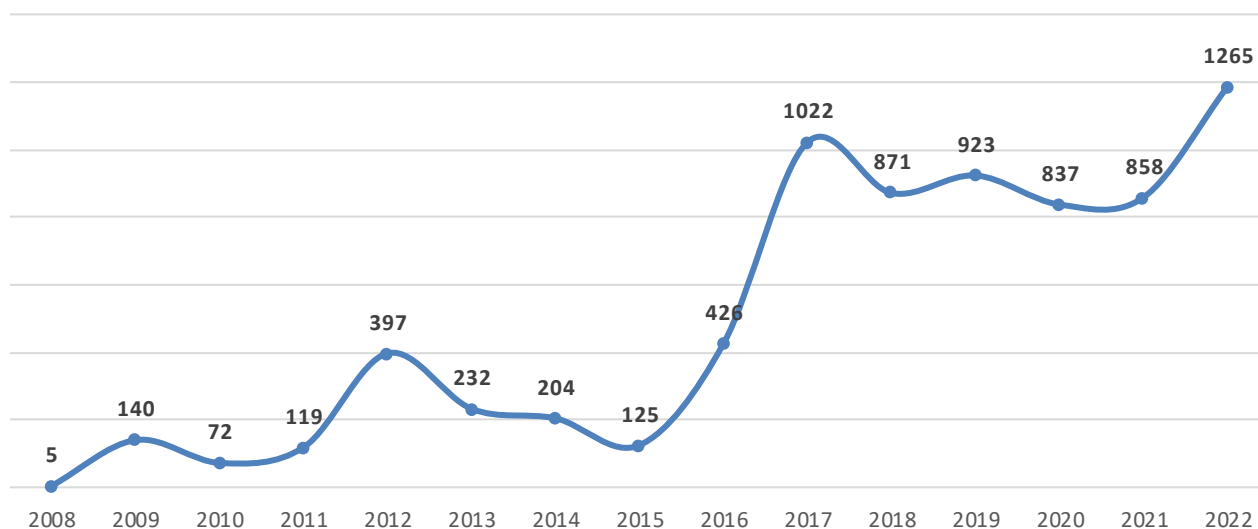
Pašlaik Latvijā gan eļļas, gan šķiedras ieguvei tiek audzētas Rietumeiropas valstīs selekcionētas līnu šķirnes, kas Latvijas augsnes un klimatiskajos apstākļos nenodrošina stabilu līnu salmiņu un sēklas ražu. Rietumeiropas šķirņu sēklas nogatavojas pārāk vēlu, un mūsu klimatiskajos apstākļos nav iespējams iegūt kvalitatīvu linšķiedru. Kvalitatīvu stiebrīņu iegūšanā liela nozīme ir agrāk novācamām šķirnēm ar īsāku veģetācijas periodu, kad ir novākšanai labvēlīgāki laikapstākļi. Darbs pie līnu selekcijas Latgales lauksaimniecības zinātnes centrā ir atjaunots kopš 20. gs. deviņdesmito gadu vidus. Visus šos gadus selekcionāri aktīvi ir iesaistījušies šķiedras un eļļas līnu ģenētisko resursu repatriācijā, pavairošanā, izpētē un saglabāšanā, uzturot Latvijā vienīgo šķiedras un eļļas līnu kolekciju. Darbs pie jaunu līnu šķirņu izveides ir ilglaicīgs un darbietilpīgs un prasa uzcītīgu selekcionāru darbu daudz

gadu garumā. Latvijā ir izveidota jauna linu šķirne 'Vilani', kas ir piemērota Latvijas augsnes un klimatiskajiem apstākļiem, – tas ir viens no priekšnoteikumiem linu nozares attīstībai Latvijā.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrņus, tomēr uzņēmēji sāk aktīvāk rīkoties, lai sakārtotu kaņepju riekstiņu pārstrādes jomu.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2022. gadā, pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājusies par 407 hektāriem (sk. 2.70. att.). No 1218 hektāriem jeb 96 % kopējās platības novāktās kaņepes pārsvarā tika izmantotas sēklu ieguvei, savukārt no 23 hektāriem jeb 3 % – stiebrņu ieguvei.

2.70. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Kaņepju aizņemtās platības pēdējo gadu laikā ir stabilizējušās un 2022. gadā – pat ievērojami palielinājušās. To ir noteikusi kooperācijas izveidošanās, lai kaņepes audzētu riekstiņu pārstrādei. Pēdējos gados arvien lielāka interese tiek izrādīta par kanabidiola ekstrakta ieguvei no kaņepēm un kaņepju lapām, tā ka kaņepju audzēšana Latvijā varētu attīstīties plašāk, jo ES palielinās pieprasījums pēc kaņepju eļļas un dabīgajām šķiedrām, kuras tiek izmantotas par kompozītmateriāliem, kā arī papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

2019. gada 3. jūlijā stājās spēkā grozījumi likumā “Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību”, un tie paredz, ka rūpnieciskām vajadzībām, kā arī dārzkopības mērķiem atļauts audzēt sējas kaņepes (*Cannabis sativa subsp. sativa*). Audzējot sējas kaņepes rūpnieciskām vajadzībām, atļauts izmantot tikai ES lauksaimniecības kultūraugu šķirņu kopējā katalogā iekļauto šķirņu sertificētas vai kaņepju saglabājamās šķirnes oficiāli pārbaudītas sēklas. Tādējādi vairs netiks ierobežots sējas kaņepju audzēšanas mērķis, tā ka nākotnē tas varētu būt par iemeslu plašākai kaņepju audzēšanas un pārstrādes attīstībai Latvijā.

Eļļas un šķiedraugu sēklāudzēšana

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu no 113,67 līdz 354,26 hektāriem, t. i., vairāk nekā trīs reizes palielinājās eļļas augu un šķiedraugu sēklāudzēšanas platības.

2.13. Biškopība

Biškopība ir viena no senākajām nozarēm Latvijā – ne vien senām tradīcijām bagāta nodarbošanās, bet arī viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Biškopībā specializējušies lauksaimnieki un biškopji amatieri kopj bišu saimes, iegūst biškopības produkciju, kā arī sniedz

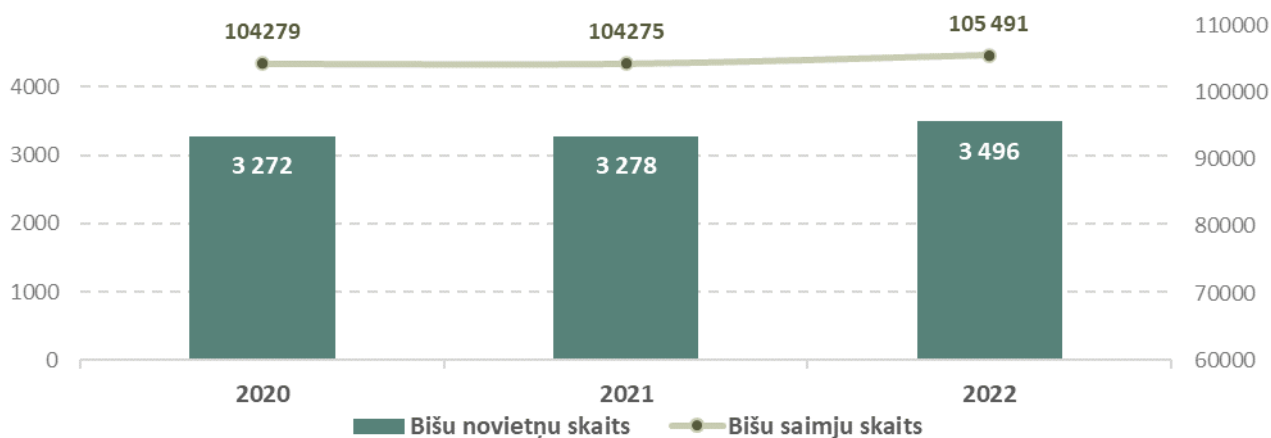
apputeksnēšanas pakalpojumus, izvietojot bišu saimes pie lauksaimniecības kultūraugu laukiem šo augu apputeksnēšanai.

Latvijā biškopībā tiek izmantotas Rietumu medus bites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir Krainas (*Apis mellifera carnica*), Itālijas (*Apis mellifera ligustica*) un šo pasugu krustojumi, kā arī Bakfāstas bites, kuras iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medus bites. Biškopji saimnieko gan ar bioloģiskām, gan ar konvencionālām metodēm, un tiek piemērotas jaunākās tehnoloģijas, aprīkojums un labiekārtotas medus pirmsapstrādes telpas.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un tā kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās vairāk koncentrēts un ir bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām nekā dienvidu reģionos.

Bišu saimēm visbīstamākais ir bišu parazīts *Varroa destructor*, kas izraisa varroatozi, jo rietumu medus bites *Apis mellifera* pasugām, ar kurām dravo Latvijas biškopji, nav rezistences mehānismu pret šo parazītu, tāpēc, biškopja neaprūpēta un neārstēta, bišu saime mūsu klimatiskajos apstākļos aiziet bojā 1–2 gadu laikā. Šī iemesla dēļ biškopībā ne vien palielinās bišu saimes kopšanas izdevumi un tām veltāmā darbalaika patēriņš, bet saimju apkope prasa arī specifiskas zināšanas. Viss minētais, kā arī ārstniecības līdzekļu iegādāšanās un saimju pazeminātā produktivitāte palielina produkcijas pašizmaksu un samazina biškopju ienākumus.

Pēc Lauksaimniecības datu centra (LDC) sniegtās informācijas, 2022. gadā bija reģistrēti 3496 biškopji ar 105 491 bišu saimi. Salīdzinājumā ar 2021. gadu nav notikušas nozīmīgas pārmaiņas. (Sk. 2.71. att.)

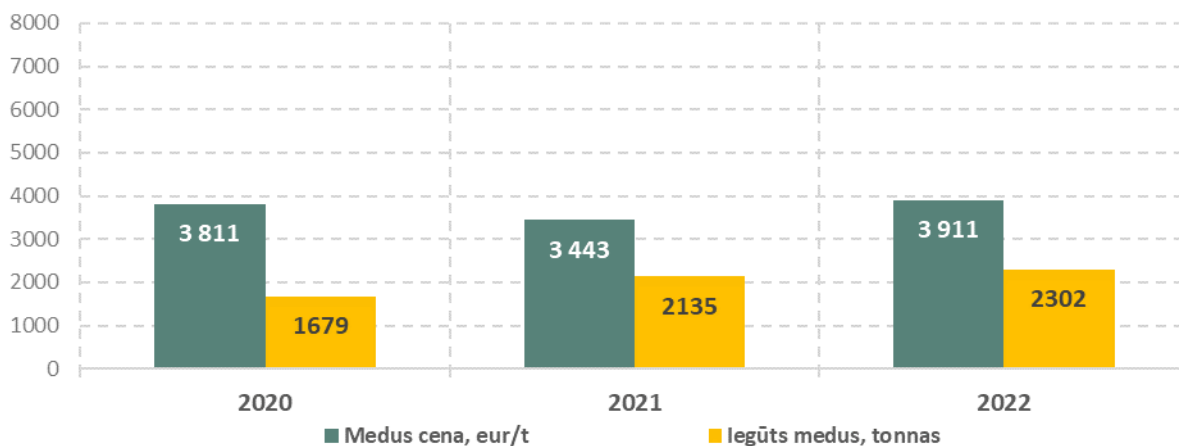

2.71. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Pēc CSP datiem, 2022. gadā tika saražotas 2302 tonnas medus un medus vidējā cena bija 3911 eiro par tonnu. Analizējot 2.72. attēlā minētos datus, var secināt, ka trīs gadu periodā ir palielinājies saražotā medus daudzums. Salīdzinājumā ar 2021. gadu medus saražots par 7,8 % vairāk un vidējā medus cena pakāpusies par 13,6 %.

2.72. attēls. Medus ražošana un vidējā cena

Avots: Oficiālās statistikas portāls, LBB

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens, kā arī tiek ražotas bišu mātes un bišu saimes, kas tiek realizētas nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai. Biškopji no bišu saimēm ievāc dažādu ziedu medu, liepziedu medu, griķu medu, rapša medu, viršu un cita veida medu. Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida saražotais medus, piemēram, izsviestais medus, šūnu medus, krēmveida medus, spiestais medus un cita veida. Lielāko daļu no saražotās produkcijas biškopji pārdod tieši patērētājiem un nodod vairumtirdzniecībā un atlikušo realizē mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem), pārtikas ražotājiem (konditorejām u. c.) un eksportā.

2022. gadā Latvijas biškopības biedrība (turpmāk – LBB), īstenojot Latvijas biškopības programmu, ir organizējusi vairākus turpmākmērētos pasākumus.

1. Tehniskais atbalsts biškopjiem un biškopju organizācijām: lai veicinātu zināšanu pilnveidošanos un pieredzes apmaiņu profesionālajā jomā, LBB ir rīkojusi daudzus seminārus un ikgadējo konferenci, kā arī sagatavoti un izsniegti vairāki informatīvie materiāli par aktualitātēm biškopībā, jaunākajām tehnoloģijām, citu valstu pieredzi, bišu bioloģiju, nektāraugiem, medus un citu biškopības produktu kvalitāti, bišu slimībām, higiēnas prasībām biškopības produkcijas ražošanā, bišu māšu audzēšanu un bišu apstrādi pret slimībām un citiem biškopjiem aktuāliem tematiem.

2. Cīņa pret bišu parazītiem un slimībām, jo īpaši varroatozi: lai mazinātu slimības izplatīšanos un uzlabotu bišu veselību, LBB iepirka un biškopjiem bez maksas izdalīja preparātus un aizsarglīdzekļus to lietošanai, varroatozes ierobežošanai dravās, kā arī tika sagatavoti un izsniegti vairāki informatīvie materiāli.

3. Pasākumi bišu skaita atjaunināšanai stropos: lai biškopjiem būtu pieejamas zināmas izcelsmes bišu mātes, kas samazinātu bišu zudumus un veicinātu bišu skaita atjaunināšanu stropos, ir izveidota un uzturēta bišu māšu audzēšanas darba informatīvā sistēma, veikta bišu māšu mākslīgā apsēklošana, kā arī tiek nodrošināta bišu māšu audzēšana, iepirkšana, ataudzēšana un novērtēšana un sagatavoti un izsniegti vairāki informatīvie materiāli.

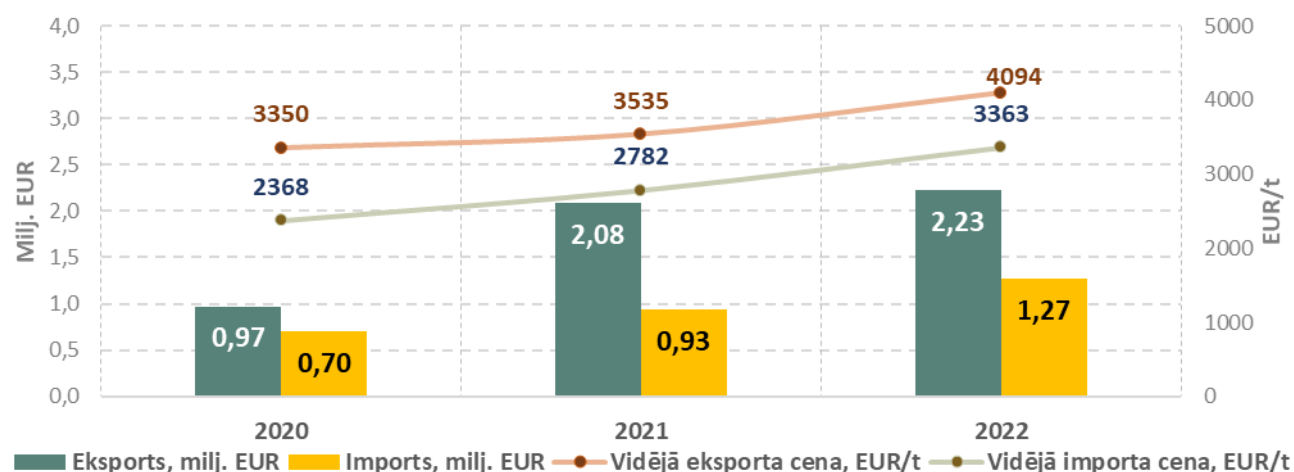
4. Sadarbība ar specializētām struktūrām, lai īstenotu lietišķās pētījumu programmas biškopības un biškopības produktu jomā: šajā nolūkā LBB veica medus kvalitātes analīzes, kā arī tika sagatavoti un izsniegti vairāki informatīvie materiāli.

5. Tirgus uzraudzība: notika pētījums, lai sagatavotu biškopjus tirgus pārmaiņām un jaunu inovatīvu produktu ražošanai un tos iepazīstinātu ar pētījuma rezultātiem.

6. Produktu kvalitātes uzlabošana ar mērķi izmantot produktu iespējas tirgū: LBB veica biškopības produktu analīzes, lai dažādu biškopības produktu veidus varētu izmantot tirgū, un sniedza konsultācijas par analīzes rezultātiem, kā arī tika sagatavoti un izsniegti vairāki informatīvie materiāli.

Biškopības ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam medus tirdzniecības bilance Latvijā katru gadu ir uzlabojusies, turklāt palielinājusies ārējā tirdzniecība gan importa, gan eksporta plūsmā. (Sk. 2.73. att.)

2.73. attēls. Medus eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Medus eksporta vērtība pārskata periodā ir palielinājusies par 129 %, bet pārskata perioda pēdējā gadā (2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu) – par 7%. Savukārt medus importa vērtība pārskata periodā ir palielinājusies par 81 % un pārskata perioda pēdējā gadā – par 36 %.

Medus eksporta vidējā cena 2022. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu ir pieaugusi par 22 %, bet importa vidējā cena – par 42 %.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Latvijas lauksaimniecībā netradicionālās lauksaimniecības nozarēm ir ļoti svarīga nozīme. Uzņēmīgiem cilvēkiem tās dod iespēju meklēt risinājumus, kā apsaimniekot savus īpašumus, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu un nodrošinot darbavietas ne vien sev, bet arī vēl kādam. Nozīmīgākās netradicionālās lauksaimniecības nozares lopkopībā ir truškopība, kažokzvēru audzēšana, strauskopība, savvaļas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā un vīngliemežu un slieku audzēšana.

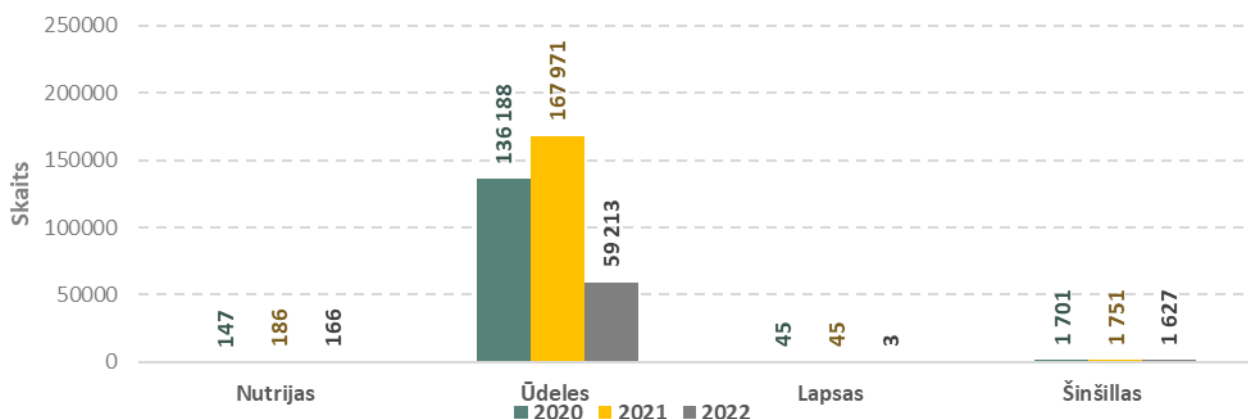
Kažokzvēru audzēšana

Kažokzvēru audzēšanai Latvijā ir senas tradīcijas, kas sakņojas pagājušā gadsimta sākumā. Pirmās specializētās zvērsaimniecības “Gauja” un “Jugla” tika dibinātas 1945. gadā. Lai uzlabotu kažokzvēru šķirnes, to produktivitāti un kažokādu kvalitāti, daudzus gadus Latvijas zvēraudzētāju asociācijas vadībā tiek īstenota audzēšanas programma zvērkopībā, ļaujot iegūt augstas kvalitātes produkciju. Iegūtās kažokādas tiek eksportētas un veiksmīgi pārdotas starptautiskajās kažokādu izsolēs.

2022. gada oktobrī Saeimas atbalstītie grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā paredz, ka no 2028. gada Latvijā būs liegta lauksaimniecības dzīvnieku audzēšana, ja tās vienīgais vai galvenais nolūks ir kažokādu ieguve. Grozījumi likumā neaizliedz iegūt kažokādas medību ceļā vai to tirdzniecību. Socioloģisko aptauju rezultāti parādīja, ka sabiedrības vairākums neatbalsta dzīvnieku audzēšanu kažokādu ieguvei. Sabiedrības viedoklis Latvijā atspoguļo vispārēju tendenci Eiropā. Dažādi zvēraudzēšanas aizliegumi ir pieņemti lielā daļā Eiropas valstu – Austrijā, Beļģijā, Bosnijā un Hercegovinā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Horvātijā, Igaunijā, Itālijā, Lielbritānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijā, Serbijā, Slovākijā, Slovēnijā, Šveicē, Ungārijā un Ziemeļmaķedonijā. Vācijā zvēraudzēšana tika pārtraukta 2019. gadā stingrāku labturības prasību dēļ.

Nozarei dots piecu gadu pārejas periods, lai tā varētu atgūt ieguldītos finanšu resursus un pārorientēt ražošanu.

Par gaidāmajām pārmaiņām nozarē liecina arī 2.69. attēlā atspoguļotie dati. 2022. gadā LDC samazinājās reģistrēto ūdeļu (par 64 %), nutriju (par 10,8 %) un šinšillu (par 7,1 %) skaits, bet lapsu audzēšana vispār tika pārtraukta.

2.74. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits

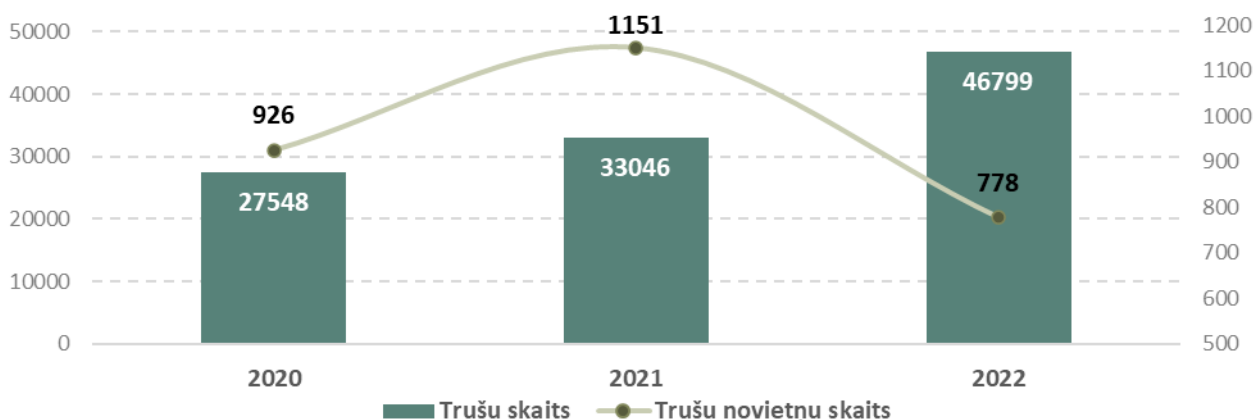
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Truškopības nozare

Truškopības nozare ir viena no stabilākajām netradicionālās lauksaimniecības nozarēm. Šajā nozarē ir ātra aprite, tajā tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozares pārstāvji aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši, kas ir dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Kā zināms, tieši truša gaļa satur visvairāk olbaltumvielu, bet mazāk tauku un holesterīna, tāpēc ir sevišķi piemērota bērniem un cilvēkiem, kas dod priekšroku veselīgam uzturam. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Kā liecina 2.75. attēlā atspoguļotie dati, 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu LDC reģistrēto novietņu skaits, kurās tiek audzēti truši, strauji samazinājās – par 32,4 %, toties tajās audzēto trušu skaits palielinājās par 41,6 %.

2.75. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Truškopju intereses Latvijā pārstāv divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība “Trusis un citi” un Latvijas šķirnes trušu audzētāju asociācija. Abas organizācijas ir izstrādājušas un īsteno audzēšanas programmu truškopībā. Tās mērķis ir izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, kā arī uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas attiecīgajai

populācijai. Minētās organizācijas sadarbībā ar LLKC organizē apmācības kursus trušu pārraugiem un vērtētājiem, kā arī dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību un iepazīstinot interesentus par iespēju sākt trušu audzēšanu. Šīs audzēšanas programmas īstenošanā 2022. gadā bija iesaistījušās 18 saimniecības.

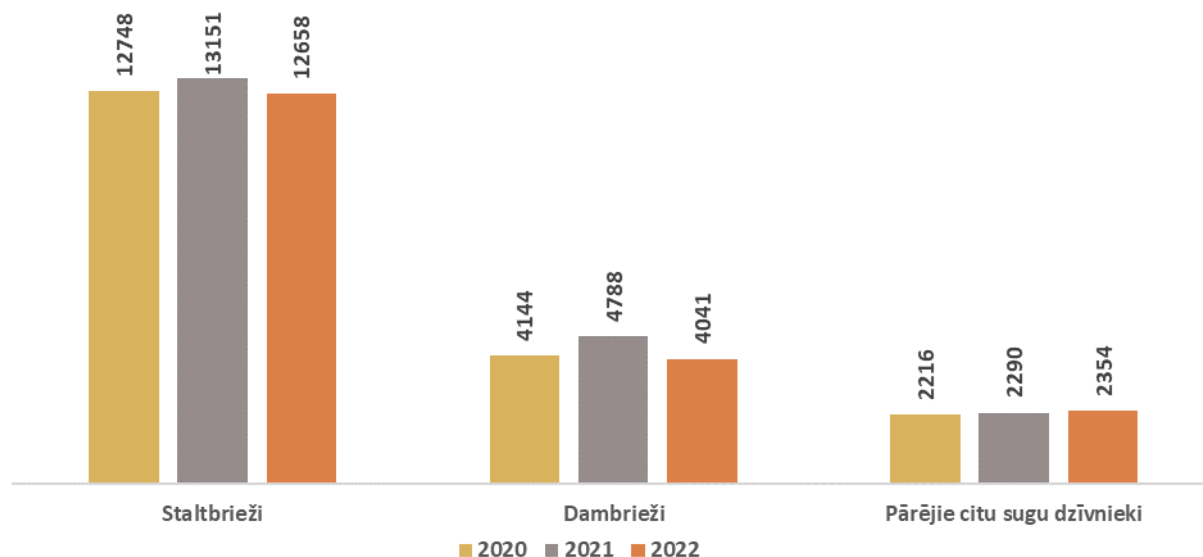
Latvijas trušu audzētāji katru gadu ir plaši pārstāvēti izstāžu kompleksa “Rāmava” izstādēs, kuru laikā notiek šķirnes dzīvnieku vērtēšana, kā arī tiek nominētas labākās šķirnes trušu kolekcijas, labākie šķirnes truši un piešķirts tituls “Izstādes čempions”. 2022. gadā izstādes laikā notika arī praktiskas mācības truškopjiem par tematu “Šķirnes trušu vērtēšana un jaunākais veterinārijā”. Latvijas šķirnes trušu audzētāji 2022. gadā piedalījās arī vairākās starptautiskās izstādēs Slovākijā un Lietuvā, kur Latvijā izaudzētie šķirnes truši guva augstu novērtējumu.

Lai popularizētu truškopības nozari Latvijas novados, 2022. gadā notika izstādes Iecavā, Birzgalē un Jaunpiebalgā. Visu šo pasākumu galvenais uzdevums bija iepazīstināt interesentus ar iespēju sākt trušu audzēšanu, tikties ar šķirnes trušu audzētājiem, gūt ieskatu par saimnieciski derīgākajām šķirnēm, tos iegādāties un popularizēt trušu ģenētiskās kvalitātes rādītājus.

Briežkopība un citu sugu dzīvnieku audzēšana

Latvijā pārsvarā tiek audzēti staltbrieži, dambrieži, stirnas, lamas, alpakas, mežacūkas un kamieli.

2022. gadā Latvijā bija reģistrēti 150 savvaļas sugu dzīvnieku novietņi, kas ir par 20,2 % mazāk nekā 2021. gadā. Kopumā 2022. gadā tajās tika turēti 22 053 savvaļas sugu dzīvnieki, un salīdzinājumā ar 2021. gadu to skaits ir palielinājies par 9 %. Analizējot dzīvnieku skaita pārmaiņas pa sugām, var secināt, ka 2022. gadā staltbriežu skaits ir samazinājies par 3,7 %, dambriežu skaits – par 15,6 %, turpretī citu savvaļas sugu dzīvnieku skaits palielinājies par 2,8 % (sk. 2.76. att.).

2.76. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Par atzītu un nozīmīgu visai rentablu netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā ir kļuvusi briežu audzēšana slēgtās platībās. Tā sekmē mazvērtīgās zemes izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātību, kā arī piedāvā iegūto gaļu un ragus vietējā tirgū un eksportam. Latvijā saimniecības ir orientētas galvenokārt uz dzīvnieku selekciju un vaislas dzīvnieku tirdzniecību, papildieņēmumus gūstot no komercmedību organizēšanas, tūrisma un briežu gaļas ražošanas. Briežu audzēšanu koordinē biedrība “Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”, kas ir izstrādājusi un īsteno audzēšanas programmas staltbriežiem un dambriežiem. Tās mērķis ir uzlabot Latvijā audzēto staltbriežu populāciju, audzējot augstvērtīgus vaislas dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu eksterjeru, kā arī uzlabot un pavairot

vaislas dambriežu populāciju, kura Latvijas klimatiskajos apstākļos nodrošinātu kvalitatīvu dzīvnieku ieguvu vaislai, trofejām un gaļai.

Kā katru gadu, arī 2022. gadā biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija" organizēja starptautisku pasākumu "Staltbriežu un dambriežu vaislas bulļu snieguma un ģenētiskās kvalitātes noteikšana", kura mērķis ir novērtēt un noteikt ģenētisko kvalitāti atzītās Latvijas vaislas briežu audzēšanas saimniecībās audzētiem vaislas bulļiem, salīdzināt to ar citās ES valstīs sasniegtajiem rezultātiem, popularizēt briežkopības nozari un ciltsdarbu Latvijā un veicināt briežkopības produkcijas eksportu. Pasākuma laikā tika organizēti novērtēšanas paraugdemonstrējumi, briežu bulļu ragu vērtēšana un briežu ragu izstāde. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežu audzēšanas saimniecības Latvijā un ārzemēs un gan vietējā, gan starptautiskā līmenī demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā.

2022. gada jūlijā biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija" organizēja jau 15. starptautisko konferenci "Briežkopība – tehnoloģijas, produkti un ekonomiskie aspekti". Šis pasākums ik gadu pulcē vadošos Eiropas un pasaules briežaudzētājus, selekcijas darba veicējus, zinātniekus, veterinārārstus, uzņēmumus, kas specializējas briežu dārzam nepieciešamo tehnisko būvju izbūvē un nodrošināšanā, dzīvnieku barības ražošanā, kā arī produkcijas eksporta un importa uzņēmumus. Konferencē tika apskatīti trīs galvenie temati:

- briežu audzēšana – tehnoloģijas, bioloģija, ēdināšana, pavairošana, selekcija un ciltsdarbs, bioloģiskā saimniekošana;
- briežaudzēšanas produkti – to izmantošana pārtikā, uztura bagātinātājos, medicīnā, kosmētikā un jaunākie nozares pētījumi;
- briežaudzēšanas ekonomiskie aspekti.

Konferences laikā notika lekcijas un diskusijas par vaislas briežu profesionālu vērtēšanu, pavairošanu, prasībām un paveikto ciltsdarba jomā Latvijā, kas patlaban ir pirmā un vienīgā valsts Eiropā ar oficiāli atzītām vaislas briežu audzēšanas programmām, pēc kurām briežaudzētāji īsteno ciltsdarbu un organizē selekcijas darbu savās saimniecībās.

Strausu audzēšana

Strauskopība ir specifiska nišas nozare, kuras attīstība Latvijā aizsākās 2003. gadā. Kopš tā laika strausu audzētāju skaits ir krietni sarucis, taču palikušie audzētāji ir stabili šīs nozares pārstāvji. Nozares galvenais mērķis ir iegūt kvalitatīvu gaļu, olas, ādu un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai.

Pēc LDC datiem, 2022. gadā Latvijā bija reģistrēta 31 saimniecība, kurā tiek audzēti strausi, tas ir, par vienu saimniecību vairāk nekā iepriekšējā gadā. Tajās audzēto putnu skaits 2022. gadā palielinājās par 0,7 % un tika turēti 295 strausi.

Šie dati liecina par nozares stabilu vietu citu netradicionālās lauksaimniecības nozaru vidū. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā, un eksotiskie putni ir paredzēti viesu priekam un izklaidei. Arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi novatoriski šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Kaut arī šo putnu gaļa tiek pieprasīta gan Latvijas, gan pārējo Eiropas valstu tirgū un vietējiem lauksaimniekiem ir interese par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās tik intensīvi, cik gribētos. Lai šī nozare Latvijā kļūtu perspektīva, nepieciešama ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apmērā, bet ar iespējami mazākiem ieguldījumiem.

Vīngliemežu audzēšana

Kopš 20. gs. 90. gadu vidus, kad Latvijā tika uzsākta mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana, nozares attīstība ir noritējusi diezgan lēni un nozarē ir noturējušies vien nedaudzi. Dārgās uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzpircēju piedāvātā

zemā cena nesekmēja izaugsmi. 2022. gadā, pēc PVD datiem, Latvijā reģistrēto gliemežu audzētavu skaits palicis nemainīgs – 212.

Latvijā tiek audzētas divu ēdamo gliemežu sugas – parku jeb īstie vīngliemeži *Helix pomatia* un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži *Helix aspersa*. Audzēšanai Latvijā vairāk piemēroti ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Vīngliemeži ir liels olbaltumvielu un aminoskābju avots, turklāt to gaļa nesatur holesterīnu. Savukārt gliemežu gļotas (mucīns) veiksmīgi tiek izmantotas kosmētikas ražošanā. Uzņēmīgi ilggadējie nozares pārstāvji ir atraduši pielietojumu arī gliemežu čaumalām: tās tiek izmantotas floristikā, no tām amatnieki izgatavo dažādas rotaslietas un suvenīrus. Savukārt no gliemežu ķidām tiek gatavota barība zivīm. Tādējādi vīngliemežu audzēšana ir viena no netradicionālās lauksaimniecības nozarēm, kas spēj nodrošināt efektīvu bezatlikuma produkcijas pārstrādi. Turklāt vīngliemežu audzētavas uzņem tūristus, tā piedaloties tūrisma attīstības veicināšanā.

Slieku audzēšana

Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst biohumusa – ar slieku palīdzību iegūta organiskas izcelsmes mēslojuma – ražošana. Biohumuss pamatoti tiek dēvēts arī par zemes “dakteri”, kas palīdz to atveseļot un bagātināt, jo satur augiem nepieciešamās vielas – fermentus, vitamīnus un augu attīstības hormonus. Sliekas noteikti var uzskatīt par vienu no nozīmīgākajām auglīgas augsnes veidotājām un uzturētājām. Tās piedalās organisku vielu noārdīšanā un mineralizācijā, augsnes struktūras un humusa veidošanā, tāpēc pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai gan bioloģiskās, gan piemājas saimniecībās, palielinās ne vien Latvijā, bet arī citās valstīs. Tāpat sliekas ir izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā.

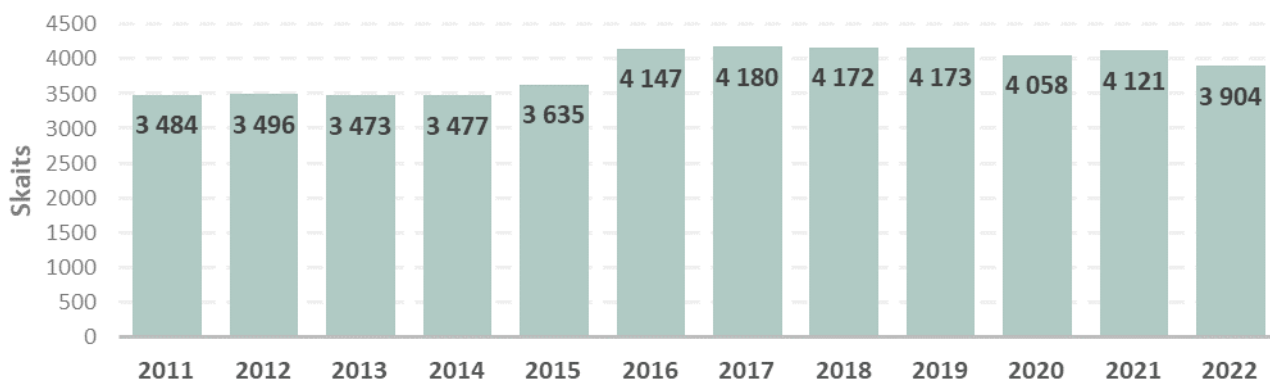
Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi – kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas, veicinot vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir liels olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

Latvijā tiek audzētas Kalifornijas sarkanās *Eisenia fetida* sliekas un dendrobenas *Eisenia veneta* sliekas. Kalifornijas sliekas savu īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, savukārt dendrobena sliekas ar savu izmēru un dzīvīgumu ir kļuvušas populāras starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzētas proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva. Savukārt Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pārtikas tehnoloģijas fakultātes zinātnieki veic pētījumus par slieku proteīna izmantošanu arī cilvēku pārtikā.

2022. gadā PVD bija reģistrētas 26 slieku audzētavas – par vienu audzētavu mazāk nekā iepriekšējā gadā. Lauku saimniecības slieku audzēšanu izvēlas galvenokārt kā papildnozari pamatsaimniekošanai. Lielākā problēma Latvijā ir nodrošināt vienādu biohumusa kvalitāti dažādās saimniecībās – tas veicinātu gan eksportu, gan labāku peļņu.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Bioloģiskā lauksaimniecība ir strauji augošs tirgus pasaulē, un arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2022. gada beigās bija 3904, kas ir par 217 mazāk nekā 2021. gadā (sk. 2.77. att.), bet kopējais bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies par 14 operatoriem, 2022. gadā sasniedzot 4453, turklāt ir paplašinājušās sertificētās platības.

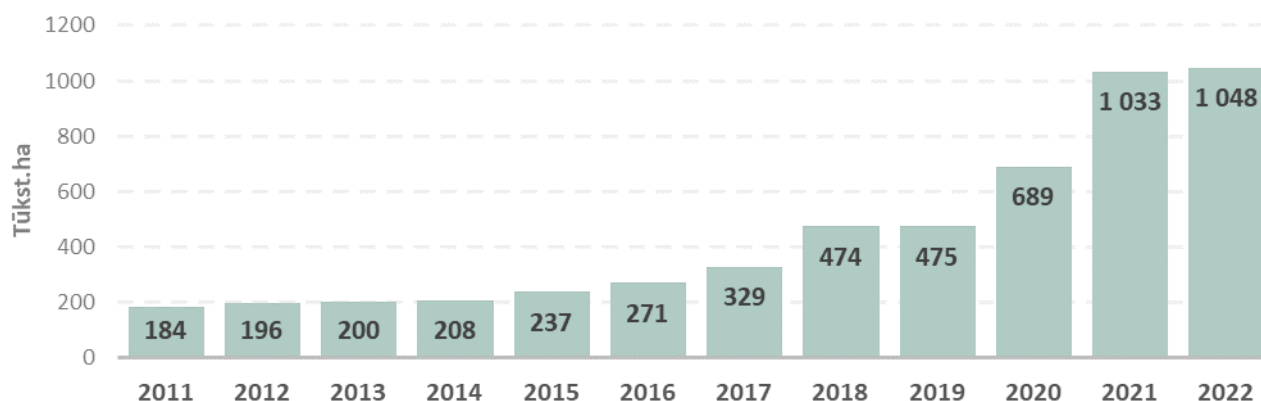
2.77. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM pēc PVD datiem

Latvijā 2022. gadā bija sertificēti 3904 lauksaimniecības produktu ražotāji, 282 ražošanas jeb sagatavošanas uzņēmumi, 102 pārstrādes uzņēmumi, desmit importētāji-eksportētāji, kā arī 155 citi uzņēmēji. Kopā 2021. gadā bija sertificēti 4453 bioloģiskās lauksaimniecības operatori. Pārstrādes uzņēmumi strādā dažādās jomās: ir gaļas pārstrādes, piena pārstrādes, augļu, ogu un dārzeņu pārstrādes, graudu pārstrādes un maizes izstrādājumu, kā arī dzērienu un lopbarības ražotāji.

Pēdējos gados Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām ir stabila tendence palielināties (sk. 2.78. att.) un paplašinās arī jau esošās saimniecības. 2022. gadā sertificētās platības aizņēma 1048 tūkst. hektāru, un bioloģiskā LIZ platība bija 314 tūkst. hektāru jeb aptuveni 13,91% no kopējās LIZ platības valstī. No tiem 270 094 hektāri bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platība, 26 032 hektāri bija pārejas perioda platība uz bioloģisko lauksaimniecību (2. gads) un 18 510 hektāros bija uzsākta darbība bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. gads).

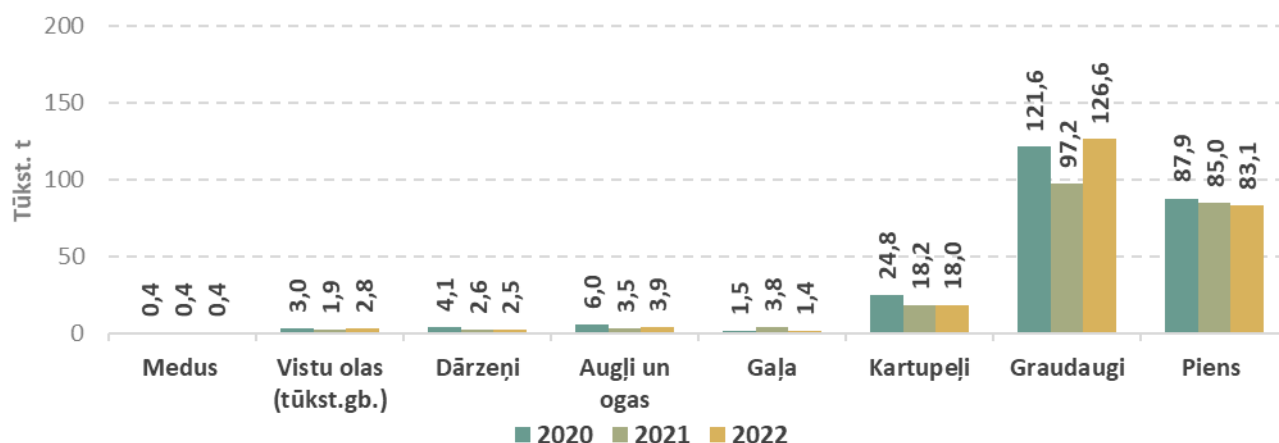
Kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sektorā (ieskaitot 1. un 2. pārejas periodu) graudaugu platības 2022. gadā aizņēma 70 638,08 hektārus. Starp tām dominē auzu sējumi ar 30 056,46 hektāriem, kviešu sējumi ar 15 870,00 hektāriem un griķu sējumi ar 14 361,20 hektāriem. Kartupeļi 2022. gadā aizņēma 1414,69 hektārus, atklātā lauka dārzeņi – 575,13 hektāru, starp kuriem vislielākā platība bija ķirbjiem – 194,64 hektāri. Augļu dārzi un ogulāji aizņēma 4333,46 hektārus, dominējot upenēm ar 1559,01 hektāru, ābelēm ar 755,70 hektāriem un smiltsērķšķiem ar 601,17 hektāriem.

2.78. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Saražotais bioloģisko graudu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies līdz 126,6 tūkst. tonnu, bet ir novērojams neliels samazinājums saražotā piena apjomā: 2021. gadā tika saražots par 2,9 tūkst. tonnu, bet 2022. gadā – par 1,9 tūkst. tonnu mazāk piena nekā gadu iepriekš. Palielinājies saražoto augļu un ogu daudzums, toties sarucis saražotais gaļas un kartupeļu daudzums. (Sk. 2.74. att.)

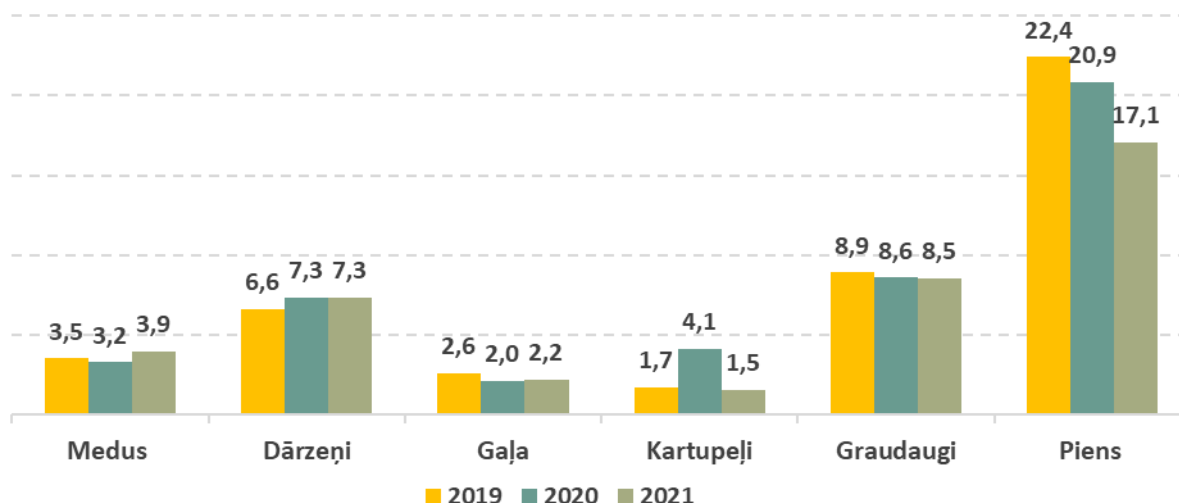
2.79. attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjoms, tūkst. t

Avots: ZM pēc LDC datiem

Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Tāpat kā iepriekšējos gados, lopkopības nozarē dominē piena lopkopība. Kopējais liellopu skaits 2023. gada 1. janvārī bija 87 822 (no tiem 27 758 liellopi kaušanai, 15 751 slaucamā govs un 44 313 citu liellopu), cūku skaits – 1202, aitu – 31 555, kazu – 2396, mājputnu – 47 366, trušu – 1848, bišu stropu – 21 895.

2022. gadā saražotais gaļas daudzums ir samazinājies no 3,8 tūkst. tonnu 2021. gadā līdz 1,4 tūkst. tonnu. Saražotais liellopu gaļas apjoms sasniedza 90 % no kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma. No kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma 5 % veido aitas gaļa, bet pārējās gaļas veidi nesasniedz 5 % īpatsvara robežu.

2022. gadā bioloģisko produktu vidējais īpatsvars nepārsniedza 7 % no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas, izņemot medu, pienu un kartupeļus. (Sk. 2.75. att.)

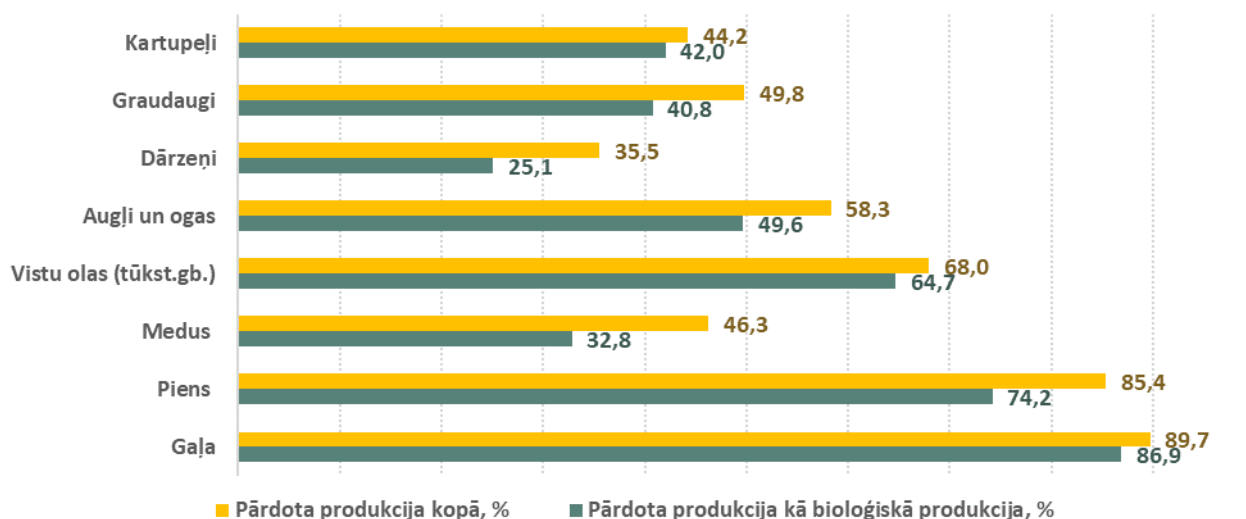

2.80. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā, %

Avots: ZM aprēķini pēc LDC un CSP datiem

Lai gan 2022. gadā bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tika realizēti līdzīgā apjomā, ir novērojams pārdotās bioloģiskās produkcijas apjoma pieaugums olām, pienam un gaļai.

Produkcija, kas netika pārdota, tika izmantota saimniecībā pašu uzturam, lopbarībai un arī atstāta kā sēklas materiāls nākamajai ražai. Vismazāk pārdots augļu un ogu produkcijas, kas, vidēji skatot kopsavilkumu, tiek pārsvarā izmantota saimniecībās. Starp bioloģiskajiem operatoriem ir arī daudzi uzņēmumi, kas visu saražoto produkciju realizē tirgū.

2.81. attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas 2022. gadā, %

Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu bioloģisko produktu nokļūšanu tirgū, 2022. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem, kas piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, sasniedzot 27 273 tonnas, gaļas un gaļas produktu ražošanas, sasniedzot 2436 tonnas, kā arī augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes apjoms, sasniedzot 3528 tonnas. Nedaudz palielinājās dzērienu ražošanas produkcija. Savukārt ir samazinājies piena un piena produktu pārstrādes apjoms, sasniedzot līdz 2889 tonnām. Kopumā vairāk ir kļuvis uzņēmumu augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes un citu pārtikas produktu ražošanas un lopbarības ražošanas nozarēs, kā arī gaļas, piena un piena produktu, graudu malšanas produktu un cietes ražošanā, lai gan samazinājies maizi un mīklas izstrādājumus ražojošo uzņēmumu skaits. (Sk. 2.26. tab.)

2.26. tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde

Rādītāji	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	28	27	26	1394	1704	2436
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	91	82	94	3845	2747	3528
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	8	11	10	15	5	12
Piena un piena produktu ražošana	26	25	22	8015	4089	2889
Graudu pārstrādes un cietes produktu ražošana	13	14	11	22519	24486	27273
Maizes un mīklas izstrādājumu ražošana	18	21	20	1315	1422	1336
Citu pārtikas produktu ražošana	161	152	155	323	479	870
Lopbarības ražošana	5	5	14	1361	1959	759
Dzērienu ražošana	18	15	7	1318	1377	1415

Avots: ZM pēc LAD datiem

2022. gadā turpinājās darbs pie priekšlikumu izstrādes deleģētajiem un īstenošanas aktiem, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu piemērošanu.

2022. gadā tika uzsākts darbs pie Bioloģiskā lauksaimniecības likuma izstrādes, kā arī pie Bioloģiskā lauksaimniecības attīstības rīcības plāna 2023.–2027. gadam, lai nodrošinātu straujāku bioloģiskās lauksaimniecības sektora attīstību.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Mūsdienu tradicionālajā lauksaimniecībā ir tendence izmantot vairāk izplatītās un ražīgākās laukaugu šķirnes, un lauksaimniecības ainavā dominē monokultūras un kultūraugu šķirņu vienvēidība. Ģenētisko resursu daudzveidības saglabāšana un pilnveidošana lauksaimniecības augu šķirnēs ir garants, lai varētu pielāgoties nenovēršamajām klimata pārmaiņām un veicināt novatoriskus risinājumus. Līdz ar to arī lauksaimniecības nozarei radīsies ekonomiskas iespējas, pamatojoties uz kvalitātes shēmām un pārtikas piedāvājuma daudzveidību, un tas būs patērētāju interesēs.

Lauksaimniecības ilgtspējīga attīstība ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas zemniekus ietekmē par labu šķirņu un kultūru izvēlei. Lai saglabātu ģenētiskos resursus, ir jāuzlabo ekonomiskais ieguvums lauksaimniekiem no novārtā atstāto sugu un šķirņu izmantošanas. Tas ietver jaunu produktu un patērētāju pieprasījuma veicināšanu.

Ģenētisko resursu saglabāšana un ilgstoša izmantošana lauksaimniecībā sekmē ekosistēmas pakalpojumu sniegšanu, un tai ir liela nozīme ilgtspējīgā lauksaimnieciskajā ražošanā, kas ietver apputeksnēšanu, kaitīgo organismu apkarošanas uzlabošanu, noturīgākas lauksaimniecības ekosistēmas un augsnes stabilitāti. Lauksaimniecības bioloģiskā daudzveidība palīdz uzlabot pārtikas nodrošinājumu, mazinot risku, ko rada intensīvas un šauri specializētas ražošanas sistēmas. Ģenētiskie resursi ir nozīmīgi tādu stratēģiju īstenošanā, kas paredzētas bojātu ekosistēmu atjaunošanai un apdraudētu sugu aizsargāšanai.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai ilgtermiņā saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs sākts 20. gs. 90. gadu sākumā LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi tiek uzglabāti kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2022. gadā, tāpat kā visos iepriekšējos gados, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 39 129 eiro un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 73 721,80 eiro apmērā.

Latvijā par augu ģenētisko resursu saglabāšanu gādā LBTU atvasinātā publiskā persona (APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, LBTU APP “Dārzkopības institūts”, LBTU, “=Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”. Diemžēl ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto iestāžu ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums tiek nodrošināti minimālā apmērā.

Lai veicinātu Zemkopības ministrijas kompetencē esošo Latvijas lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku, meža un zivju ģenētiskās daudzveidības aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas politikas veidošanu un īstenošanu, 2006. gadā tika izveidota Zemkopības ministrijas Ģenētisko resursu padome.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā “Silava” (turpmāk šajā nodaļā – Silava) ir izveidots Ģenētisko resursu centrs. Ģenētisko resursu centrs ir izveidots 2006. gadā kā Silavas struktūrvienība un darbojas ciešā sadarbībā ar ģenētisko resursu turētājiem. Ģenētisko resursu centrs koordinē pasākumus Latvijas ģenētisko resursu – augu, meža koku un nedaudz arī lauksaimniecības dzīvnieku un zivju – saglabāšanas un izpētes jomā. Ģenētisko resursu centrs sastāv nosacīti no trīs nodaļām: Latvijas laukaugu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorijas. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, arī kultūraugu savvaļas radnieciskajām sugām. Gēnu bankā sēklu paraugi tiek uzglabāti atbilstoši starptautiski pieņemtajiem standartiem.

Gan bāzes, gan aktīvās kolekcijas paraugi glabājas alumīnija folijas maisiņos – 20 °C temperatūrā. Pirms ievietošanas saldētavā sēklas tiek izžāvētas, līdz mitruma procents tajās nepārsniedz 7 %.

Plašāka informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem pieejama tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>, kurā var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2022. gadā turpinājās 2019. gadā uzsāktais pētījums “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. Pirmos divus gadus akcents tika likts uz ekspedīcijām un auglaugu, dārzeņu un zālaugu paraugu ievākšanu, bet 2022. gadā paragti tika ievākti tikai no zālaugiem. Paralēli ekspedīcijām notiek paraugu aprakstīšana pēc deskriptoriem.

Attiecībā uz *in situ* ir izveidots savvaļas radnieku pilnais saraksts, kurā iekļautas lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu savvaļas radnieku sugas vai arī sugas, kas perspektīvā būtu izmantojamas pārtikā vai lauksaimniecībā. Patlaban tiek strādāts pie prioritāro sugu saraksta izveidošanas pēc ekspertu sniegtajiem ieteikumiem. Prioritāro sugu saraksts tiks izveidots 2023. gadā, un tiks sniegti priekšlikumi par to, kur izveidot to prioritāro sugu platības, kas saglabājamās *in situ*. Izmēģinājumprojektā iecerēta brūkleņu un melleņu platību noteikšanu *in situ*. Piemēram, ir identificētas baltās mellenes, kurām varētu noteikt aizsardzības statusu. Minētās atradnes ir atzīmētas LVM zinātniskajā reģistrā. Ja tur tiek plānotas vai īstenotas kādas saimnieciskās darbības, tad gēnu banka par to saņem informāciju. Plānots, ka projekts turpināsies arī 2023. gadā.

Ievērojot valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtību 16. pasākuma “Sadarbība” 16.2. apakšpasākumam “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei”, 2020. gadā tika uzsākts projekts “Latvijas izcelsmes kviešu un rudzu ģenētisko resursu piemērotība īpašu pārtikas produktu izejvielu ieguvei”. To paredzēt pabeigt 2023. gadā. Projekta mērķis ir izvērtēt bioloģiskajos audzēšanas apstākļos laikā no 1922. līdz 1950. gadam Latvijā selekcionēto 15 ziemas un 20 vasaras kviešu, kā arī rudzu šķirnes ‘Stendes II’ ražību, graudu kvalitāti, slimību un veldres izturību, atlasītos vērtīgākos genotipus aprakstīt un reģistrēt Latvijas ģenētisko resursu saglabājamo šķirņu sarakstā, kā arī tos pavairot, radot iespēju paplašināt maizes ražotāju tīklu.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Arvien lielāku aktualitāti visā Eiropā iegūst jautājums par lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu bioloģiskā materiāla saglabāšanu un pētīšanu, lai nodrošinātu dzīvnieku šķirņu daudzveidību un pēc nepieciešamības izmantotu vietējo šķirņu bioloģisko materiālu dzīvnieku audzēšanas efektivitātes uzlabošanai, šķirņu saglabāšanai, kā arī izzudušo šķirņu atjaunošanai.

Lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek, īstenojot šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk šajā nodaļā – organizācijas) izstrādātās dzīvnieku audzēšanas programmas, kuru mērķis ir saglabāt vietējās apdraudētās šķirnes. Organizāciju eksperti saimniecībās apseko lauksaimniecības dzīvniekus un izsniedz atzinumus par vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku atbilstību to audzēšanas programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem vietējo apdraudēto šķirņu dzīvniekiem to īpašnieki var saņemt valsts atbalstu, lai gan kopumā no lielākās daļas šķirņu vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku audzēšanas programmās iesaistīts maz dzīvnieku (sk. 2.27. tab.).

2.27. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govs	Latvijas zilā govs	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas vietējā kaza	Latvijas šķirnes zirgs (braucamais tips)	Latvijas ardeņu šķirnes zirgs	Latgales rikšotāju šķirnes zirgs
2020.	181	355	24	538	127	155		
2021.	202	342	23	540	132	171	8	11
2022.	214	323	17	500	178	196	9	13

Avots: LAD, LDC², Cūku Ciltsdarba centrs

Viskrasāk valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits 2022. gadā ir palielinājies Latvijas vietējās kazas šķirnes kazām – par 34,8 %. To nodrošināja Latvijas kazkopības biedrības ieguldījums šīs šķirnes popularizēšanā, tai rūpējoties par ģenētiskās daudzveidības saglabāšanu. Biedrība, īstenojot saglabāšanas programmu Latvijas vietējās šķirnes vecā tipa kazām, turpina saglabāt šo šķirni, kas ir piemērota vietējiem klimatiskajiem apstākļiem, labi izmanto zāles lopbarību, kā arī ražo vidēju piena daudzumu. Valsts atbalsta saņemšanai 2022. gadā pieteikto dzīvnieku skaits par 14,6 % palielinājās arī Latvijas šķirnes zirgu (braucamā tipa) šķirnei. Zirgu vietējo apdraudēto šķirņu saglabāšanai tiek īstenotas vairākas audzēšanas programmas: “Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu braucamā tipa audzēšanas programma 2019.–2029.gadam”, “Latvijas ardeņu šķirnes zirgu audzēšanas programma” un “Latgales rikšotāju zirgu šķirnes audzēšanas programma”.

Arvien vairāk samazinās valsts atbalstam pieteikto Latvijas baltās cūkas šķirnes dzīvnieku skaits, 2022. gadā – par 26 %. Saimniecības, kas audzē Latvijas baltās cūkas, saskaras ar grūtībām, ko izraisa Āfrikas cūku mēris, turklāt papildu grūtības šķirnes saglabāšanā rada tuvradniecība, jo no Latvijas baltās šķirnes kuļiem ir saglabājusies tikai Rolanda līnija.

Veiksmīgi norit Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programma. Dzīvnieku audzētāji ir novērtējuši šķirnes pozitīvās īpašības, un dzīvnieku skaits palielinās. Latvijas tumšgalves šķirnes dzīvnieku skaits, kas pēc izcelsmes atbilst ģenētisko resursu saglabāšanas programmas kritērijiem, pārsniedz 550 dzīvnieku, tāpēc biedrība “Latvijas Aitu audzētāju asociācija”, kas īsteno Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programmu, ir pastiprinājusi prasības Latvijas tumšgalves aitu iekļaušanai ģenētisko resursu saglabāšanas programmā.

2022. gadā savas pastāvēšanas simto gadadienu svinēja Latvijas brūnās govju šķirne. Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanas programmu īsteno Latvijas Šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība. Lielākais šīs šķirnes govju ganāmpulks atrodas LLU Mācību pētījumu saimniecībā “Vecauce”. Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanā problēma ir jaunu vaislinieku izaudzēšana, jo tas prasa diezgan lielas izmaksas un ir jāievēro visas dzīvnieku veselības prasības. Latvijas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu bankā no katra vaislas bulla, kas pārstāv vietējās apdraudētās Latvijas brūnās šķirnes četras bullu līnijas (Ullora, Potrimpa, Rudmes un Odina), uzkrāts 570 bioprodukta devu no 38 bulliem.

Otra Latvijas saglabājamo govju šķirne ir Latvijas zilā govju šķirne. Latvijas zilās govju šķirnes saglabāšanas programmu īsteno biedrība “Šķirnes saglabāšanas apvienība “Zilā govju šķirne”, kas 2022. gadā atzīmēja savas pastāvēšanas 20. gadadienu. Īstenojot programmu, ir saglabāta līdz šim izveidotā Latvijas zilās govju šķirnes populācija ar tai raksturīgajām īpašībām, un to būs iespējams izmantot par pamatu esošo dzīvnieku īpašību pilnveidošanā, galvenokārt saglabājot vērtīgākās saimnieciski derīgās īpašības turpmākajās paaudzēs. Programmā notiek darbs pie jaunbullu iegūšanas un iekļaušanas mākslīgās apsēklošanas staciju tīklā, saglabājot pēc iespējas lielāku Latvijas zilās govju šķirnes asinību.

Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības “Trusis un citi” speciālisti turpināja darbu pie 2018. gadā uzsāktās Latvijas vietējo izzūdošo mājputnu – cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes vistu – apzināšanas, saglabāšanas un pavairošanas. Biedrība ir izstrādājusi šo šķirņu standartus un noskaidrojusi lauku sētas, kurās šīs šķirnes vistas joprojām tiek turētas, lai varētu strādāt pie putnu pavairošanas, nepieļaujot tuvradniecību. Cukurvistiņas un krūpiņi ir senas Latvijas vietējo vistu šķirnes. Tām raksturīgas mazas žiperīgas vistiņas un bieži vien ļoti nikni gaiši, kas ļoti labi sargā savas vistiņas. Vistiņas ir izturīgas pret aukstumu, pašas labprāt perē un izvadā cāļus, kā arī dēj pārtikā izmantojamās olas. Cukurvistiņu olām ir lielāka dzeltenuma attiecība pret baltumu nekā parasto vistu olām. Biedrībā ir pieci entuziasti, kas iesaistījušies cukurvistiņu audzēšanā, saglabāšanā un popularizēšanā.

5. Tirgotājs – persona, kas izplata kartupeļus neatkarīgi no tirdzniecības vietas, – kārtro un uztur izsekojamības sistēmu, kas ļauj noskaidrot kartupeļu izcelsmi, un uzglabā dokumentus saskaņā ar normatīvajiem aktiem augu karantīnas jomā.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras (VTUA) traktortehnikas un tās piekabes valsts informatīvajā sistēmā 2022. gada 31. decembrī bija reģistrēti 102 010 traktori, 50 339 piekabes, 9744 graudu novākšanas kombaini un 30 267 pārējās traktortehnikas vienības. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits 2022. gadā ir palielinājies par 2 % jeb 3,2 tūkst. vienību, kas ir par 3242 vienībām vairāk nekā iepriekšējā periodā.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2022. gadā tehniskā apskate tika veikta 31 890 traktoriem, 17 787 piekabēm, 3554 lauksaimniecības pašgājējmašīnām un 6158 pārējām traktortehnikas vienībām, t.i., kopumā 935 tehnikas vienībām vairāk nekā iepriekšējā periodā. Ceļu satiksmē drīkstēja piedalīties tikai apmēram trešdaļa no visa plašā traktortehnikas klāsta, bet pārējās divas trešdaļas ne.

Tā kā nav noteikta obligāta prasība no VTUA informatīvās sistēmas reģistra izņemt neaktīvo traktortehniku un tās piekabes, aptuveni trešdaļu veido traktortehnika vai tās piekabes, kas vairs netiek ekspluatētas vai pat neeksistē. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs, bet pārējie traktori – Austrumeiropas (Baltkrievijā, Krievijā, Ukrainā) un Austrumu valstīs (Ķīnā, Japānā u. c.) vai ir kolhozu laika mantojums.

Tā kā lauksaimnieki katru gadu cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jaunu traktortehniku, reģistrēto jauno traktoru skaits katru gadu atšķiras. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības. 2022. gadā tika reģistrēti par 247 jauniem traktoriem un par 76 jauniem graudu novākšanas kombainiem vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.28. tab.). Katru gadu pirmoreiz vairāk tiek reģistrētas lietotas traktortehnikas vienības nekā jaunā traktortehnika. Tas ir izskaidrojams ar to, ka īpašnieki ES tirgū izvēlas iegādāties lietotu traktortehniku, jo tā ir lētāka nekā jauna.

2.28. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija

Rādītāji	2020.	2021.	2022.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	564	679	926
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	87	100	176
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	963	1093	1274
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	156	156	221
Traktoru pārreģistrācija	5024	5464	6687

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem 2022. gadā visvairāk tika reģistrēti *Valtra* un *John Deere* markas traktori – pa 111 vienībām no katras markas (Sk. 2.29. tab.) Otra visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Claas* ar 110 jauniem traktoriem, bet trešā visvairāk reģistrētā traktora marka – *New Holland* ar 65 jaunu traktoru.

2.29. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija

Marka	2020.	2021.	2022.
CLAAS	86	117	110
VALTRA	64	71	111
JOHN DEERE	63	74	111
NEW HOLLAND	56	51	65
CASE IH	39	51	49
MASSEY FERGUSON	34	16	34
DEUTZ-FAHR	31	28	22
FENDT	30	26	51
BELARUS	18	24	6

Avots: VTUA

ES struktūrfondu finansējums dod iespēju iegādāties graudu kombainus, tāpēc 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies reģistrēto jaunu graudu kombainu skaits. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2022. gadā visvairāk reģistrētie jaunie graudu novākšanas kombaini ir *Claas*

(61) un *New Holland* (60) markas kombaini. Trešā visvairāk reģistrētā kombainu marka 2022. gadā bija *John Deere* ar (20) jauniem graudu novākšanas kombainiem. (Sk. 2.30. tab.)

2.30. tabula

Jauna kombaina reģistrācija			
Marka	2020.	2021.	2022.
CLAAS	29	47	61
NEW HOLLAND	25	26	60
JOHN DEERE	9	6	20
MASSEY FERGUSON	8	5	23
CASE IH	1	1	5
FENDT	2	1	2

Avots: VTUA

Vislielāko traktoru reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieka maiņa. 2022. gadā tika pārreģistrēti 6687 traktori. (Sk. 2.28. tab.)

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai Latvijā tirgotu mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus, tiem ir jābūt Valsts augu aizsardzības dienesta uzskaitē. Mēslošanas līdzekļiem un substrātiem ir jābūt vai nu reģistrētiem, vai iekļautiem ES mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai arī jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai.

Pēc Valsts augu aizsardzības dienesta datiem, 2022. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms veidoja 722 871 tonnu. No tām 299 038 tonnas bija vienkāršie slāpekļa minerālmēsli, 1884 tonnas – vienkāršie fosfora minerālmēsli un 14 188 tonnas – vienkāršie kālija minerālmēsli. Atlikušo daļu (407 761 tonnu) no kopējā Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoma veidoja kompleksie (cietie) minerālmēsli – 108 312 tonnu, šķidrie minerālmēsli – 47 419 tonnu, sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsli – 1055 tonnas, tikai mikroelementus saturošie minerālmēsli – 1146 tonnas, kaļķošanas materiāli – 228 153 tonnas, organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi – 16 073 tonnas, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 1716 tonnu, mikrobioloģiskie preparāti – 386 tonnas, augu augšanas veicinātāji – 151 tonna, augu augšanas palīg līdzekļi – 807 tonnas, kā arī citi mēslošanas līdzekļi un īpašie produkti – 2543 tonnas.

2022. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms bija par 20 % mazāks nekā 2020. gadā. Šāds kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu samazinājums ir skaidrojams ar sekām, kuras izraisīja Krievijas Federācijas iebrukums Ukrainā, kā arī ar Eiropas Savienības noteiktajām sankcijām pret Krievijas Federāciju un Baltkrieviju. Līdz Krievijas Federācijas iebrukumam Ukrainā lielu Latvijas tirgus daļu aizpildīja minerālmēsli imports no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas, taču 2022. gadā Latvijas minerālmēsli izplatītājiem nācās meklēt jaunus piegādes tirgus.

2022. gadā Latvijā tika ievests par 9 % mazāk slāpekļa minerālmēsli un par 17 % mazāk kālija minerālmēsli nekā 2021. gadā. Savukārt fosfora minerālmēsli tika ievesti par 171 % vairāk nekā gadu iepriekš, taču 2022. gadā ievestais fosfora minerālmēsli apjoms (1884 tonnas) bija 1,5 reizes jeb par 35 % mazāks nekā 2020. gadā (2892 tonnas). Kopumā 2022. gadā ievesto vienkāršo minerālmēsli apjoms (315 110 tonnu) ir samazinājies par 68 787 tonnām jeb 18 % salīdzinājumā ar 2020. gadu, kad tika ievestas 383 897 tonnas vienkāršo minerālmēsli.

No slāpekļa minerālmēsliem visvairāk tika ievests amonija sulfāts (106 275 tonnas) un amonija nitrāts (66 210 tonnu). 2022. gadā amonija nitrāts tika ievests par 31 % mazāk, bet urīnviela (karbamīds) – par 40 % mazāk, turpretī amonija sulfāts – 2,8 reizes jeb par 176 % vairāk (106 275 tonnas) nekā 2021. gadā (38 504 tonnas). Tas bija lielākais ievestais šo minerālmēsli apjoms pēdējo trīs gadu laikā, jo 2020. gadā tika ievestas tikai 28 846 tonnas amonija sulfāta.

Komplekso (cieto) minerālmēslu apjoms veidoja 108 312 tonnu, šķidro minerālmēslu apjoms – 47 419 tonnu. No tiem 42 941 tonna bija vienkāršie šķidrie minerālmēsli un 4478 tonnas – šķidrie kompleksie minerālmēsli.

Kopējais Latvijā 2022. gadā ievesto komplekso (cieto) minerālmēslu apjoms bija par 54 % mazāks nekā 2021. gadā. Šāds ievesto komplekso (cieto) minerālmēslu apjoma samazinājums ir skaidrojams ar sekām, kuras izraisīja Krievijas Federācijas iebrukums Ukrainā, kā arī ar Eiropas Savienības noteiktajām sankcijām pret Krievijas Federāciju un Baltkrieviju. Savukārt ievesto šķidro minerālmēslu apjoms bija par 4 % lielāks nekā 2021. gadā. Latvijā ievesto šķidro minerālmēslu apjoms pēdējo trīs gadu laikā ir nedaudz palielinājies.

2022. gadā sekundāros augu barības elementus saturošie minerālmēsli tika ievesti 1055 tonnu, tikai mikroelementus saturošie minerālmēsli – 1146 tonnu, kalpošanas materiāli – 228 153 tonnu, organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi – 16 073 tonnu, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 1716 tonnu, mikrobioloģiskie preparāti – 386 tonnu un augu augšanas veicinātāji – 151 tonnas apjomā.

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēslu apjoms ir samazinājies par 32 %, bet kalpošanas materiālu apjoms palielinājies par 12 %. Ievesto tikai mikroelementus saturošo minerālmēslu apjoms 2022. gadā (1146 tonnas) bija par 97 % mazāks nekā gadu iepriekš (42 739 tonnas).

Latvijā 2022. gadā visvairāk tika saražoti kalpošanas materiāli (199 399 tonnas jeb 87 % no kopējā kalpošanas materiālu apjoma), organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi (6961 tonna jeb 43 % no kopējā organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoma) un mikrobioloģiskie preparāti (296 tonnas jeb 77 % no kopējā mikrobioloģisko preparātu apjoma), bet mazāk – augu augšanas veicinātāji (32 tonnas jeb tikai 21 % no kopējā augu augšanas veicinātāju daudzuma).

Latvijā 2022. gadā kopumā tika ievesti un saražoti substrāti 155 251 m³ apjomā, t.i., ievesti 32 183 m³ un Latvijā saražoti 123 068 m³. Salīdzinājumā ar 2021. gadu Latvijā ievesto un saražoto substrātu apjoms 2022. gadā ir samazinājies par 28 %, toties salīdzinājumā ar 2020. gadu šis apjoms 2022. gadā ir pat nedaudz palielinājies – ievests un saražots par 2 % vairāk). Savukārt Latvijā saražoto substrātu apjoms 2022. gadā ir samazinājies par 31 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš.

Grozījumi normatīvajos aktos mēslošanas līdzekļu un substrātu aprites jomā

No 2022. gada 16. jūlija tiek piemērota Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija Regula (ES) 2019/1009, ar ko nosaka noteikumus par to, kā tirgū dara pieejamus ES mēslošanas līdzekļus, un ar ko groza Regulas (EK) Nr. 1069/2009 un (EK) Nr. 1107/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 2003/2003 (turpmāk – regula 2019/1009).

2022. gadā tika izdarīti grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā. Tie paredz, ka mēslošanas līdzekļu mehānisko maisījumu gatavotāji uzskatāmi par ražotājiem un uz viņiem attiecas visas ražotājiem noteiktās prasības un ka mēslošanas līdzekļi, kas ražoti atbilstoši ES regulējuma prasībām, jāmarķē ar CE zīmi. Tāpat ar likumprojektu tika izslēgta norma par mēslošanas līdzekļu un substrātu reģistrācijas apliecības atjaunošanu, ja tā ir anulēta.

Tāpat 2022. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 30. janvāra noteikumos Nr. 83 “Noteikumi par valsts nodevu par mēslošanas līdzekļa un substrāta reģistrāciju vai atļaujas saņemšanu mēslošanas līdzekļa un substrāta ieviešanai vai tirdzniecībai, kā arī tās maksāšanas kārtību”. No noteikumiem svītrotas aktualitāti zaudējušas normas attiecībā uz mikrobioloģisko preparātu un augu augšanas veicinātāju pagaidu reģistrāciju, mēslošanas līdzekļu mehāniskā maisījumu gatavotāju, kā arī aktualitāti zaudējusi norāde par mēslošanas līdzekļa un substrāta reģistrācijas apliecības atjaunošanu.

2022. gadā izdarīti grozījumi arī Ministru kabineta 2014. gada 28. oktobra noteikumos Nr. 669 “Mēslošanas līdzekļu un augu augšanas substrātu kontroles paraugu ņemšanas un sagatavošanas

kārtība”, tos pielāgojot regulas 2019/1009 prasībām un termiņiem, kā arī tika svītrojot aktualitāti zaudējušas normas.

Tika sagatavots jauns Ministru kabineta noteikumu projekts “Aprites uzraudzības un kontroles kārtība ES mēslošanas līdzekļiem ar CE zīmi”, nosakot uzraudzības un kontroles kārtību ES mēslošanas līdzekļiem ar CE zīmi saskaņā ar jauno ES regulējumu par mēslošanas līdzekļiem, t. i., regulu 2019/1009.

2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Lai nodrošinātu ūdens, augsnes un gaisa aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, spēkā ir Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 834 “Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma”, kas nosaka šādas prasības lauksaimnieciskajai darbībai:

- 1) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt uz sasalušas, pārmitras vai ar sniegu klātas augsnes;
- 2) palienēs un plūdu riskam pakļautās teritorijās mēslošanas līdzekļus drīkst izkliegt tikai pēc iespējamo plūdu sezonas beigām. Minerālmēslus minētajās teritorijās izsēj tikai kultūraugu veģetācijas laikā;
- 3) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt vietās, kur tas ir aizliegts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par aizsargjoslām un par īpaši aizsargājamām teritorijām;
- 4) ar kūtsmēsliem un fermentācijas atliekām iestrādātais slāpekļa daudzums vienā lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektārā gadā nedrīkst pārsniegt 170 kilogramu;
- 5) pakaišu kūtsmēslus un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju) pēc izkliešanas iestrādā augsnē 24 stundu laikā, bet šķidros kūtsmēslus, vircu un separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju – 12 stundu laikā (nosacījums nav jāievēro, ja mēslošanas līdzeklis tiek lietots kā papildmēslojums);
- 6) rudenī šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieto frakciju) pamatmēslojumā lieto tikai kopā ar augu pēcplaujas atliekām (rugājiem, sasmalcinātiem salmiem, zālāju sakņu masu);
- 7) būvējot jaunu vai pārbūvējot krātuvi fermentācijas atlieku uzglabāšanai, paredz, ka tās tilpums nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz astoņus mēnešus;
- 8) vietās, kur gruntsūdens līmenis paceļas līdz zemes virspusei, minerālmēslus lieto tikai pēc gruntsūdens līmeņa krišanās un lauka apžūšanas;
- 9) slāpekļa minerālmēslus pamatmēslojumā lieto iespējami īsā laikā pirms sējas vai stādīšanas;
- 10) nelieto amonija karbonāta mēslošanas līdzekļus.

Īpaši jutīgajās teritorijās (Dobeles, Jelgavas, Bauskas, Mārupes, Olaines, Ķekavas, Salaspils, Ropažu, Ādažu, Saulkrastu un Siguldas novada pašvaldības administratīvās teritorijas robežas, izņemot Bauskas novada Valles un Kurmenes pagasta, Siguldas novada Lēdurgas pagasta, kā arī Jelgavas, Rīgas un Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības administratīvās teritorijas robežas) papildus iepriekš minētajām prasībām tiek noteikti šādi nosacījumi:

- 1) laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam neizkliegt nekāda veida kūtsmēslus un fermentācijas atliekas, bet zālājiem – no 5. novembra līdz 15. martam;
- 2) slāpekli saturošus minerālmēslus ziemājiem neizsēj no 15. oktobra līdz 15. martam, pārējiem kultūraugiem un zālājiem – no 15. septembra līdz 15. martam;
- 3) lietojot mēslošanas līdzekļus, nedrīkst pārsniegt noteiktās maksimāli pieļaujamās slāpekļa normas kultūraugiem;
- 4) rudens un ziemas periodā vismaz 50 % saimniecības lauksaimniecībā izmantojamās zemes jāaizņem zaļām platībām (daudzgadīgiem zālājiem, ziemāju graudaugiem, ziemas rapsim,

nesastrādātai rugainei, dārzeni, lopbarības biešu, cukurbiešu lakstiem (lapām)), izņemot saimniecībās, kurās vismaz 50 % no saimniecības kopējās sējumu vai stādījumu platības audzē kartupeļus, augļu kokus, ogulājus un dāržņus;

- 5) nogāzē, kuras slīpums ir no pieciem līdz septiņiem grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, pēc mēslošanas līdzekļus izklīdes tie nekavējoties jāiestrādā tieši augsnē;
- 6) nogāzē, kuras slīpums ir no septiņiem līdz desmit grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, augsni apstrādā šķērsām nogāzes virzienam un mēslošanas līdzekļus drīkst izklīdēt tikai tad, ja lauku klāj augu sega vai mēslošanas līdzeklis nekavējoties tiek iestrādāts tieši augsnē;
- 7) nav pieļaujams izklīdēt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kurā ir melnā papuve un kuras slīpums pārsniedz septiņus grādus;
- 8) nav pieļaujams izklīdēt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kuras slīpums pārsniedz 10 grādu un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi.

Lai novērstu ūdens un augsnes piesārņojumu ar barības vielām, saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra noteikumiem Nr. 1056 "Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība" lauksaimniekiem un profesionāliem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem jāgatavo kultūraugu mēslošanas plāns, kas pamatots ar augšņu agroķīmiskās izpētes vai augšņu analīžu rezultātu datiem.

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings 2022. gadā tika īstenots 47 vietās (laukos) īpaši jutīgo teritoriju lauksaimniecībā izmantojamā zemē Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Siguldas, Olaines, Mārupes un Tērvetes novadā. Uz šīm teritorijām attiecas Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 834 "Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma" paredzētās paaugstinātas prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma. Augsnes paraugi monitoringa vajadzībām tiek ņemti divas reizes gadā – agri pavasarī pirms veģetācijas sezonas sākšanās un vēl rudenī pēc kultūraugu ražas novākšanas:

- pamatojoties uz monitoringa rezultātiem pavasarī, VAAD lauksaimniekiem sniedz ieteikumus par slāpekļa papildmēslojuma devu korekciju, publicējot ziņojumu savā tīmekļvietnē, kā arī sagatavojot informatīvus rakstus reģionālajiem laikrakstiem un citiem preses izdevumiem;
- monitoringa rezultāti par nitrātu daudzumu augsnē rudenī ļauj spriest par nitrātu izskalošanās risku ziemas sezonā un augsnes un ūdeņu piesārņošanas iespējamību. Tas tiek izmantots ūdeņu piesārņojuma riska novērtēšanā arī citās Eiropas valstīs.

Apkopojot monitoringa rezultātus 2022. gada pavasarī, tika secināts, ka Tērvetes novadā un lielākajā daļā Dobeles un Jelgavas novada lauku ir liels un ļoti liels minerālā slāpekļa nodrošinājums, tāpēc slāpekļa mēslojuma normu varēja samazināt par 10 līdz 20 kg ha⁻¹. Bauskas, Mārupes un Siguldas novadā lielākais īpatsvars bija augsnēm ar vidēju nodrošinājumu, tāpēc plānotās ražas ieguvei tika ieteikts lietot konkrētās ražas ieguvei vajadzīgo slāpekļa daudzumu. Sliktāka situācija bija Olaines novadā, kurā plānotās ražas ieguvei vieglāka granulometriskā sastāva augsnēs rekomendētās slāpekļa normas varēja palielināt par 10 līdz 20 kg ha⁻¹, tomēr nepārsniedzot normatīvajos aktos noteikto maksimāli pieļaujamo slāpekļa normu katram kultūraugam.

2022. gada rudenī lielākajā daļā monitoringa punktu nitrātu slāpekļa saturs augsnē bija vērtējams kā zems un minerālā slāpekļa izskalošanās no augsnes virsējiem slāņiem netika prognozēta.

Zinātniskais pētījums "Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros"

Latvijas Lauksaimniecības universitāte 2010. gadā uzsāka zinātnisku pētījumu, lai katru gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nošķirot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izkliedēta augu barības vielu noplūde, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrēta noplūde, piemēram, no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām. Zinātniskā pētījuma laikā notiek gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemē. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2022. gadā pētījumā bija izvirzīti šādi uzdevumi:

1) iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības izkliedētā (difūzā) un punktveida avota nozīmi virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanā:

a) īstenot monitoringu ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās monitoringa stacijās četrās vietās drenu lauka izpētes līmenī un četrās vietās mazā sateces baseina izpētes līmenī, izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmi uz monitoringa mērījumiem. Papildus ņemt ūdens paraugus divos izkliedētā piesārņojuma posteņos. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī;

b) īstenot monitoringu, nosakot lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 11 urbumos trijās monitoringa stacijās un 10 urbumos īpaši izveidotās trijās pazemes ūdeņu izpētes vietās. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi ceturksnī;

c) trijās teritorijās veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) izskalošanos no lauksaimniecības punktveida piesārņojuma avotiem (lopkopības saimniecību apsaimniekotās lauksaimniecības zemēs) ne retāk kā reizi mēnesī;

2) uzkrāt un apkopot ūdens kvalitātes datus piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes sateces baseinā un tā 15 daļbaseinos, kas atrodas īpaši jutīgas teritorijas platībā. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī. Modelēt piesārņojumu pēc starptautiskā praksē izmantotā *FyrisNP* (Zviedrija) vai *HYPE* (Zviedrija) ūdens kvalitātes modeļa;

3) uzkrāt un apkopot datus par izkliedētā piesārņojuma emisijas koeficientiem (N un P noplūdi) dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu, epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūžu) ietekmi uz kopējo gada N un P noplūdes raksturu un apjomu. Pētīt piesārņotāju – augu barības elementu (N un P savienojumu) – transformācijas procesus hidrogrāfiskā sistēmā, lai varētu novērtēt aiztures (pašattīrīšanās) procesus, kas nepieciešami piesārņojuma slodzes aprēķiniem;

4) veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgas teritorijas upju baseinos, ņemot ūdens paraugus ne retāk kā reizi mēnesī;

5) veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrācijas pārmaiņām divās virszemes plūsmas un vienā pazemes plūsmas mākslīgajā mitrzemē;

6) uzturēt esošās un iespēju robežās pilnveidot monitoringa staciju būves un tehnisko aprīkojumu, ievērojot starptautiskās prakses un *HELCOM* rekomendācijas;

7) pēc Zemkopības ministrijas pieprasījuma sagatavot informāciju ziņojumam Eiropas Komisijai par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem.

Secinājumi, kas izriet no 2022. gada lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem:

1) ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa rezultāti (1995.–2022.) rāda, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās nitrātu un slāpekļa izskalošanās ir atkarīga no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātes) un dabiskajiem faktoriem (meteoroloģiskajiem un hidroloģiskajiem apstākļiem). Neatkarīgi no meteoroloģisko un hidroloģisko

apstākļu ietekmes uz iegūtajiem ūdeņu kvalitatīvo rādītāju rezultātiem atsevišķās monitoringa stacijās un posteņos ir novērots palielināts nitrātu un slāpekļa izskalošanās risks, un pēdējos piecos monitoringa īstenošanas gados tam ir tendence palielināties;

2) lielākās nitrātu un slāpekļa koncentrācijas novērotas neveģetācijas vai nenoteiktas veģetācijas periodā no novembra līdz aprīlim, kad drenu sistēmas akumulē un no lauksaimniecības zemes novada lieko ūdeni un kultūraugu spēja uzņemt augu barības vielas ir ierobežota. Laikam no jūnija līdz oktobrim kopumā ir raksturīga mazs nitrātu un slāpekļa koncentrācija. Šajā laikposmā drenu sistēmas lieko ūdeni no lauksaimniecības zemes novada minimāli vai novada nemaz;

3) gada vidējās nitrātu un slāpekļa koncentrācijas izkļūdētā (difūzā) piesārņojuma monitoringa stacijās un posteņos fiksēti atšķirīgi rezultāti – daļā monitoringa staciju slāpekļa koncentrācija ir mazāka nekā ilgtermiņā konstatētā. Tas liecina par ūdeņu kvalitātes uzlabošanos, ko sekmējušas pārmaiņas agronomiskajās darbībās. Savukārt daļā monitoringa staciju un posteņu raksturīgās ilgtermiņa vērtības ir zemākas nekā pēdējos piecos gados novērotās, un tas liecina par lauksaimnieciskās darbības negatīvo ietekmi uz ūdens kvalitāti;

4) lauksaimniecības punktvēida piesārņojuma monitoringa posteņos novērotie rezultāti par gada vidējo nitrātu un slāpekļa koncentrāciju ūdeņos liecina, ka 2022. gadā konstatētā vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija atsevišķās pētījuma vietās ir mazāka nekā ilgtermiņā novērotā, bet citās pētījuma vietās – vienādā līmenī ar ilgtermiņā noteiktajām. No tā iespējams secināt, ka gada meteoroloģiskie un hidroloģiskie apstākļi nav noteicošais faktors, kas ietekmējis slāpekļa savienojumu izskalošanos. Slāpekļa savienojumu izskalošanos ietekmējušas pētījuma vietām raksturīgajos sateces baseinos īstenotās lauksaimnieciskās darbības, tostarp kultūraugu izvēle un mēslošanas veids un apjoms;

5) īpaši jutīgo teritoriju upju ūdeņu kvalitātes monitoringa rezultāti rāda, ka 2022. gada vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija ir ievērojami lielāka nekā ilgtermiņā. Rezultātus negatīvi ietekmē arī pārrobežu piesārņojums;

6) Bēzes upes daļbaseinu 2022. gada monitoringa rezultāti rāda, ka gandrīz visos daļbaseinos novērota lielāka gada vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija nekā ilgtermiņā. Tas daļēji ir saistīts ar palielinātu lauksaimniecības zemes īpatsvaru;

7) gruntsūdeņu kvalitātes monitoringa rezultāti rāda, ka vairākumā no gruntsūdeņu urbumiem, kas ierīkoti lauksaimniecības zemēs, ir novērota izteikt zema nitrātu un slāpekļa koncentrācija (zemāka par 1 mg l⁻¹);

8) lauksaimniecības zemē ierīkoti videi saudzīgi meliorācijas sistēmu elementi, tostarp mākslīgie mitrāji, kuru ietekme uz ūdeņu kvalitāti vērtēta konkrētajā pētījumā, spēj efektīvi samazināt augu barības vielu koncentrāciju notecē no lauksaimniecības zemes. Augu barības vielu samazināšanas efektivitāte mākslīgajos mitrājos ir atkarīga no izvēlētajiem tehniskajiem risinājumiem un aspektiem, starp kuriem nozīmīgs ir ūdens uzturēšanās laiks mitrāja platībā.

Zinātniskais pētījums “Augsnes kalpošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu”

Lai samazinātu eutrofikāciju Baltijas jūrā un sasniegtu izvirzītos ūdens kvalitātes mērķus, 2021. gadā atjaunotajā Baltijas jūras vides aizsardzības komisijas (*HELCOM*) Baltijas jūras rīcības plānā kalpošana un ģipša izkļiede ir minēta kā viens no pasākumiem, kas uzlabo augsnes struktūru un stabilitāti mālainās augsnēs, kā arī samazina fosfora savienojumu zudumus no lauksaimniecības zemes. Eiropas Savienības stratēģijas “No lauka līdz galdam” viens no izvirzītajiem mērķiem ir uz pusi samazināt augu barības vielu zudumus, nodrošinot, ka netiek pazemināta augsnes auglība, kā arī līdz 2030. gadam vismaz par 20 % samazināt mēslošanas līdzekļu lietošanu.

Minētais pētījums 2022. gadā tika uzsākts Zemkopības institūta apsaimniekotajā lauksaimniecības zemē izveidotajā un ilggadīgi uzturētajā pētījumu stacionārā “Sidrabiņi”, lai novērtētu dažādu augsnes

kaļķošanas un minerālā mēslojuma (slāpekļa un fosfora savienojumu) devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma pirmā gada secinājumi

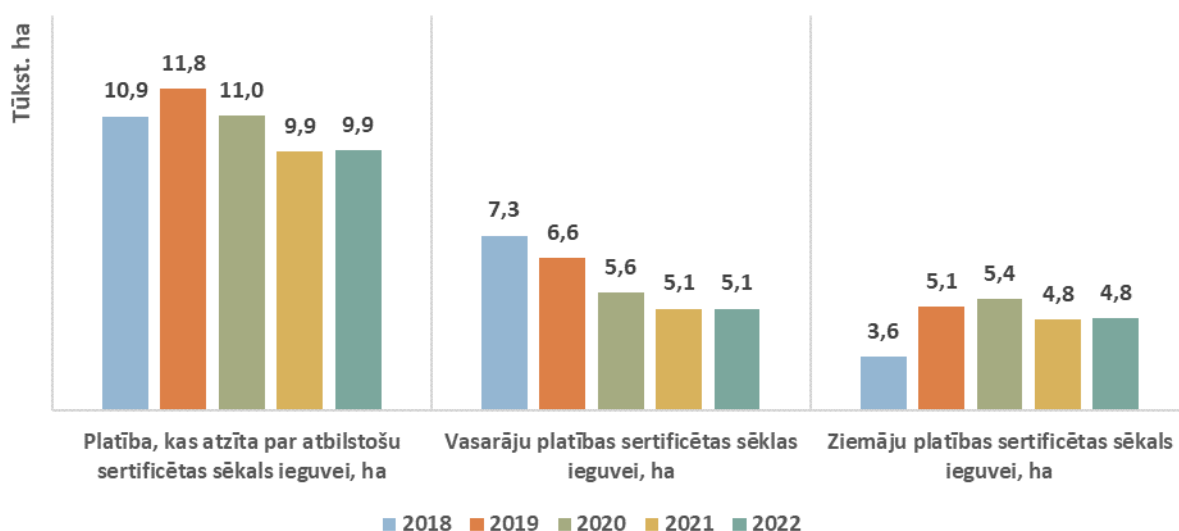
1. Ziemas rapša ražu ievērojami ietekmēja gan augsnes reakcija, gan lietotā mēslojuma normas. Lielākā sēklu raža un 1000 sēklu masa iegūta variantos, kad gan mēslojuma norma (N135P90K135), gan augsnes reakcija ($\text{pH}_{\text{KCl}} > 6,0$) atbilst ziemas rapša prasībām.

2. Nav konstatēta nepārprotams izmēģinājuma lauciņos izmantoto mēslošanas devu ietekme uz ūdens kvalitāti. Kopumā lielākā slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācija ūdeņos novērota nemēslotajos izmēģinājuma lauciņos, kuros 2021. gada augustā iesētais ziemas rapsis nepārziemoja un 2022. gadā tika uzturēta papuve. Pamatojoties uz viena gada rezultātiem, vēl ir pārāgri izdarīt nepārprotamus secinājumus par augu barības vielu izskalošanos atkarībā no mēslojuma devām.

3. Netika novērota izteikta kaļķošanas devu ietekme uz slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrāciju notecē no izmēģinājumu lauciņiem.

2.20. Lopbarības augu sēklaudzēšana

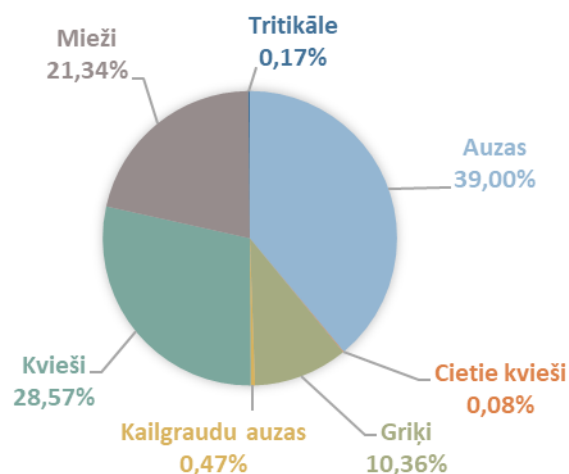
Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā labības sēklaudzēšanas platības valstī ir palielinājušās, sasniedzot 10 128,62 hektārus. Par sēklaudzēšanai atbilstošiem atzīti 9909,88 hektāri. Tāpat ir palielinājušās arī sēklaudzēšanas prasībām neatbilstošo lauku platības, sasniedzot 218,74 hektārus (2,16 %) (2021. gadā – 118,02 ha (1,18 %)).

2.82. attēls. Atzītās lopbarības augu sēklaudzēšanas platības, ha

Avots: ZM

2022. gadā vasarāju atzītās sēklaudzēšanas platības aizņēma 5096,45 hektārus – tikai par 1,24 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā – un tajās tika audzētas septiņas kultūras, no kurām vislielāko platību no vasarājiem aizņēma auzas (39 %), kvieši (29 %) un mieži (21 %).

2.83. attēls. Tauriņziežu kopējās sēklaudzēšanas lauku platības 2022. gadā, %

Avots: ZM

2022. gadā vasaras kviešu platības ir samazinājušās līdz 1456,19 hektāriem jeb par 209,96 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā. Tika audzēts 19 šķirņu, un no tām 'Robijs' un 'Uffo', kas selekcionētas Latvijā, aizņēma 364,39 hektārus no visas vasaras kviešu sēklaudzēšanas platības.

Savukārt vasaras miežu platības 2022. gadā ir palielinājušās, sasniedzot 1087,77 hektārus jeb par 125,61 hektāru vairāk nekā 2021. gadā. Sēklaudzēšanai tika izmantota 21 šķirne. Deviņas no tām ir selekcionētas Latvijā un aizņēma 207,97 hektārus lielu platību. Visvairāk – 111,53 hektāru platībā – tika audzēta šķirne 'Kristaps'.

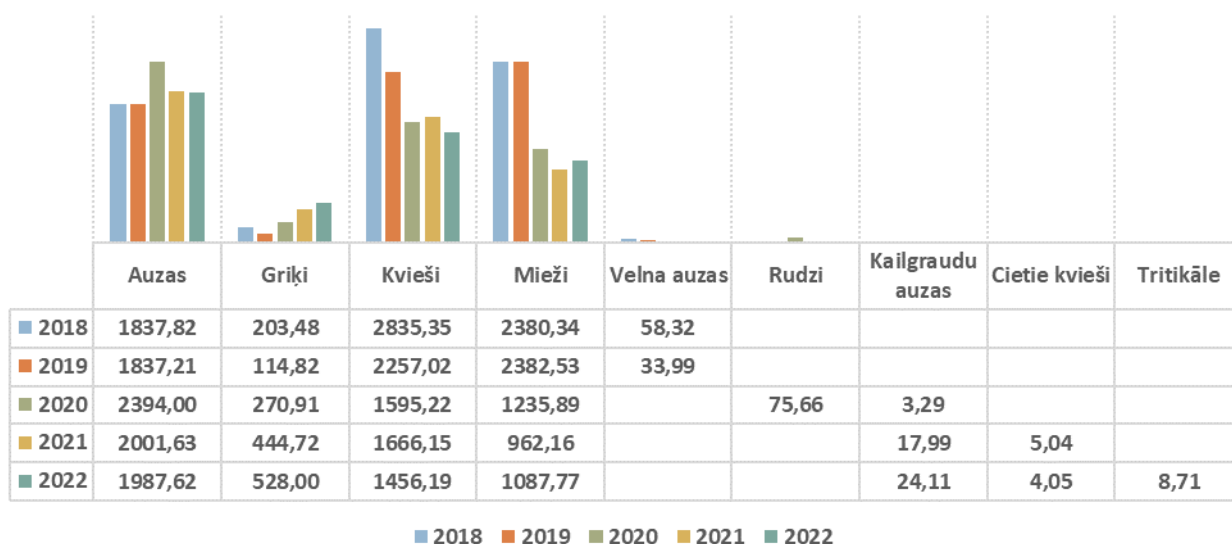
Auzām, kuru sēklaudzēšanas platības aizņēma 1987,62 hektārus, 2022. gadā ir novērojams nenozīmīgs platību samazinājums – par 14,01 hektāru salīdzinājumā ar 2021. gadu. Kopumā tika audzēts 16 šķirņu, no kurām četras – 'Laima', 'Lelde', 'Lizete', 'Stendes Darta (Darta)' – ir selekcionētas Latvijā. Vispopulārā no Latvijā selekcionētajām šķirnēm bija 'Laima', kas audzēta 114,87 hektārus lielā platībā.

Turpina palielināties griķu sējumu platības. 2021. gadā griķu sēklaudzēšanas platības sasniedza 444,72 hektārus, bet 2022. gadā – jau 528,00 hektārus, palielinoties par 83,28 hektāriem. Tika audzēta šķirne 'Aiva'.

2020. gadā pirmo reizi atzītās sēklaudzēšanas platībās tika audzētas kailgraudu auzas, kas aizņēma 3,29 hektārus, bet 2021. gadā šīs platības bija palielinājušās 5,5 reizes līdz 17,99 hektāriem un 2022. gadā jau sasniedza 24,11 hektāru. Tika audzētas divas kailgraudu auzu šķirnes – 'Oliver' un Latvijā selekcionētā 'Stendes Emilija' (8,67 ha).

2021. gadā sēklaudzēšanā parādījās cietie kvieši, ar kuriem bija apsēti 5,04 hektāri, bet 2022. gadā to platība samazinājās par 19,6 %, sarūkot līdz 4,05 hektāriem.

Pēc daudzu gadu pārtraukuma 8,71 hektāru sēklaudzēšanas lauku platības 2022. gadā aizņēma vasaras tritikāle. Iepriekš tā tika audzēta 2008. gadā (2,8 ha) un 2011. gadā (20 ha).

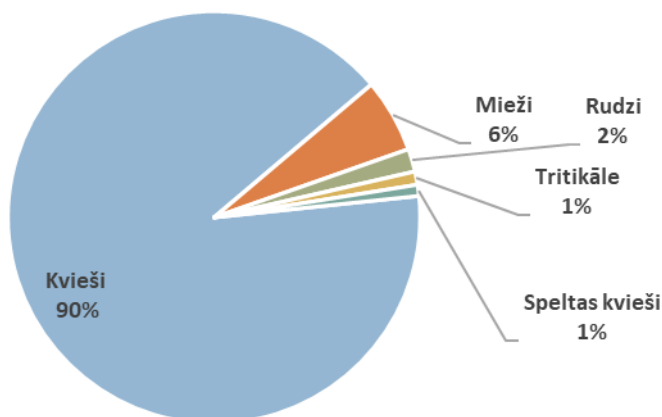
2.84. attēls. Vasarāju atzītās sēklaudzēšanas platības, tūkst. ha

Avots: ZM

Citi lopbarības augi tika audzēti 708,35 hektāru lielā platībā: facēlija aizņēma 418,26 hektārus un eļļas rutki – 290,09 hektārus. Kopš 2020. gada šo abu kultūraugu sēklaudzēšanas platība palielinās: facēlijai – par 100,77 hektāriem, eļļas rutkiem – par 180,56 hektāriem.

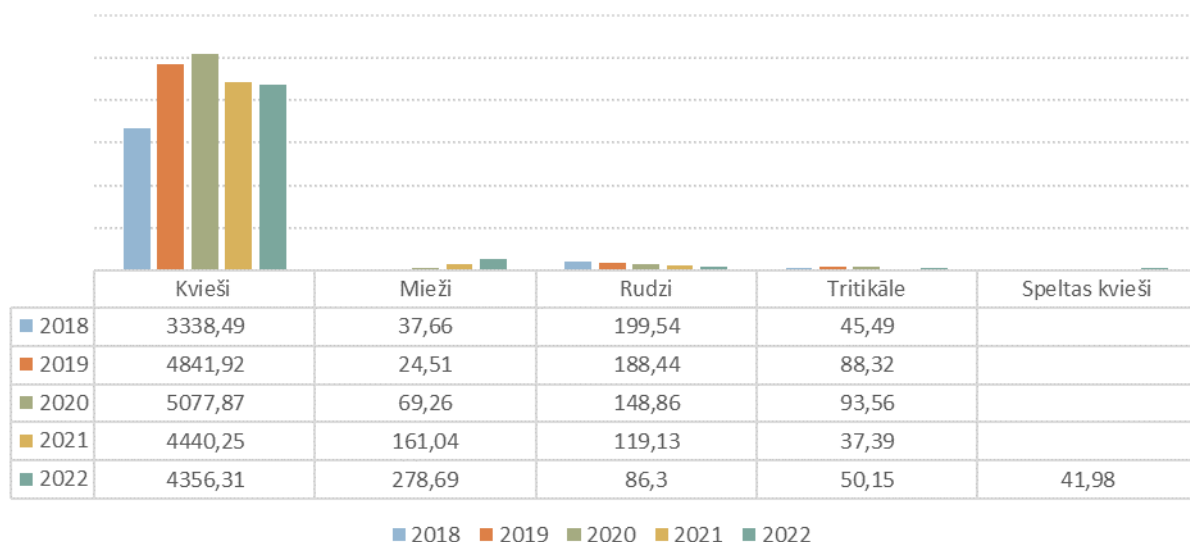
2022. gadā nedaudz palielinājušās arī atzītās ziemāju sēklaudzēšanas platības – par 1,16% salīdzinājumā ar 2021. gadu, sasniedz 4813,43 hektārus.

2022. gadā tika audzētas piecas ziemāju kultūras, no kurām sēklaudzēšanā vislielāko platību aizņēma ziemas kvieši (90%).

2.85. attēls. Atzītās ziemāju sēklaudzēšanas platības 2022. gadā, %

Avots: ZM

2.86. attēls. Atzītās ziemāju sēkludzēšanas platības, tūkst. ha

Avots: ZM

Ziemāju sēkludzēšanas platības 2022. gadā ir samazinājušās kviešiem un rudziem, bet palielinājušās miežiem un tritikālei, turklāt sēkludzēšanai atkal tiek izmantoti speltas kvieši. Ziemas kviešu aizņemtā platība bija 4356,31 hektārs – par 83,94 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā. Tika audzētas 39 šķirnes, un sešas no tām ir selekcionētas Latvijā. Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 609,87 hektārus lielu platību, bet šķirne 'Edvins' – 441,29 hektārus lielu platību.

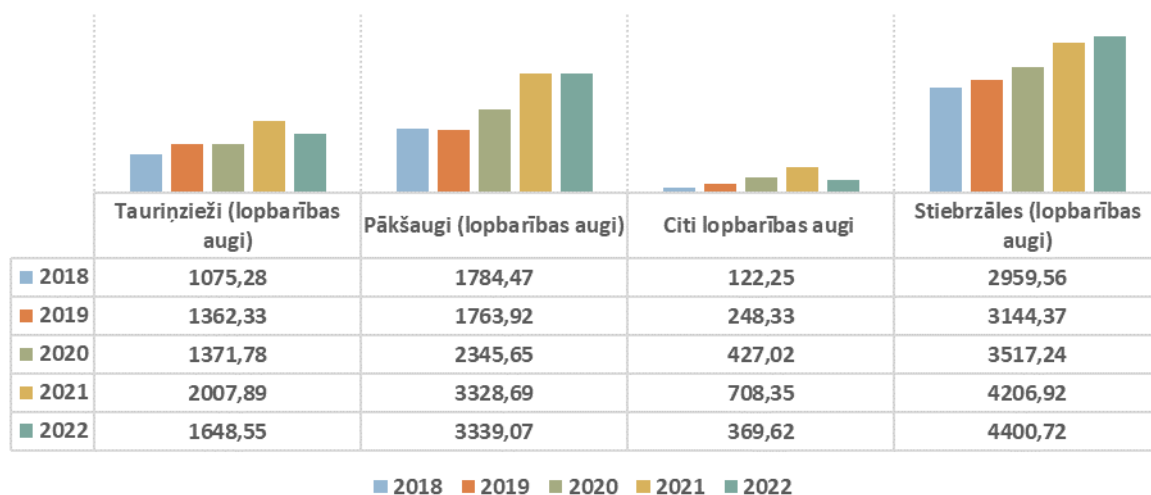
2022. gadā ziemas tritikāles platība ir palielinājusies par 12,76 hektāriem, un salīdzinājumā ar 2021. gadu tā aizņēma 50,15 hektāru. Sēkludzēšanai tika izmantotas divas šķirnes.

Atzītās rudzu sēkludzēšanas platības 2022. gadā saruka līdz 86,3 hektāriem. Gandrīz tikpat liela rudzu sēkludzēšanas platība bija arī 2016. gadā (86,63 ha). 2022. gadā sēkludzēšanas platības aizņēma viena rudzu šķirne 'Kaupo'.

Turpina palielināties ziemas miežu platības, 2022. gadā sasniedzot 278,69 hektārus un veidojot lielāko sēkludzēšanas ziemas miežu sējumu platību kopš sēkludzēšanas platību datu apkopošanas (2002. gada). Audzēšanai tika izmantotas četras šķirnes.

2022. gadā sēkludzēšanas laukos atkal parādījās speltas kvieši 41,98 hektārus lielā platībā. Pirmo reizi speltas kvieši sēkludzēšanai tika iesēti 2008. gadā, kad tie aizņēma tikai divus hektārus.

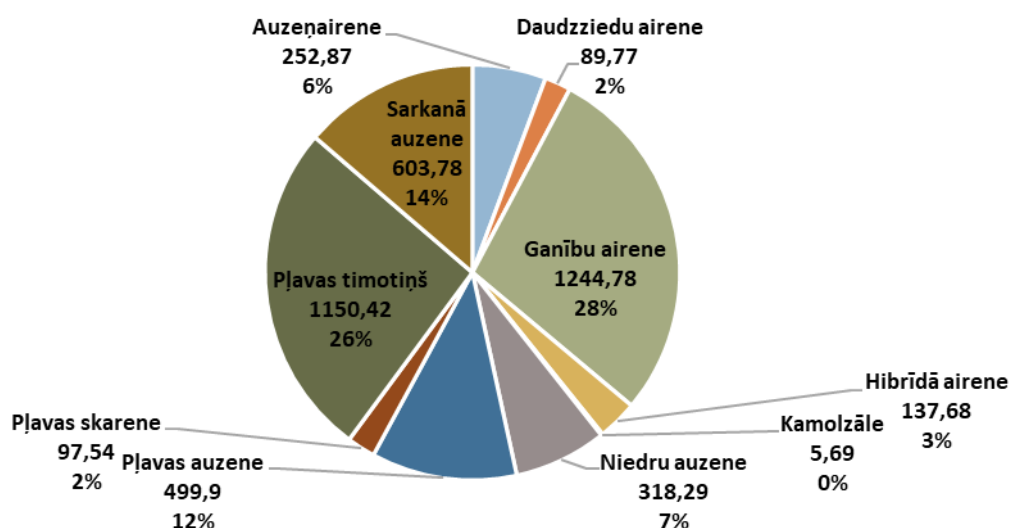
Lopbarības augu sēkludzēšana

2.87. attēls. Atzītās lopbarības augu sēkludzēšanas platības, ha

Avots: ZM

2022. gadā turpinājušas palielināties atzītās stiebrzāļu sēklaudzēšanas lauku platības, sasniedzot 4400,72 hektārus. Tika audzēts 10 stiebrzāļu sugu: auzeņairene, daudzziēdu airene, ganību airene, hibrīdā airene, kamolzāle, niedru auzene, pļavas auzene, sarkanā auzene, pļavas timotiņš un pļavas skarene. =

2.88. attēls. Atzītās stiebrzāļu sēklaudzēšanas platības 2022. gadā (ha, %)

Avots: ZM

Vislielāko sēklaudzēšanas platību – 1244,78 hektārus – 2022. gadā aizņēma ganību airene, t. i., par 98,4 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā. Kopumā tika audzētas piecas šķirnes, bet tikai divas no tām – ‘Gunta (Priekuļu 59)’ un ‘Spīdola’ – ir selekcionētas Latvijā un aizņēma 37 % no ganību aireses sēklaudzēšanas platībām.

Nākamā suga pēc platības lieluma 2022. gadā sēklaudzēšanā bija pļavas timotiņš, kas aizņēma 1150,42 hektārus. Tika audzētas piecas šķirnes, no kurām trīs – ‘Jumis (Priekuļu 2)’, ‘Teicis (Agris)’ un ‘Varis’ – ir selekcionētas Latvijā, aizņemot 973,56 hektārus.

Arī sarkanās auzenes platības ir palielinājušās, sasniedzot pēdējo piecu gadu lielāko platību – 603,78 hektārus. Tika audzētas trīs šķirnes, un no tām vislielāko platību – 447,02 hektārus – veidoja Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vaive (Priekuļu 45)’.

2022. gadā par 44,84 hektāriem ir palielinājušās arī pļavas auzenes sēklaudzēšanas platības – tā aizņēma 499,9 hektārus. Kopumā no sešām šķirnēm vislielākajā platībā – 236,25 hektāros – tika audzēta Latvijā selekcionētā pļavas auzenes šķirne ‘Patra’, un tieši Latvijā selekcionētās šķirnes (‘Arita’, ‘Patra’, ‘Silva’, ‘Vaira’) aizņēma 77 % no visām pļavas auzenes sēklaudzēšanas platībām.

Paplašinoties niedru auzenes sēklaudzēšanas platībai, 2022. gadā tā sasniedza 318,29 hektārus un salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājusies par 118,48 hektāriem. Tika audzētas divas šķirnes – ‘Karolina’ un ‘Swaj’.

2022. gadā par 22,79 hektāriem salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājušās auzeņaireses sēklaudzēšanas lauku platības, veidojot 252,87 hektārus, no kuriem 190,62 hektārus aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vizule’.

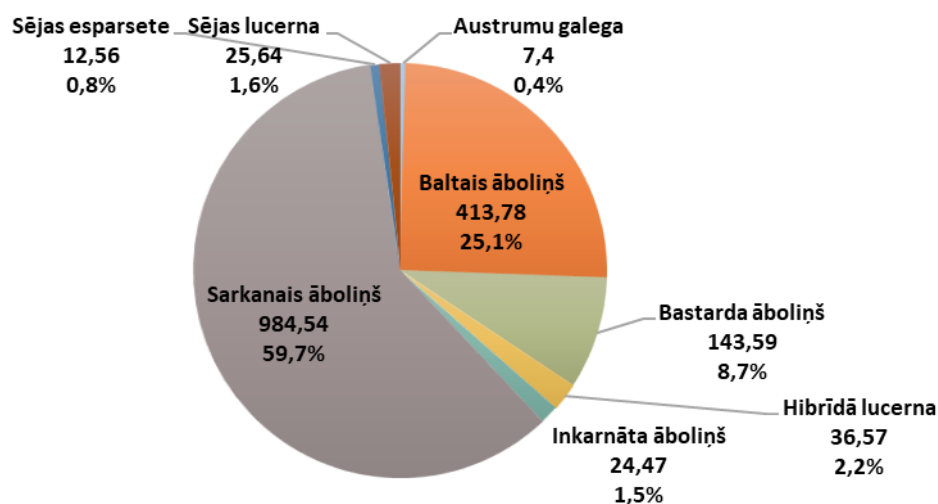
Kopš 2021. gada par 42,65 hektāriem samazinājušās arī hibrīdās aireses aizņemtās platības, un 2022. gadā to platība bija 137,68 hektārus liela. Tika audzēta viena Latvijā selekcionētā šķirne ‘Saikava (Ape)’.

2022. gadā sēklaudzēšanas laukus 97,54 hektāru platībā aizņēma pļavas skarene. 2021. gadā tā nemaz netika izmantota sēklaudzēšanai, bet 2020. gadā tās sēklaudzēšanas lauki bija 2,9 reizes mazāki nekā 2022. gadā. Tika audzēta viena šķirne ‘Baron’.

Viengadīgās daudzziņu aīrenes (Vestervaldes aīrenes) aizņemtā platība 2022. gadā samazinājās par 29 % un tā tika audzēta 89,77 hektāros, kas apsēti ar vienu Latvijā selekcionēto šķirni 'Druva (Uva)'. Viengadīgās daudzziņu aīrenes (Vestervaldes aīrene) maksimālā sēklaufzēšanas platība – 790,53 hektāri – tika sasniegta 2019. gadā.

Vienas Latvijā selekcionētās šķirnes 'Priekuļu 30' kamolzāles sēklaufzēšanas lauku platība 2022. gadā bija tāda patu kā 2021. gadā – 5,69 hektāri.

Tauriņziežu sēklaufzēšanas lauki 2022. gadā aizņēma 1648,55 hektārus jeb par 359,34 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā. Tika audzētas astoņas tauriņziežu sugas: austrumu galega, baltais āboliņš, bastarda āboliņš, hibrīdā lucerna, inkarnāta āboliņš, sarkanais āboliņš, sējas lucerna un sējas esparsete.

2.89. attēls. Atzītās tauriņziežu sēklaufzēšanas platības ha, %

Avots: ZM

Visvairāk tika audzēts sarkanais āboliņš – 984,54 hektāri (60 % no visas tauriņziežu aizņemtās platības), t. i., par 301,58 hektāriem mazākā platībā nekā 2021. gadā. Tika audzētas astoņas šķirnes, un no tām vislielāko sēklaufzēšanas platību aizņēma Latvijā selekcionētās šķirnes 'Raunis (Priekuļu 66)' – 325,71 hektāru – un 'Jancis' – 226,87 hektārus.

Baltais āboliņš 2022. gadā tika audzēts 413,78 hektārus lielā platībā, kas bija par 143,28 hektāriem mazāka nekā 2021. gadā. Tika audzētas divas šķirnes, un no tām Latvijā selekcionētā 'Daile (Priekuļu 61)' aizņēma 96,83 hektārus.

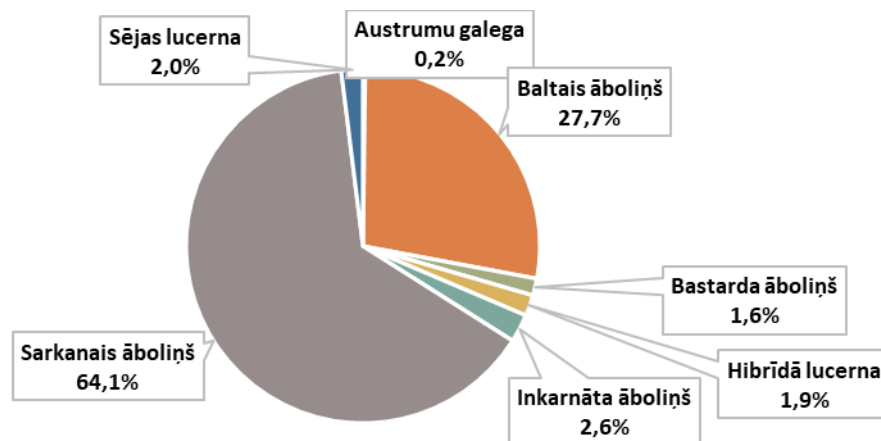
2022. gadā sēklaufzētāji turpināja audzēt inkarnāta āboliņu. Tas aizņēma 24,47 hektārus – uz pusi mazāk nekā 2021. gadā, kad pirmo reizi parādījās sēklaufzēšanā.

Savukārt bastarda āboliņa sēklaufzēšanas platības turpina palielināties. 2022. gadā tas audzēts 4,6 reizes lielākā platībā nekā 2021. gadā, sasniedzot 143,59 hektārus, un no tiem 14,17 hektāru aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne 'Namejs (Priekuļu tetraploīdais)'.

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājušās gan hibrīdās lucernas, gan sējas lucernas sēklaufzēšanas lauku platības: hibrīdajai lucernai – par 1,83 hektāriem, samazinoties līdz 36,57 hektāriem (šķirne 'Skrīveru'), un sējas lucernai – par 13,99 hektāriem, sarūkot līdz 25,64 hektāriem (šķirne 'SK Rasa').

Austrumu galegas aizņemtās platības 2022. gadā toties ir palielinājušās un sasniedza 7,4 hektārus. Vislielākās platības austrumu galegai bija 2018. un 2019. gadā, kad tās sasniedza 12,95 hektārus.

2022. gadā pirmo reizi sēklaufzēšanai tika iesēta sējas esparsetes B kategorijas šķirne 'Zeus' 12,56 hektārus lielā platībā.

2.90. attēls. Tauriņziežu kopējās sēkludzēšanas lauku platības (%)

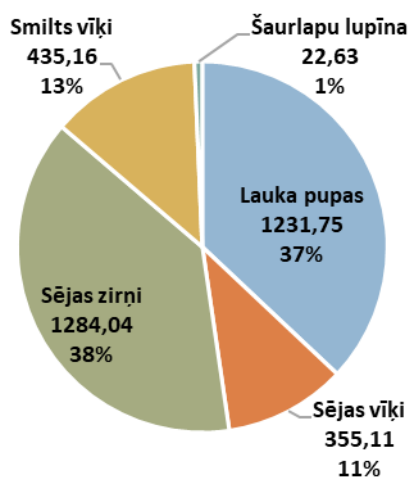
Avots: ZM

2022. gadā turpina paplašināties pākšaugu sēkludzēšanas platības, sasniedzot 3339,07 hektārus – par 10,38 hektāriem vairāk nekā gadu iepriekš.

Vislielāko platību sēkludzēšanas laukos 2022. gadā aizņēma sējas zirņi – 1284,04 hektārus: 1085,52 hektārus – 15 baltziedu šķirnes un 198,52 hektārus – četras sārtziedu šķirnes.

2022. gadā 11 šķirņu lauka pupu sēkludzēšanai tika izmantoti 685,35 hektāri, kas ir par 546,4 hektāriem mazāk nekā 2021. gadā. No 355,11 hektāriem 2021. gadā līdz 181,9 hektāriem 2022. gadā samazinājušās arī sējas vīķu sēkludzēšanas platības, savukārt par 9,08 hektāriem palielinājušās smilts vīķu platības, 2022. gadā sasniedzot 444,24 hektārus.

Šaurlapu lupīnas sēkludzēšanas platība 2022. gadā palielinājusies līdz 24,42 hektāriem.

2.91. attēls. Pākšaugu sēkludzēšanas lauki 2022. gadā (ha)

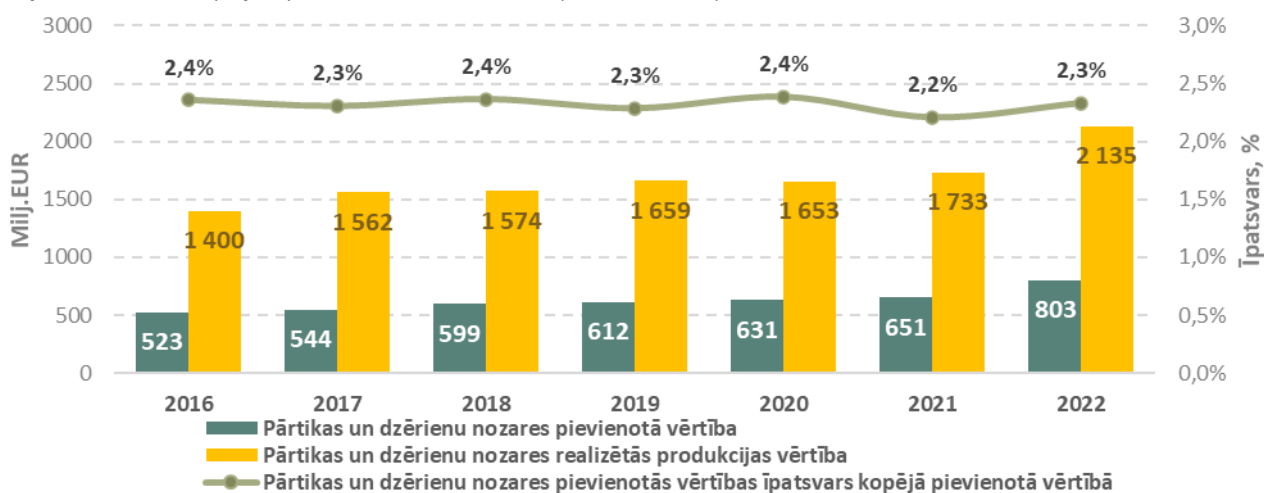
Avots: ZM

Citi lopbarības augi tika audzēti 369,62 hektārus lielā sēkludzēšanas platībā, no kuras facēlija aizņēma 171,37 hektārus un eļļas rutki – 198,25 hektārus. Šo abu kultūru sēkludzēšana platības samazinās kopš 2021. gada: facēlijai – par 246,89 hektāriem un eļļas rutkiem – par 91,84 hektāriem.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2022. gadā nozares pievienotā vērtība faktiskajās cenās sasniedza rekordaugstu līmeni 803 miljonu eiro apmērā, palielinoties par 23 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. 2022. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,3 % no kopējās pievienotās vērtības. (Sk. 3.1. att.)

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2. red.) dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 60 % no pārtikas nozarē saražotā līdz šim tika patērēts vietējā tirgū, taču pēdējos gados pamazām palielinās eksporta īpatsvars un 2022. gadā pārtikas produktu realizācija vietējā tirgū bija vairs tikai 56,7 %. Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2022. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (79,92 %), kā arī augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (53,6 %). (Sk. 3.1. tab.)

Saistībā ar straujo cenu kāpumu apgrozījums pārtikas un dzērienu nozarē 2022. gadā ir palielinājies par 21,3 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu. Vislielāko apgrozījuma kāpumu piedzīvojuši dzērienu ražošanas nozare (par 30,7 %) un piena produktu ražošanas nozare (par 27,3 %).

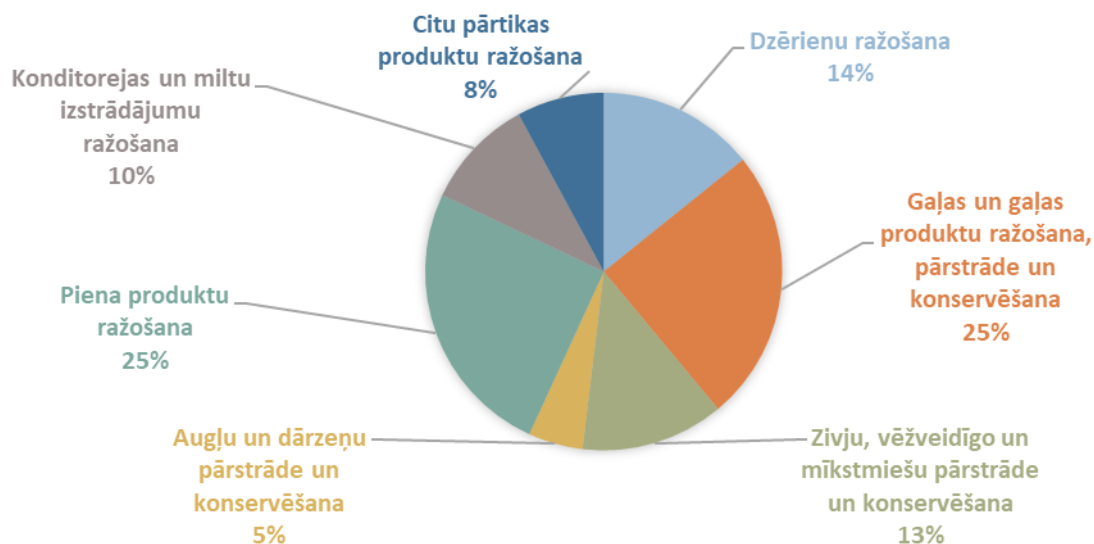
3.1. tabula

Nozares	2020.			2021.			2022.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana, t.sk.	1493,8	60,3	39,7	1551,0	58,4	41,6	1882,0	56,7	43,3
gaļas un gaļas produktu ražošana	377,7	79,3	20,7	383,3	75,3	24,7	461,7	73,2	26,8
zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	187,2	20,3	79,7	203,6	21,1	78,9	242,2	20,8	79,2
augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	78,2	47,6	52,4	78,8	48,1	51,9	92,3	46,4	53,6
piena produktu ražošana	341,1	70,2	29,8	369,7	68,1	31,9	470,8	62,9	37,1

konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	173,5	75,5	24,5	176,9	75,6	24,4	198,3	75,3	24,7
citu pārtikas produktu ražošana	117,8	56,6	43,4	116,0	54,4	45,6	147,7	49,6	50,4
Dzērienu ražošana	186,5	ND*	ND*	203,5	ND*	ND*	265,9	ND*	ND*

Avots: Oficiālās statistikas portāls (dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēki. Papildus tiek iekļauti uzņēmumi, kuru rūpnieciskajā ražošanā ir mazāk nekā nodarbināto, lai NACE 2. red. nodaļu līmenī (divās zīmēs) apkopotie dati aptvertu ne mazāk kā 80 % no uzņēmējdarbības strukturālās statistikas rūpniecības apgrozījuma.

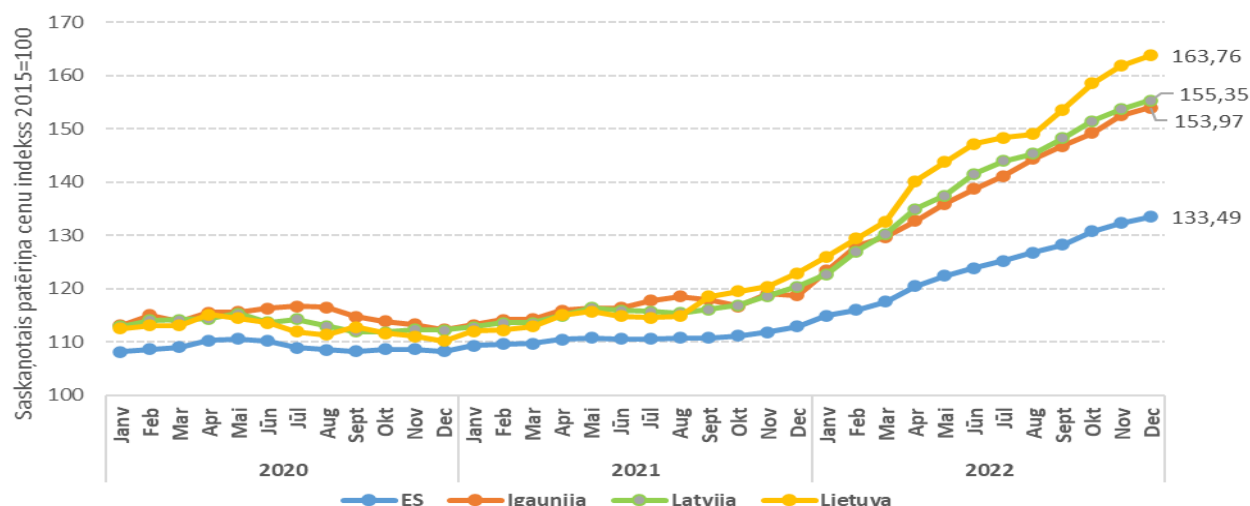
Kā ik gadu, arī 2022. gadā galveno vietu pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā ieņem gaļas produktu ražošana ar 25 % un piena produktu ražošana ar 25 % no visas pārtikas produktu nozares realizācijas vērtības. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 14 % no kopējās realizācijas vērtības. (Sk. 3.2. att.)

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2022. gadā, %

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Gan Baltijas valstīs, gan pārējās ES valstīs 2022. gadā novērots nepieredzēti straujš pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kāpums, Baltijas valstu cenu pieauguma līmenim krietni pārsniedzot ES vidējo līmeni (sk. 3.3. att.). Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, kad gada otrajā pusē cenām bija lejupejoša tendence, 2021. un 2022. gada otrajā pusē cenas tikai turpināja celties.

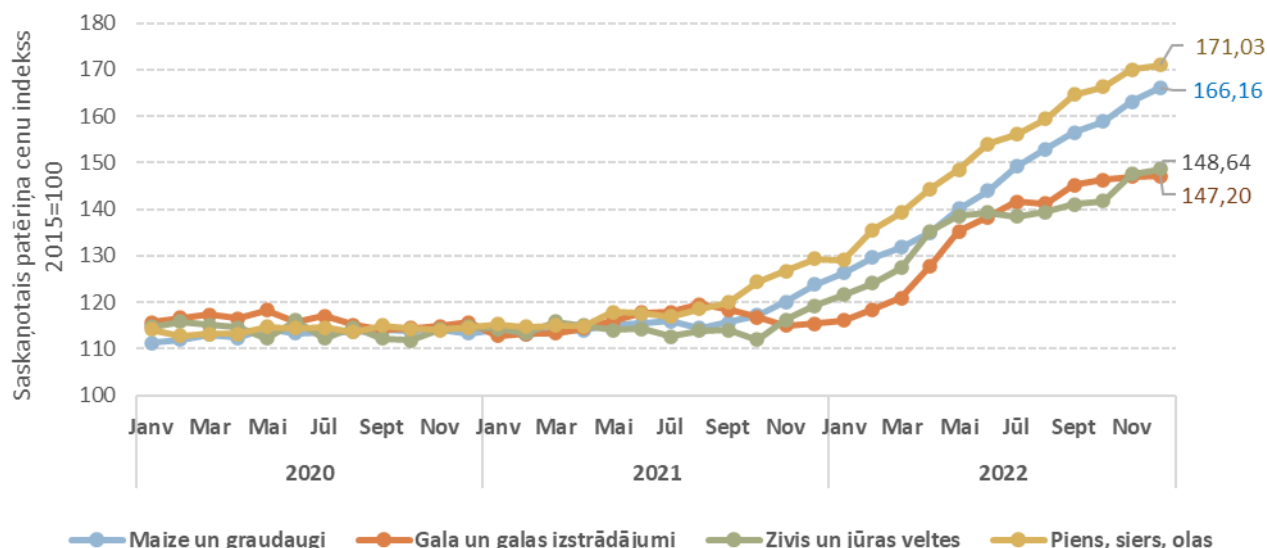

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES valstīs un atsevišķi Baltijas valstīs (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka 2022. gadā sākās nepieredzēti straujš visu galveno pārtikas produktu cenu kāpums. Salīdzinot 2022. gada decembri ar 2020. gada

decembri, ir konstatējams, ka cenas visvairāk pakāpušās maizes un graudaugu produktu grupā (par 42,4 %), piena, siera un olu cenas palielinājušās par 41,7 %, zivīm un jūras veltēm – par 29,4 %, bet gaļai un tās izstrādājumiem – par 31,7 %.

3.4. attēls. Vairāku pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu vislielākā koncentrācijas samazināšanās bija novērojama zivju pārstrādes uzņēmumu grupā – četru lielāko uzņēmumu grupā par 16 procentpunktiem un 10 lielāko uzņēmumu grupā par trīs procentpunktiem. Arī augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas ražošanas uzņēmumu grupā bija vērojams koncentrācijas samazinājums: par 10 procentpunktiem četru uzņēmumu grupā un par trīs procentpunktiem 10 lielāko uzņēmumu grupā. Savukārt dzērienu ražošanas uzņēmumu grupā bija vērojams neliels koncentrācijas palielinājums: par trīs procentpunktiem četru lielāko uzņēmumu grupā un par sešiem procentpunktiem 10 lielāko uzņēmumu grupā.

3.2. tabula

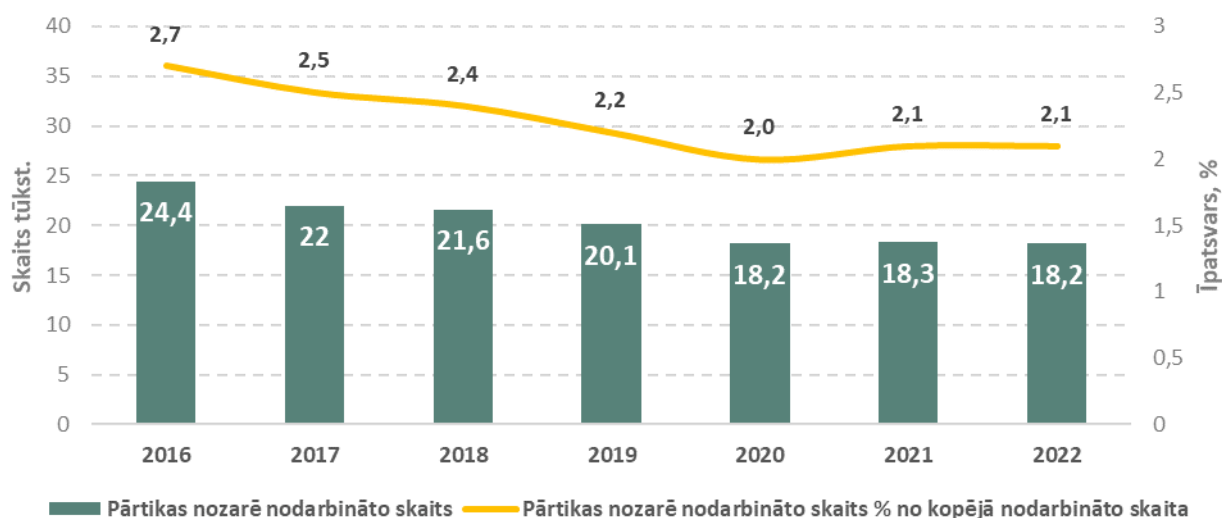
Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2022. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	2021.		2022.	
		Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	389 251,7		466 925,8	
4 lielākie uzņēmumi		206 769,2	53 %	255 073,3	55 %
10 lielākie uzņēmumi		271 531,8	70 %	339 935,2	73 %
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	203 190,2		251 616,5	
4 lielākie uzņēmumi		106 542,1	52 %	90 951,7	36 %
10 lielākie uzņēmumi		133 288,3	66 %	156 856,8	62 %
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	77 939,4		91 731,5	
4 lielākie uzņēmumi		31 075,7	40 %	27 706,5	30 %
10 lielākie uzņēmumi		69 832,6	90 %	79 663,7	87 %
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	392 926		467 267,4	
4 lielākie uzņēmumi		223 012,8	57 %	254 675,7	55 %
10 lielākie uzņēmumi		348 821,7	89 %	407 081,2	87 %
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	110 816,5		111 700,4	
4 lielākie uzņēmumi		78 889,4	71 %	74 035,5	66 %
10 lielākie uzņēmumi		105 605	95 %	108 612,3	97 %
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	209 202,8		270 373,1	

4 lielākie uzņēmumi		80 676	39 %	112 829,1	42 %
10 lielākie uzņēmumi		171 393	82 %	237 511,6	88 %

Avots: ZM

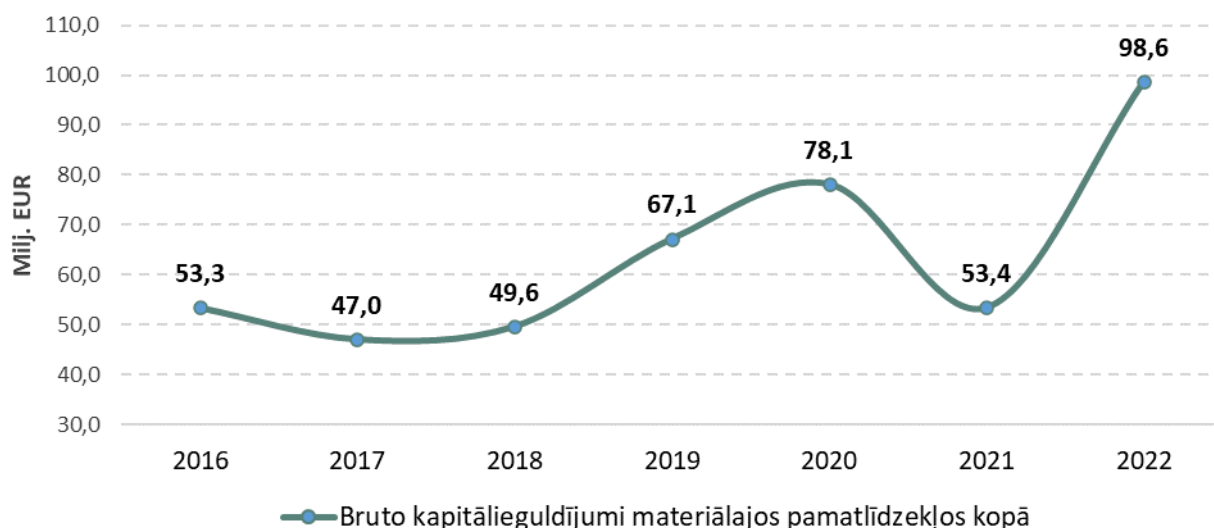
Nodarbināto skaits 15–74 gadu vecumā pārtikas ražošanas nozarē, sākot ar 2017. gadu, katru gadu samazinās (sk. 3.5. att.). 2022. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu nodarbināto skaits pārtikas nozarē ir samazinājies par 25 %, bet salīdzinājumā ar 2021. gadu tikai nedaudz – par 1 %. Pārtikas nozarē nodarbināto īpatsvars 2022. gadā bija 2,1 % no visiem nodarbinātajiem.

3.5. attēls. Pārtikas nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

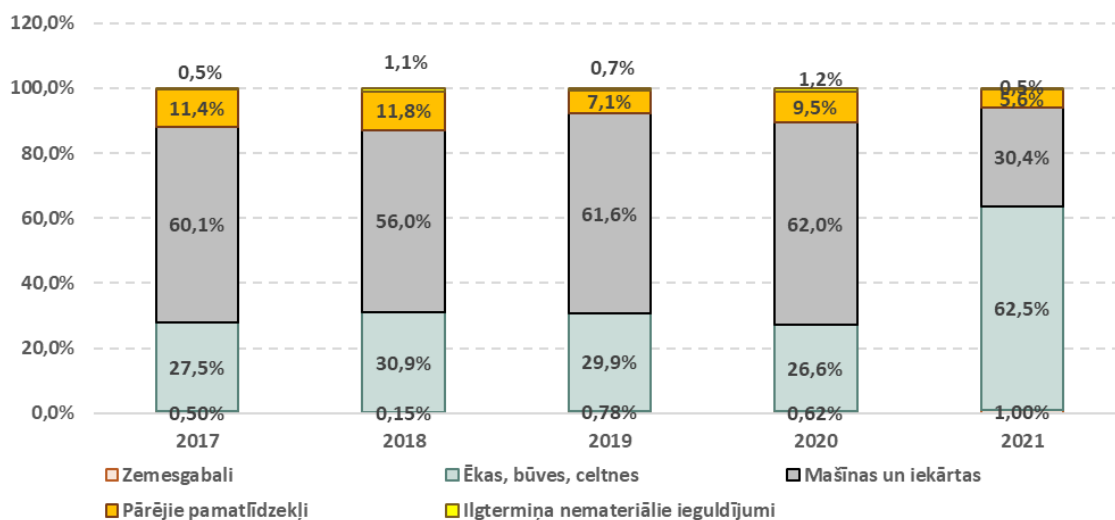
Sākot ar 2019. gada pirmo ceturksni, ir mainīta bruto kapitālieguldījumu aprēķinu metode, lai nodrošinātu ar strukturālās uzņēmējdarbības statistiku un starptautiski salīdzināmus datus, tāpēc turpmāk tiks analizēti dati par bruto kapitālieguldījumiem pamatlīdzekļos un nemateriālajos ieguldījumos pārtikas nozarē.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas nozarē Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Kopš 2017. gada pārtikas nozares nefinanšu investīcijās bija vērojams pieaugums, it īpaši 2019. un 2020. gadā (sk. 3.6. att.), kad bruto kapitālieguldījumi pamatlīdzekļos palielinājušies par 43 % (2019.) un 66 % (2020.) salīdzinājumā ar zemāko līmeni 2017. gadā. 2021. gadā savukārt sākās straujš kritums par 32 % salīdzinājumā ar 2020. gadu, taču jau 2022. gada ieguldījumu apmērs materiālajos pamatlīdzekļos sasniedza rekordaugstu līmeni, palielinoties par 85 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas nozarē Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

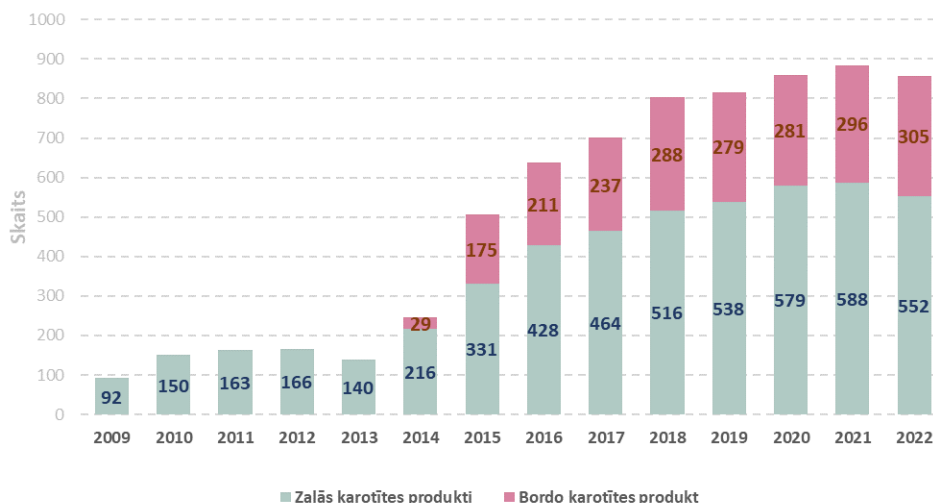
Analizējot bruto kapitālieguldījumu struktūru pārtikas nozarē (sk. 3.7. att.), secināms, ka 2022. gadā vislielākie ieguldījumi bijuši būvniecībā (62,5 %) pretēji iepriekšējiem gadiem, kad lielākie ieguldījumi bijuši mašīnās un iekārtās. Tieši uz būvniecības ieguldījumu rēķina arī vērojams straujais ieguldījumu līmeņa palielinājums.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Nemot vērā patērētāju pieprasījumu pēc kvalitatīviem vietējiem pārtikas produktiem, pārtikas ražotāju ieinteresētību un spēju ražot pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību, kā arī atbilstoši Valdības rīcības plāna, Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam un Zemkopības ministrijas darbības stratēģijas 2021.–2027. gadam pasākumiem, kas paredz sasniegt augstākus standartus pārtikas aprītē, īstenojot pasākumus kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanai vietējā tirgū, Zemkopības ministrija (ZM) īsteno pasākumus, lai attīstītu pārtikas kvalitātes shēmas.

2022. gada beigās NPKS produkti aptvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaits kopumā bija 857, tostarp 552 produkti marķēti ar norādi “Zaļā karotītē” un 305 produkti – ar “Bordo karotīti”.

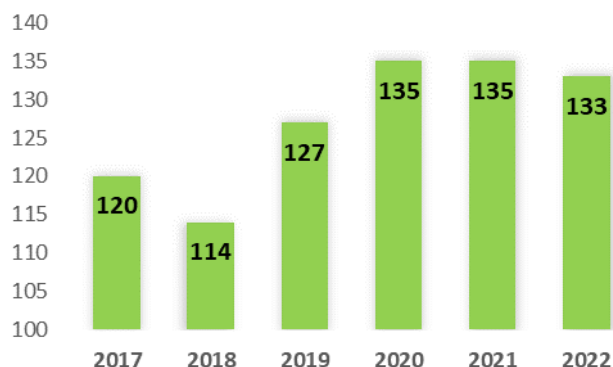
2022. gadā “Zaļo karotīti” ieguva astoņi jauni uzņēmumi ar 21 produktu.

3.8. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits

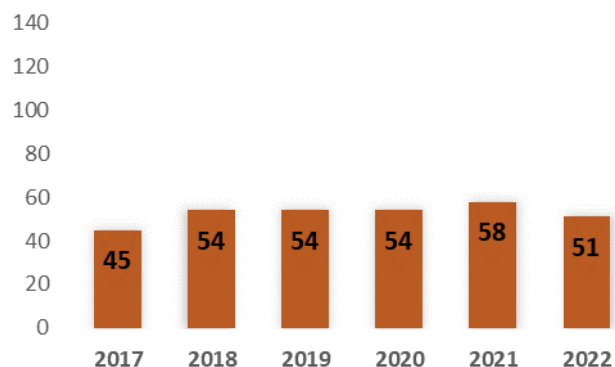
Avots: ZM

2022. gada beigās NPKS bija iesaistījušies gan 184 uzņēmumi, no kuriem 133 ir “Zaļās karotītes” produktu ražotāji un 51 uzņēmums ir “Bordo karotītes” produktu ražotājs, gan 5077 izejvielu piegādātāji.

3.9. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

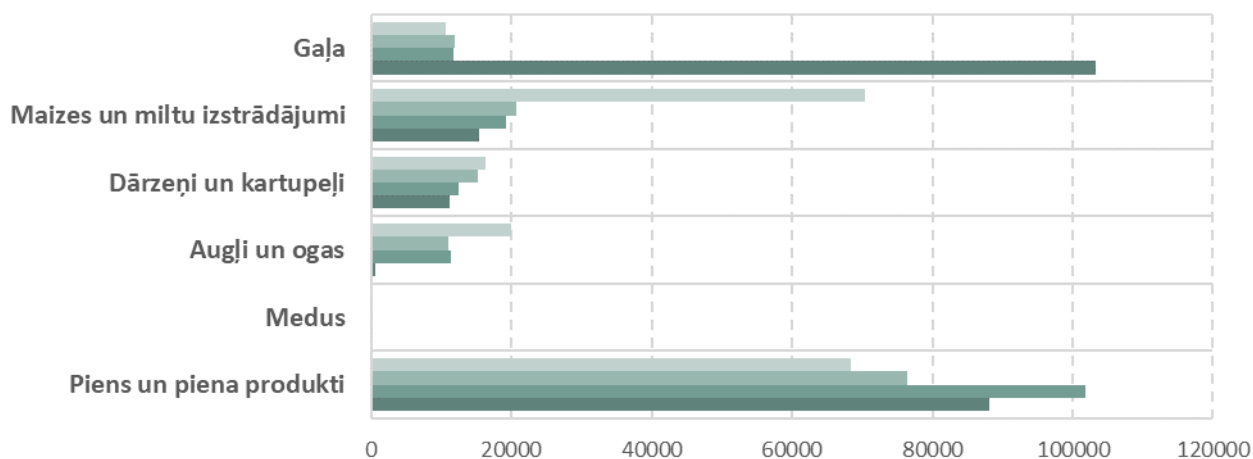
Avots: ZM

3.10. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

Avots: ZM

2022. gadā strauji pieaugošas inflācijas dēļ NPKS produktu realizācijas apjoms samazinājās pienam un piena produktiem, augļiem un ogām, maizei un miltu izstrādājumiem, bet salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 91 487 tonnām palielinājās gaļas realizācijas apjoms, sasniedzot 103 255 tonnas, tajā skaitā 8966 tonnas putnu gaļas.

	Piens un piena produkti	Medus	Augļi un ogas	Dārzeņi un kartupeļi	Maizes un miltu izstrādājumi	Gaļa
2019	68391	24	19947	16297	70363	10640
2020	76339	25	10930	15177	20744	11849
2021	101886	23	11380	12449	19260	11768
2022	88121	22	602	11246	15426	103255

3.11. attēls. Realizētās produkcijas apjoms, tonnas

Avots: ZM

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2022. gadā tika piešķirts valsts atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās – kopsummā 421 496,38 eiro 452 dalībniekiem.

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija rīko shēmas popularizēšanas pasākumus un informatīvas kampaņas plašsaziņas līdzekļos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2022. gadā tika paredzēta valsts subsīdiu programma "Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai", kurai pieteikumus iesniedza 362 shēmas dalībnieki par kopējo summu 313 721,10 eiro.

Atbalstot Eiropas Savienības mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu un izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargāto produktu reģistros.

Pašlaik ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti septiņi Latvijas produkti – "Sklandrausis", "Salināta rudzu rupjmaize", "Carnikavas nēģi", "Jāņu siers", "Latvijas lielie pelēkie zirņi", "Rucavas baltais sviests" un "Salacgrīvas nēģi". Tas tika apstiprināts ar Komisijas 2022. gada 15. novembra Īstenošanas regulu (ES) 2022/2280 par nosaukuma ierakstīšanu Aizsargāto cilmes vietas nosaukumu un aizsargāto ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā ("Salacgrīvas nēģi" (AĢIN)).

Ražotāju grupā "Carnikavas nēģi" piedalās septiņi ražotāji, "Sklandrausu" ražotāju grupā – 11, "Latvijas lielo pelēko zirņu" – divi, "Salinātas rudzu rupjmaizes" – viens, "Jāņu siera" ražotāju grupā – seši ražotāji, "Rucavas baltā sviesta" – divi un "Salacgrīvas nēģu" – seši.

2022. gadā ir samazinājies dažu minēto produktu realizācijas apjoms: realizēta 1,7 tonnas salinātas rudzu rupjmaizes un 132 tonnas Jāņu siera – produktu, kas ir iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Savukārt Carnikavas nēģi ar Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norādi svaigā veidā realizēti 2,3 tonnu apjomā un cepti želejā – 1,9 tonnu apjomā.

Nedaudz palielinājies sklandrausu (9,92 tonnas), kā arī Latvijas lielo pelēko zirņu (4 tonnas) realizācijas apjoms.

Biedrība "Siera klubs" 2022. gadā organizēja arī šo produktu popularizēšanas pasākumus – Vislatvijas konkursu jauniešiem "Eiropas Savienības aizsargātie Latvijas īpašie produkti cienastā ārzemju viesiem", dalību semināros, sagatavoja publikācijas presē. Latvijas Maiznieku biedrība ar salinātu rudzu rupjmaizi piedalījās semināros un Jelgavas Piena, maizes un medus svētkos. ES aizsargātajos reģistros iekļautie Latvijas produkti tika prezentēti arī Agroresursu un ekonomikas institūta rīkotajā 13. Starptautisko miežu ģenētikas simpozijā, kurā piedalījās ap 200 dalībnieku no visas pasaules – Austrālijas, Dienvidamerikas, Indijas, Dienvidāfrikas, Ķīnas, ASV, Japānas un Eiropas.

Lai dotu iespēju palielināt nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībnieku un produktu skaitu, 2022. gadā Zemkopības ministrija sagatavoja grozījumus Ministru kabineta noteikumos, iekļaujot prasības jauniem produktiem, un norit arī darbs pie jauna ES regulējuma pārtikas kvalitātes shēmām, lai stiprinātu ES sistēmu kvalitātes politikas jomā, vienkāršotu gan ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu pārvaldību, visām nozarēm paredzot vienotu procesuālo un kontroles noteikumu kopumu, gan ilgtspējas kritēriju pārvaldību.

4. Zivsaimniecība

4.1. Zvejniecība

2022. gadā Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī kopumā nozvejots 61 167 tonnas zivju (brētliņu, reņģu, salaku, plekstu u. c.), t. i., par 2338 tonnām vairāk nekā 2021. gadā (sk. 4.1. tab.), palielinoties reņģu un brētliņu nozvejai, bet samazinoties plekstu un salaku nozvejai. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 90,5 % un brētliņām – 98,7 % apjomā. Tāpat jāņem vērā, ka Austrumbaltijas mencu krājuma sliktā stāvokļa dēļ no 2020. gada bija aizliegta mencu specializētā zveja un piešķirtā kvota tika paredzēta tikai mencu piezvejas segšanai. 2022. gadā bija aizliegta arī laša specializētā zveja.

Pēc stāvokļa 2022. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas ar zveju nodarbojās 40 kuģu, bet piekrastes joslā – 598 zvejas laivas.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, tonnas

Zivju suga	Nozveja 2021. gadā, t	Nozveja 2022. gadā, t	Nozvejas pārmaiņas salīdzinājumā ar 2021. gadu, t
Plekste	459,0	296,1	–162,9
Salaka	1614,2	527,4	–1086,8
Reņģe	25 851,0	27 652,4	1801,4
Brētliņa	29 084,6	31 355,9	2271,3
Pārējās	1820,3	1335,0	492,5
Kopā	58 829,1	61 166,8	2337,7

Avots: ZM

Ar tāljūras zveju 2022. gadā nodarbojās septiņi kuģi, kopumā nozvejojot 41 129 tonnu zivju (sk. 4.2. tab.). Tas bija par 1989 tonnām vairāk nekā 2021. gadā un veidoja 40,4 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2022. gadā (101,8 tūkst. tonnu).

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritānijas un Marokas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz ES noslēgtajiem zvejniecības nolīgumiem ar Mauritāniju un Maroku. Salīdzinoši nelielu daļu tāljūras nozvejas veidoja zveja Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisijas (NEAFC) un Svalbāras zvejas rajonos (3051,7 tonnas), kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt garneles un mencas.

4.2. tabula

Latvijas nozveja tāljūrā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2021. gadā, t	Nozvejas apjoms 2022. gadā, t	+/- salīdzinājumā ar 2021. gadu, t
NEAFC (garneles, mencas u. c.)	2610,7	3051,7	441,0
Mauritānijas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	21 162,3	24 018,0	2855,7
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	15 367,0	14 059,2	–1307,8
Kopā:	39 140,1	41 128,9	1988,8

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2022. gadā tika nozvejotas 195,3 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u. c.) – par 18,9 tonnām mazāk nekā 2021. gadā. Ezeros tika nozvejots 138,5 tonnas zivju, upēs – 55,2 tonnas zivju, bet vismazāk – 1,6 tonnas zivju – tika nozvejots ūdenskrātuvēs.

4.2. Akvakultūra

2022. gadā PVD bija atzīti 138 akvakultūras uzņēmumi (pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2022. gadā aktīvi darbojās 69 uzņēmumi), kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, ko nodrošināja arī institūta BIOR zivju audzētava "Tome" ar savām piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls Latvijā nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2022. gadā ekonomiski aktīvajos 69 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 310 cilvēku) akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 667 dīķi ar 5582,9 ha kopējo platību, 1124 baseini ar 14 688 m³ lielu tilpumu un 78 recirkulācijas sistēmas ar 14 031 m³ lielu tilpumu. (Sk. 4.3. tab.)

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2020.	657	5339,2	1143	14 638	58	16 024,5	78
2021.	641	5333,4	1147	15 492	75	14 930,2	75
2022.	667	5582,9	1124	14 688	78	14 031,2	69

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2022. gadā akvakultūras sektorā realizētās produkcijas apjoms bija 869,8 tonnas, no kurām 69 tonnas tika realizētas ārzemju tirgū. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpa, forele, sams, store u. c. (Sk. 4.4. tab.)

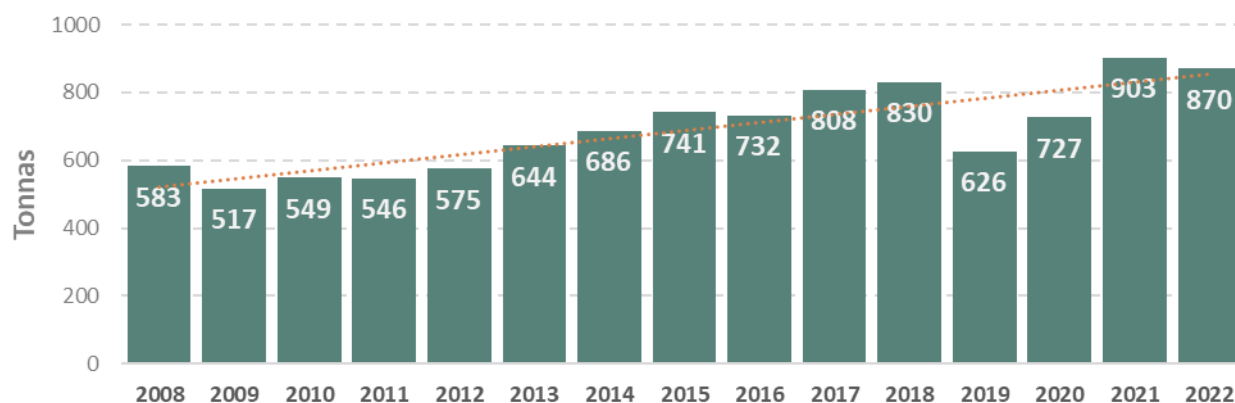
4.4. tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Sams	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2021. gadā realizētas	569,4	3,1	91,9	3,0	55,4	69,5	110,2	902,5
2022. gadā realizētas	620,5	3,9	27,9	1,2	45,8	58,0	112,5	869,8

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Laikā no 2008. līdz 2022. gadam kopējās realizētās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstās ap 689 tonnām. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2021. gadā, kad tas sasniedza 902,5 tonnas, bet vismazāk produkcijas realizēts 2009. gadā – 517 tonnu. Lai gan akvakultūras produkcijas apjoms gadu no gada svārstās, kopš 2008. gada ir vērojama kopējās realizētās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence. (Sk. 4.1. att.).

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms, tonnas

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2022. gadā bija 3,30 milj. eiro, kas salīdzinājumā ar 2021. gadu bija par 0,14 milj. eiro vairāk.

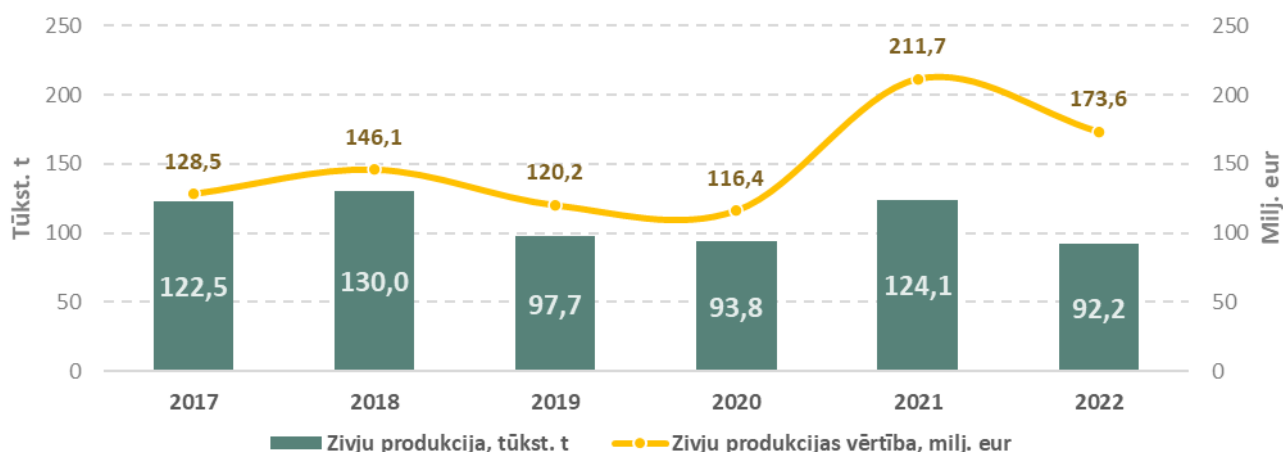
4.3. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

2022. gadā turpinājās tendence, ka zivsaimniecības produktu eksporta vērtība palielinājās. Zivju produkcijas, tostarp zivju konservu, eksporta apjoms vērtības izteiksmē 2022. gadā sasniedza 304,5 milj. eiro. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu zivsaimniecības nozares ieguldījums Latvijas kopējā eksporta apjomā naudas izteiksmē ir samazinājies par 0,48 procentpunktiem un zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2022. gadā veidoja 1,43 %. Zivju produkcija un to konservi no Latvijas 2022. gadā tika eksportēti uz 75 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2022. gadā ir saglabājusies pozitīva Latvijas ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm. Eksports pārsniedz importu par 55,1 milj. eiro.

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms samazinājās gan tonnās (par 25,7 %), gan naudas izteiksmē (par 18 %). Latvija eksportēja 92,2 tūkst. tonnu zivju produkcijas (bez konserviem) 173,6 milj. eiro vērtībā, tajā skaitā tika eksportēts 40,5 tūkst. tonnu atvēsināto un saldēto zivju produkcijas no Latvijas tālējās zvejas kuģiem³ 33,2 milj. eiro vērtībā.

4.2. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta dinamika

Avots: ZM

ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinājās par 9,2 procentpunktiem un 2022. gadā veidoja 29,3 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Uz ES valstīm Latvija eksportēja 27 tūkst. tonnu zivju produkcijas 98,8 milj. eiro vērtībā.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma četras valstis: Lietuva ar 7,8 %, Igaunija ar 5,5 %, Polija ar 4,8 % un Vācija ar 2,3 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma.

Turpretī zivju produkcijas eksporta apjoms 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinājās uz Lietuvu par 10,8 tūkst. tonnu, Igauniju par 4,9 tūkst. tonnu, Poliju par 4,4 tūkst. tonnu, Dāniju par 1,4 tūkst. tonnu, Vāciju par 470 tonnām, Čehiju par 83 tonnām un Zviedriju par 28 tonnām, toties palielinājās uz Īriju par 555,5 tonnām, Ungāriju par 419 tonnām, Spāniju par 317 tonnām, Nīderlandi par 200 tonnām un Rumāniju par 40 tonnām.

2022. gadā līderpozīcijā ar 70,7 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās trešās valstis. Salīdzinājumā ar 2021. gadu eksporta apjoms palielinājās par 9,24 procentpunktiem un sasniedza 65,2 tūkst. tonnu, bet naudas izteiksmē – par 13,4 % jeb 8,8 milj. eiro vērtībā.

³ Avots: ZM pēc CSP datiem

2022. gadā pēc eksportētā Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) apjoma pirmajā vietā starp trešajām valstīm ar 26,1 % īpatsvaru jeb 24,1 tūkst. tonnu ierindojās Kanāda (saistībā ar atvēsināto un saldēto zivju produkciju no Latvijas tāljūras zvejas kuģiem), otrajā vietā ar 15,2 % īpatsvaru jeb 14 tūkst. tonnu – Maroka (saistībā ar atvēsināto un saldēto zivju produkciju no Latvijas tāljūras zvejas kuģiem) un trešajā vietā ar 14,4 % īpatsvaru jeb 13,3 tūkst. tonnu – Ukraina. No Latvijas uz Ukrainu tika eksportētas saldētas zivis (siļķes, brētliņas, saldūdens zivis).

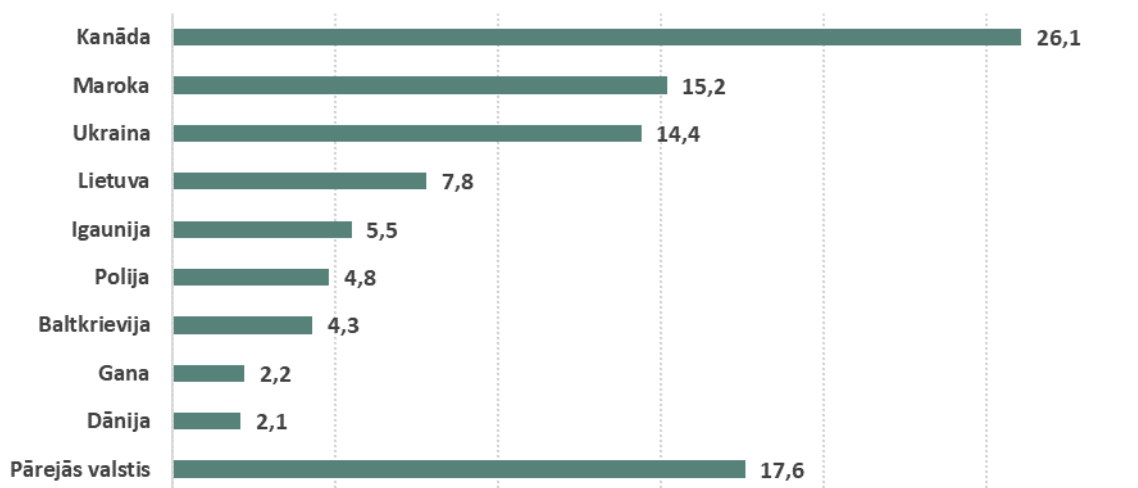
Mazāku īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma veidoja eksports uz Ganu – 2,2 % jeb 2,1 tūkst. tonnu. 2022. gadā eksporta apjoms salīdzinājumā ar 2021. gadu uz šo valsti palielinājās par 59 % jeb 761 tonnu. No Latvijas uz Ganu tika eksportētas tikai saldētas brētliņas.

2022. gadā Latvija atsāka eksportu uz Islandi, un tas veidoja 1,7 % īpatsvaru jeb 1,5 tūkst. tonnu no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Nedaudz šīs zivju produkcijas Latvija sāka eksportēt uz tādām valstīm kā Benina, Dienvidāfrika, Saūda Arābija, Taizeme, Turcija un Ziemeļīrija.

Zivju produkcijas eksports (bez konserviem) uz Muitas savienības valstīm 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 4 % un sasniedza 5,5 tūkst. tonnu. Šajās valstīs nonāca 6,0 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma.

Zivju produkcijas eksports (bez konserviem) uz Baltkrieviju veidoja 4,3 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinoties par 7,7 % jeb 284 tonnām. Savukārt zivju produkcijas (bez konserviem) eksports mazliet – par 4,6 % jeb 74 tonnām – samazinājās uz Kazahstānu, un tas veidoja 1,7 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma.

2022. gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju (bez konserviem) eksportēja uz 59 valstīm.

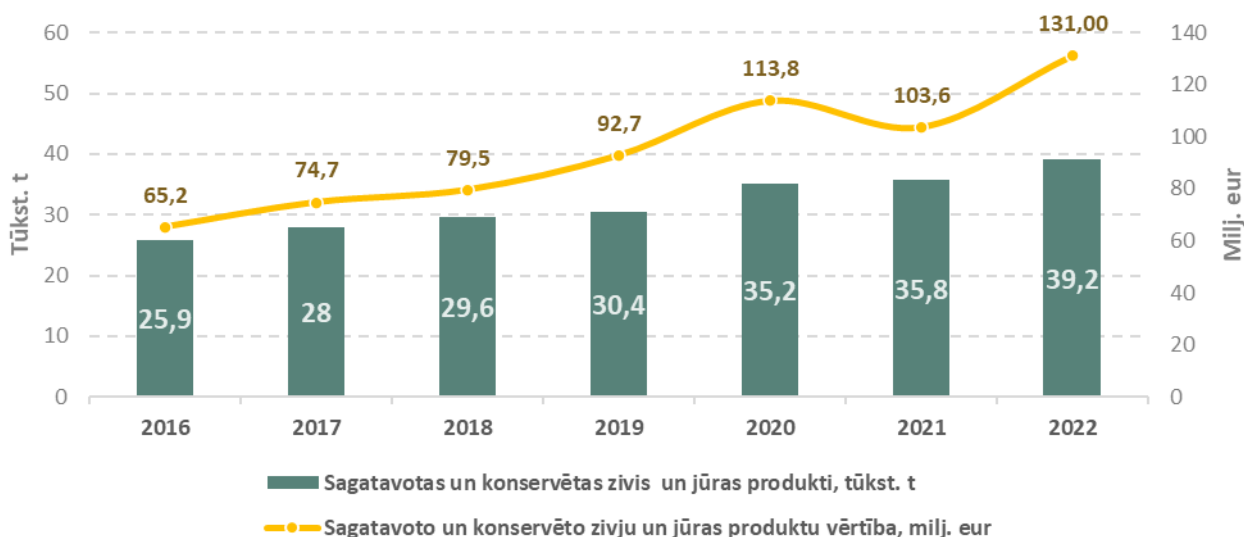

4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2022. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 92,2 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Zivju konservu eksports

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu Latvijas eksporta apjoms palielinājās gan tonnās (par 9,6 %), veidojot 39,2 tūkst. tonnu, gan naudas izteiksmē (par 26,4 %), sasniedzot 131 milj. eiro.

4.4. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Eiropas Savienības (ES) valstis joprojām saglabā pirmo vietu starp valstu grupām pēc Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma, lai gan 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu eksporta apjoms no Latvijas uz ES valstīm samazinājās par 4,6 % jeb 1,0 tūkst. tonnu, kopā veidojot 20,9 tūkst. tonnu.

Latvijas eksportēto sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu kopējā apjomā ES valstu īpatsvars 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinājās par 7,92 procentpunktiem un veidoja 53,3 %, lai gan kopumā eksports uz ES valstīm palielinājās, galvenokārt uz Lietuvu – par 404 tonnām, Vāciju – par 292 tonnām, Čehiju – par 140 tonnām, Īriju – par 97 tonnām, Beļģiju – par 52 tonnām, Rumāniju – par 47 tonnām, Spāniju – par 44 tonnām un Portugāli – par 21 tonnu, taču eksporta apjoms samazinājās uz Zviedriju (par 1,54 tūkst. tonnu), Dāniju (par 131 tonnu), Poliju (par 123 tonnām), Franciju (par 92 tonnām), Austriju (par 47 tonnām) un Igauniju (par 15 tonnām).

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz trešajām valstīm, tostarp NVS un Muitas ūnijas valstīm, par 31,9 % jeb 4,4 tūkst. tonnu, sasniedzot 18,3 tūkst. tonnu, tā ka trešo valstu īpatsvars 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 7,9 procentpunktiem un Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā veidoja 46,7 %.

Pirmo vietu ar 23,6 % īpatsvaru jeb 9,3 tūkst. tonnu Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā ieņem Ukraina.

2022. gadā par 35,9 % jeb 1,1 tūkst. tonnu vairāk sagatavotās un konservētās zivis un jūras produkti tika eksportēti uz NVS valstīm, kopumā veidojot 4,4 tūkst. tonnu. Eksporta apjoms palielinājās uz Moldovu (par 609 tonnām), Uzbekistānu (par 603 tonnām), Azerbaidžānu (par 256 tonnām) un Armēniju (par 97,3 tonnām).

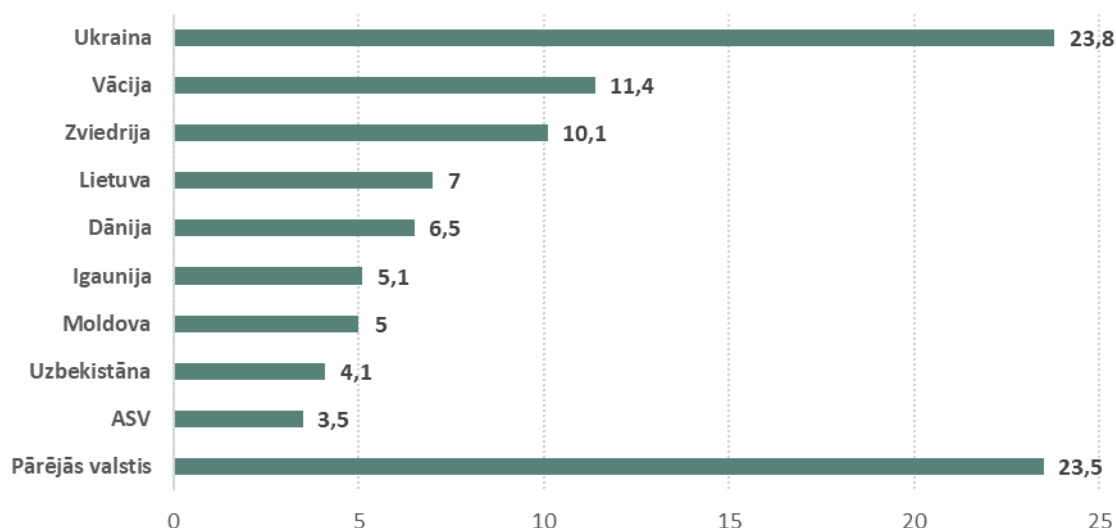
2022. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Muitas savienības valstīm Krieviju, Kazahstānu un Baltkrieviju nebija liels – vien 39,6 tonnas: uz Krieviju tas samazinājās par 376 tonnām un uz Baltkrieviju – par 4,7 tonnām, bet uz Kazahstānu tika pārtraukts vispār. Muitas savienības valstu īpatsvars veido tikai 0,1 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju apjoma.

Starptarpt citām trešajām valstīm samazinājās eksports uz Japānu (par 263 tonnām), ASV (par 102 tonnām) un Apvienoto Karalisti (par 34 tonnām), taču mazliet palielinājās uz Saūda Arābiju (par 107 tonnām), Serbiju (par 86 tonnām) un Austrāliju (par 43 tonnām).

Turklāt Latvija zivju konservus nelielā apjomā sāka eksportēt uz tādām valstīm kā Albānija, Kolumbija, Maroka un Taizeme, bet pārtrauca eksportu uz Bosniju un Hercegovinu, Horvātiju,

Kazahstānu, Libānu un Tunisiju, taču eksporta apjoms uz šīm valstīm nebija tik nozīmīgs, lai ietekmētu kopējo Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjomu.

2022. gadā sagatavotās un konservētās zivis no Latvijas tika eksportētas uz 63 valstīm.

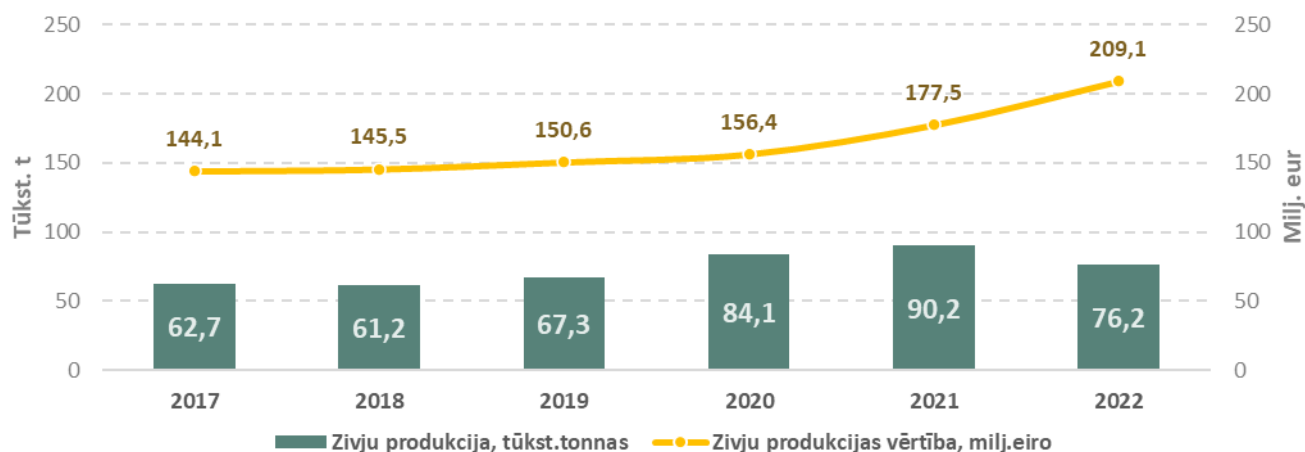

4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2022. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 39,2 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms tonnās Latvijā ir samazinājies par 15,5 %, bet naudas izteiksmē palielinājies par 17,8 %. 2022. gadā Latvija importēja 76,2 tūkst. tonnu zivju produkcijas (bez konserviem) 209,1 milj. eiro vērtībā.

4.6. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu Eiropas Savienības (ES) valstu daļa Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā samazinājās par 5,3 procentpunktiem un ES valstu īpatsvars veidoja 75,2 % jeb 57,3 tūkst. tonnu no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma. Vienlaikus kopējais zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms tonnās no ES valstīm samazinājās par 20,5 % jeb 14,8 tūkst. tonnu, naudas izteiksmē tomēr palielinoties par 13,9 % jeb 19,3 milj. eiro.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma vairākas valstis: Lietuva ar 38,4 %, Igaunija 11,9 %, Zviedrija ar 11,8 %, Dānija ar 4,9 %, Polija ar 2,4 %, un Somija ar 1,9 % īpatsvaru Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā.

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu zivju produkcijas importa apjoms samazinājās no Lietuvas (par 9,6 tūkst. tonnu), Zviedrijas (par 3,9 tūkst. tonnu), Igaunijas (par 1,7 tūkst. tonnu), Spānijas (par 485 tonnām), Nīderlandes (par 237 tonnām), Francijas (par 59,7 tonnām) un Slovākijas (par 23 tonnām), toties nedaudz palielinājās no Somijas (par 457 tonnām), Polijas (par 294 tonnām), Dānijas (par 198 tonnām), Čehijas (par 159 tonnām), Vācijas (par 56 tonnām), Itālijas (par 31 tonnu) un Kipras (par 25 tonnām).

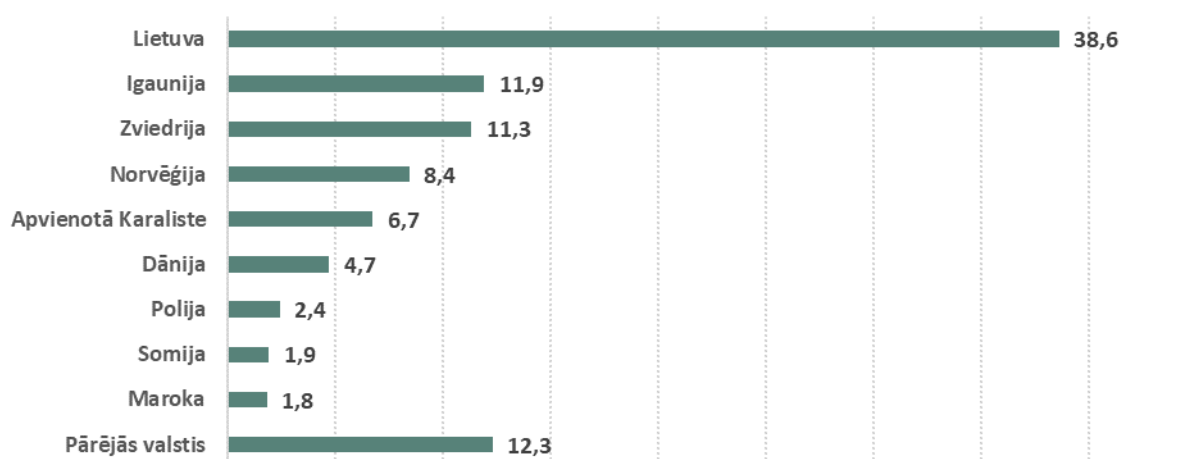
Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomam no trešajām valstīm, arī NVS valstīm, ir pieauguma tendence. 2022. gadā Latvijā tiks importēts 18,8 tūkst. tonnu zivju produkcijas (bez konserviem) 51 milj. eiro vērtībā. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no trešajām valstīm palielinājās par 4,6 % jeb 0,8 tūkst. tonnu, un naudas izteiksmē tas veidoja 31,7 % jeb 12,3 milj. eiro palielinājumu.

Trešo valstu daļa Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā palielinājās par 4,8 procentpunktiem, to īpatsvaram veidojot 24,78 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma. Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā ieņem Norvēģija ar 8,3 % jeb 6,3 tūkst. tonnu un Apvienotā Karaliste ar 6,6 % jeb 5,0 tūkst. tonnu.

Zivju produkcijas importa apjoms samazinājās no Islandes (par 4,4 tūkst. tonnu), Fēru salām (par 894,8 tonnām) un Ķīnas (par 168,8 tonnām), bet palielinājās no Norvēģijas (par 1,1 tūkst. tonnu), Marokas (par 837 tonnām), Indijas (par 610 tonnām), ASV par (416,2 tonnām), Vjetnamas (par 333 tonnām), Krievijas (par 186 tonnām), Argentīnas (par 108 tonnām) un Ukrainas (par 55,5 tonnām).

Latvija sāka importēt zivju produkciju no Baltkrievijas, Gruzijas, Japānas un Rumānijas, bet pārtrauca zivju produkcijas importu no Austrālijas un Šrilankas, taču importa apjoms no iepriekšminētajām valstīm nav tik nozīmīgs, lai ietekmētu kopējo Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomu.

Kopumā produkcija no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem Latvijā tika importēta no 42 valstīm.

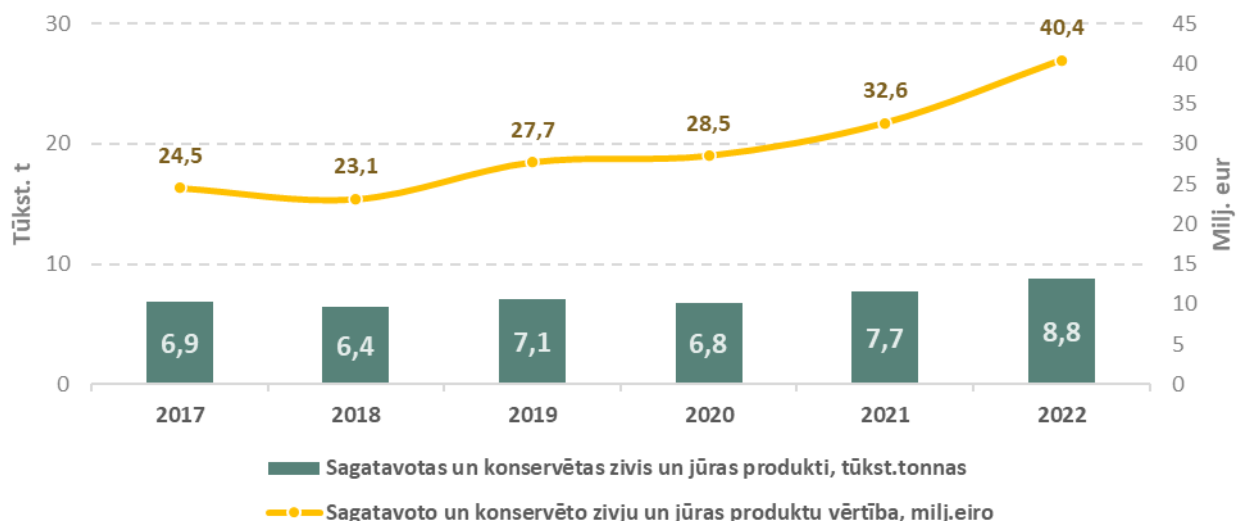

4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2022. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 76,2 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Zivju konservu imports

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports Latvijā palielinājās gan tonnās (par 14,5 %), gan naudas izteiksmē (par 23,7 %), veidojot 8,8 tūkst. tonnu 40,4 milj. eiro vērtībā.

4.8. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu sagatavoto un konservēto zivju imports Latvijā no Eiropas Savienības (ES) valstīm palielinājās gan pēc apjoma (par 11,8 % jeb 0,8 tūkst. tonnu), gan pēc vērtības (19,8 % jeb 5,3 milj. eiro). 2022. gadā ES valstu īpatsvars veidoja 82,16 % jeb 7,3 tūkst. tonnu Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā, salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinoties par 1,98 procentpunktiem. Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms palielinājās no Polijas (par 283 tonnām), Vācijas (par 212 tonnām), Dānijas (par 126,2 tonnām), Francijas (par 96,6 tonnām), Spānijas (par 51,4 tonnām), Lietuvas (par 31,9 tonnām) un Zviedrijas (par 19 tonnām), bet samazinājās no Igaunijas (par 48,5 tonnām), Nīderlandes (par 8,6 tonnām) un Čehijas (par 2,1 tonnu).

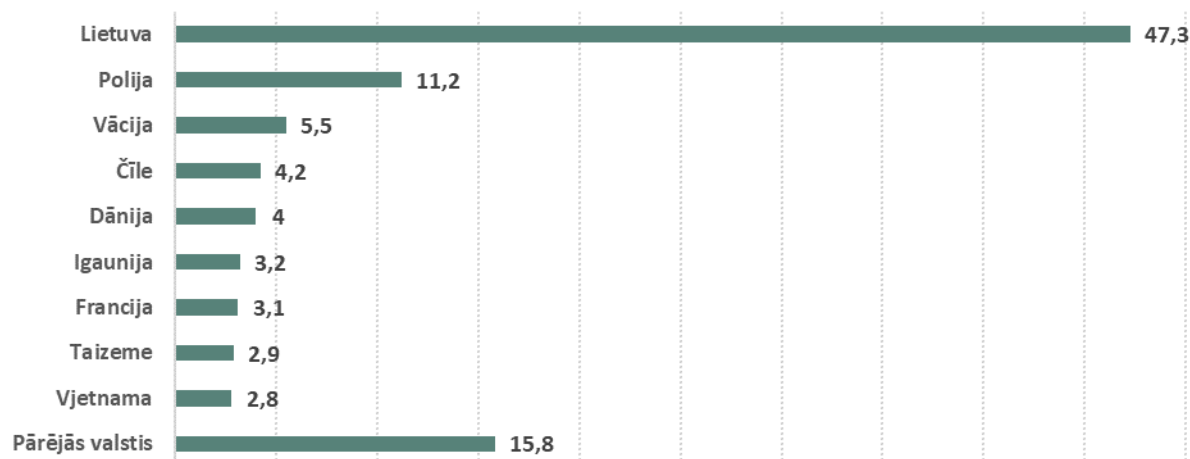
Pēc Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma 2022. gadā līderpozīciju ar 47,3 % īpatsvaru jeb 4,2 tūkst. tonnu ieņēma Lietuva.

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importētais apjoms no trešajām valstīm (par 28,8 % jeb 353 tonnām) un līdz ar to – arī vērtība (par 41,6 % jeb 2,5 milj. eiro). Par 1,98 % palielinoties trešo valstu īpatsvaram Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā, 2022. gadā tas veidoja 17,8 % jeb 1,57 tūkst. tonnu.

Importa apjoms palielinājās no Islandes (par 121,2 tonnām), Čīles (par 121 tonnu), Ķīnas (par 51,6 tonnām), Baltkrievijas (par 12,4 tonnām), Indijas par (8,8 tonnām) un Apvienotās Karalistes (par 7,8 tonnām), bet samazinājās no Ekvadoras (par 46 tonnām), Seišelu salām (par 31 tonnu), Norvēģijas (par 13,5 tonnām) un Peru (par 4,4 tonnām).

Latvija šajā periodā sāka importēt sagatavotas un konservētas zivis un jūras produktus no Zālamānu salām (76,5 tonnas) un mazākā daudzumā – no Austrālijas (1,1 tonnu), Ukrainas (0,1 tonnu) un Japānas (0,032 tonnas), bet pārtrauca importu no ASV, Ganas, Korejas Republikas un Papua-Jaungvinejas.

Kopumā sagatavotā un konservētā produkcija no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem Latvijā tika importēta no 40 valstīm.

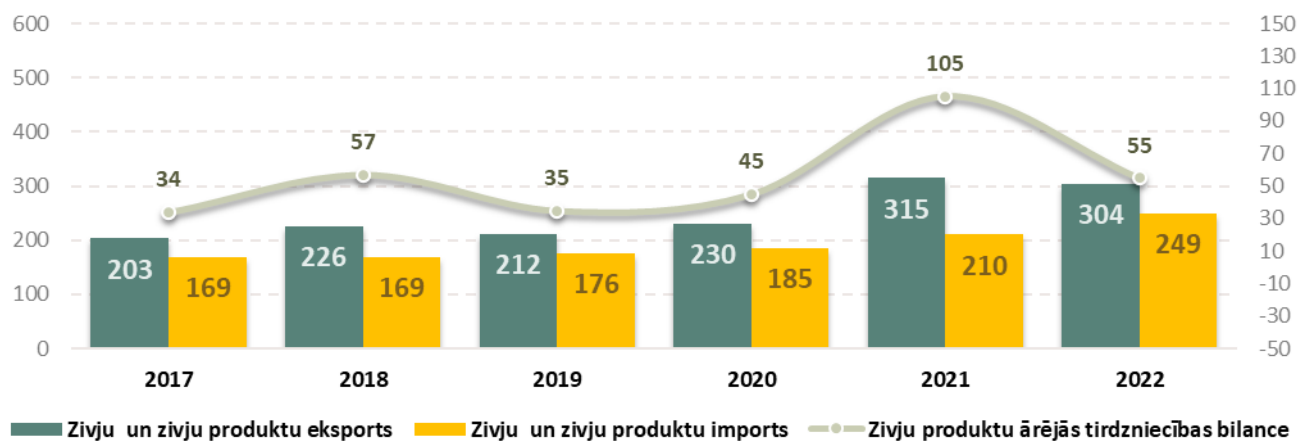

4.9. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2022. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 8,8 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Ārējās tirdzniecības balance

2022. gadā ārējās tirdzniecības balance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva, jo eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedz zivju produktu importa vērtību. 2022. gadā ārējās tirdzniecības balance s sasniedza 55 milj. eiro.

4.10. attēls. Ārējās tirdzniecības balances rādītāji, milj. eiro

Avots: ZM

5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā ir jāatbilst ES pamatnostādņēm par valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni valsts, papildus ES atbalstam tiek sniegts atbalsts nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulas (EK) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, (ES Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 1. jūlijs, Nr. L 193) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2022. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. eiro atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai" (turpmāk šajā nodaļā – noteikumi Nr. 1524), kas izdoti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi ir noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kuros paredzēti lauksaimniecības attīstības mērķi un virzieni, kā arī to sasniegšanas veids.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2022. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	–	4 359 233,01	62,9
Atbalsts augkopības attīstībai	5	673 402,65	9,7
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	30	586 707,38	8,5
Atbalsts tirgus veicināšanai	–	405 032,86	5,8
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai	451	477 265,46	6,9
Atbalsts lauksaimniecības nozares profesionālās izglītības programmu pilnveidošanai	1	30 000	0,4
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	15	400 998,42	5,8
Kopā:		9 932 639,78	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti gan ar lopkopības (62,9% no kopējā finansējuma), gan augkopības attīstību (109,7%), tātad kopumā – 72,6% no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai ir svarīgs, lai uzlabotu lauksaimniecības produktu ražotāju, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvo sabiedrību, lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu un zvejniecības un zvejas produktu apstrādē iesaistīto iespēju noteiktos termiņos pildīt kredītsaistības, īstenojot Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam uzsāktos investīciju projektus. Lai stiprinātu savu tirgus varu, saimniecības un uzņēmumi meklē kredītmēģa iespējas, lai ieviestu savā ražošanā jaunas tehnoloģijas.

Atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai Lauku atbalsta dienestā 2022. gadā bija pieteikušies 2725 atbalsta pretendenti, piesakot kopējo summu 17,49 milj. eiro apmērā. Tas liecina par lielu kredītslogu lauksaimniecības produktu ražotājiem, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumiem.

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai nepieciešams ekonomikas izaugsmes stiprināšanai, kā arī lauku saimniecību un kooperatīvo sabiedrību un pārtikas ražotāju konkurētspējas veicināšanai, lai saglabātu nodarbinātību lauku teritorijās.

Atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai piešķir par iepriekšējos 12 mēnešos faktiski samaksātajām procentu likmēm. Atbalsta apmērs kredītprocentu daļējai dzēšanai nepārsniedz aizdevuma gada procentu likmi 4 % apmērā.

5.2. tabula

Izmaksātais valsts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai 2022. gadā

Atbalsta pasākums	Atbalsta saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai primārajiem lauksaimniecības produktu ražotājiem	2290	6 770 836,27	85
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai atbilstīgām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām	14	524 297,03	7
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai lauksaimniecības produktu pārstrādes komersantiem	33	632 266,15	8
Kopā:	2337	7 927 399,45	100

Avots: LAD

5.3. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

 Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā turpinājās aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumiem Nr. 582 "Kārtība, kādā īsteno valsts atbalsta programmu par aizdevumu piešķiršanu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras nozarē".

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība "Attīstības finanšu institūcija Altum" (turpmāk – sabiedrība "Altum").

Aizdevumi tiek piešķirti primārās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, zvejniecības vai akvakultūras produkcijas ražotājiem un pastrādātājiem, atzītām kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām.

Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2022. gadā piešķirts 113 aizdevumu 10 792 milj. eiro apmērā (sk. 5.3. tab.).

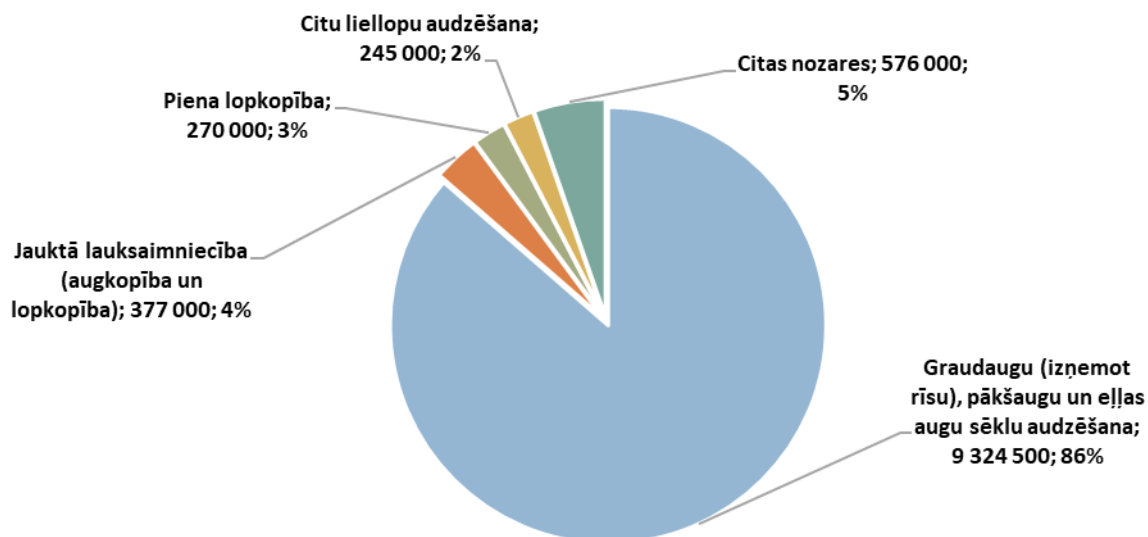
5.3. tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi

Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9056	193
2014.	8188	171
2015.	7048	169
2016.	9825	157
2017.	5200	138
2018.	8167	165
2019.	5267	167
2020.	9073	116
2021.	8409	107
2022.	10 792	113
Kopā	115 920	2250

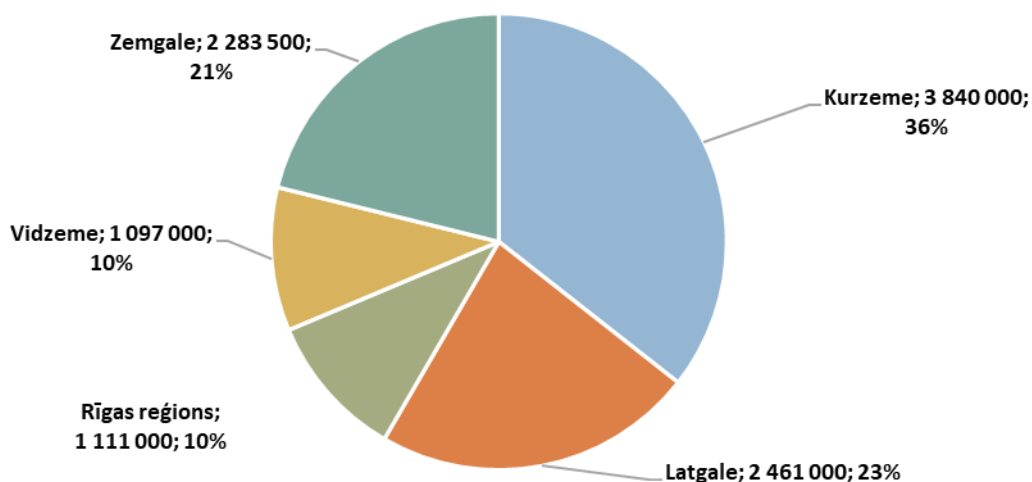
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu – aptuveni 86,0% no kopējās summas – ir piešķirti graudkopības saimniecībām (sk. 5.1. att.). Savukārt starp reģioniem vislielāko aizdevumu summu – aptuveni 36,0% – ir saņēmuši Kurzemes reģiona lauksaimnieki (sk. 5.2. att.).

5.1. attēls. Aproximāto līdzekļu aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2022. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

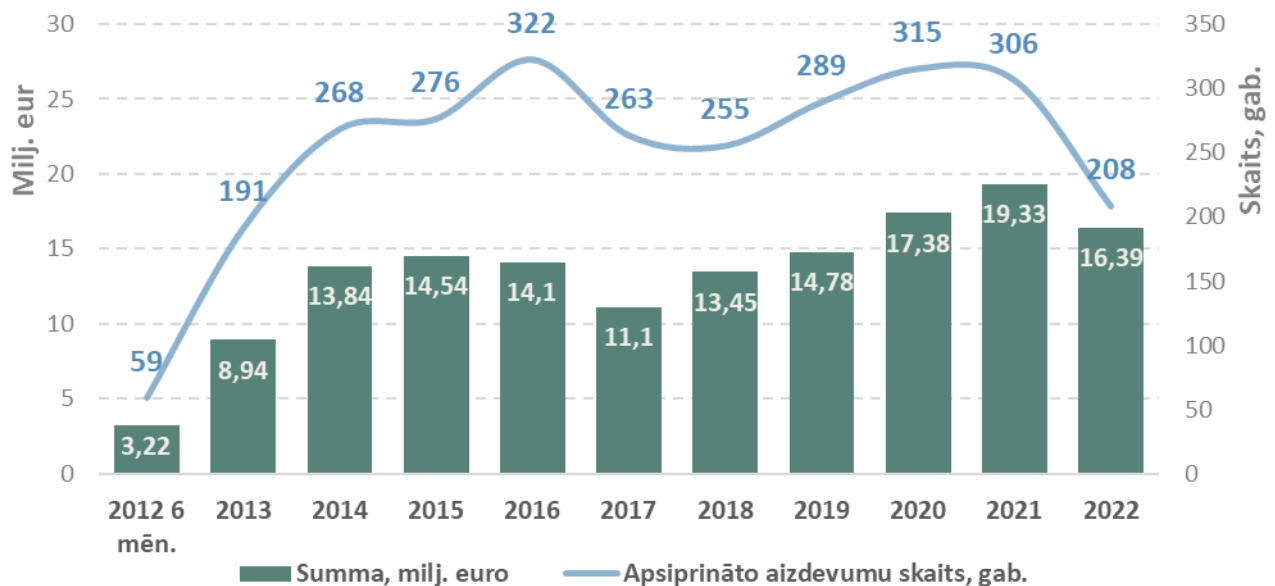
5.2. attēls. Aproximāto līdzekļu aizdevumu sadalījums pa reģioniem 2022. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa ir 95 509 eiro. Salīdzinoši daudz ir aizdevumu (kopumā 30) par summu no 20 000 līdz 30 000 eiro. Visvairāk aizdevumu (kopumā 35) bija par summu 100 000 eiro vai lielākā apmērā.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

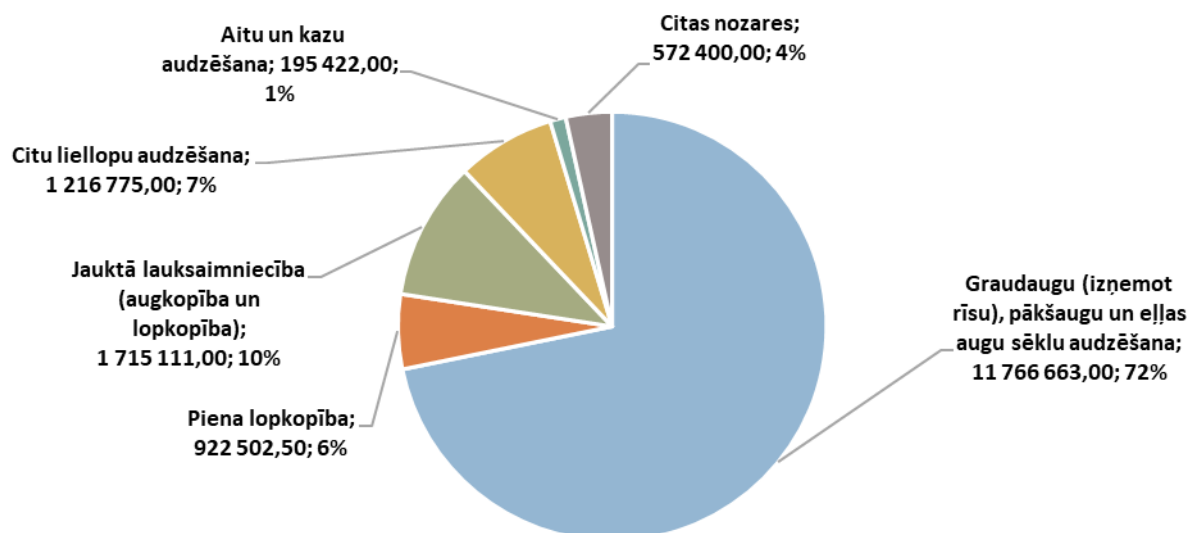
2020. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 22. maija noteikumiem Nr. 295 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana, lai lauksaimniecības produkcijas ražotājiem piešķirtu ilgtermiņa aizdevumus lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība "Altum". Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2022. gadā piešķirti 208 zemes iegādes aizdevumi par 16,39 milj. eiro (sk. 5.3. att.) 3675,02 hektāru zemes iegādei.

5.3. attēls. Sabiedrības "Altum" piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

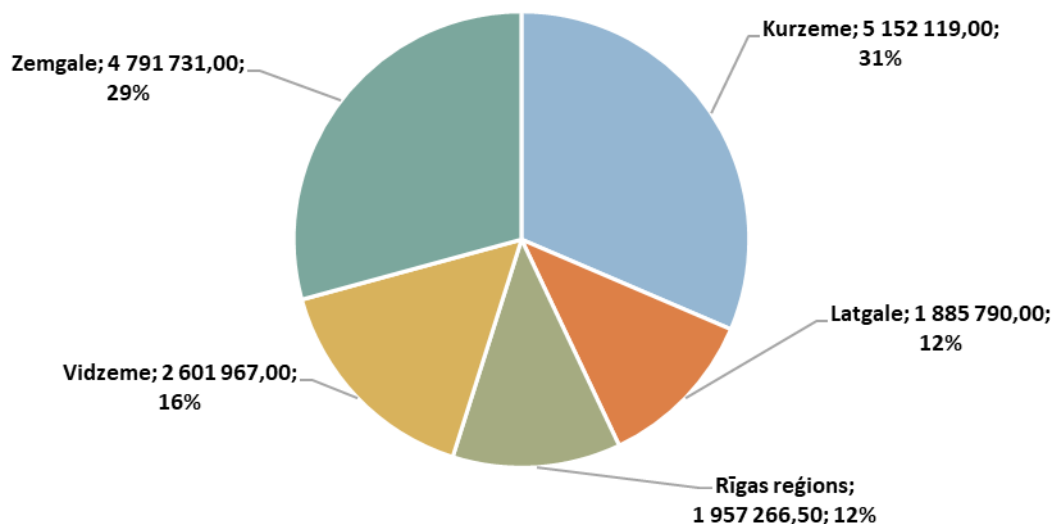
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa bija 78 793 eiro. Lielākajās grupās (kopumā katrā 31 aizdevums) ir aizdevumi 10 001–20 000 un 20 001–30 000 eiro robežās. Nākamo lielāko grupu veido aizdevumi 30 001–40 000 eiro apmērā (25 aizdevumi). Liela daļa aizdevumu pārsniedz 100 000 eiro (46 aizdevumi). Zemes iegādes cena bija no 1788,91 eiro par hektāru Latgales reģionā līdz 14 652,01 eiro par hektāru Zemgales reģionā.

5.4. attēls. Zemes iegādes aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2022. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.5. attēls. Zemes iegādes aizdevumu reģionālais sadalījums 2022. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu saņēmušas graudkopības saimniecības – 56 % no kopējās summas. Pēc reģionālā dalījuma vislielākā summa piešķirta Vidzemes reģiona lauksaimniekiem – 27 % no kopējās summas.

Kredītgarantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgarantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība "Altum" arī 2022. gadā turpināja izsniegt garantijas par banku izsniegtajiem kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem.

Kredītgarantijas sedz līdz 80 procentiem no finanšu pakalpojuma summas ne tikai aizdevumiem investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, bet turpmāk arī finanšu līzingam un finanšu līzinga limitam, faktoringam, banku garantiju limitam un kredītvēstulei.

5.3. tabula

**Valsts akciju sabiedrības "Lauku attīstības fonds" un
AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" piešķirtās kredītgarantijas**

Gads	Izsniegto garantiju skaits	Garantētā summa (tūkst. EUR)
2010.	141	14 989
2011.	207	23 164
2012.	164	23 371
2013.	148	15 885
2014.	63	6393
2015.	34	3283
2016.	20	2348
2017.	34	4415
2018.	19	4361
2019.	10	2426
2020.	18	7577
2021.	11	2008
2022.	11	3129
Kopā	880	113 349

Avots: VAS "Lauku attīstības fonds" un sabiedrība "Altum"

2022. gada 31. decembrī garantiju programmā spēkā bija 7662 kredītgantijas par kopējo summu 12,8 milj. eiro.

5.4. Nodokļi

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji tiek atbalstīti arī nodokļu atvieglojumu un atbrīvojumu veidā.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Tiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) maksātājiem, kas gūst ienākumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojuma sniegšanas, pirms nodokļa piemērošanas tiek atrēķināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais ienākums 3000 eiro apmērā, kā arī ar IIN apliekamajā ienākumā netiek iekļautas summas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

No 2018. gada Latvijā tika mainīts uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) maksāšanas režīms: nodokli piemēro nevis reinvestētai peļņai, bet gan sadalītai peļņai un ar saimniecisko darbību nesaistītiem izdevumiem. Turklāt lauksaimnieki ir tiesīgi ar nodokli apliekamo ienākumu samazināt par 50 % no saņemtā valsts un Eiropas Savienības atbalsta summām lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Nekustamā īpašuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) likmi vai likmes 0,2–3 % apmērā no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka katra pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim. NĪN likmi, kas pārsniedz 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, pašvaldība nosaka tikai tad, ja nekustamais īpašums netiek uzturēts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Ja pašvaldība saistošos noteikumus nav publicējusi līdz noteiktajam termiņam, NĪN likme zemei ir 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības.

Lauku zemei tiek ierobežots NĪN pieaugums, tām piemērojot speciālo vērtību. Speciālā vērtība ir noteikta, pamatojoties uz lauku zemes kadastrālo vērtību. Taksācijas gada lauku zemes speciālās vērtības pieaugums gadā nepārsniedz 10 % no iepriekšējam taksācijas gadam noteiktās lauku zemes speciālās vērtības.

Uz lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotām ēkām un būvēm, tāpat kā uz zemi, ko aizņem atjaunotās vai ieaudzētās mežaudzes (jaunaudzes), attiecas atbrīvojums no NĪN maksāšanas.

Akcīzes nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, izpildot noteiktus minimālo ieņēmumu kritērijus (350 EUR/ha konvencionālajām un 210 EUR/ha bioloģiskajām saimniecībām), ir tiesīgi iegādāties marķētu dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi, kas ir 15 % apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes. Latvijā 2021./2022. saimnieciskajā gadā kopējā akcīzes nodokļa atvieglojuma vērtība bija 48,2 milj. eiro.

Pievienotās vērtības nodoklis

Lauksaimniekam, kas nav reģistrēts PVN maksātājs, nododot paša ražotu neapstrādātu lauksaimniecības produkciju lauksaimniecības produkcijas pārstrādātājam, kas ir reģistrēts PVN maksātājs, ir tiesības saņemt PVN kompensāciju 14 % apmērā no piegādātās lauksaimniecības produkcijas vērtības. Kompensācijas mērķis ir kompensēt PVN nodokli, ko lauksaimnieks samaksājis, iegādājoties preces un saņemot pakalpojumus, lai nodrošinātu nodošanai paredzētās lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

Latvijā PVN standartlikme ir 21 %. Samazinātā 5 % PVN likme tiek piemērota noteiktiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, tostarp mazgātiem, mizotiem, lobītiem, griežtiem un fasētiem, bet ne apstrādātiem termiski vai kā citādi (piemēram, saldētiem, sālītiem, kaltētiem).

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis

No 2014. gada 1. jūnija ir ieviests sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīms, kas ievērojami samazina nodokļu slogu tiem lauksaimniekiem, kuri nodarbina strādniekus tādos sezonas rakstura darbos kā augļu koku, ogulāju un dārzeņu audzēšana vai stādīšana, sējumu un stādījumu kopšana, ražas novākšana, augļu, ogu un dārzeņu šķirošana, kā arī akmeņu lasīšana sējumu, stādījumu un zālāju platībās. Maksimālais termiņš, kurā laukstrādniekam var piemērot sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīmu, nedrīkst pārsniegt 90 nostrādāto dienu, bet saņemto ienākumu maksimālais apmērs – 3000 eiro. Šis nodokļa režīms attiecas tikai uz tiem laukstrādniekiem, kas ir nodarbināti tieši sezonas rakstura darbos no kārtējā gada 1. aprīļa līdz kārtējā gada 30. novembrim.

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis ir 15 procentu apmērā no laukstrādnieka nopelnītā atalgojuma, bet ne mazāks kā 0,70 eiro par katru nostrādāto dienu. Persona, kas maksā sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokli, kļūst sociāli apdrošināta pensijai, ja pie visiem darba devējiem nopelnītais ienākums mēnesī pārsniedz 70 eiro.

2022. gadā 438 lauksaimnieki nodarbināja 3500 sezonas laukstrādnieku.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, dīkšaimniecības un atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, ja tās atbilst noteiktiem kritērijiem, var saņemt transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 75 % no kopējā nodokļa apmēra par kravas automobiļiem, piekabēm un puspiekabēm.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Zemnieku saimniecības un komersanti, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, ir tiesīgi saņemt atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, ja tie atbilst noteiktiem kritērijiem.

Autoceļu lietošanas nodeva

Atbrīvojums no autoceļu lietošanas nodevas tiek piemērots no kārtējā gada 10. jūlija līdz 30. septembrim par transportlīdzekļiem, kuru īpašnieks vai turētājs ir fiziska vai juridiska persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu datubāzē un nodrošina noteiktus minimālos ieņēmumus no lauksaimniecības produkcijas ražošanas.

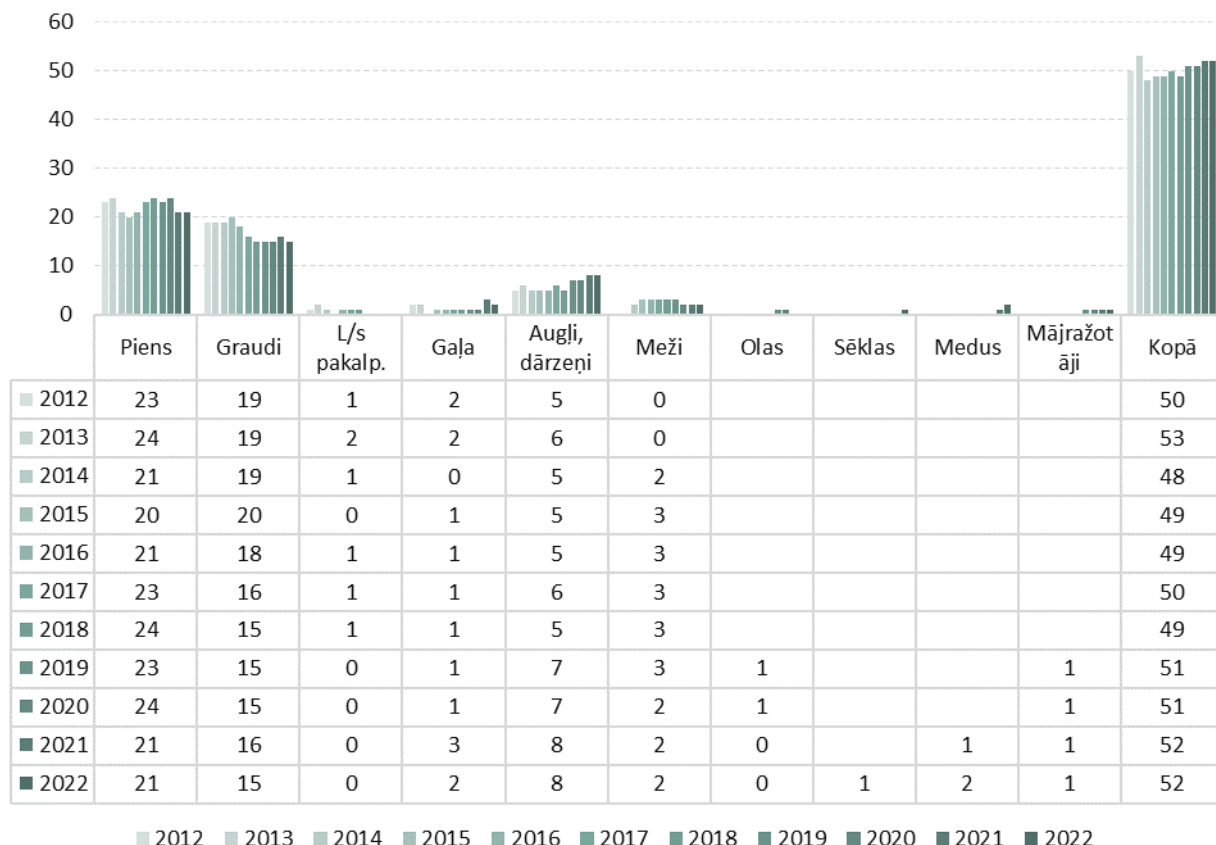
5.5. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

Kooperācijas veicināšana

Kooperācija lauksaimniecības sektorā ir ļoti nozīmīga. Apvienojoties kooperatīvos, mazie un vidējie lauksaimniecības produkcijas ražotāji iegūst lielāku pievienoto vērtību savai produkcijai. Kooperācija samazina tirgus riska faktoru ietekmi un darījumu izmaksas, kā arī veicina pieeju tirgiem, papildu resursiem un inovācijai.

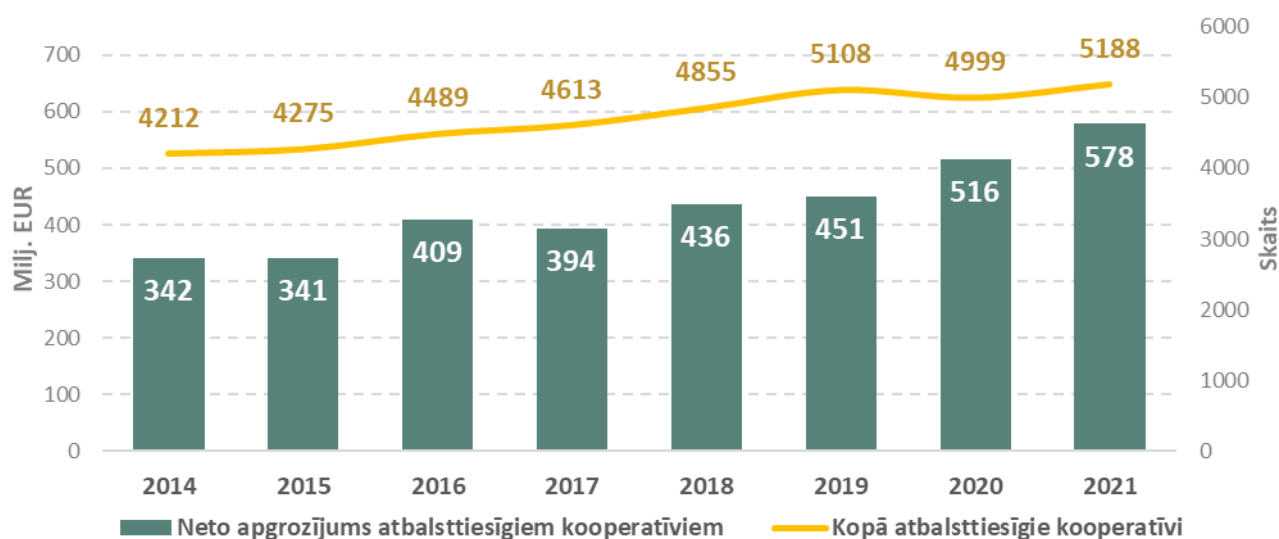
Pildot 2022. gada 28. oktobra deleģēšanas līgumu Nr. 2022/148 “Par ikgadējo kooperatīvo sabiedrību izvērtēšanu atbilstības statusa piešķiršanai”, Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācija katru gadu izvērtē kooperatīvās sabiedrības atbilstības statusa piešķiršanai. Atbilstības statusa iegūšana apliecina to, ka konkrētā kooperatīvā sabiedrība nodrošina savu darbību lauksaimniecības, mežsaimniecības vai pārtikas, dzērienu un amatniecības nozarē (turpmāk šajā nodaļā – mājražošanas nozare) atbilstoši kooperācijas pamatprincipiem. Atbilstības statuss sabiedrībai tiek piešķirts, ja tā atbilst kritērijiem par sabiedrības pārvaldi, peļņas sadali, biedru skaitu un to statusu, sabiedrības darbības tiesiskumu, nodokļu (nodevu) parāda pieļaujamo apmēru, maksātspējas vai likvidācijas procesa neesamību, sabiedrības darbības veidu un ilgumu, saražotās produkcijas izcelsmi, sabiedrības preču un pakalpojumu apgrozījuma veidu un apjomu, kā arī citiem sabiedrības saimnieciskās darbības kvantitatīvajiem kritērijiem. Tāpat kā iepriekšējā gadā, arī 2022. gadā atbilstības statusu ieguva 52 kooperatīvās sabiedrības. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību skaits pēdējos gados ir noturīgi stabils. (Sk. 5.6. att.)

2022. gadā atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās bija apvienojušies 5112 biedru. Biedru skaits salīdzinājumā ar 2021. gadu ir samazinājies par 76 biedriem, taču turpina palielināties kooperatīvu kopējais neto apgrozījums: 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu pieaugums ir par 119,95 milj. eiro jeb 17,18 %. (Sk. 5.7. att.)

5.6. attēls. Atbilstīgās kooperatīvajās sabiedrības, skaits

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

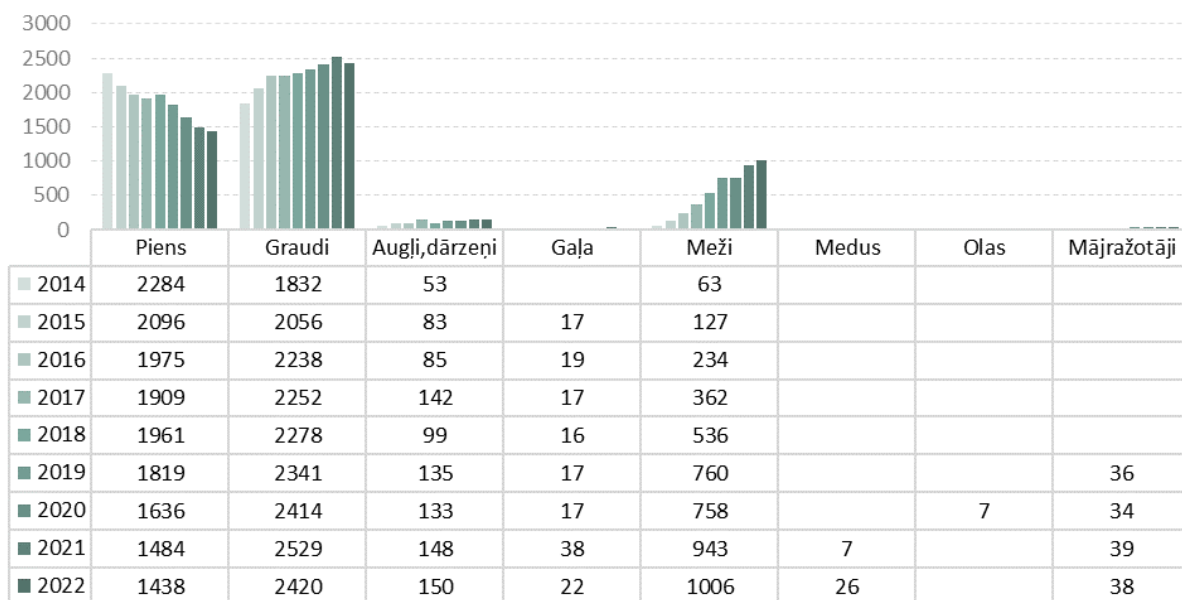
5.7. attēls. Biedru skaits atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās un to neto apgrozījums

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā par 109 biedriem samazinājās biedru skaits graudu nozares kooperatīvos, atgriežoties 2020. gada līmenī. Biedru skaita samazinājums bija vērojams arī piena nozarē – par 76 biedriem, taču salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem šis biedru skaita kritums ir vērtējams kā neliels. Biedru skaita krituma tendence piena nozares kooperatīvos novērojama jau

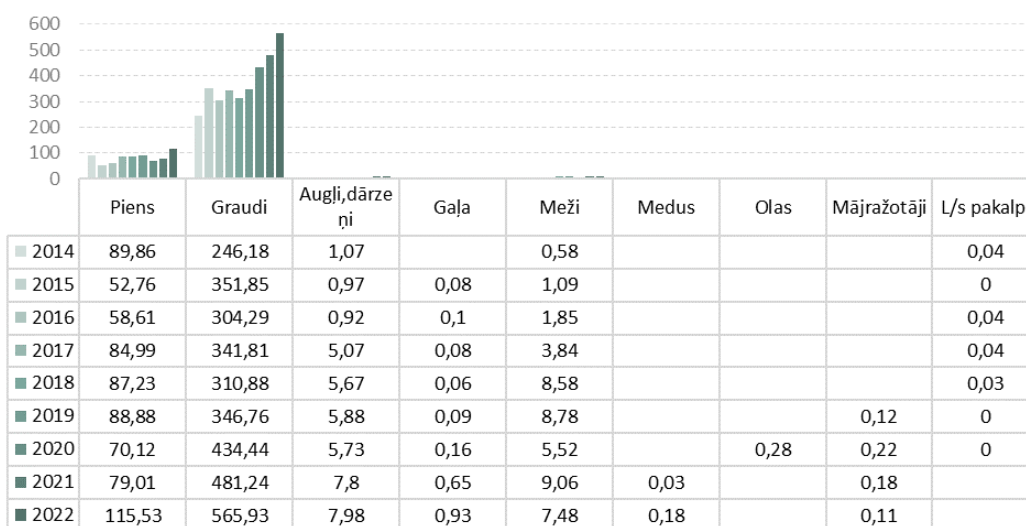
vairākus gadus, un tas galvenokārt ir saistīts ar ganāmpulku īpašnieku novecošanos un ražošanas pārtraukšanu, kā arī ar faktu, ka šajā lauksaimniecības nozarē nenotiek paaudžu nomaiņa. Meža kooperatīvu biedru skaita rādītājs 2022. gadā ir pieaudzis par 63 biedriem. Par diviem biedriem ir palielinājies biedru skaits augļu un dārzeņu kooperatīvos, un par vienu biedru skaits ir samazinājies vienīgajā atbilstības statusu ieguvušajā mājražošanas nozares kooperatīvā. Tā kā atbilstības statusu ir ieguvuši divi jauni liellopu kooperatīvi, kopējais biedru skaits gaļas nozares kooperatīvos ir sasniedzis 22 biedrus. Vēl jāpiebilst, ka atbilstības statusu par 2022. gadā ir ieguvušas divas kooperatīvās sabiedrības medus ražošanas nozarē, kuras apvieno 26 medus ražošanas saimniecības. (Sk. 5.8. att.)

Nākamā attēla dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi nemainīgi ir graudu nozares kooperatīvi, kas 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu savu apgrozījumu ir kāpinājuši par 84,69 milj. eiro. Tas skaidrojams ar salīdzinoši labu graudu ražu un lielo šīs produkcijas pieprasījumu pasaules tirgos, kā arī lielāku iepirkuma cenu. Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā piena kooperatīvu apgrozījums ir audzis par 36,52 milj. eiro, jo tirgū 2022. gadā bija liels pieprasījums pēc piena un bija arī augsta piena iepirkuma cena. Minētajā periodā bez ievērojama apgrozījuma palielinājuma ir darbojies augļu un dārzeņu sektors: tā kopējais apgrozījums bija 7,98 milj. eiro. 2022. gadā apgrozījuma kritums – līdz 7,48 milj. eiro – bijis meža nozares kooperatīviem un salīdzinājumā ar 2021. gadu apgrozījums no 176 tūkst. eiro līdz 110 tūkst. eiro ir samazinājies arī vienīgajam mājražošanas nozares kooperatīvam. Savukārt divu gaļas kooperatīvu kopējais apgrozījums rāda dinamisku pieaugumu. Salīdzinājumā ar 2021. gadu, kad to apgrozījums bija 650 tūkst. eiro, 2022. gadā tas ir sasniedzis jau 940 tūkst. eiro. Divu medus kooperatīvu apgrozījums vēl vērtējams kā augošs, un kopā tas sasniedz 180 tūkst. eiro. (Sk. 5.9. att.)

5.8. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību biedru skaits pa nozarēm

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

5.9. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījums pa nozarēm, milj. EUR

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Atbalsta saņemšanas kārtība LAP 2014–2020 pasākumā M09 ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 “Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam “Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””, un kopš perioda sākuma trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības jau ir izpildījušas LAD apstiprināto pasākuma biznesa plānu. 2021. un 2022. gadā iepriekšminētajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. EUR, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcijā), kā arī tika precizēts, ka uz atbalstu varēs pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kas atbilstības statusu pirmo reizi ieguvušas pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2022. gada pieteikšanās kārtā (04.07.2022. līdz 01.08.2022.) LAD apstiprināja četrus kooperatīvo sabiedrību biznesa plānus, kurus īstenojot katra kooperatīvā sabiedrība apņemas sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari, viena – medus nozari, bet viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus. Ne 2021. gadā, ne 2022. gadā par uzsāktajiem projektiem nav izmaksāta atbalsta pamatsumma, bet priekšapmaksā 2021. gadā izmaksāti 123,8 tūkst. eiro un 2022. gadā – 195,9 tūkst. eiro.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kā arī LAP 2007–2013 paredzēto saistību izpildei diviem atbalsta pretendentiem tika rezervēts finansējums 26,4 tūkst. eiro apmērā (kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēti 1,6 milj. eiro) un jau izmaksātā finansējuma kopsumma ir 552,5 tūkst. eiro. Trīs meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. eiro, tajā skaitā meža kooperatīvam, kam 2022. gadā tika veikts gala norēķins, 2022. gadā izmaksāti 7,5 tūkst. eiro.

Līdz 2022. gada 31. decembrim pasākumā trīs projekti bija pabeigti un ir uzsākta to uzraudzība, savukārt septiņas kooperatīvās sabiedrības ir saņēmušas priekšapmaksas finansējumu.

Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 “Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, 2022. gadā lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi atbalsta pasākumā “Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” kopumā saņēma 586 707 eiro, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm, ES institūcijām un lauksaimniekiem.

6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

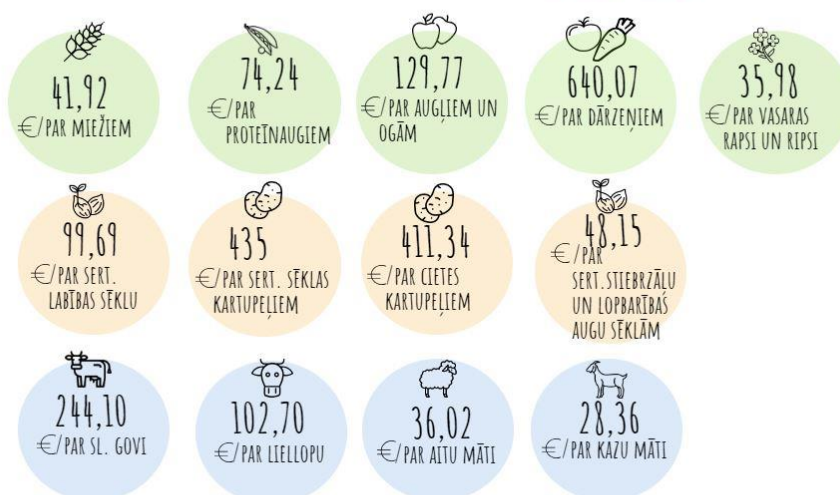
6.1. Tiešie maksājumi

TIEŠIE MAKSAJUMI LAUKSAIMNIEKIEM 2022. GADĀ

	LAUKSAIMNIEKI	JAUNIE LAUKSAIMNIEKI LĪDZ 40 GADIEM	MAZIE LAUKSAIMNIEKI
VPM	97,95 €/HA	97,95 €/HA	×
ZALINĀŠANA	54,10 €/HA	54,10 €/HA	×
JAL	×	59,08 €/HA	×
MLS	×	×	500 €/GADĀ
BSA	✓	✓	×

BRĪVPRĀTĪGS SAISTĪTAIS ATBALSTS 2022. GADĀ

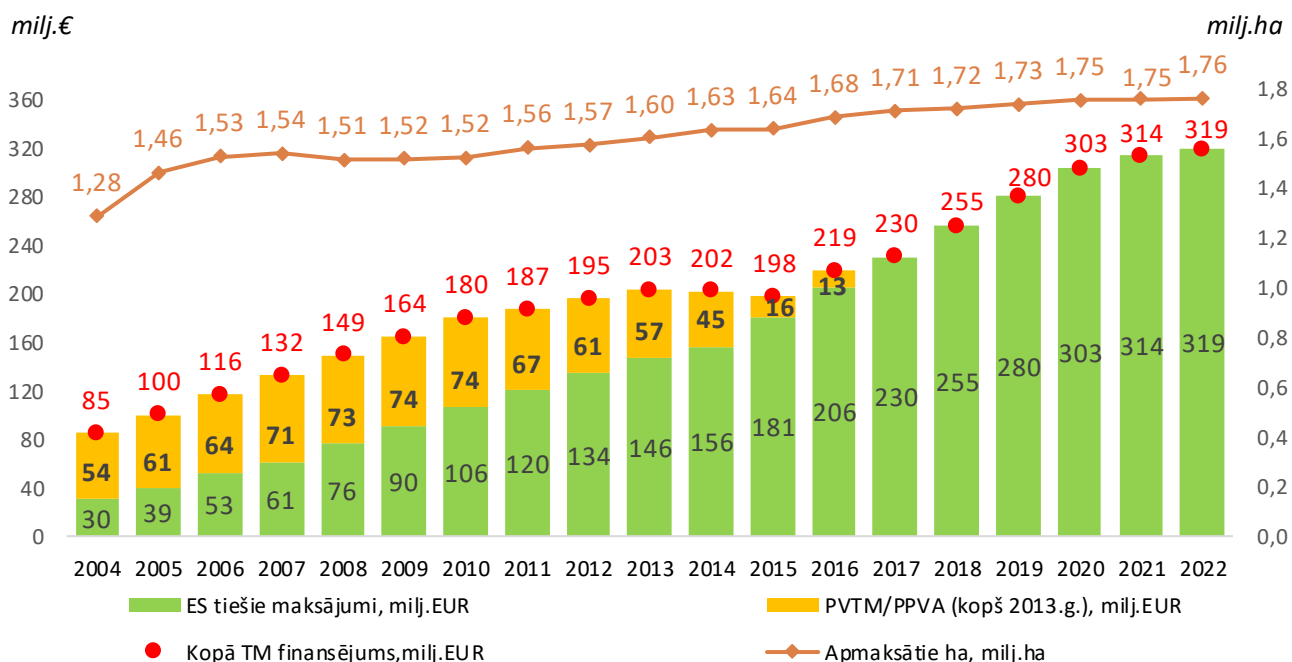

Avots: ZM sagatavota infografika pēc LAD datiem

Lai stiprinātu Eiropas lauksaimniecības nozīmi nākotnē, ES kopējā lauksaimniecības politika (turpmāk – KLP) tiek pārskatīta un pielāgota mainīgajiem ekonomikas apstākļiem un iedzīvotāju prasībām un vajadzībām. 2018. gada jūnijā Eiropas Komisija nāca klajā ar tiesību akta priekšlikumiem par jaunu KLP pēc 2020. gada, ietverot tajā arī Eiropas zaļā kursa mērķus attiecībā uz ilgtspēju.

Pēc ilgām sarunām tikai 2021. gada 2. decembrī tika oficiāli pieņemta jaunā KLP, paredzot to īstenot no 2023. gada 1. janvāra. Tādējādi 2021.–2022. gads tika noteikts par pārejas periodu, kurā turpinās no 2015. gada ieviesto ES tiešo maksājumu shēmu īstenošana.

6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2022. gadam.

6.1. attēls. Tiešo maksājumu finansējums, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi bija pieejami saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta **noteikumiem Nr. 126** "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 126);
- Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra **noteikumiem Nr. 599** "Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 599);
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1307/2013**, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu Nr. 639/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar kuru groza minētās regulas X pielikumu;
- Komisijas 2014. gada 16. jūnija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 641/2014**, ar kuru paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1306/2013** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu (ES) Nr. 640/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā;

- Komisijas 2014. gada 17. jūlija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 809/2014**, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību.

ES tiešo maksājumu shēmas

2022. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- maksājums gados jauniekiem lauksaimniekiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiņiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeņiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām;
- mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums.

2022. gadā ES tiešo maksājumu pretendentiem ir noteikts:

- ja VPM pārsniedz 150 000 eiro, piemēro samazinājumu 5 % apmērā tai VPM summas daļai, kas pārsniedz 150 000 eiro;
- ka, pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

6.1.tabula

ES TM izlietojums			
Gads	Apmaksātā TM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	1 635 331	59 526	177 777 793
2016.	1 682 122	59 169	203 819 976
2017.	1 706 866	58 153	228 478 005
2018.	1 715 023	57 337	252 961 190
2019.	1 734 815	56 468	277 403 659
2020.	1 751 062	56 049	298 399 625
2021.	1 753 309	54 190	309 586 489
2022.	1 757 054	52 687	316 242 672

Avots: LAD

Maksājuma samazinājums

Vienotā platības maksājuma summai, ko lauksaimniekam 2022. gadā bija paredzēts piešķirt un kas pārsniedz 150 000 eiro, tika piemērots samazinājums 5 % apmērā. Samazinājumu piemēro tai VPM summas daļai, kura pārsniedz 150 000 eiro un no kuras pirms tam atņemtas par lauksaimniecisko darbību samaksātās darba algas un saistītie nodokļi, ja lauksaimnieks to pieprasījis.

Ar darba algu saistītie nodokļi ir algas nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva.

2022. gadā 3 ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums 8524 eiro apmērā.

1. Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešie maksājumi par platībām tiek piešķirti par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsttiesīga, ja

- 1) tajā nav invazīvo latvāņu ģints sugas augu, kam izveidojušās ziedkopas;
- 2) tajā nav vairāk par 50 atsevišķi augošiemi kokiem uz vienu hektāru;
- 3) tā ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai vai noganīšanai piemērotā stāvoklī**;
- 4) to pārsvarā tiek izmantota lauksaimnieciskajai darbībai;
- 5) tā bijusi lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15. jūnijā.

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimnieciskās apsaimniekošanas veidam un vietas mikroreljefam, tā ir piemērota pirmssējas apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;
- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- ✓ izmantojot to kā papuvi, nezāles tiek apkarotas un augi, arī tie, kas audzēti zaļmēslojumam, ir iestrādāti augsnē līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izplautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā stāvoklī**, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti vai nopļauti un novākti, izņemot

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantojami biškopībā nektāra vākšanai vai ārstniecības augu vākšanai, ja tie ir nopļauti un novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un iesēti kārtējā gadā bez vīrsauga, ja tie nākamajā gadā līdz 1. jūnijam ir pieteikti lauku apskatei VAAD;
- ✓ tīrsējā sētus tauriņziežus, kas pieteikti atbalstam aktivitātē "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei".

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja

- ✓ to izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, īpaši ceļubūvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ tā ir platība, ko pārsvarā izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu vai ceļi.

Vienotais platības maksājums (VPM)

VPM var saņemt par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā VPM platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidu zemes gabala, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūraugu) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektārus lielai.

VPM var saņemt arī par īscirtmeta atvasāju sugām – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*), ja stāda un audzē viena vecuma iepriekšminētās īscirtmeta atvasāju sugas ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem pēc stāvokļa 2011. gada 1. jūlijā nav reģistrētas meliorācijas sistēmas, kā arī pēc 2011. gada 1. jūlija atbalstam pieteiktajā platībā nav jauna izveidota meliorācijas sistēma. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Vienoto iesniegumu Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja kaņepju audzēšanai izmanto sertificētas kaņepju sēklas, kurās tetrahidrokanabinola (THC) saturs nepārsniedz 0,2 % un lauksaimnieks piedalās kaņepju THC monitoringā.

2021. gadā Latvijā VPM tika izmaksāts 1655,51 milj. eiro, bet 2022. gadā – 1695,65 milj. eiro apmērā. Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā tika izmaksāts par 2% lielāks VPM finansējums.

6.2. tabula

VPM izlietojums				
Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	55,34	1 597 144	44 464	88 356 632
2016.	62,47	1 647 113	45 277	102 896 470
2017.	69,84	1 673 703	44 960	116 832 942
2018.	76,8	1 683 856	44 821	129 355 894
2019.	83,73	1 706 342	44 854	142 635 310
2020.	89,95	1 724 920	45 216	155 081 441
2021.	95,74	1 730 046	44 365	165 499 958
2022.	97,75	1 735 805	43 584	169 550 839

Avots: LAD

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi – zaļināšanas maksājums

Zaļināšanas maksājums tiek piešķirts lauksaimniekam, kurš ir tiesīgs saņemt VPM un ievēro šādas klimatam un videi labvēlīgas lauksaimniecības prakses, kas tam ir saistošas:

- 1) kultūraugu dažādošanu;
- 2) ilggadīgo zālāju saglabāšanu;
- 3) ekoloģiski nozīmīgas platības izveidošanu un uzturēšanu.

Zaļināšanas maksājumu automātiski saņem lauksaimnieks, kam izsniegts sertifikāts par bioloģiskās lauksaimniecības atbilstību vai par tām saimniecības platībām, par kurām izsniegta izziņa par pārejas periodu bioloģiskās lauksaimniecības uzsākšanai.

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi (turpmāk – zaļināšanas maksājums) tika ieviests 2015. gadā pēc KLP reformas, lai risinātu problēmas saistībā ar mūsdienīgu lauksaimniecības ietekmi uz vidi, stiprinot augsnes un dabisko ekosistēmu spēju, un palīdzētu sasniegt galvenos ES mērķus tādās sfērās kā bioloģiskā daudzveidība un pielāgošanās klimata pārmaiņām, ņemot vērā arī to, ka tirgus nekompensē lauksaimnieku ieguldījumu videi un klimatam labvēlīga sabiedriskā labuma sniegšanu. 2022. gads ir pēdējais zaļināšanas maksājuma piemērošanas gads.

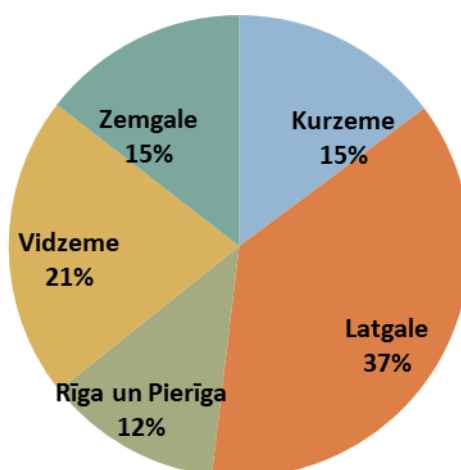
2022. gadā Latvijā vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi nodrošināja 35 541 lauksaimnieki (82 % no kopējā VPM saņēmēju skaita 2022. gadā) uz 1 085 495 ha aramzemes ar kopējo lauksaimniecības zemes platību saimniecībās 1 406 802 ha (81 % no kopējās VPM platības 2022. gadā).

6.3. tabula

To lauksaimnieku skaits, kuri nodrošināja vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi, un atbilstošās platības 2022. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	5 268	300 792	253 329
Latgale	13 180	312 033	209 761
Rīga un Pierīga	4 399	180 021	137 177
Vidzeme	7 538	261 125	172 140
Zemgale	5 156	352 830	313 089
Kopā:	35 541	1 406 802	1 085 495

Avots: LAD

6.2. attēls. To lauksaimnieku sadalījums pa novadiem, kuri nodrošināja vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi 2022. gadā

Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prakse attiecas uz lauksaimniekiem, kuru aramzemes platība ir vismaz 10 ha liela. Ja tā ir

- no 10 līdz 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % no aramzemes platības;
- lielāka par 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % no aramzemes platības, bet divu galveno kultūraugu platība – 95 % no aramzemes platības.

Lai saņemtu zaļināšanas maksājumu, lauksaimniekam ir jānodrošina kultūraugu dažādošana aramzemes platībā, sākot no 10 hektāriem.

Ja saimniecības aramzeme ir 10 līdz 30 hektāru platībā, šajā aramzemē

- jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi;
- galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % šīs aramzemes;

Ja lauksaimnieka aramzemes platība ir lielāka par 30 hektāriem, tajā

- jāaudzē vismaz trīs dažādi kultūraugu veidi;
- galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % šīs aramzemes;
- divu galveno kultūraugu veidu platība nedrīkst pārsniegt 95 % šīs aramzemes.

Kultūraugu dažādošanas prasība ar diviem kultūraugiem (saimniecībās, kurās aramzemes platība ir no 10 līdz 30 ha) kopumā 2022. gadā bija jānodrošina 2 682 lauksaimniekiem jeb 6 % no kopējā VPM saņēmēju skaita Latvijā uz 60 508 ha aramzemes, kas veidoja 3 % no kopējās VPM platības.

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar diviem Kultūraugiem, Latvijā 2022. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	641	13 837	11 269
Latgale	878	20 519	15 020
Rīga un Pierīga	236	5 520	4 268
Vidzeme	354	8 798	6 353
Zemgale	573	11 834	9 914
Kopā:	2 682	60 508	46 824

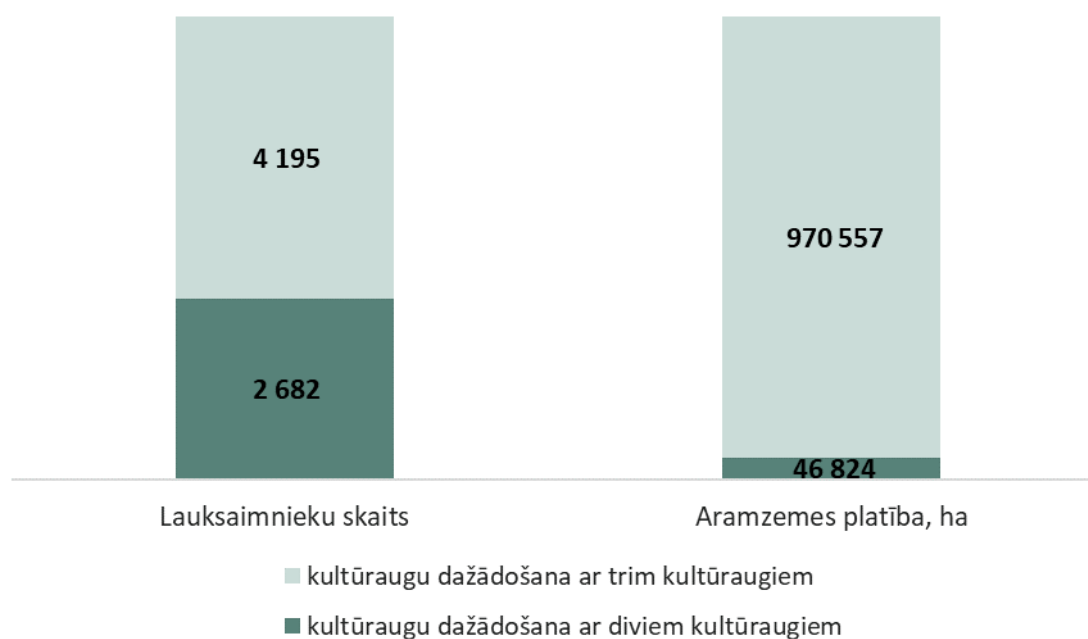
Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prasība ar trim kultūraugiem (saimniecībās, kurās aramzeme aizņem vairāk par 30 ha) kopumā 2022. gadā bija jānodrošina 4 195 lauksaimniekiem (10 % no kopējā VPM saņēmēju skaita Latvijā) uz 970 557 ha aramzemes, kas veidoja vairāk par pusi (59 %) no kopējās VPM platības.

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar trim Kultūraugiem, Latvijā 2022. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	982	238 996	229 361
Latgale	1015	185 163	172 007
Rīga un Pierīga	454	132 310	125 984
Vidzeme	671	161 742	149 034
Zemgale	1 073	301 066	294 171
Kopā:	4 195	1 019 277	970 557

Avots: LAD

6.3. attēls. Kultūraugu dažādošana 2022 gadā: lauksaimnieku skaits un aramzemes platība

Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prasību uz saimniecību neattiecinā, ja

- tajā vairāk nekā 75 % aramzemes tiek izmantota zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei, vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajā vairāk nekā 75 % atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie vai īslaicīgie zālāji vai to izmanto zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neaizņem minētie izmantošanas veidi, nav lielāka par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās deklarētās aramzemes nebija deklarēta iepriekšējā gadā un tajā aug cits kultūraugs nekā iepriekšējā gadā.

Lai tiktu uzskatīts, ka kultūraugu dažādošanas prakse ir ievērota, kultūraugiem vai to atliekām ir jābūt uz lauka laikposmā no 15. jūnija līdz 31. augustam.

Ilggadīgo zālāju saglabāšana jānodrošina valsts līmenī, lai ilggadīgo zālāju platības īpatsvars attiecībā pret kopējo lauksaimniecības zemi nesamazinātos par vairāk kā par 5 % salīdzinājumā ar atsaucis vērtību, kas noteikta 2015. gadā.

2022. gadā Latvijā 32 659 lauksaimnieki (75 % no kopējā VPM saņēmēju skaita), īstenojot zaļināšanas prakses, deklarēja 318 436 ha ilggadīgo zālāju.

6.6. tabula

Ilggadīgo zālāju deklarēšana zaļināšanas vajadzībām Latvijā 2022. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Ilggadīgo zālāju platība, ha
Kurzeme	4 483	187 568	46 960
Latgale	12 579	255 677	102 112
Rīga un Pierīga	4 134	126 958	41 593
Vidzeme	7 229	220 758	88 720
Zemgale	4 234	209 462	39 050
Kopā	32 659	1 000 422	318 436

Avots: LAD

Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji ir zālāji, kas atzīti par ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, un tos nedrīkst pārveidot vai apart. Informācija par aizsargājamiem ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platībām tiek iekļauta LAD sagatavotajās lauku bloku kartēs un ir atrodamā lauku reģistrā <http://karte.lad.gov.lv/>.

Lauksaimnieki nedrīkst pārveidot vai apart aizsargājamo ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platības, kas ir kartogrāfiski identificētas LAD lauku bloku identifikācijas sistēmas lauku bloku kartē, izmantojot Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmas "Ozols" datus.

2022. gadā 5 111 lauksaimniekam deklarētajā platībā bija jāuztur kopumā 47 362 ha EJIZ.

6.7. tabula

EJIZ statistika pa reģioniem 2022. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	EJIZ platība, ha
Kurzeme	630	53 117	7 105
Latgale	1 813	85 635	14 116
Rīga un Pierīga	425	28 375	3 684
Vidzeme	1 597	99 209	16 796
Zemgale	646	41 285	5 661
Kopā	5 111	307 621	47 362

Avots: LAD

Ekoloģiski nozīmīgas platības (ENP) izveide un uzturēšana ir jānodrošina, ja saimniecības aramzemes platība ir lielāka par 15 ha, un tai ir jāaizņem vismaz 5 % saimniecības aramzemes.

Kopumā Latvijā vismaz viena veida ENP 2022. gadā deklarēja 5 222 lauksaimnieki jeb 12 % no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā uz 932 563 ha aramzemes (57 % no kopējās VPM platības), kā ENP deklarējot 81 684 ha.

6.8. tabula

Ekoloģiskas nozīmes platības 2022. gadā Latvijā pa reģioniem

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP faktiskā platība, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Kurzeme	1 216	224 503	215 448	18 453	18 592
Latgale	1 403	192 742	176 735	16 753	17 025
Rīga un Pierīga	501	120 414	114 721	10 137	10 336
Vidzeme	774	147 242	134 642	11 350	12 092
Zemgale	1 328	298 664	291 017	24 990	22 617
Kopā	5 222	983 565	932 563	81 684	80 662

Avots: LAD

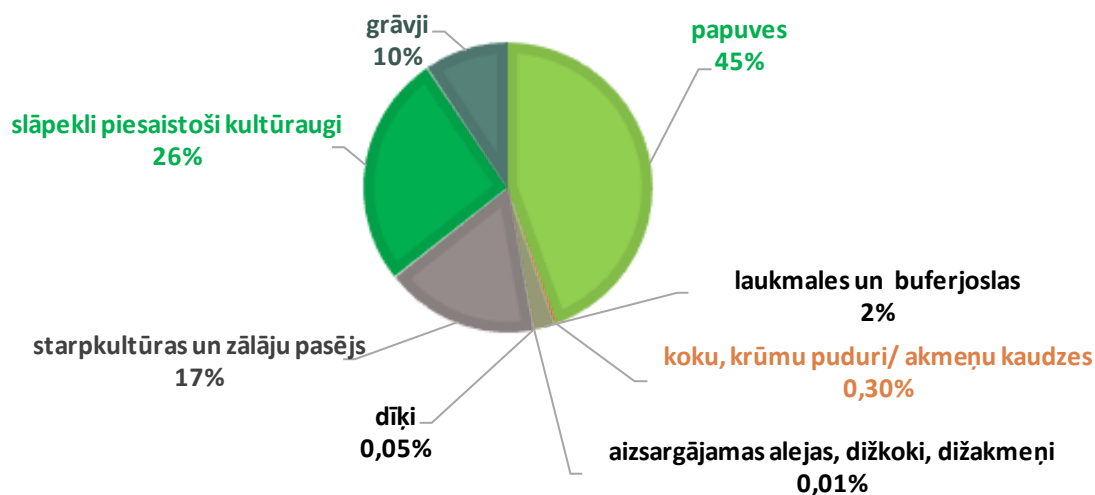
2022. gadā kā ENP lauksaimnieki varēja deklarēt papuvē esošu zemi, pasējā sētas stiebrzāles vai tauriņziežus, maisījumā sētas starpkultūras, slāpekli piesaistošus kultūraugus, aizsargājamās alejas, dižkokus, dižakmeņus, koku, krūmu pudurus vai akmeņu kaudzes, dīķus, laukmales vai buferjoslas, kurās nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu, kā arī grāvjus.

6.9. tabula

Deklarētās ekoloģiskas nozīmes platības Latvijā 2022. gadā

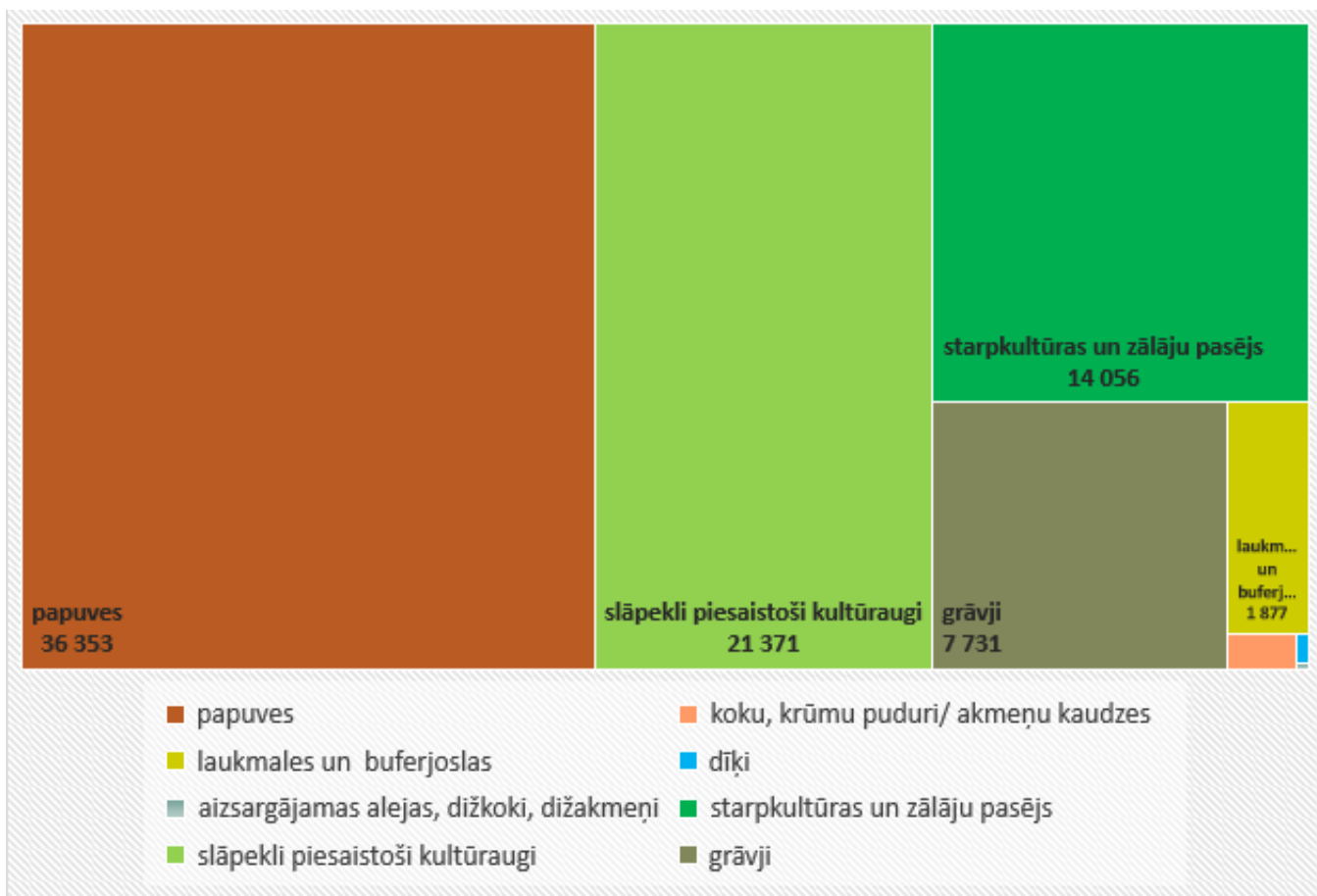
ENP	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP faktiskā platība, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Papuves	3 659	741 549	707 995	36 353	36 353
Koku, krūmu puduri/akmeņu kaudzes	346	128 016	125 356	246	369
Laukmales un buferjoslas	861	189 061	182 693	1 877	2 816
Dīķi	170	76 156	74 963	39	58
Aizsargājamās alejas, dižkoki, dižakmeņi	63	32 657	32 085	10	16
Starpkultūras un zālāju pasējs	532	159 863	151 217	14 056	4 217
Slāpekli piesaistoši kultūraugi	1 138	284 614	265 272	21 371	21 371

Avots: LAD

6.4.attēls. Deklarētās ENP 2022. gadā, %

Avots: LAD

6.5. attēls. Deklarētās ENP 2022. gadā, ha

Avots: LAD

Uz saimniecību ENP prasību neattiecinā, ja

- vairāk nekā 75 % tās aramzemes tiek izmantoti zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei, vai pākšaugu audzēšanai, vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajā vairāk nekā 75 % atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie zālāji vai to izmanto īslaicīgo zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai un pārējā aramzeme neaizņem vairāk par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās aramzemes atrodas tādos apgabalos (pagastos vai novados), kas ir ar dabas ierobežojumiem (ADI), to vairāk nekā 50 % platībā klāj meži un mežu un LIZ proporcija ir lielāka nekā 3 pret 1.

6.10. tabula

Zaļināšanas maksājuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,72	1 613 699	45 028	54 313 000	52 627 883
2016.	36,56	1 646 485	45 258	61 729 000	60 176 060
2017.	40,43	1 669 260	44 956	69 129 000	67 448 893
2018.	44,38	1 680 383	44 899	76 588 000	74 544 500
2019.	48,12	1 703 568	44 874	84 046 200	81 977 839
2020.	51,48	1 719 746	45 217	90 826 200	88 527 830
2021.	53,27	1 724 968	44 426	94 217 000	91 853 996
2022.	54,10	1 729 513	43 601	95 742 000	93 526 203

Avots: LAD

Maksājums gados jaunaunajiem lauksaimniekiem

Lai gados jaunaunajiem lauksaimniekiem atvieglotu saimnieciskās darbības uzsākšanu un viņu saimniecību strukturālo pielāgošanu pēc to sākotnējās izveidošanas, no 2015. gada ir paredzēts ienākumu atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem. Šā mērķa labad kopš 2015. gada daļa tiešo

maksājumu maksimālā apmēra tiek novirzīta kā papildinošs maksājumu gados jauniešu lauksaimniekiem – fiziskām un juridiskām personām – par **pirmās** izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha. Maksājums tiek piešķirts piecus gadus.

Maksājumu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītājs vai kas izveidojusi šādu saimniecību piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas atbalstam;
- gadā, kad iesniedz pirmo iesniegumu atbalstam, nav vecāka par 40 gadiem.

2019. gada maksājuma nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- Lauksaimniecības datu centrā reģistrēti lauksaimniecības dzīvnieki, kuru skaits atbilst vismaz trim nosacītajām liellopu vienībām;
- VID deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī gadījumus, kad gados jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nav pārvaldījis cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja

- vienam gados jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu un paraksta tiesības **vai** vairākiem gados jauniem lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu, katram vismaz 20 % kapitāldaļu un paraksta tiesības **un**
- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no kārtējā gada 22. maija līdz 31. decembrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kura kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt maksājumu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu tie saglabā līdz kārtējā gada 31. decembrim.

Papildu nosacījumi

Ja gados jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja gados jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīga nosacījumu radīšana.

Ja saimniecība maksājumu bija saņēmusi jau 2015. vai 2016. gadā, gados jauna lauksaimnieka nosacījumi šīm saimniecībām 2022. gadā tika piemēroti tāpat kā iepriekš, pieļaujot dalītu kontroli starp gados jauniem lauksaimniekiem un pārējiem, kas neatbilst nosacījumiem.

6.11. tabula

Maksājuma gados jauniešu lauksaimniekiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	42,20	55 788	1744	2 345 947	2 345 947
2016.	42,20	75 365	2448	3 178 773	3 178 773
2017.	42,20	79 105	2701	3 334 076	3 334 076
2018.	49,26	97 543	3208	4 792 399	4 792 399

2019.	49,45	109 827	3642	5 425 408	5 425 408
2020.	59,08	72 662	2882	4 291 970	4 291 970
2021.	59,08	58 872	2679	3 831 000	3 473 433
2022.	59,08	53 049	2488		3 128 655

Avots: LAD

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviesta vienkārša un īpaša shēma mazajiem lauksaimniekiem. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums – 500 eiro gadā saimniecībai. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu. Pievienoties shēmai bija iespējams tikai vienu reizi līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet izstāties no shēmas var jebkurā gadā. MLS pretendentiem bija jāiesniedz LAD pierādījums par to, ka tie nav radījuši mākslīgus apstākļus, lai gūtu labumu no jaunās maksājuma shēmas.

MLS pretendentiem netika piešķirts, ja tika konstatēta mākslīgu apstākļu radīšana, lai iegūtu MLS maksājumu, piemēram, saimniecība sadalīta mazākās vai izveidota jauna saimniecība, bet tās zemi neapsaimnieko pats pretendents u.c.

Tiesības saņemt MLS maksājumu nav nododamas citai personai, ja vien saimniecību mantošanas ceļā nepārņem tikai viena persona, pārņemot arī visus saimniecības atbalsttiesīgos lauksaimniecības zemes hektārus.

6.12. tabula

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	500	38 187	15 062	7 531 000
2016.	500	35 008	13 892	6 940 030
2017.	500	33 163	13 193	6 583 730
2018.	500	31 168	12 516	6 232 060
2019.	500	28 473	11 614	5 802 200
2020.	500	26 142	10 833	5 415 995
2021.	500	23 262	9825	4 907 710
2022.	500	21 249	9103	4 546 210

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts (BSA)

Brīvprātīgu saistīto atbalstu var piešķirt tikai par darbību tādās nozarēs, kas saskaras ar noteiktām grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu un (vai) ar vidi saistītu iemeslu dēļ. BSA var piešķirt tādā apmērā, cik konkrētajā nozarē nepieciešams, lai tajā radītu stimulu saglabāt ražošanu. Atbalsts nevar veicināt ražošanas apjoma palielināšanos.

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm

BSA par slaucamo govi 2023. gadā varēja saņemt, ja

- govis ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notiek to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govs pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim ir vismaz 5500 kilogramu vai govij bioloģiskajā saimniecībā vai Latvijas brūnās un zilās šķirnes govij, ko izmanto lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanai, – 4500 kilogramu. Uz slaucamām govīm jeb pirmcipienēm, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta;
- govis ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;

- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;
 - pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā.

6.13. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	125,36	99 025	4327	12 382 996	12 375 165
2016.	141,72	99 165	4445	14 095 178	14 033 938
2017.	168,65	101 672	4300	17 163 906	17 081 045
2018.	182,59	99 324	4135	18 133 308	18 082 365
2019.	210,24	95 775	3864	20 123 548	20 036 483
2020.	228,57	97 364	3708	22 262 340	22 192 618
2021.	235,87	97 659	3507	23 044 404	23 020 316
2022.	244,10	95 966	3305	23 426 344	23 415 995

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām

BSA par kazām 2023. gadā varēja saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.14. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par kazām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	65,66	1406	108	94 886	91 643
2016.	58,95	1780	133	108 006	103 814
2017.	57,13	2093	149	120 954	118 448
2018.	46,98	2550	178	121 697	117 666
2019.	47,05	2581	179	121 697	120 341
2020.	44,95	2701	175	121 697	120 462
2021.	28,17	2881	179	81 261	81 143
2022.	28,36	2907	158	82 555	82 313

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem

BSA par liellopiem 2022. gadā varēja saņemt par liellopu, ja

- tas pieder pie gaļas šķirnes (Šarolē, Herefordas, *Aberdinangus*, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Beļģijas zilā, *Hekes*, *Aubrak*, blondais akvitanietis, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnes (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele vai tas ir bullis vai vērsis un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;

- tā ir zīdītājgovs, kura netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai, kura ir atnesusies divu gadu laikposmā, kas beidzas kārtējā gada 15. novembrī, un kura lauksaimnieka ganāmpulkā ir turēta sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.15. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	77,07	42 054	4051	3 314 350	3 228 941
2016.	76,68	48 302	4107	3 728 228	3 692 048
2017.	75,73	54 056	4254	4 136 679	4 075 837
2018.	102,2	56 978	4274	5 860 770	5 773 343
2019.	108,80	60 405	4139	6 645 170	6 545 623
2020.	109,01	64 180	4078	7 009 578	6 968 787
2021.	104,09	67 260	4008	7 009 578	6 979 944
2022.	102,70	68 149	3861	7 009 578	6 984 621

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām

BSA par aitām 2022. gadā varēja saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā pieder pie gaļas šķirnes (Dorperas, Dorseta, Igaunijas baltgalve, *Il de France*, *Swifter*, *Sufolkas*, *Tekselas*, Vācijas merino vietējā, Oksforddaunas, gaļas šķirņu krustojums) vai vilnas-gaļas šķirnes (Hempšīras, Igaunijas tumšgalve, Leisteres (Leicesters), Lietuvas melngalve, Latvijas tumšgalve, Vācijas melngalve) vai iegūta krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. jūlija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.16. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par aitām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	13,49	18 116	627	249 239	243 623
2016.	17,75	21 664	704	402 437	383 657
2017.	23,43	23 506	758	554 510	548 532
2018.	27,63	22 965	769	634 794	633 195
2019.	28,09	22 452	722	634 794	626 709
2020.	29,54	21 489	680	634 794	632 667
2021.	34,09	20 957	638	714 455	713 930
2022.	36,02	20 068	596	725 836	720 660

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem

BSA par proteīnaugiem 2022. gadā varēja saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, zirņi, vīķi, lupīna, lucerna, austrumu galega, soja, kaņepes, sarkanais āboliņš, bastarda āboliņš vai baltais āboliņš vai to maisījumi;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi vai vīķi un ja zirņu vai vīķu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars > 50 %;
- tā nav pieteikta citam BSA par platībām;

- tā ir atbalsttiesīga VPM saņemšanai, lauksaimniekam pretendējot uz BSA par proteīnaugiem par kaņepju platību;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- proteīnaugi netiek izmantoti enerģijas ieguvei (saimniecībai, kurā audzē proteīnaugus arī enerģijas ieguvei, jāiesniedz informācija par kultūraugu izmantošanas veidiem un jānodrošina uzskaitē par saimniecībā iegūto proteīnaugu ieguvu un izlietošanu).

6.17. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	82,48	43 837	2119	3 620 880	3 615 569
2016.	72,39	56 789	2637	4 115 280	4 079 639
2017.	54,02	84 344	4243	4 608 620	4 552 876
2018.	63,2	80 425	3763	5 105 840	5 078 541
2019.	75,83	72 485	3716	5 603 080	5 497 040
2020.	77,59	77 200	3758	6 055 080	5 989 512
2021.	72,09	83 042	3974	6 055 080	5 984 681
2022.	74,24	81 043	3636	6 055 080	6 013 571

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem

BSA par cietes kartupeļiem 2022. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- no viena hektāra novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz 3,5 tonnas kartupeļu cietes.

6.18. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	342,96	519	45	207 146	177 817
2016.	366,77	520	67	207 146	190 386
2017.	298,22	658	84	207 146	196 057
2018.	248,94	820	118	207 146	202 047
2019.	315,22	634	97	207 146	199 687
2020.	260,91	786	127	207 146	205 101
2021.	275,30	748	117	207 146	205 702
2022.	411,34	497	73	207 146	204 568

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem 2022. gadā varēja saņemt par kartupeļiem, ja

- attiecīgajā platībā ir iestādīti PB, B vai C1 kategorijas sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- lauksaimnieks VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

6.19. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	502,10	317	23	160 218	159 100
2016.	409,86	391	19	160 218	160 214
2017.	407,38	392	22	160 218	159 726
2018.	417,65	384	18	160 218	160 215
2019.	385,13	416	24	160 218	160 218

2020.	465,38	344	19	160 218	133 159
2021.	428,98	373	23	160 218	158 605
2022.	435,00	364	20	160 218	158 275

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām
BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām 2022. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēts pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas vai lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

6.20. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,37	3090	90	291 392	278 866
2016.	68,09	4146	97	291 392	282 294
2017.	65,60	4319	93	291 392	283 318
2018.	67,18	4323	102	291 392	288 222
2019.	93,96	2853	79	291 392	268 102
2020.	80,25	3593	86	291 392	288 362
2021.	44,89	6490	92	291 392	291 346
2022.	48,15	5953	79	291 392	286 640

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām

BSA par sertificētām labības sēklām 2022. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K. Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

6.21. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētās labības sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,27	7638	83	730 833	688 510
2016.	84,4	8548	85	730 833	721 266
2017.	77,43	9438	86	730 833	730 809
2018.	76,25	9566	90	730 833	713 423
2019.	74,74	9497	74	730 833	709 783
2020.	78,03	9263	77	730 833	722 793
2021.	80,34	8993	85	730 833	722 351
2022.	99,69	7284	59	730 833	726 114

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem

BSA par miežiem 2022. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām.

6.22. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,8	86 885	6171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6147	3 282 767	3 257 496
2018.	30,37	114 554	6478	3 491 567	3 467 553
2019.	45,56	80 835	5709	3 700 367	3 682 692
2020.	48,48	80 226	5264	3 909 167	3 889 266
2021.	41,95	72 190	4878	3 049 124	3 026 889
2022.	41,92	73 606	4413	3 097 697	3 084 019

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi 2022. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru.

6.23. tabula

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835
2016.	80,54	23 393	617	1 894 275	1 883 960
2017.	36,67	27 250	754	1 003 315	998 584
2018.	20,13	49 656	1154	1 003 315	999 533
2019.	40,78	24 438	863	1 003 315	998 261
2020.	52,63	19 010	650	1 003 315	1 000 217
2021.	48,81	14 103	515	724 536	688 186
2022.	35,98	20 058	660	736 078	721 317

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeniem

BSA par dārzeniem 2022. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tiek audzēti tomāti, sīpoli, šalotes sīpoli, ķiploki, puravi, galviņkāposti, ziedkāposti, citi kāposti (izņemot lopbarības kāposti), galda kolrābji, burkāni, galda rāceņi, galda kāļi, galda bietes, mangolds (lapu bietes), selerijas, redīsi, melnie rutki, pētersīļi, pastinaki, gurķi, kornišoni, dārza ķirbji, cukīni, kabači, patisoni, vīglapu ķirbji, lielaugļu ķirbji, muskata ķirbji, skābenes, rabarberi, spināti, mārutki, parastās dilles vai salāti.

6.24. tabula

BSA par dārzeniem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	501,85	2214	264	1 124 867	1 109 816
2016.	535,8	2370	302	1 280 401	1 266 410
2017.	496,41	2868	426	1 433 896	1 421 242
2018.	526,12	2990	415	1 588 598	1 570 883
2019.	502,40	3370	465	1 743 306	1 693 081
2020.	537,94	3384	532	1 883 938	1 820 452
2021.	607,43	3173	516	1 981 371	1 924 039
2022.	640,07	3079	522	2 013 641	1 968 199

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām

BSA par augļiem un ogām 2022. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lielogu dzērvenes,

upenes, sarkanās un baltās jānogas, ērkšķogas, aronijas, avenes, kazenes, sausserži, irbenes un plūškoki, melones vai arbūzi.

6.25. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	157,59	4277	855	682 825	673 073
2016.	151,79	5004	992	777 239	759 092
2017.	134,95	6348	1331	870 414	854 393
2018.	135,51	7007	1448	964 322	949 352
2019.	141,41	7223	1539	1 058 234	1 024 883
2020.	145,12	7712	1610	1 143 602	1 118 992
2021.	135,79	8337	1696	1 143 602	1 130 970
2022.	129,77	8687	1664	1 143 602	1 125 644

Avots: LAD

6.2. Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos ietvertajiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus. Pēc būtības savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver

- ✓ obligātās apsaimniekošanas prasības attiecībā uz
 - vides aizsardzību, klimata pārmaiņu mazināšanu, labiem lauksaimniecības apstākļiem,
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju,
 - pārtikas nekaitīgumu,
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību,
 - dzīvnieku labturību;
- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (LLVN).

Ja lauksaimnieks šos noteikumus neievēro, atbalsta maksājums tiek samazināts.

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, zaļināšanas maksājumu, maksājumu gados jaunajiem lauksaimniekiem, BSA par slaucamām govīm, BSA par kazām, BSA par liellopiem, BSA par aitām, BSA par proteīnaugiem, BSA par cietes kartupeļiem, BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem, BSA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām, BSA par sertificētām labības sēklām, BSA par miežiem, BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi, BSA par dārzeniņiem, BSA par augļiem un ogām;
- lauku attīstības platībmaksājumiem – bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, vidi saudzējošu metožu lietošanu dārzkopībā, saudzējošas vides izveidi, audzējot augus nektāra ieguvei, rugāju lauku ziemas periodā, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, maksājumu apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN un obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Latvijā līdz 2022. gada 31. decembrim bija spēkā Ministru kabineta 2013. gada 5. februāra noteikumi Nr. 80 "Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība", kas paredzēja nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Turpmāk ražotāju organizāciju atzīšanas un atbalsta piešķiršanas kārtība, tostarp piena un piena produktu nozarē, tiks regulēta Latvijas nacionālajā KLP Stratēģiskajā plānā.

Ražotāju organizāciju un to darbības uzraudzība Latvijā ir Lauku atbalsta dienesta pārziņā.

Tā kā līdz šim nav bijis iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, nav arī tikusi atzīta neviena šāda organizācija.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2021. gadā kopumā augļu un dārzeņu nozarē darbojās piecas atzītas ražotāju organizācijas, un tajās ir apvienojušies 54 profesionāli dārzenkopji un augļkopji. Ražotāju organizācijas galvenais mērķis ir saistīts ar to produktu piedāvājumu koncentrēšanu un laišanu tirgū, kurus ražojuši tās biedri un par kuriem tai piešķirta atzīšana. Laikā no 2012. līdz 2022. gadam augļu un dārzeņu nozares ražotāju organizācijas ir kāpinājušas saražoto produkcijas apjomu, 2022. gadā sasniedzot 28,0 milj. eiro vērtību jeb 36,1 % no augļu un dārzeņu izlaides valstī (sk. 6.3. att.). Kooperatīvās sabiedrības, kas pretendē uz RO statusu, ir apvienojušies vismaz pieci atzīto produktu ražotāji un minimālās pārdotās produkcijas vērtība sasniedz

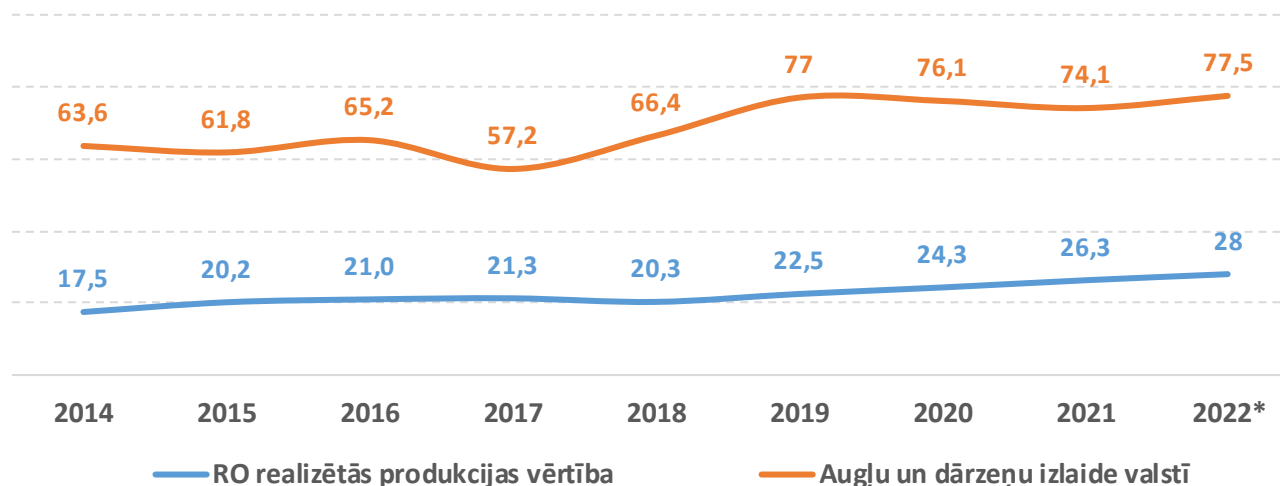
- 142 280 eiro – pretendam, kas nodarbojas tikai ar augļu un ogu ražošanu;
- 284 570 eiro – pretendam, kas nodarbojas gan ar augļu un ogu, gan dārzeņu ražošanu;
- 996 010 eiro – pretendam, kas nodarbojas ar dārzeņu ražošanu;

ES atbalsts nepārsniedz 50 % no reālajām programmas pasākumu izmaksām, bet tā maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1 % no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Apmēru ir iespējams palielināt līdz 4,6 %, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

Atbalsta programmu 2022. gadā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (EK) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (EK) 2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2017. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 621 "Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām";
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2023;
- nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā (vides programma ir neatņemama stratēģijas sastāvdaļa).

Pašlaik atzītās ražotāju organizācijas kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai un nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

* Provizorisks dati

6.3. attēls. Augļu un dārzeņu RO pārdotās produkcijas vērtība, milj. EUR

Avots: ZM pēc LAD datiem

Programma skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu

Pārskata periodā turpinājās ES atbalsta programmas skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu īstenošana Latvijā. Programma vairāk pazīstama kā skolu apgādes programma vai programma “Piens un augļi skolai”.

Programma dod iespēju pirmsskolu un 1.–9. klases izglītojamiem trīs reizes nedēļā saņemt bezmaksas svaigu augļu, dārzeņu un piena porcijas. Turklāt saskaņā ar programmas nosacījumiem ik gadu tiek īstenota virkne papildu izglītojošu un informējošu pasākumu, lai izglītotu bērnus un viņu ģimenes locekļus par lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u. tml.

Atbalsta programmu 2021. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014;
- Komisijas 2021. gada 15. marta Īstenošanas lēmums (ES) 2021/462, ar ko nosaka skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu paredzētā Savienības atbalsta galīgo piešķirumu dalībvalstīm periodam no 2021. gada 1. augusta līdz 2022. gada 31. jūlijam un groza Īstenošanas lēmumu (ES) 2020/467;

- Komisijas 2022. gada 7. jūlija Īstenošanas lēmums (ES) 2022/1187, ar ko Īstenošanas lēmumu (ES) 2022/493 groza attiecībā uz Savienības atbalsta galīgo piešķirumu, kas dalībvalstīm atvēlēts skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu laikā no 2022. gada 1. augusta līdz 2023. gada 31. jūlijam.

Latvijā atbalsta programma “Piens un augļi skolai” ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm” un tiek īstenota atbilstoši ZM 2017. gada 19. jūlijā apstiprinātajai stratēģijai sešu gadu laikposmam “Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2017./2018.–2022./2023. mācību gados”.

Pirmajos divos pārskata perioda gados (2020./2021. un 2021./2022. mācību gadā) programmas ieviešanu negatīvi ietekmēja Covid-19 pandēmija un tās ierobežošanai noteiktie epidemioloģiskās drošības pasākumi, jo mācības ilgstoši noritēja attālināti, un tas ievērojami mazināja iespēju izglītojamiem piegādāt produktus un īstenot papildu izglītojošos pasākumus.

Turklāt 2021./2022. mācību gada otrajā semestrī tika paaugstinātas atbalsta likmes piena izdalīšanai programmā, bet 2022./2023. gadā atbalsta likmes tika paaugstinātas abās produktu grupās (augļiem un dārzeņiem, pienam), lai ņemtu vērā ražošanas izmaksu (tostarp piena iepirkuma cenas) ievērojamo kāpumu jau 2021. gada otrajā pusē, jo īpaši pēc Krievijas militārā iebrukuma Ukrainā. Atbalsta likmju palielināšana nodrošināja to, ka bērni turpina saņemt bezmaksas produktus programmā, taču ievērojami saīsināja produktu izdales perioda ilgumu.

Programmu Latvijā administrē LAD.

6.26. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2018./2019.–2022./2023. mācību gadā

Mācību gads	2020./2021.	2021./2022.	2022./2023.*
Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	1302	1304	1372
augļu un dārzeņu izdalē iesaistītas	1235	1234	1317
piena izdalē iesaistītas	1170	1181	1229
Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits**	255 875	255 360	270 073
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	92 %	92 %	95 %
Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits**	246 302	246 733	258 898
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	88 %	89 %	91 %
Izdalītie augļi un dārzeņi, tonnas	1023	968	824
Izdalītais piens, tonnas	2484	2163	1558
Pretendenti, kas iesaistās programmā	138	130	111
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), milj. EUR:	3,515	3,323	3,370
t. sk. ES atbalsts, milj. EUR	1,506	1,345	1,406
t. sk. valsts atbalsts, milj. EUR	2,009	1,977	1,964

* Tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu attiecīgajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam), tāpēc ziņojuma sagatavošanas brīdī informācija par 2022./2023. mācību gadu nav pilnīga.

** Izglītojamo skaits atspoguļo programmā iesaistītajās izglītības iestādēs mācību gada sākumā reģistrēto izglītojamo skaitu mērķauditorijas grupā, t. i., pirmsskolas izglītībā un 1.–9. klasē.

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvarā paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu situācijās, kad produktu cenas ir ievērojami samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par produktu uzglabāšanu privātās (ražotāja) noliktavās vai kā iepirkums valsts intervencē (sk. 6.27. tab.).

6.27. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Atbalsttiesīgie produkti	Iepirkums valsts intervencē	Atbalsts privātai uzglabāšanai
	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2021. gadā, reformējot ES Kopējās Lauksaimniecības politiku, tika mainīti valsts intervences laikposmi labībai, sviestam, vājpiena pulverim: iepriekš labības iepirkums valsts intervencē bija pieejams laikposmā no 1. oktobra līdz 31. maijam, bet, sākot no 2022. gada, parasto kviešu iepirkums valsts intervencē ir pieejams jau no oktobra, bet miežu un cieto kviešu iepirkums – visu gadu. Arī sviesta un vājpiena pulvera iepirkuma valsts intervences periods tika pagarināts par vienu mēnesi, pārceļot sākuma datumu no 1. aprīļa uz 1. martu.

Pārskata periodā no 2020. līdz 2022. gadam Eiropas Savienībā no tirgus intervences pasākumiem bija pieejams vājpiena pulvera, sviesta un labības iepirkums, taču, tirgū pastāvot labvēlīgai cenu situācijai, Latvijas uzņēmumi neizmantoja šos pasākumus.

2020. gadā kā tirgus ārkārtas pasākums saistībā ar Covid-19 ietekmi bija pieejams arī atbalsts sviesta, vājpiena pulvera, cūkgaļas, liellopu gaļas, aitas un kazas gaļas privātai uzglabāšanai. Savukārt 2022. gadā saistībā gan ar Krievijas un Ukrainas kara izraisītajiem piegādes ķēžu traucējumiem, gan ar cūkgaļas eksporta samazinājumu uz Ķīnu, bija pieejams atbalsts cūkgaļas privātai uzglabāšanai. Arī šos atbalsta pasākumus Latvijas uzņēmumi neizmantoja.

2020. gadā Latvijas uzņēmumi izmantoja atbalstu liellopu gaļas privātai uzglabāšanai, noslēdzot līgumus par 50 tonnu gaļas privātu uzglabāšanu. Par to izmaksāts atbalsts 50,29 tūkst. eiro.

Pārskata periodā tirgus intervences pasākumus Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un euro izmantošanu;
- Komisijas 2020. gada 30. aprīļa Deleģētā regula (ES) 2020/591, ar ko atver pagaidu ārkārtas atbalsta shēmu noteiktu sieru privātai uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;

- Komisijas 2020. gada 30. aprīļa Delegētā regula (ES) 2020/595, ar ko piešķir aitas un kazas gaļas privātās uzglabāšanas atbalstu un ar ko atbalsta apmēru nosaka iepriekš;
- Komisijas 2020. gada 30. aprīļa Delegētā regula (ES) 2020/596, ar ko piešķir atbalstu par svaigas un atdzesētas vismaz astoņus mēnešus vecu liellopu gaļas privātu uzglabāšanu un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Komisijas 2020. gada 30. aprīļa Delegētā regula (ES) 2020/597, ar ko piešķir atbalstu privātai sviesta uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Komisijas 2020. gada 30. aprīļa Delegētā regula (ES) 2020/598, ar ko piešķir atbalstu privātai vājpiena pulvera uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Komisijas 2020. gada 9. jūlija Īstenošanas regula (ES) 2020/1006, ar ko aptur tādu pieteikumu iesniegšanu, kuri saskaņā ar Īstenošanas regulu (ES) 2020/596 attiecas uz atbalstu par privātu uzglabāšanu attiecībā uz svaigu vai atdzesētu tādu liellopu gaļu, kuru vecums ir astoņi mēneši vai vairāk;
- Komisijas 2020. gada 9. jūlija Īstenošanas regula (ES) 2020/1007, ar ko aptur tādu pieteikumu iesniegšanu, kuri saskaņā ar Īstenošanas regulu (ES) 2020/595 attiecas uz atbalstu par privātu uzglabāšanu attiecībā uz aitas un kazas gaļu;
- Komisijas 2020. gada 15. jūlija Īstenošanas regula (ES) 2020/1028, ar ko nosaka Īstenošanas regulā (ES) 2020/596 paredzētā svaigas vai atdzesētas vismaz astoņus mēnešus vecu liellopu gaļas privātas uzglabāšanas atbalsta pieteikumu iesniegšanas beigu datumu;
- Komisijas 2020. gada 15. jūlija Īstenošanas regula (ES) 2020/1029, ar ko nosaka Īstenošanas regulā (ES) 2020/595 paredzētā aitas un kazas gaļas privātas uzglabāšanas atbalsta pieteikumu iesniegšanas beigu datumu;
- Komisijas 2022. gada 23. marta Īstenošanas regula (EC) 2022/470, ar ko piešķir atbalstu privātai cūkgaļas uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 "Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū".

Eiropas Savienības atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem

ES atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem ir TKO ietvarā paredzēts pasākumu kopums tirgus traucējumu novēršanai vai saistībā ar dzīvnieku slimībām un augu kaitēkļiem vai patērētāju uzticības zaudēšanu veselības risku dēļ vai pasākumi īpašu problēmu risināšanai situācijās, kad citi TKO pasākumi izrādās nepietiekami.

2022. gadā ar Komisijas 2022. gada 23. marta Delegēto regulu (ES) 2022/467, ar ko sniedz ārkārtas pielāgošanas atbalstu ražotājiem lauksaimniecības nozarēs, no Eiropas Savienības budžeta tika piešķirts atbalsts lauksaimniekiem kopumā 500 miljoni eiro, tostarp Latvijai tika piešķirts 4 235 161 eiro.

Ieviešot šo regulu, saskaņā ar Ministru kabineta 2022. gada 28. jūnija noteikumiem Nr. 391 "Eiropas Savienības un valsts ārkārtas pielāgošanas atbalsta piešķiršanas kārtība cūkkopības, mājputnu audzēšanas un segto platību dārzenkopības nozarē" primārajiem ražotājiem trīs minētajās nozarēs tika izmaksāti pavisam 7 132 442 eiro, tostarp 4 235 160 eiro ES atbalsts un 2 897 282 eiro valsts līdzfinansējums. Sadalījumā pa nozarēm atbalsts tika izmaksāts

- primārajiem ražotājiem cūkkopības nozarē – 3 779 628 eiro;
- primārajiem ražotājiem mājputnu audzēšanas nozarē – 2 207 550 eiro;
- primārajiem ražotājiem cūkkopības nozarē – 1 145 264 eiro.

Atbalsts sedza 70 % no pieaugušajām izmaksām pieciem svarīgākajiem ražošanas resursiem – lopbarībai (cūkkopības un mājputnu audzēšanas nozarē), minerālmēslojumam (segto platību

dārzenkopībā), dīzeļdegvielai, elektroenerģijai un kurināmajam laikposmā no 2022. gada februāra līdz jūnijam salīdzinājumā ar tādu pašu laikposmu 2021. gadā.

Atbalstu saņēma 34 lauksaimnieki cūkkopības nozarē, 15 lauksaimnieku mājpūtņu audzēšanas nozarē un 12 lauksaimnieku segto platību dārzenkopības nozarē.

Turklāt 2022. gadā primārajiem ražotājiem šajās trīs nozarēs tika piešķirts arī valsts atbalsts, lai mazinātu negatīvo ietekmi, ko radījis Krievijas militārais iebrukums Ukrainā (par to sk. ziņojuma 5.1. nodaļu).

6.4. Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem

Eiropas Savienības atbalsts paredzēts ražotāju un nozaru organizāciju izstrādātām lauksaimniecības un pārtikas produktu veicināšanas un informēšanas programmām, kuru ilgums ir viens līdz trīs gadi. Atbalsta mērķis ir veicināt ES un trešo valstu patērētāju zināšanas par ES lauksaimniecības produktu labo kvalitāti un īpatnībām.

Informatīvie un veicināšanas pasākumi saistībā ar lauksaimniecības produktiem ES tiek atbalstīti jau kopš 1980. gada. Latvijā pirmā programma uzsākta 2006. gadā. Kopš tā laika Latvijas organizācijas ir veiksmīgi īstenojušas astoņas programmas gan iekšējā tirgū, gan trešo valstu tirgos.

2022. gadā darbību turpināja Latvijas Piensaimnieku centrālās savienības programma par Eiropas Savienībā ražotu pārtikas produktu veicināšanu trešajās valstīs. Programma paredz īstenot informācijas un veicināšanas pasākumus, lai uzlabotu ES piena produktu, olu un pārstrādātu labības produktu konkurētspēju un patēriņu, izceļot šo produktu īpašības, īpaši attiecībā uz to kvalitāti, garšu, daudzveidību, un palielinātu tirgus daļu četrās mērķa valstīs: Apvienotajos Arābu Emirātos, Izraēlā, Ukrainā un Saūda Arābijā.

Latvijas Apvienotā putnkopības asociācija 2022. gada aprīlī uzsāka programmu “ES ražotu olu informācijas un veicināšanas pasākumi Latvijā un Lietuvā” ar kampaņas saukli “Olas ir spēks”, lai trīs gadus Latvijā un Lietuvā dalītos zināšanās par ES dētām olām – par to, kāpēc olas ir svarīgas ikdienas uzturā, kā tās atšķiras cita no citas, kā ES ražotāji rūpējas par putnu labturību un olu kvalitāti un kā tās var pagatavot uzturā.

2022. gada nogalē Eiropas Komisija apstiprināja arī Latvijas Biškopības biedrības programmu “ES medus – gards un videi draudzīgs”, kuras īstenošana Latvijā un Igaunijā uzsākta 2023. gadā.

6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam

Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, Lauku attīstības programmai 2014.–2020. gadam (LAP) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – regula Nr. 1305/2013) 5. pantu ir noteiktas sešas šādas ES lauku attīstības prioritātes: P1 “Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 “Konkurētspēja”, P3 “Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 “Ekosistēmu pārvaldība”, P5 “Resursu efektivitāte un klimats” un P6 “Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs (LAP 11.1. redakcija, neskaitot papildu valsts un Eiropas Savienības Atveseļošanās instrumenta (turpmāk šajā nodaļā – ESAI finansējums), ir paredzēts divām prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (702,9 milj. eiro) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (639,9 milj. eiro). 2022. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izlietotais publiskais finansējums 610,1 milj. eiro apmērā jeb 86,8 % no plānotā bija P4 prioritātē, bet prioritātē

P2 bija iztērēti 524,1 milj. eiro jeb 81,9 % no prioritātei atvēlētā finansējuma. P6 prioritātē kopējie publiskie izdevumi izmantoti 85,9 % apmērā. Ne tik veiksmīga bijusi prioritātēs P3 un P5 izvirzīto mērķu sasniegšana. Tā P3 prioritātē līdz 2022. gada beigām bija izmaksāti 70,8 %, bet P5 prioritātē – tikai 44,6 % finansējuma no LAP kopumā paredzētā, tomēr kopumā virzība uz LAP izvirzītajiem mērķiem ir vērtējama kā sekmīga.

Latvija, īstenojot LAP, ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumu, kas, ievērojot atbalstāmās prioritātes un administrēšanas kapacitāti, ir pakāpeniski uzsākti 2014. gadā (galvenokārt platībatkarīgie maksājumi un pasākums M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”), lielāko daļu projektveida pasākumu īstenošanu uzsākot 2015. un 2016. gadā. Vairāku pasākumu īstenošana tika uzsākta plānošanas perioda vidū – tikai 2017. un 2018. gadā (M16 “Sadarbība” un daži M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” apakšpasākumi). 2020. gadā pēc grozījumiem LAP iekļauts vēl viens jauns apakšpasākums M2.2 “Atbalsts konsultantu apmācībai”, kura uzsākšanai 2020. gadā tika sagatavota normatīvā bāze.

2021. gadā tika ieviests jauns atbalsta veids – finanšu instrumenti lauksaimniecības un lauku attīstības jomā (kopumā 30,0 milj. eiro) pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos M4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībām” un M4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”, kā arī apakšpasākumā M6.4. “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”. Ziņojumā sniegtā informācija par LAP īstenošanas progresu vērtēta, ņemot vērā 2022. gadā spēkā esošo LAP 11.1. redakciju, kuru Eiropas Komisija (EK) apstiprināja 2022. gada 3. maijā un kurā ar LAP 10.2. redakciju iekļauts arī LAP pārejas perioda finansējums 2021.–2022. gadam (468,14 milj. eiro), tajā skaitā daļa no ESAI finansējuma 84,09 milj. eiro apmērā. Līdz 2022. gada beigām atbalsta saņēmējiem ir izmaksāts un EK deklarēts finansējums 1649,4 milj. eiro apmērā jeb 81,5 % no periodā pieejamā finansējuma, tajā skaitā ESAI finansējums 42,0 milj. eiro.

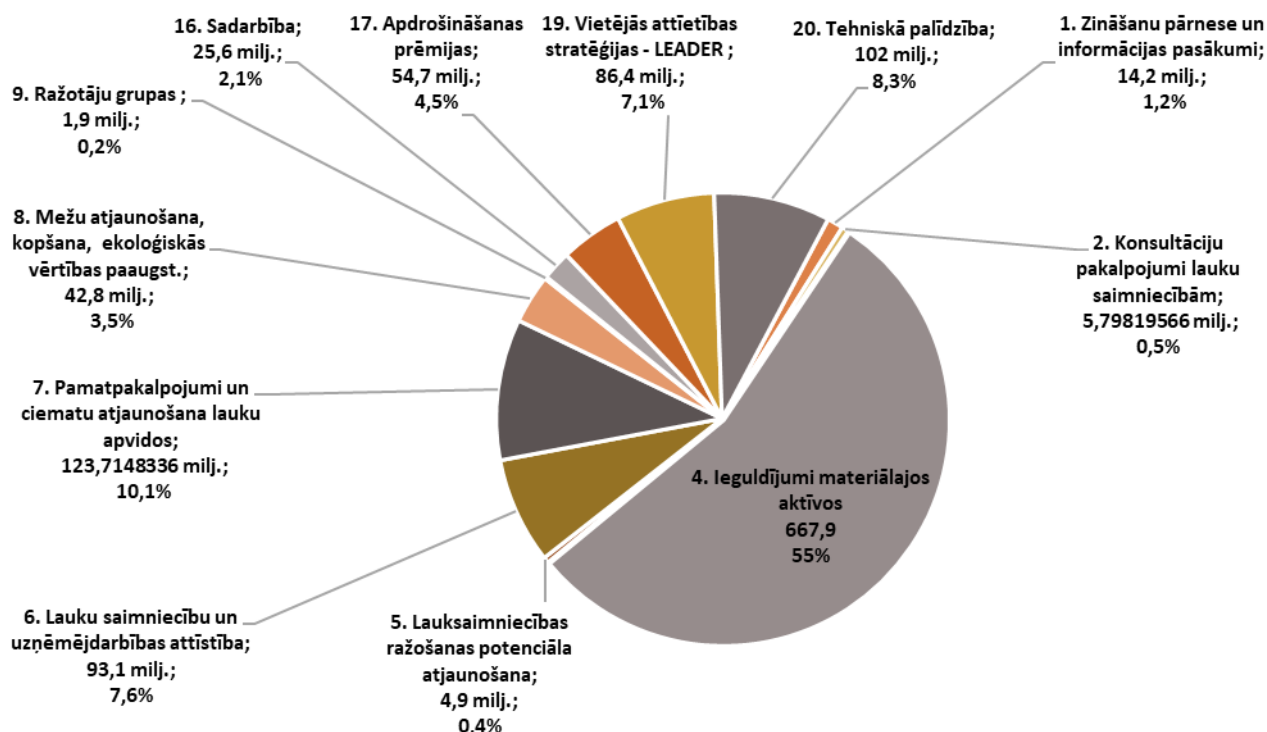
Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2022. gada beigām izsludināts 119 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtu. 2022. gadā tika izsludināts 16 kārtu.

Tāpat 2022. gadā pasākumā M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” izsludināts viens publiskais iepirkums 1.1. apakšpasākumā “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”, kura rezultātā 2022. gadā tika izvēlēti uzvarētāji, bet līgumi par pakalpojuma izpildi ar uzvarētājiem vēl netika noslēgti. Tika noslēgts viens līgums ar pakalpojuma sniedzēju, kurš tika izvēlēts publiskajā iepirkumā 2021. gadā.

Savukārt 1.2. apakšpasākumā “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem” 2022. gadā noslēgti 10 līgumi ar 2021. gadā izsludinātā atklātā konkursa uzvarētājiem, kā arī deviņi līgumi ar 2022. gadā izsludinātā publiskā iepirkuma uzvarētājiem par demonstrējumu nodrošināšanu augkopības nozarē. 2022. gadā nogalē pakalpojuma sniedzēja izvēlei tika izsludināts publiskais iepirkums demonstrējumu nodrošināšanai lopkopības nozarē, bet 2022. gadā vēl netika izvēlēts pakalpojuma sniedzējs.

2022. gada nogalē tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi pasākumā M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” individuālu konsultāciju sniegšanai, bet vēl netika izvēlēti pakalpojuma sniedzēji. No plānošanas perioda sākuma kopā iesniegti 79 442 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 1886,8 milj. eiro, no tiem līdz 2022. gada beigām apstiprināti 63 169 projekti ar publisko finansējumu 1365,7 milj. eiro apmērā. 2022. gadā iesniegti 7974 pieteikumi par kopējo finansējumu 320,9 milj. eiro un apstiprināti 6353 par kopējo summu 188,0 milj. eiro.

No apstiprinātajiem projektiem līdz 2022. gada beigām atsaukti vai pārtraukti 3824 projekti ar kopējo publisko finansējumu 202,7 milj. eiro (ieskaitot arī korekcijas apstiprināto projektu pieteikumus), tātad līdz pārskata perioda beigām jau ir īstenoti un vēl tiek īstenoti kopumā 59 345 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1163,0 milj. eiro jeb 86,3 % no kopējā projektveidīgo pasākumu finansējuma. (Sk. 6.4. att.)

6.4. attēls. 2014.–2022. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD datiem

Vislielākais apstiprinātais publiskais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos 4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” (7383 projekti ar kopējo publisko finansējumu 511,1 milj. eiro) un 4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” (407 projekti 127,2 milj. eiro). Nākamais lielākais apstiprinātais publiskais finansējums ir pasākumā M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” ar atbalstītiem 364 projektiem 125,2 milj. eiro apmērā, par kuriem ir sakārtoti pašvaldību ceļi 1559 kilometru garumā un pasākums gandrīz jau ir īstenots. Tālāk seko apakšpasākums 4.3. “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”, kurā apstiprināti 866 projekti ar 90,3 milj. eiro lielu publisko finansējumu. Liela aktivitāte vērojama apakšpasākumā M19.2. “Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju” ar 4709 apstiprinātajiem projektiem par 85,2 milj. eiro.

Tāpat pārskata periodā turpinājās atbalsta izmaksa tādos platībatkarīgajos atbalsta pasākumos vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai kā M10 “Agrovide un klimats”, M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” un M12 “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām”. 2022. gadā dažos apakšpasākumos, piemēram, M10.1.3. “Rugāju lauks ziemas periodā” un 10.1.4. “Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei”, bija vērojams gan iesniegumu skaita, gan saistību platības neliels kritums salīdzinājumā ar 2021. gadu, jo daļa pretendentu savas aktuālās saistības 2021. gadā pabeidza un neizvēlējās tās pagarināt vēl par gadu ($n + 1$). Savukārt tādos apakšpasākumos kā M10.1.1. “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”, 10.1.2. “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” un 12.2. apakšpasākumā “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” nedaudz palielinājās gan deklarēto platību apjoms, gan pieteikumu skaits.

Pasākumā M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” kopumā palielinājās gan saistību platības, gan pieteikumu skaits. Apakšpasākumā M11.1. “Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību” bija neliels aktuālo saistību skaits, jo 2021. gadā lielākā daļa atbalsta saņēmēju pabeidza savas saistības un 2022. gadā atkal uzņēmās jaunas saistības apakšpasākumā M11.2. “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”. Vēl

daļa pretendenta savas aktuālās saistības M.11.2. apakšpasākuma 2021. gadā pabeidza un neizvēlējās tās pagarināt par gadu (n + 1).

2022. gada martā tika uzsākta finanšu instrumentu (FI) īstenošana: 8. martā tika apstiprināta AS "Attīstības finanšu institūcija "Altum"" FI investīciju stratēģija un ieviešanas plāns, paredzot ELFLA finansējumu 30,0 milj. eiro apmērā izmantot FI ieviešanai apakšpasākumos M4.1. "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās", M4.2 "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" un M6.4. "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā", savukārt 30. martā tika parakstīts finansēšanas nolīgums starp Lauku atbalsta dienestu un sabiedrību "Altum" par FI īstenošanu un tika uzsākta faktiska FI ieviešana.

2022. gada aprīlī sabiedrībai "Altum" tika izmaksāts pirmais avansa maksājums 7,5 milj. eiro apmērā, un līdz gada beigām, ieviešot FI, sabiedrība "Altum" gala saņēmējiem izmaksāja kopējo publisko finansējumu 4,1 milj. eiro jeb 55,2 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma summas. Lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegts 160 aizdevumu. Savukārt Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā 2022. gadā netika piešķirtas garantijas, izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus.

2022. gadā Latvijas lauksaimnieki un pārtikas ražotāji sastapās ar grūtībām, kuras radīja būtībā nepārtraukts ražošanas resursu, izejvielu un pakalpojumu cenu kāpums, kas aizsākās vēl 2021. gadā, bet jo īpaši pastiprinājās pēc Krievijas militārā iebrukuma Ukrainā. Krievijas un Ukrainas karš ir nozīmīgi un tieši ietekmējis lauksaimniecības un pārtikas ražošanas uzņēmumus Latvijā, pakļaujot tos ilgstošas krīzes spiedienam.

2022. gadā ievērojami palielinājās visu galveno ražošanas resursu – augu aizsardzības līdzekļu, dīzeļdegvielas, sēklu, lopbarības, minerālmēslu un elektrības – cena, turklāt kopš 2022. gada jūnija nepārtraukti kāpj arī kredītu procentu likmes (*Euribor* likmes) palielināšanās un cenu pieaugums arī preču grupā "Energētika" (ietver elektroenerģiju, gāzi, kurināmo un apkuri) Latvijā konsekvēnti bijis daudz lielāks nekā vidēji ES.

Izveidojusies situācija būtiski pasliktināja lauksaimnieku finansiālo situāciju un rentabilitāti, turklāt ir jāņem vērā, ka iepriekšējos gados uzņēmumi saskārās ar Covid-19 pandēmijas negatīvajām sekām.

2022. gadā LAP pasākumiem izmaksāts un EK deklarētais publiskais finansējums 176,8 milj. eiro apmērā jeb 8,7 % no kopējā LAP īstenošanai pieejamā publiskā finansējuma, bet visā plānošanas periodā (līdz 2022. gada beigām) – 1649,4 milj. eiro jeb 81,5 % no LAP pieejamā publiskā finansējuma. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu 2022. gadā sk. 6.28. tabulā.

6.28. tabula

LAP 2014.–2022. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2021. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	12 694,6
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	4820,3
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	519 406,1
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	4748,6
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	83 642,7
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	123 594,7
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	35 509,9
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	551,5
M10	Agrovide un klimats	100 263,0
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	244 707,7
M12	<i>Natura 2000</i> un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	29 901,4
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	259 137,1

M16	Sadarbība	15 384,7
M17	Riska pārvaldība	49 424,5
M19	Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	77 882,8
M20	Tehniskā palīdzība	75 539,6
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	12 166,1
KOPĀ		1 472 543,2

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumā M01 “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 705 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi””.

1.1. apakšpasākums “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2022. gadā turpinājās 2018. gada beigās ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (Latvijas Lauksaimniecības universitāte – apakšuzņēmējs) noslēgtā līguma izpilde par mācību īstenošanu (līgumcena 5,4 milj. eiro).

2022. gadā nozares nevalstiskajām organizācijām tika izsludināts jauns publiskais iepirkums profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumu nodrošināšanai un izvēlēti uzvarētāji. Līguma kopējā publiskā finansējuma summa ir 460,50 tūkst. eiro, bet līgumi ar pakalpojumu sniedzējiem 2022. gadā vēl netika noslēgti.

Turpinājās 2021. gadā ar nozares nevalstiskajām organizācijām noslēgto līgumu izpilde. 2022. gada sākumā tika noslēgts līgums ar 2021. gada iepirkumā izvēlēto pakalpojuma sniedzēju par kopējo publiskā finansējuma summu 150 tūkst. eiro.

2022. gada nogalē nozares nevalstiskajām organizācijām tika izsludināts jauns publiskais iepirkums profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumu nodrošināšanai un izvēlēts arī uzvarētājs. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 525,50 tūkst. eiro, bet pakalpojuma sniedzēji 2022. gadā vēl netika izvēlēti.

Īstenojot apakšpasākumu, kopumā 2022. gadā apmācītas 4475 personas. Mācību dalībnieku skaitu sadalījumā pa mācību blokiem 2022. gadā skatīt 6.29. tabulā.

6.29. tabula

Mācību dalībnieku skaits pa mācību blokiem, 2022. gads

Mācību bloks	Mācību dalībnieku skaits
Lauksaimniecība	4176
Pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošana	16
Mežsaimniecība	283
Kooperācija	4475
KOPĀ	4176

Avots: LAD

No perioda sākuma kopumā apmācīti 16 809 mācību dalībnieki jeb 67,24 % no plānotā apmācāmo skaita. Lielākoties – 65,9 % gadījumu – lauksaimniecības, pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošanas un mežsaimniecības nozarē iesaistītās personas piedalījušās mācībās par tematiem, kas attiecas uz mērķa virzienu 2A (konkurētspēja), taču interese izrādīta arī par profesionālās izglītības un prasmju apguvi (34,1 %) jomā, kas attiecas uz mērķa virzienu 4 (vides saglabāšanas pasākumi). No tiem 90,64 % dalībnieku ir apmācīti par tematiem lauksaimniecības jomā un 9,36 % – par tematiem mežsaimniecības jomā.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

Turpinājās 2018. gadā noslēgto līgumu izpilde ar piecām juridiskajām personām, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā vai Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības iestāžu

reģistrā, – atvasinātu publisko personu (turpmāk – APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, APP “Dārzkopības institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, Latvijas Lauksaimniecības universitāti (no 01.09.2022. Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāti) un APP “Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs”, kas par iepirkuma uzvarētājām tika atzītas 2017. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā (sarunu procedūrā, kas tika organizēta divās kārtās). 2022. gadā turpinot izpildīt līgumus, kuri noslēgti par demonstrējumu īstenošanu augkopības nozarē un kuru kopējais publiskais finansējums ir 1,39 milj. eiro, nodrošināta demonstrējumu ierīkošana un īstenošana.

Tāpat turpinājās 2019. gada publiskā iepirkuma (atklāta konkursa) rezultātā noslēgtā līguma izpilde par demonstrējuma nodrošināšanu augkopības nozarē. Līguma izpildītājs ir SIA “Bulduru Dārzkopības vidusskola”, un līgumcena – 59,99 tūkst. eiro.

Turpinājās arī 2019. un 2020. gadā noslēgto līgumu izpilde par demonstrējumu nodrošināšanu un īstenošanu lopkopības nozarē. Līgumu izpildītāja ir SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, kas 2022. gadā turpināja līgumos paredzētās saistības, par kopējo publisko finansējumu 432,97 tūkst. eiro ierīkojot un īstenojot demonstrējumus.

Tāpat turpinājās 2021. gada pēc publiskā iepirkuma (atklāta konkursa) noslēgtais līgums (kopējais publiskais finansējums ir 26,18 tūkst. eiro) par demonstrējuma nodrošināšanu augkopības nozarē. Arī šā līguma izpildītāja ir SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”.

2022. gadā noslēgti 10 līgumi ar 2021. gadā izsludinātā atklātā konkursa uzvarētājiem un deviņi līgumi ar 2022. gadā izsludinātā publiskā iepirkuma uzvarētājiem par demonstrējumu nodrošināšanu augkopības nozarē. Par pakalpojuma sniedzējiem izvēlētas APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte, un ir uzsākta demonstrējuma ierīkošana un īstenošana. Līgumu kopējais publiskais finansējums ir 832,47 tūkst. eiro.

2022. gadā nogalē pakalpojumu sniedzēja izvēlei tika izsludināts publiskais iepirkums (atklāts konkurss) demonstrējumu nodrošināšanai lopkopības nozarē 14 lotēs. Pakalpojuma sniedzējs 2022. gadā vēl netika izvēlēts.

1.3. apakšpasākums “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”

2022. gadā turpinājās 2018. gadā noslēgtā līguma izpilde par pakalpojuma sniegšanu. Saimniecību un mežu apmeklējumu organizēšanu nodrošina SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmējs – Latvijas Lauksaimniecības universitāte). Līgumcena – 2,0 milj. eiro.

Īstenojot apakšpasākumu, kopumā 2022. gadā apmeklējumos piedalījušies 1499 cilvēki.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākuma M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumam “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 695 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai””.

2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”

Turpinājās ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” 2020. gadā noslēgtā līguma izpilde par individuālu konsultāciju sniegšanu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. Līgumcena ir 3,0 milj. eiro.

2022. gada nogalē tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi par individuālu konsultāciju sniegšanu, tam paredzot 4,75 milj. eiro lielu kopējā publiskā finansējuma summu. Pakalpojuma sniedzēji 2022. gadā vēl netika izvēlēti.

Kopumā 2022. gadā, īstenojot apakšpasākumu, tika sniegtas 5575 konsultācijas, un tās saņēma 1720 personu, kas iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē (sk. 6.30. tab.).

6.30. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2022. gads		
Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	1470	4310
Mežsaimniecība	250	1265
KOPĀ	1720	5575

Avots: LAD

Kā redzams 6.30. tabulā, ir vērojama tendence, ka viena persona saņem vairākas konsultācijas.

No perioda sākuma kopumā konsultācijas saņēmušas 16 499 personas. Tādējādi par 57,1 % ir pārsniegts LAP prognozētais konsultēto atbalsta saņēmēju skaits 10 500.

Turpinājās 2021. gada sākumā ar SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" noslēgtā līguma par konsultāciju sniegšanu uzņēmuma izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai ("inkubācija") izpilde. Līgumcena – viens milj. eiro. 2022. gadā vairāku gadu sadarbības līgumi par konsultāciju pakalpojumu saņemšanu bija 99 gala labuma guvējiem.

Izpildot daudzgadu līguma saistības, tika sniegta 1421 konsultācija (sk. 6.31. tab.).

6.31. tabula

Sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju jomām saskaņā ar vairāku gadu sadarbības līgumā paredzēto, 2022. gads

Konsultāciju joma	Konsultāciju skaits
Augkopība	222
Lopkopība	104
Mežsaimniecība	0
Grāmatvedība, finanšu analīze	108
Ekonomika, vadībzinības	987
KOPĀ	1421

Avots: LAD

Dalījumā pa mērķa virzieniem lielākā daļa (61,01 %) konsultāciju saņēmēju ir pieprasījuši konsultācijas par jautājumiem, kas atbilst mērķa virzienam 4 (vides saglabāšanas pasākumi): 63,86 % personu ir saņēmušas konsultācijas par lauksaimniecības jautājumiem un 36,14 % – par mežsaimniecības jautājumiem. Atlikušie 38,99 % konsultāciju saņēmēju ir izmantojuši iespēju konsultēties par mērķa virziena 2A (konkurētspēja) jautājumiem.

2.3. apakšpasākums "Atbalsts konsultantu apmācībai"

Turpinājās 2021. gada sākumā noslēgtā līguma izpilde par konsultantu apmācības nodrošināšanu. Pakalpojumu sniedza līguma izpildītāja – SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs". Līgumcena ir 250 tūkst. eiro.

Kopumā 2022. gadā apakšpasākuma mācībās piedalījušies 22 konsultanti. Personu skaitu sadalījumā pa mācību jomām 2022. gadā skatīt 6.32. tabulā.

6.32. tabula

Apmācīto konsultantu skaits pa mācību jomām, 2022. gads	
Mācību joma	Apmācīto konsultantu skaits
Augkopība	0
Lopkopība	5
Ekonomika	6
Mežsaimniecība	11
KOPĀ	22

Avots: LAD

Kā redzams no 6.32. tabulas, 2022. gadā 50 % apmācīto konsultantu pilnveidoja zināšanas par mežsaimniecības nozares jautājumiem, 27,3 % papildināja zināšanas par ekonomikas jomas jautājumiem un 22,7 % cēla savu kapacitāti, lai uzlabotu konsultāciju pakalpojuma kvalitāti lopkopības jomā.

M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M04 pasākumā "Ieguldījumi materiālajos aktīvos", noteikta Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumos Nr. 600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"" un Ministru kabineta 2021. gada 30. novembra noteikumos Nr. 776 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība atklātu projektu konkursa veidā pasākumā "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" 2014.–2020. gada plānošanas perioda pārejas laikā 2021. un 2022. gadā" (turpmāk šajā nodaļā – noteikumi Nr. 776).

2022. gadā (janvārī un februārī) tika izsludinātas projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas pasākuma M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" un 4.2. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē". Saskaņā ar LAP 2014–2020 grozījumiem finansējums jaunās projektu pieteikumu iesniegšanas kārtās (2022. gadā) 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" tika piešķirts, ievērojot reģionalizācijas principu – starp Lauku atbalsta dienesta (turpmāk – LAD) reģionālajām pārvaldēm, kā arī ņemot vērā vienotajam platību maksājumam deklarētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības atbilstoši saimniecību grupu sadalījumam pēc to kopēja apgrozījuma: 4000–70 000 eiro – mazo saimniecību grupa, 70 001–350 000 eiro – vidējo saimniecību grupa, vairāk nekā 350 000 eiro – lielo saimniecību grupa. Turklāt atsevišķs publiskais finansējums 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" tika atvēlēts putnkopības un cūkkopības, kā arī siltumnīcu nozarei. Minētajā projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā tika paredzēts arī atsevišķs publiskais finansējums lauksaimnieku pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām.

Izvērtējot pieteikto projektu iesniegumus:

- 4.1. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 7. kārtā apstiprināti 992 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 106,1 milj. eiro;
- 4.2. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" 9. kārtā apstiprināti 52 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 36,7 milj. eiro.

4.1. apakšpasākumam 7. kārtā visvairāk apstiprināto projektu bija laukkopības sektorā – 520 projektu ar kopējo publisko finansējumu 50,2 milj. eiro, piena lopkopības sektorā – 129 projekti ar 18,4 milj. eiro lielu publisko finansējumu, jauktajā (laukkopības un lopkopības) sektorā – 85 projekti (8,2 milj. eiro), kā arī nobarojamo liellopu sektorā – 116 projektu (4,9 milj. eiro), jo Latvijā tieši šie ir galvenie lauksaimniecības sektori, kuros katrā no izsludinātajām kārtām ir arī vislielākais projektu iesniegumu skaits.

Visvairāk investīcijas pamatlīdzekļu iegādē ir paredzētas traktortehnikas iegādei – 412 projektu (13,7 milj. eiro), ražas novākšanas tehnikas iegādei – 210 projektu (12,5 milj. eiro), mēslošanas un augu aizsardzības tehnikas iegādei – 379 projekti (10,4 milj. eiro), sējas un stādāmās tehnikas iegādei – 244 projekti (7,6 milj. eiro), augsnes apstrādes tehnikas un iekārtu iegādei – 427 projekti (4,6 milj. eiro), fermu aprīkojuma un iekārtu iegādei – 253 projekti (3,4 milj. eiro) un lopbarības sagatavošanas tehnikas iegādei – 291 projekts (2,6 milj. eiro). Savukārt būvniecības izmaksas veidoja 37,9 milj. eiro.

Lielajām saimniecībām (ar neto apgrozījumu virs 70 000 eiro) lielākais apstiprinātais publiskais finansējums septītajā kārtā bija Zemgales reģionā (4,8 milj. eiro), Dienvidkurzemes reģionā (4,7 milj. eiro), Dienvidlatgales reģionā (4,2 milj. eiro) un Ziemeļvidzemes reģionā (4,1 milj. eiro), bet vismazākais – Ziemeļkurzemes reģionā (2,7 milj. eiro). Savukārt mazajām saimniecībām (ar neto

apgrozījumu līdz 70 000 eiro) lielākais apstiprinātais publiskais finansējums bija Dienvidlatgales reģionā (2,7 milj. eiro), Dienvidkurzemes reģionā (2,6 milj. eiro), Viduslatvijas reģionā (2,4 milj. eiro) un Ziemeļvidzemes reģionā (2,1 milj. eiro).

Galvenie projektu noraidīšanas iemesli bija finansējuma trūkums (kārtās iesniegti projekti par lielāku publisko finansējumu, nekā izsludināts), grūtībās nonākuša uzņēmuma pazīmes, neatbilstība pasākuma nosacījumiem, nav organizētas atbilstošas iepirkuma procedūras un ar saimniecības resursiem nesamērīgas investīcijas.

4.2. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” 9. kārtā visvairāk apstiprināto projektu bija graudu pārstrādes nozarē – 10 projektu (publiskais finansējums 10,2 milj. eiro), gaļas pārstrādes nozarē – 13 projektu (6,0 milj. eiro). Piena pārstrādes nozarē apstiprināti deviņi projekti (publiskais finansējums 1,8 milj. eiro), tauriņziežu pārstrādes nozarē – viens projekts (publiskais finansējums 14,9 milj. eiro).

4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” 2022. gada jūnijā tika izsludināta nepārtraukta (līdz 2023. gada 1. decembrim) projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsaimniekotājiem ar kopējo pieejamo publisko finansējumu 4,2 milj. eiro apmērā. Kopumā 2014.–2020. gada plānošanas periodā valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” līdz 2022. gada beigām bija īstenojusi 214 projektu, atjaunojot un pārbūvējot valsts un valsts nozīmes ūdensnotekas 1903,62 kilometru garumā un tam izlietojot 35,7 milj. eiro publiskā finansējuma. Jau apstiprināto projektu īstenošana vēl turpinās 2023. gadā.

No perioda sākuma pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” līdz 2022. gada 31. decembrim kopumā ir iesniegti 25 323 projektu iesniegumi (tajā skaitā projekti, kas finansēti no valsts papildu finansējuma) par kopējo publisko finansējumu 1157,8 milj. eiro. No tiem apstiprināti 19 408 projekti (tajā skaitā multiprojekti, kuros pieteikumi ir iesniegti divos vai trijos apakšpasākumos vienlaikus un tiek uzskaitīti atsevišķi), un 10 790 projektiem tika piešķirts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai) šādos apakšpasākumos: 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” apstiprināti 7383 projekti ar publisko finansējumu 511,1 milj. eiro, 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” apstiprināti 407 projekti ar publisko finansējumu 127,2 milj. eiro, 4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” apstiprināti 866 projekti, kuros bija paredzēta gan meliorācijas sistēmu pārbūve, gan meliorācijas sistēmas atjaunošana, ar publisko finansējumu 90,3 milj. eiro.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP pasākumā ir iespēja pretendēt arī uz valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”. Lai pieteiktos uz atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai, no plānošanas perioda sākuma ir iesniegti 12 262 iesniegumi un apstiprināti 10 790 iesniegumi šādos apakšpasākumos:

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 12 055 iesniegumi par 40,6 milj. eiro, no tiem apstiprināti 10 663 iesniegumi par 29,0 milj. eiro;
- 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 207 iesniegumi par 2,9 milj. eiro, no tiem apstiprināti 127 iesniegumi par 1,5 milj. eiro.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2022. gada beigām īstenotos projektus, secināms, ka 4.1. un 4.3. apakšpasākumā ar ieguldījumu mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 435,3 milj. eiro jeb 84,9 % no plānotā (ietverot arī valsts papildu finansējumu un FI), tajā skaitā 1,6 milj. eiro jeb 105,2 % no plānotā ESAI finansējuma. Mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie

projekti ar publisko finansējumu 61,0 milj. iero jeb 55,5 % no plānotā (ietverot arī valsts papildu finansējumu un FI). Mērķa virzienā 5B (energoefektivitātes palielināšana) 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenoti vai daļēji īstenoti projekti ar publisko finansējumu 12,7 milj. eiro jeb 23,0 % no paredzētā, tajā skaitā 0,1 milj. eiro jeb 1,2 % no plānotā ESAI finansējuma. Savukārt mērķa virzienā 5D (ieviestas tehnoloģijas SEG un (vai) amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 41,6 milj. eiro jeb 49,6 % no mērķa virzienā plānotā, tajā skaitā 4,6 milj. eiro jeb 29,3 % no plānotā ESAI finansējuma. Mērķa virzienā 5C (sekmēt atjaunojamo energoresursu izmantošanu) ieguldījumu dod 4.1. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 0,4 milj. eiro jeb 2,6 % no plānotā, bet kuriem apskatāmajā periodā netika plānots ESAI finansējums.

M05 “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana”

Atbalsta saņemšanas nosacījumi pasākumā M05 noteikti Ministru kabineta 2015. gada 14. jūlija noteikumos Nr. 401 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana””.

2022. gadā pasākumā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (17.02.2022. līdz 17.03.2022.) 5.1. apakšpasākumam “Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju un epifitotiju iespējamās sekas” ar kopējo pieejamo finansējumu 197,6 tūkst. eiro. Izvērtējot situāciju valstī, atbalsts tika paredzēts putnkopības un cūkkopības nozarei, lai nodrošinātu biodrošības prasību ieviešanu Pārtikas un veterinārajā dienestā reģistrētajos mazajos un vidējos uzņēmumos, kuros tiek audzēts ne vairāk kā 80 000 mājputnu vai ne vairāk kā 2000 cūku un kuri nodarbojas ar primārās lauksaimniecības produkcijas ražošanu un vismaz gadu realizē to tirgū. Kārtā iesniegto projektu īstenošanas beigu datums bija viens gads no LAD lēmuma pieņemšanas par projekta iesnieguma apstiprināšanu.

2022. gada kārtā sākotnēji tika apstiprināti septiņi projekti, taču divos no tiem saistības tika pārtrauktas, un projekta īstenošanu šajā kārtā turpina pieci uzņēmumi ar apstiprināto publisko finansējumu 177,8 tūkst. eiro, no kuriem izmaksāts 55,1 tūkst. eiro.

No perioda sākuma līdz 2022. gada beigām ir īstenots 113 projektu par kopējo summu 4,7 milj. eiro, tajā skaitā 69 projekti cūkkopības nozarē par 2,9 milj. eiro un 44 – putnkopības nozarē par 1,8 milj. eiro. Unikālo klientu skaits ir 82, kas ir 82,0 % no LAP plānotajiem 100 atbalsta saņēmējiem.

M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”

6.1. apakšpasākums “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”

Kārtībā, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.1. apakšpasākumam “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumos Nr. 323 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai””.

2022. gadā tika izsludinātas divas iesniegumu pieteikšanās kārtas – 5. kārtā (09.05.2022.–09.06.2022.) ar kopējo publisko finansējumu 3,96 milj. eiro apmērā un 6. kārtā (07.10.2022.–07.11.2022.) ar kopējo publisko finansējumu 2,52 milj. eiro apmērā. Atbalsta pretendentu aktivitāte nebija liela: 5. kārtā tika iesniegti 48, bet 6. kārtā – tikai 19 projektu pieteikumi. Tika apstiprināti visi projekta pieteikumi ar kopējo publisko finansējumu 1,92 milj. eiro apmērā 5. kārtā un 760 tūkst. eiro apmērā 6. kārtā.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Abās pasākuma ieviešanas

kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Viduslatvijas (12), Ziemeļvidzemes (11) un Zemgales (8) reģionālajā pārvaldē.

Projekti tiek veiksmīgi īstenoti, un kopumā visās sešās projektu iesniegšanas kārtās tika apstiprināti 483 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 19,3 milj. eiro (84,7 % no pasākumā kopumā pieejamā finansējuma 22,8 milj. eiro), bet daļēji vai pilnībā ir īstenoti 456 projekti (80 % no plānotā) par kopējo publisko finansējumu 16,6 milj. eiro jeb 72,8 % no apakšpasākumā pieejamā. Tātad šī apakšpasākuma ieviešana līdz pārskata perioda beigām ir bijusi veiksmīga.

6.3. apakšpasākums “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.3. apakšpasākumā “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 292 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības””.

2022. gadā tika izsludinātas divas iesniegumu pieteikšanās kārtas – 6. kārtā (01.06.2022.–01.07.2022.) ar kopējo publisko finansējumu 9,96 milj. eiro apmērā un 7. kārtā (08.11.2022.–08.12.2022.) ar kopējo publisko finansējumu 6,36 milj. eiro apmērā. Atbalsta pretendentu aktivitāte nebija īpaši liela, un tika apstiprināti visi šajās kārtās iesniegtie projektu pieteikumi: 6. kārtā – 225 ar kopējo publisko finansējumu 3,38 milj. eiro un 7. kārtā – 97 ar 1,46 milj. eiro.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Abās pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika saņemts Viduslatvijas un Ziemeļkurzemes reģionālajā pārvaldē – 47, kā arī Austrumlatgales reģionālajā pārvaldē – 41, bet Ziemeļaustrumu reģionālajā pārvaldē to bija tikai 15.

Kopumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 3543 projekti (ar publisko finansējumu 51,5 milj. eiro), un līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnībā īstenoti 3464 projekti par 46,4 milj. eiro, tajā skaitā no ESAI finansējuma daļēji īstenoti 488 projekti 5,5 milj. eiro vērtībā.

Šajā apakšpasākumā, atbalsta saņēmējiem uzņemoties papildu pārejošās saistības, no iepriekšējā plānošanas perioda līdz 2020. gada beigām tika īstenoti 137 projekti par kopējo izmaksāto publisko finansējumu 327,0 tūkst. eiro.

Tātad kopumā līdz pārskata perioda beigām ir izmaksāts publiskais finansējums 80,3 % jeb 46,4 milj. eiro no pieejamā finansējuma 57,8 milj. eiro.

6.4. apakšpasākums “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.4. apakšpasākumā, noteikta Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā””.

Atbalsts izsludinātajās projektu pieteikumu kārtās tika paredzēts visām trijām apakšpasākuma aktivitātēm – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma veicināšanai. Pasākuma īstenošanai visā LAP plānošanas periodā kopumā tika paredzēts publiskais finansējums 35,1 milj. eiro apmērā, tajā skaitā finanšu instrumentu veidā 9,0 milj. eiro, bet no ESAI finansējuma – 5,0 milj. eiro (līdz pārskata perioda beigām ESAI finansējuma izmantošana vēl nebija uzsākta).

6.4. apakšpasākumam tika izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (no 2016. līdz 2022. gadam), un tajās kopumā tika saņemti 943 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 54,4 milj. eiro un apstiprināti 512 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu

32,24 milj. eiro, bet īstenots vai daļēji īstenots ir 351 projekts par kopējo finansējumu 20,62 milj. eiro jeb 58,7 % no plānotā.

2022. gadā minētajam apakšpasākumam projektu iesniegumu iesniegšanas kārtā tika izsludināta no 12. augusta līdz 12. septembrim. Šajā laikā tika saņemti 247 projekti iesniegumi, no kuriem 127 tika noraidīti vai atsaukti, bet 120 – apstiprināti.

Ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā galvenās projektos atbalstītās darbības nozares ir mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji tūrisma veicināšanas projektos paredzējuši attīstīt viesu izmītināšanu, sporta nodarbības, kā arī izklaides un atpūtas darbības.

Līdz 2022. gada beigām viens no apakšpasākumā paredzētajiem rādītājiem “Atbalsta saņēmēju skaits, kas saņem atbalstu uzņēmējdarbības attīstīšanai”, kas paredz ieguldījumus ar lauksaimniecību nesaistītām darbībām lauku apgabalos, bija izpildīts par 97,5 % (apstiprināti projektu iesniegumi 468 atbalsta saņēmējiem, bet īstenotajiem vai daļēji īstenotajiem projektiem – 73,1% jeb 351 atbalsta saņēmējam no plānotajiem 480), bet otrs rādītājs par jaunradītām darbavietām īstenotajos jeb daļēji īstenotajos projektos bija pārsniegts 2,3 reizes, jo no jauna tika radīta 921 darbavieta (LAP bija paredzētas 400).

M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumā M07, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 18. augusta noteikumos Nr. 475 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”.

2022. gadā jaunas projektu pieņemšanas kārtas netika atvērtas un turpinājās apstiprināto projektu īstenošana.

No perioda sākuma līdz 2022. gada 31. decembrim pilnībā vai daļēji īstenoti ir 363 projekti par 123,6 milj. eiro jeb 99,9 % no plānotā finansējuma. Pilnībā vai daļēji īstenotajos projektos sakārtoti pašvaldību grants ceļi 1559 kilometru garumā (185,7%), pārsniedzot LAP paredzētos 840 kilometrus, jo sākotnēji, plānojot pārbūvēto ceļu kilometrāžu, tika ņemtas vērā maksimālās viena kilometra grants ceļa izmaksas, bet būvniecības pakalpojumu iepirkumos tiek piedāvātas mazākas reālās izmaksas, tāpēc pašvaldības var atļauties sakārtot garākus ceļu posmus.

Arī pasākuma rādītājs “Iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem” līdz pārskata perioda beigām ir izpildīts par 181,5 % (36 744 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

Pasākums ir pilnībā īstenots.

M08 “Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā”

Kārtība, kādā tiek piešķirts Eiropas Savienības un valsts atbalsts pasākumā M08, ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 4. augusta noteikumos Nr. 455 “Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākuma “Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā” īstenošanai”.

8.1. apakšpasākums “Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana”

2022. gadā tika izsludināta jauna projektu pieņemšanas kārtā, t. i., 10. kārtā no 25.04.2022. līdz 25.05.2022., ar kopējo publisko finansējumu 820,7 tūkst. eiro. Tika iesniegti 247 pieteikumi par 902,4 tūkst. eiro, tā ka veidojās finansējuma trūkums 81,7 tūkst. eiro apmērā.

Kopumā periodā īstenoti meža ieaudzēšanas projekti par 5,8 milj. eiro jeb 80,2 % no plānotā finansējuma, apmežojot 5779 hektārus lielu platību.

8.3./8.4. apakšpasākums “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” un “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana”

8.3. apakšpasākuma “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” aktivitātē “Meža ugunsgrēku, kaitēkļu un slimību monitoringa iekārtu un sakaru aprīkojuma ierīkošana un uzlabošana” 2022. gadā tika izsludināta jauna projektu pieņemšanas kārtā (25.04.2022.–25.05.2022.), kurā iesniegts viens pieteikums par visu izsludināto publiskā finansējuma summu 932,3 tūkst. eiro.

Kopumā 8.3. apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma ir īstenoti projekti par kopējo publisko finansējumu 4,2 milj. eiro apmērā.

8.4. aktivitātē “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana” izmaksāts finansējums 1,0 milj. eiro apmērā, atjaunojot mežus 639 hektāru platībā.

Abās aktivitātēs plānošanas periodā īstenoti projekti kopumā par 5,2 milj. eiro.

8.5. apakšpasākums “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai”

2022. gadā 8.5. apakšpasākumā tika izsludināta jauna 8. projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (25.04.2022.–25.05.2022.), kurai tika atvēlēts 2,4 milj. eiro liels kopējais publiskais finansējums un kurā tika atbalstīta tikai jaunaudžu retināšana. Šajā kārtā tika apstiprināti 1383 pieteikumi ar publisko finansējumu 2,1 milj. eiro. Turpinājās iesniegto projektu īstenošana, un kopumā periodā par 11 678 projektiem jaunaudžu kopšanai un mazvērtīgu mežaudžu nomaiņai 76 078 hektāru platībā izmaksāts publiskais finansējums 25,3 milj. eiro apmērā.

M09 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”

Atbalsta saņemšanas kārtība pasākumā M09 ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 “Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam “Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””, un kopš perioda sākuma trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības ir pabeigušas LAD apstiprinātā pasākuma biznesa plāna izpildi. 2021. un 2022. gadā noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. eiro, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcija), kā arī tika precizēts, ka uz atbalstu varēs pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kuras atbilstības statusu pirmo reizi ieguvušas pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2022. gada pieteikšanās kārtā (no 04.07.2022. līdz 01.08.2022.) LAD apstiprināja četrus kooperatīvo sabiedrību biznesa plānus, kurus īstenojot katra kooperatīvā sabiedrība apņemas sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari un viena – medus nozari, bet viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus. Gan 2021. gadā, gan 2022. gadā uzsāktajiem projektiem atbalsta nav izmaksāta pamatsumma, bet priekšapmaksā 2021. gadā izmaksāti 123,8 tūkst. eiro un 2022. gadā – 195,9 tūkst. eiro.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas un diviem atbalsta pretendentiem tika rezervēts finansējums 26,4 tūkst. eiro apmērā (kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēts 1,6 milj. eiro), lai tie varētu izpildīt LAP 2007–2013 paredzētās saistības. Kopumā ir izmaksāts 552,5 tūkst. eiro liels finansējums. Trīs meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. eiro, tajā skaitā 2022. gadā meža kooperatīvam, ar kuru 2022. gadā izdarīts gala norēķins, izmaksāti 7,5 tūkst. eiro.

Līdz 2022. gada 31. decembrim pasākumā trīs projekti bija pabeigti, un ir uzsākta to uzraudzība, savukārt septiņas kooperatīvās sabiedrības ir saņēmušas priekšapmaksas finansējumu, kas EK nav

jādeklarē. LAP pasākuma rādītājs "Atbalstīto darbību skaits (izveidoto grupu skaits)" paredz astoņu kooperatīvo sabiedrību izveidi, tātad jau īstenotajos projektos ir izveidotas trīs kooperatīvās sabiedrības (37,5 %), bet kopumā visos iesāktajos projektos tiks izveidotas 10 kooperatīvās sabiedrības, tātad – 125 % no prognozētās mērķa vērtības.

Savukārt LAP pasākuma rādītājā "Saimniecību skaits, kas piedalās atbalstītajās ražotāju grupās" prognozētā vērtība ir 1235 saimniecības. Īstenotajos projektos to skaits bijis 766 (trīs meža kooperatīvo sabiedrību kopējais biedru skaits projekta īstenošanas beigās), kas ir 62,5 %. Savukārt visos uzsāktajos projektos 1. līmeņa kooperatīvajās sabiedrībās kopā ir 871 biedrs (766 īstenotajos projektos, 105 uzsāktajos projektos), bet, ja tiek pieskaitīti 2. līmeņa kooperatīvos, t.i., kooperatīvu apvienībā, 2022. gadā esošos biedrus, ar kuriem apvienībai 2022. gadā ir bijis apgrozījums, – 585, tad kopējais biedru skaits ir 1456 jeb 117,9 % no LAP mērķa vērtības.

M16 "Sadarbība"

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumā M16, noteikta 2017. gada 25. aprīļa Ministru kabineta noteikumos Nr. 222 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma "Sadarbība" 16.1. apakšpasākumam "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai" un 16.2. apakšpasākumam "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

16.1. apakšpasākums "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai"

Atbalsts šajā apakšpasākumā ir paredzēts Eiropas Inovāciju partnerības (turpmāk – EIP) darba grupām (tās apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās puses), kas izstrādā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu EIP projekta ideju saistībā ar lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir novatoriskas, risina nozarē aktuālas vajadzības un paredz nozīmīgu ieguvumu nozarei.

Ieinteresētās puses ir izrādījušas lielu atsaucību, un, kopš sāka apakšpasākuma īstenošana, 2022. gadā iesniegto projektu pieteikumu kopsumma pārsniedz apakšpasākumā pieejamo finansējumu. Periodā pavisam ir apstiprināti 50 projekti par 20,4 milj. eiro. 2022. gadā 4. kārtas 2. posmā tika apstiprināti 20 projekti, piemēram, augļu krūmu griešanas kombains *AgroBots*, pākšaugu izmantošanas potenciāls alternatīvu piena produktu ražošanai u. c. projekti.

2022. gadā (26.09.2022.–25.10.2022.) tika izsludināta piektās projektu pieņemšanas kārtas 1. posms ar kopējo publisko finansējumu 3,49 milj. eiro apmērā. 1. posma vērtēšanas kārtā tika iesniegti 22 projekta iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 8,6 milj. eiro. EIP darba grupas ieinteresētība par jaunradi ir bijusi ļoti liela, tāpēc arī pieprasījums pēc atbalsta bija lielāks nekā pieejamais publiskais finansējums.

Kopumā apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām pilnībā vai daļēji īstenoti ir 38 projekti par 10,6 milj. eiro jeb 45,9 % no apakšpasākumā paredzētā. 2022. gadā tika īstenoti vairāki projekti – Rīgas Tehniskās universitātes projekts "Mazcenās boluss spurekļa parametru monitoringam un agrīnai subakūtas spurekļa acidozes (SARA) diagnostikai govīm", Latvijas Lauksaimniecības universitātes projekts "Rūpnieciskais pētījums – bioloģisko un konvencionālo kāpostu ražošana un pārstrāde, izpētot un izstrādājot inovatīvas bezatlikuma tehnoloģijas skābētu kāpostu sulas pulvera (dehidrāta) iegūšanai un pielietošanai jaunu produktu radīšanā ar augstu pievienoto vērtību pārtikas, kosmētikas un farmācijas (uztura bagātinātāji) jomās", ZS "Atēnas" projekts "Bioloģiski ražots marmorēts steiks" u. c.

16.2. apakšpasākums "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei"

16.2. apakšpasākumam "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" plānošanas periodā kopumā tika izsludinātas četras projektu pieņemšanas kārtas un ir apstiprināti 66 projekti par kopējo publisko finansējumu 5,2 milj. eiro. Patlaban no tiem īstenoti vai daļēji īstenoti ir 63 un tiem kopumā izmaksāts publiskais finansējums 4,0 milj. eiro apmērā jeb 82,2 % no plānotā finansējuma. Liela daļa no 16.2. apakšpasākuma projektiem ir saistīti ar dažādu lauksaimniecības produktu audzēšanu un zemes ielabošanas veidiem un ar augļkopības nozares attīstīšanu un lauksaimniecības produktu pārstrādi. Ievērojamā daļā apstiprinātajos projektos paredzētas videi saudzīgas (bioloģiskas un integrētas) inovatīvas metodes un tehnoloģijas, kā arī lauksaimniecības un pārstrādes produktu ražošana. Kopumā 16.2. apakšpasākumā tika apstiprinātas un atbalstītas 66 pretendentu darba grupas (126 % no LAP sākotnēji plānotā grupu skaita – 50), un no tām 63 pašlaik īsteno pieteiktos projektus.

16.3. apakšpasākums "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai"

Kopā plānošanas periodā 16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" tika izsludinātas divas projektu pieņemšanas kārtas un ir apstiprināti 16 projekti par kopējo publisko finansējumu 1,2 milj. eiro. Projektu īstenošanas laikā tika lauzi divi līgumi par summu 48,1 tūkst. eiro. Līdz pārskata perioda beigām pilnībā ir īstenoti četri projekti (izmaksātais publiskais finansējums 159,6 tūkst. eiro), bet daļēji īstenoti – 10 projekti, kuriem kopējais izmaksātais publiskais finansējums ir 561,1 tūkst. eiro jeb 40,7 % no plānotā finansējuma. 16.3. apakšpasākumā lielākā daļa projektu ir saistīti ar lauku tūrisma pakalpojumu virzību un attīstīšanu tirgū (arī jaunu tirgu sasniedzamība), jaunu nacionālās identitātes un nacionāla mēroga kulinārā tūrisma produktu popularizēšanu, kā arī lauku tūrisma popularizēšanu, īstenojot mārketinga pasākumus.

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumā M17, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 25. augusta noteikumos Nr. 492 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk šajā nodaļā – MK noteikumi Nr. 492).

Pārejas periodā (2021.–2022. gadā) pasākumam M17 pieejamais finansējums bija 22,0 milj. eiro. Līdz 2022. gadā 8. jūlijam turpinājās 2021. gada 1. septembrī izsludinātā kārta ar 16,7 milj. eiro lielu finansējumu. Tā kā lauksaimnieki aktīvi pieteicās atbalstam, 2022. gada vasarā pieejamā finansējuma summa strauji samazinājās (2022. gada 8. jūnijā pieteiktais atbalsta finansējums sasniedza 90 procentu no pieejamā finansējuma), un no 2022. gada 9. jūlija tika pārtraukta iesniegumu pieņemšana.

Tā kā viss pieejamais finansējums pasākumam M17 bija izmantots, 2022. gada rudenī vairs netika izsludināta jauna kārta, tādēļ kopējais apdrošināto hektāru skaits, izmantotā finansējuma apmērs un atbalstu saņēmušo saimniecību skaits 2022. gadā bija mazāks nekā 2021. gadā, kad atbalsts tika sniegts arī par rudenī iegādātajām polisēm.

2021. gadā atbalstīta iegāde polisēm, ar kurām apdrošināti 392,1 tūkst. hektāru, bet 2022. gadā – 251,0 tūkst. hektāru. 2021. gadā apstiprinātā publiskā finansējuma apmērs bija 12,2 milj. eiro, bet 2022. gadā – 8,5 milj. eiro. Izmaksātais publiskais finansējums 2021. gadā veidoja 11,1 milj. eiro, bet 2022. gadā – 9,5 milj. eiro. 2022. gadā pasākumā tika apstiprināts atbalsts 1643 saimniecībām.

Pārskata perioda septiņos gados (2015.–2022. gadā) pasākumā izmaksāts finansējums 4616 saimniecībām (92,3 % no plānotā skaita) 54,7 milj. eiro apmērā jeb 100,2 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma. Trūkstošā atbalsta summa pretendentiem izmaksāta no LAP pasākumiem paredzētā virssaistību finansējuma, samazinot apakšpasākuma 4.1. "Atbalsts lauku saimniecībām" virssaistību piešķirumu.

M19 "Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)"

Kārtība, kādā tiek administrēts valsts un Eiropas Savienības atbalsts pasākumā M19, noteikta

- Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumos Nr. 590 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju"" (turpmāk šajā nodaļā – MK noteikumi Nr. 590);
- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumos Nr. 125 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai" (turpmāk šajā nodaļā – MK noteikumi Nr. 125);
- Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumos Nr. 769 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā";
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumos Nr. 238 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpterritoriālai un starpvalstu sadarbībai";
- Ministru kabineta 2022. gada 18. janvāra noteikumos Nr. 52 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam īstenošanas pārejas laikā" (turpmāk šajā nodaļā – MK noteikumi Nr. 52);
- Ministru kabineta 2022. gada 16. augusta noteikumos Nr. 509 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam sagatavošanai un īstenošanai" (turpmāk šajā nodaļā – MK noteikumi Nr. 509).

19.1. apakšpasākums "Sagatavošanās atbalsts"

2022. gada 16. augustā tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 509, nosakot kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam (turpmāk šajā nodaļā – vietējās attīstības stratēģija) sagatavošanai 19.1. apakšpasākumā "Sagatavošanās atbalsts" vai Programmas zivsaimniecības attīstībai 2021.–2027. gadam (turpmāk – PZA) darbības veidā "Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošana" (PZA pasākums), ja vietējās rīcības grupas (turpmāk – VRG) darbība notiek arī zivsaimniecībai nozīmīgā teritorijā, un tās īstenošanai Kopējās Lauksaimniecības politikas stratēģiskā plāna 2023.–2027. gadam intervencē "Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošana" un PZA darbības veidā "Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju īstenošana". Atbalsts vietējās attīstības stratēģijas sagatavošanai tiek piešķirts, pamatojoties uz Zemkopības ministrijas apstiprināto metodiku "Vienreizējais maksājums jeb fiksētas summas maksājums sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai", ja tiek sagatavota un noteiktā termiņā sešu mēnešu laikā iesniegta prasībām atbilstoša vietējās attīstības stratēģija.

No 10.10.2022. līdz 10.11.2022. tika izsludināta vietējo rīcības grupu projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā un tika saņemti 29 projektu iesniegumi 19.1. apakšpasākumā "Sagatavošanās atbalsts" un seši projektu iesniegumi PZA pasākumā. Projektu iesniegumos pieteiktā darbības teritorija pārklājās 10 VRG, no tām sešām VRG – vienā vai divās teritoriālajās vienībās (novada pagastā vai novada pilsētā) un četrām VRG – vairāk nekā divās teritoriālajās vienībās. To vērtēšanai tika piemēroti VRG atlases kritēriji, lai noteiktu, kuras VRG projektu iesniegums konkrētā teritorijā ir apstiprināms. Izvērtējot projektu iesniegumus, 2023. gada janvārī tika apstiprināti 27 VRG projektu iesniegumi 19.1. apakšpasākumā "Sagatavošanās atbalsts" un seši projektu iesniegumi PZA pasākumā, tostarp trīs VRG darbības teritorija tika samazināta teritoriālajās vienībās, kas pārklājās ar citu VRG darbības teritoriju, ja attiecīgā VRG atlases kritērijos ieguva lielāku punktu skaitu. Divu VRG projektu iesniegumi vispār tika noraidīti, tāpēc ka VRG atlases kritērijos bija iegūts mazāks punktu skaits nekā VRG, ar kuru pārklājās darbības teritorija. Viena no apstiprinātajām VRG ir jauna organizācija, kas pirmo reizi veidos sabiedrības virzītu vietējās attīstības stratēģiju, turpatī pārējām

VRG ir pieredze *LEADER* pieejas īstenošanā, tās ir darbojušās un vietējās attīstības stratēģijas īstenojušas arī programmēšanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam.

19.2. apakšpasākums “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju”

2022. gadā visās 35 VRG turpinājās projektu iesniegumu pieņemšana un kopumā tika izsludināta 61 projektu pieņemšanas kārtā. Tika apstiprināti projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 13,3 milj. eiro, kas ir 16,3 % no 19.2. apakšpasākumam “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju” plānotā publiskā finansējuma, savukārt izmaksātais publiskais finansējums ir 7,0 milj. eiro jeb 8,5 % no šim apakšpasākumam paredzētā publiskā finansējuma.

2022. gadā VRG izsludināja pārejas laika finansējumu. Projektu iesniedzēju aktivitāte un interese par atbalsta saņemšanu bija liela. Kopumā 2022. gadā tika iesniegti 947 projekti, no kuriem tika apstiprināti 525 projekti, bet daļa projektu līdz gada beigām vēl bija vērtēšanā. Projekti galvenokārt tika noraidīti nepietiekamā publiskā finansējuma dēļ attiecīgajā projektu pieņemšanas kārtā.

Visā periodā līdz 2022. gada beigām ir apstiprināti projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 85,2 milj. eiro, savukārt šajā apakšpasākumā izmaksāts 63,5 milj. eiro liels publiskais finansējums, kas ir 77,5 % no plānotā.

19.2. apakšpasākumā “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju” kopumā ir apstiprināti 4709 projekti, no kuriem pilnībā vai daļēji īstenots 3921: 1A mērķa virzienā (inovāciju atbalsts) – 343 projekti par kopējo publisko finansējumu 6,8 milj. eiro, 3A mērķa virzienā (lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības un tirdzniecības veicināšana) – 126 projekti par kopējo publisko finansējumu 1,9 milj. eiro, 6A mērķa virzienā (uzņēmējdarbības veicināšana lauku teritorijās) – 1266 projekti par kopējo publisko finansējumu 22,8 milj. eiro, bet visvairāk – 2186 projekti (ar kopējo publisko finansējumu 31,9 milj. eiro) – bijis 6B mērķa virzienā (vietējās attīstības sekmēšana lauku teritorijās).

No pilnībā vai daļēji pabeigtiem projektiem 1823 (46,5 %) ir mazo un vidējo uzņēmumu, 1146 – NVO (29,2 %), 949 (24,2 %) – valsts un pašvaldību iestāžu un trīs (0,1 %) – citu atbalsta pretendentu īstenoti projekti. 3A mērķa virzienā īstenoti projekti, kas ir saistīti ar lauksaimniecības produktu pārstrādi (tostarp bioloģisko lauksaimniecības produktu pārstrādi), izdarot ieguldījumus, piemēram, tādās saimnieciskās darbības uzsākšanā vai attīstībā kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u. c.

6A mērķa virzienā projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, fotopakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u. c. Īstenoti arī vietējo pašvaldību un uzņēmēju kopprojekti, kuros vietējā pašvaldība savā īpašumā ir izveidojusi uzņēmēju saimnieciskajai darbībai nepieciešamo infrastruktūru.

6B mērķa virzienā īstenoti galvenokārt sabiedriskā labuma projekti, kuros teritorija, tostarp dabas un kultūras objekti, tiek sakārtota pakalpojumu sniegšanai un tiek dažādoti sabiedriskie pasākumi. Projekti īstenoti tādās jomās kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u.c.), kā arī kultūras (tostarp kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisko vietu) un dabas objektu sakārtošana u. tml. Kopumā no izveidotajiem vai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 951 466 iedzīvotāji.

Projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta pabeigšanas.

Līdz 2022. gada beigām, īstenojot projektus, radīts 512 darbavietu, kas ir 64 % no paredzētā mērķa rādītāja "T23 – atbalstīto projektu radītās darbvietas (LEADER) (6B)" vērtības, un 292 no tām tiek nodarbinātas sievietes. Rādītāja izpildes progresu arī 2022. gadā ietekmēja Covid-19 un tā radītie ierobežojumi, kā arī karadarbība Ukrainā un ar to saistītās sankcijas, augošā inflācija un straujš energoresursu un dažādu materiālu iegādes izmaksu kāpums. Pamatojoties uz iepriekšminētajiem apstākļiem, vairākiem projektiem tika pārskatīta plānoto rādītāju izpilde. Līdz pārskata perioda beigām apstiprinātajos projektos ir paredzēts radīt vairāk nekā 1900 jaunu darbavietu, kas 2,3 reizes pārsniedz LAP plānoto mērķa vērtību – 800.

19.3. apakšpasākums "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība"

2022. gadā jaunas projektu pieņemšanas kārtas vairs netika organizētas, bet turpinājās apstiprināto starpteritoriālo un starpvalstu sadarbības projektu īstenošana. Lai gan sadarbības projektu īstenošanu 2022. gada sākumā ietekmēja pandēmijas ierobežošanai noteiktie aizliegumi, VRG veiksmīgi spēja pielāgoties un atrast risinājumus sadarbības īstenošanai, izmantojot tiešsaistes rīkus. Situācijai uzlabojoties, VRG atsāka organizēt klātienē pasākumus un devās izbraukumos pie sadarbības partneriem.

Līdz 2022. gada beigām pilnībā vai daļēji īstenoti 48 sadarbības projekti, no tiem 30 starpvalstu sadarbības projekti un 18 – starpteritoriālās sadarbības projekti par kopējo publisko finansējumu 3,3 milj. eiro (86,1 % no kopējā 19.3. "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" pieejamā publiskā finansējuma). Tajos iesaistījušās visas 35 VRG, un no tām 33 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 30 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG lielāka interese ir par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu. Sadarbība galvenokārt ir izveidojusies ar Igaunijas un Somijas VRG, bet kā sadarbības partneri piedalās arī VRG no Lietuvas, Portugāles, Slovēnijas, Lielbritānijas, Zviedrijas, Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Polijas, Vācijas, Horvātijas, Itālijas, Francijas, Rumānijas un pat no Moldovas, Gruzijas un Meksikas. 14 starpvalstu sadarbības projektos Latvijas VRG pilda projekta koordinators pienākumus.

Visi pilnībā vai daļēji īstenotie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir vienotas vietējās identitātes radīšana, tūrisms, mājražošana, bioekonomika, dabas un kultūras mantojums, tradīciju iedzīvināšana mūsdienās, amatniecība un viedie ciemi.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai **19.4. apakšpasākumā "Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana"**. Tā kā ELFLA ir noteikts par vadošo fondu, sešas VRG multifondu piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kas saistītas ar atbalstu Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam.

2022. gada 18. janvārī tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 52, kas stājās spēkā 2022. gada 1. maijā un aizstāja iepriekš spēkā esošos MK noteikumus Nr. 762 (22.12.2015.) Jaunajos MK noteikumos Nr. 52 noteikta kārtība, kādā VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai, piemērojot vienkāršoto izmaksu – vienotas likmes finansējumu 40 procentu apmērā no tiešajām attiecināmajām personāla izmaksām, lai segtu darbības pārējās attiecināmās izmaksas, saskaņā ar 68.b pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulā (ES) Nr. 1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006, tā samazinot administratīvo slogu vietējām rīcības grupām un veicinot efektīvāku finanšu līdzekļu administrēšanu ELFLA vadības procesā, kā arī Lauku atbalsta dienesta kontroles funkciju nodrošināšanu un vienkāršošanu.

Visā periodā līdz 2022. gada beigām ir apstiprināti VRG projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 13,4 milj. eiro, savukārt apakšpasākumā izmaksāts publiskais finansējums 10,9 milj. eiro apmērā, kas ir 73,4 % no 19.4. apakšpasākumam “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana” plānotā publiskā finansējuma.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. Apakšpasākumam “VRG darbības nodrošināšana” izmaksāts publiskais finansējums 10,03 milj. eiro apmērā (94,6 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un apakšpasākumam “Aktivizēšana” – 583,18 tūkst. eiro apmērā (5,4 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma). Programmēšanas perioda sākumā, uzsākot VRG darbību, lielāki ieguldījumi tika atvēlēti biroja aprīkojuma un tehnikas iegādei, bet atbalsts galvenokārt tiek novirzīts kārtējām izmaksām – darbības nodrošināšanai (birojam), darbinieku atalgojumam, projektu vērtēšanai, kā arī VRG pārstāvju dalībai dažādos sadarbības (tīklošanās) pasākumos. Savukārt informēšanas pasākumi bieži vien tiek rīkoti, sadarbojoties ar vietējām pašvaldībām, vietējiem medijiem un izmantojot VRG darbinieku kapacitāti. Visām VRG ir izveidotas un tiek uzturētas tīmekļvietnes, kurās ir pieejama aktuālā informācija par VRG darbībām, kā arī aktivizēšanai VRG izmanto sociālo tīklu (*Facebook, Twitter* u. c.) dotās iespējas.

2022. gada sākumā VRG darbību ietekmēja Covid-19 izplatība, tāpēc valstī saslimstības ierobežošanai ieviesto ierobežojumu laikā VRG izmantoja attālinātā darba iespējas – tiešsaistes rīkus (*ZOOM, MS Team, Skype, Facebook, YouTube* tiešsaistes u.c.) lēmēj institūcijas darba nodrošināšanai, kā arī informēšanas pasākumiem un konsultācijām. Situācijai uzlabojoties, VRG atsāka organizēt klātienē pasākumus.

M20 “Tehniskā palīdzība”

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas, saziņas, Valsts lauku tīkla uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 599/26. punktu tehniskās palīdzības atbalsta saņēmēji ir Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

No plānošanas perioda sākuma līdz 2022. gada beigām pasākumam “Tehniskā palīdzība” kopumā tika iesniegti un apstiprināti 35 ZM un LAD projektu iesniegumi par pasākumā paredzētajām darbībām, tajā skaitā 10 projekti pārejas periodam no 2021. līdz 2022. gadam, un 2022. gadā turpinājās šo projektu īstenošana.

Projektuos tiek sniegts atbalsts atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, īstenojot VLT pasākumi, kā arī informācijas un publicitātes pasākumi atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi, notiek izvērtējumi LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēmā, lai uzlabotu tās īstenošanu, un tiek nodrošināta LAP Uzraudzības komitejas darbība un citas ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības.

Tā kā esošais plānošanas periods tuvojas nobeigumam, pasākumā notiek situācijas analīze un izvērtējumi, tiek atbalstīta tematisko darba grupu (nodrošinot plašu ieinteresēto personu un organizāciju pārstāvju piedalīšanos) norise, kā arī citi pasākumi Kopējās lauksaimniecības politikas (turpmāk – KLP) Stratēģiskā plāna sagatavošanai jaunajam plānošanas periodam 2023.–2027. gadā.

Ar LAP grozījumiem LAP 10.2. redakcijā pasākumā tika piešķirts papildu finansējums pārejas periodam no 2021. līdz 2024. gadam 39,1 milj. eiro apmērā, tajā skaitā 4,2 milj. eiro no ESAI finansējuma, kas 2022. gadā pasākumā vēl netika izmaksāts.

Līdz 2022. gada beigām pasākumā kopumā ir izmaksāts finansējums 75,5 milj. eiro apmērā jeb 73,8 % no plānošanas periodā (kopā ar pārejas periodu) plānotā publiskā finansējuma apmēra, tai skaitā 2022. gadā – 10,8 milj. eiro. Vislielākais finansējums no plānošanas perioda sākuma 57,7 % apmērā ir izmantots LAP ieviešanas un pasākumu administrēšanai, tostarp atalgojumam, telpu

uzturēšanai, nodarbināto apmācībai, administrēšanā iesaistīto darbinieku tehniskajam nodrošinājumam un dažādu forumu un tematisko grupu organizatorisko izdevumu segšanai. Otrā finansiāli apjomīgākā pozīcija ir atbalsts VLT darbības nodrošināšanai – 31,7 % no kopējiem pasākuma “Tehniskā palīdzība” izdevumiem, savukārt novērtēšanai tika atvēlēti 1,8 % izmaksātā finansējuma.

20.1. apakšpasākumā “Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)” periodam no 2021. līdz 2024. gadam tika iesniegti un apstiprināti deviņi projektu iesniegumi. 2022. gadā tika turpināta pārejas perioda (2021.–2024. gads) projektu īstenošana. Kopumā 2022. gadā izmaksāts 8,2 milj. eiro liels atbalsts. No plānošanas perioda sākuma līdz pārskata perioda beigām šajā apakšpasākumā tika izmaksāts finansējums 51,5 milj. eiro apmērā jeb 72,2 % no plānošanas periodā plānotā finansējuma.

20.2. apakšpasākumā “Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai” periodam no 2021. līdz 2024. gadam tika iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums par kopējo publisko finansējumu 10,3 milj. eiro, un 2022. gadā turpinājās šī projekta īstenošana. No perioda sākuma ir izmaksāti 24,0 milj. eiro jeb 74,4 % no šim apakšpasākumam plānotā finansējuma. Apakšpasākumā atbalsts tiek paredzēts VLT sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT darba plānā paredzēto darbību īstenošanai visā Latvijas teritorijā, tostarp informēšanas pasākumiem pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai. Arī 2022. gada sākumā Covid-19 izplatība turpināja ietekmēt VLT īstenoto pasākumu norisi, bet bija jau uzkrāta pieredze, kā pielāgoties situācijai, plaši izmantojot dažādus tiešsaistes un videoformāta risinājumus.

Informācija par finanšu instrumentu ieviešanu

Kārtību, kādā tiek administrēts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā, nosaka

- Ministru kabineta 2021. gada 23. novembra noteikumi Nr. 769 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā”;
- Ministru kabineta 2018. gada 24. jūlija noteikumi Nr. 446 “Noteikumi par lauksaimniecības, lauku un zivsaimniecības saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmu”;
- Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumi Nr. 9 “Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas noteikumi”.

2022. gada 8. martā tika apstiprināta AS “Attīstības finanšu institūcija “Altum”” finanšu instrumentu investīciju stratēģija un ieviešanas plāns, paredzot ELFLA finansējumu 30 milj. eiro apmērā izmantot finanšu instrumentu ieviešanai.

Pamatojoties uz sabiedrības “Altum” finanšu instrumentu investīciju stratēģiju un ieviešanas plānu, 2022. gada 30. martā tika parakstīts finansēšanas nolīgums starp Lauku atbalsta dienestu un sabiedrību “Altum” par finanšu instrumentu īstenošanu un uzsākta faktiska finanšu instrumentu ieviešana, finansējumu sadalot šādi:

- 20,0 milj. eiro lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmas finansēšanai, no tiem
 - o pasākumam M4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 10,0 milj. eiro;
 - o pasākumam M4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 2,0 milj. eiro;
 - o pasākumam M6.4. “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” – 8,0 milj. eiro;
- 10,0 milj. eiro lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas finansēšanai, no tiem
 - o pasākumam M4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 7,0 milj. eiro;
 - o pasākumam M4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 2,0 milj. eiro;

o pasākumam M6.4. "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā" – 1,0 milj. eiro.

2022. gada aprīlī sabiedrībai "Altum" tika izmaksāts pirmais avansa maksājums 7,5 milj. eiro apmērā, un līdz gada beigām, ieviešot FI, sabiedrība "Altum" gala saņēmējiem bija izmaksājusi kopējo publisko finansējumu 4,1 milj. eiro jeb 55,2 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma summas. Lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegts 160 aizdevumu. Savukārt Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā 2022. gadā netika piešķirtas garantijas, izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus;

- 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" apstiprināti 103 projekti ar ieguldījumu mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) un izmaksāts atbalsts galasaņēmējiem. Kopējā publiskā finansējuma summa 2,59 milj. eiro, kas veido 25,9 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma, atvēlēta ieguldījumiem, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā graudaugu u. c. lauksaimniecības kultūru audzēšana, jauktas saimniecības attīstība un liellopu audzēšana;

- 4.2. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" apstiprināts ir tikai viens projekts ar ieguldījumu mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem). Tā kopējais publiskais finansējums bija 20 000 eiro, un ieguldījumi tika paredzēti pārtikas produkcijas ražošanai;

- 6.4. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā" apstiprināti 56 projekti ar ieguldījumu mērķa virzienā 6A (uzņēmējdarbības veicināšana lauku teritorijās) galasaņēmējiem pārskaitīti maksājumi, kas veido kopējo publisko finansējumu 1,47 milj. eiro jeb 18,3 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi novirzīti, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā izmitināšana viesu namos, izklaides un atpūtas pakalpojumu nodrošināšana, kā arī namdaru un galdniecības izstrādājumu ražotnes attīstība.

Platībatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (M10, M11, M12, M13)

Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts platībatkarīgajiem LAP pasākumiem, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 7. aprīļa noteikumos Nr. 171 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā".

- M10 "Agrovide un klimats":
 - o 10.1.1. "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos" (BDUZ);
 - o 10.1.2. "Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā" (VSMD);
 - o 10.1.3. "Rugāju lauks ziemas periodā" (RLZP);
 - o 10.1.4. "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei" (SVIN).
- M11 "Bioloģiskā lauksaimniecība" (BLA):
 - o 11.1. "Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm" (BLA-1);
 - o 11.2. "Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes" (BLA-2).
- M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi":
 - o 12.2. "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām" (NIM).

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2021. un 2022. gadā ir atspoguļota 6.33. tabulā.

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2021.–2022. gadā

Pasākuma kods		LAP pasākums	Iesniegumu skaits	Apmaksātie ha	Iesniegumu skaits	Deklarētie ha
			2021. gadā		2022. gadā*	
M10	10	Agrovide	8031	144 648	7871	134 337
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	6109	43 937	6134	44 529
	10.1.2.	Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	431	6 268	452	6396
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1675	93 253	1444	82 304
	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	162	1 190	159	1108
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	4033	292 309	4149	303 823
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	323	11 542	475	18 428
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	3710	280 767	3674	285 395
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par <i>Natura 2000</i> mežu teritorijām	3283	49 028	3354	50 331
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kurus ietekmē specifiski ierobežojumi	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A

* Provisoriskie dati par 2022. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2023.).

Avots: LAD

Pasākuma M10 "Agrovide un klimats" mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību, nepieļaut lauku ainavas degradāciju, nodrošināt vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, kā arī saglabājot augsnes augu barības vielas un samazinot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamā zemē.

10.1.1. apakšpasākuma "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos" mērķteritorija ir tādi ilggadīgie zālāji, kas atzīti par bioloģiski vērtīgu zālāju (BVZ) vai ES nozīmes zālāju biotopu un atrodas gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām.

Par bioloģiski vērtīgu zālāju, kas atbilst BDUZ atbalsta saņemšanas nosacījumiem (sk. 6.34. tab.), tiek uzskatīts ilggadīgs zālājs lauksaimniecības platībā, ja tas atrodas

- lauksaimniecības zemē un
 - o pirms 2013. gada ir atzīts par BVZ,
 - o pēc 2013. gada ir atzīts par Eiropas Savienības nozīmes daļēji dabīgu zālāju biotopu vai putnu dzīvotni, kas atkarīgi no lauksaimnieciskās darbības (turpmāk šajā nodaļā – ES nozīmes zālāju biotops) (zālāju ražības 1.–3. klase);
- ārpus lauksaimniecības zemes teritorijā ar identificējamām un uzmērāmām robežām un pēc 2013. gada ir atzīts par ES nozīmes zālāju biotopu (zālāju ražības 4. klase).

Platība, kas atbilst BDUZ atbalsta saņemšanas nosacījumiem

Gads	Platība, ha
2012.	40 841
2013.	51 813
2014.	47 921
2015.	47 699
2016.	46 609
2017.	45 529
2018.	50 406
2019.	54 826
2020.	60 851
2021.	61 896
2022.	68 936

Avots: LAD

2022. gadā apakšpasākuma M 10.1.1. “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” (BDUZ) īstenošanai savā saimniecībā pieteicās 7871 pretendents, deklarējot atbalstam 44 529 hektārus dažāda veida bioloģiski vērtīgu zālāju (sk. 6.34. tab.).

Kopumā 2022. gadā BDUZ atbalstam tika deklarēta par 1,3 % lielāka platība nekā 2021. gadā, jo ik gadu palielinās gan atbalsta pretendentu aktivitāte, gan atbalsttiesīgā platība, tostarp vidējā svērtā atbalsta likme (tiek piemērotas piecas dažādas atbalsta likmes atkarībā no zālāja klases veida). Daļa pretendentu savas aktuālās saistības 2021. gadā pabeidza un neizvēlējās pagarināt vēl par gadu (n + 1).

10.1.2. apakšpasākumā “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” atbalstam, lai audzētu dažādus atbalsttiesīgus kultūraugus – augļkokus, ogulājus un dārzenus (sk. 6.4. att.), 2022. gadā pieteicās 452 pretendenti, deklarējot atbalstam 6396 hektārus lielu dārzu platību. Salīdzinājumā ar gadu iepriekš šajā apakšpasākumā ir nedaudz palielinājies gan atbalsta saņēmēju skaits, gan saistību platības. Daļa pretendentu savas aktuālās saistības 2021. gadā pabeidza un nevēlējās pagarināt par gadu (n + 1).

10.1.3. apakšpasākuma “Rugāju lauks ziemas periodā” atbalstam 2022. gadā pieteicās 1444 pretendenti, piesakot atbalstam 82 304 hektārus (sk. 6.4. att.). Šajā apakšpasākumā kļuvis nedaudz mazāk gan pretendentu, gan saistību platības nekā iepriekšējā gadā, jo daļa pretendentu savas aktuālās daudzgadu saistības 2021. gadā pabeidza un neizvēlējās tās pagarināt vēl par gadu (n + 1).

10.1.4. apakšpasākumā “Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei” (SVIN) 2022. gadā pieteicās 159 pretendenti, deklarējot atbalstam 1108 hektārus. Tādējādi salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nedaudz ir samazinājies gan pretendentu skaits, gan saistību platības, tāpēc ka daļa pretendentu savas aktuālās saistības 2021. gadā pabeidza un neizvēlējās tās pagarināt par gadu (n + 1).

Pasākums M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība”

Latvijā bioloģiskajā lauksaimniecībā (turpmāk – BL) tiek izmanto un sertificētas dažāda veida lauksaimniecības platības, no kurām lielākā daļa ir LIZ platība, bet neliela – savvaļas platība (sk. 6.35. tab.). Savvaļas platība ir saimniecības zemes platība, kas nav LIZ, bet tiek izmantota bioloģiskajā lauksaimniecībā, piemēram, dzīvnieku ganībām, ārstniecības augiem u. c.

6.35. tabula

Sertificētā platība

Gads	Savvaļas platības, ha	LIZ platība, ha	Kopējā sertificētā platība, ha
2012.	NA	NA	195 658
2013.	2847	197 585	200 433
2014.	4155	203 442	207 598
2015.	4169	233 292	237 462
2016.	68 34	263 890	270 725
2017.	57 463	271 146	328 609
2018.	190 453	283 185	473 638
2019.	184 977	289 600	474 578
2020.	688 820	291 417	980 289
2021.	728 889	304 087	1 032 975
2022.	733 271	314 637	1 047 908

Avots: Pārtikas un veterinārais dienests

Ne visa bioloģiski sertificētā platība ir LAP (2014–2020) pasākuma “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA) mērķteritorija. BLA atbalsttiesīgā platība ir tāda bioloģiski sertificēta LIZ platība, kas iekļauta LAD Lauku reģistra lauku blokos, bet apstiprinātā platība ir tā, kurā tiek ievēroti atbalsta saņemšanas nosacījumi (sk. 6.36. tab.).

6.36. tabula

BLA platība

Gads	Atbalsttiesīgā platība, ha	Apstiprinātā platība, ha
2012.	188 070	182 304
2013.	181 844	175 013
2014.	175 421	169 362
2015.	233 726	213 459
2016.	263 890	243 547
2017.	271 146	261 318
2018.	283 185	260 988
2019.	289 600	261 899
2020.	291 417	254 468
2021.	304 087	292 519
2022.	314 637	303 823

Avots: LAD

2022. gadā Latvijā kopumā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm bija sertificēti 1 047 908 hektāri. No tiem 314 637 hektāri ir LIZ, ko apsaimnieko 4186 dažādu jomu lauksaimniecības produktu ražotāji (PVD dati), un 97,5 % no šīs LIZ 2022. gadā pieteikti pasākuma M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA) atbalstam.

No tiem 11.1. apakšpasākumā “Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm” atbalstam deklarēti 18 428 hektāri platību, ko apsaimnieko 475 pretendenti, savukārt 11.2. apakšpasākumā “Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes” – 285 395 hektāri dažādu atbalsttiesīgo kultūraugu platību, ko apsaimnieko 3674 pretendenti.

Nelielais M11.1. apakšpasākuma aktuālo saistību skaits skaidrojams ar to, ka 2021. gadā lielākā daļa atbalsta saņēmēju šajā apakšpasākumā pabeidza savas saistības, bet 2022. gadā atkal uzņēmās jaunas saistības M11.2. apakšpasākumā, bet tik un tā M11.2. apakšpasākumā kopumā vērojams atbalsta pretendentu skaita kritums un neliels aktuālo saistību platību pieaugums, jo daļa

pretendentu savas aktuālās saistības 2021. gadā šajā apakšpasākumā pabeidza un neizvēlējās tās pagarināt vēl par gadu (n+1). Kā redzams, kopumā M11.pasākumu 2022.gadā īstenoja 4149 lauksaimnieki, saņemot atbalstu par 303 823 hektāriem, bet 2021.gadā tie bija 4033 lauksaimnieki ar 292 309 hektāriem.

Pasākums M12 “Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi” nodrošina kompensāciju par negūtajiem ieņēmumiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ teritorijās, kurās tiek veicināta direktīvu 92/43/EEK⁴ un 2009/147/EK⁵ prasību ievērošana, meža īpašnieku un apsaimniekotāju interese par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī labvēlīgi nosacījumi īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai.

12.2. apakšpasākumā “Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām” paredzēts maksāt kompensāciju ne tikai par atbalsttiesīgajām platībām *Natura 2000* tīklā, bet arī par citām norobežotām dabas aizsardzības teritorijām ar vides radītiem ierobežojumiem ārpus *Natura 2000* platībām saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013 30. panta 6. panta “b” apakšpunktu. Tādējādi, pēc Meža valsts reģistra datiem, līdz 2015. gadam par potenciāli atbalsttiesīgu platību tika noteikti 67 702 hektāri, kuros bija šādi mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi:

- aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte – 16 322 hektāros (tajā skaitā mikroliegumi 2360 hektāros);
- aizliegta galvenā cirte – 6597 hektāros;
- aizliegta kailcirte – 44 783 hektāros.

Pēc Meža valsts reģistra 2022. gada datiem, privāto īpašnieku mežos *Natura 2000* teritorijās un mikroliegumos mežsaimnieciskā darbība ir ierobežota 63 590 hektāros, no tiem:

- 24 260 hektāros aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte;
- 2055 hektāros aizliegta galvenā cirte;
- 37 275 hektāros aizliegta kailcirte.

2022. gadā 12.2. apakšpasākumā “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” atbalstam pieteicās 3354 pretendenti, deklarējot 50 331 hektāru lielu meža zemes platību. Tādējādi atbalsta saņēmēju skaits ik gadu nedaudz palielinās, jo 2021. gadā atbalstu saņēma 3283 pretendenti par 49 028 hektāriem meža zemes platības.

6.6. Valsts lauku tīkls

Ievērojot regulas Nr. 1305/2013 54. panta 1. punkta prasību, MK Nr. 599 20. punktā noteikts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda LLKC, ar kuru ZM katru gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna uzdevumus.

VLT mērķi ir palielināt ieinteresēto pušu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamus atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VLT uzdevumus un pienākumus, VLT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem.

2022. gadā saistībā ar VLT sekretariāta darbību VLT tīmekļvietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti un papildināta informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā. Tīmekļvietnē regulāri tiek papildināts notikumu kalendārs ar aktuālajiem notikumiem pašvaldībās un VRG, kā arī tiek ievietoti materiāli par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību.

4 Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

5 Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību

Gada laikā VLT sekretariāts ir rīkojis vairākas diskusijas un izveidojis darba grupas par lauku attīstībai svarīgiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu paraugiem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

Tāpat VLT pārstāvji kā klātienē, tā arī tiešsaistē ir piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos (Eiropas Tīkla lauku attīstībai (*ENRD*) rīkotajos pasākumos) un vairākos citu dalībvalstu rīkotos pasākumos – semināros un konferencēs – lauku attīstības jomā par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātni, tostarp sociālajām inovācijām, jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u. c.

6.37. tabula

VLT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2022. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, tostarp starpteritoriālo un starptautisko sadarbību
VLT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VLT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u. c.) skaits	265	1	1	1
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	68	1	10	0
	Citi rīki, skaits (tīmekļvietne, sociālie mediji)	4	3	3	4
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	360	0	24	7
VLT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	28	0	2	3
	Konsultācijas ar dalībniekiem	30	0	0	30
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļvietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u. c.), kapacitātes celšanas pasākumi VLT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u. tml.)	351	0	19	0
	ENRD pasākumu skaits, kuros piedalījies VLT	15	20	1	5
no tām VLT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u. tml.)		6	2	1	1

Avots: ZM

Pildot VLT Rīcības programmas 2015.–2020. gadam darba plānu 2022. gadam, tika noorganizēti 233 informatīvie un 57 izglītojoši semināri. Pasākumi tika organizēti visās reģionālajās nodaļās, un galvenie semināru temati bija šādi:

- uzņēmējdarbības uzsākšana un ražošanas efektivitātes celšana;
- par ES un valsts normatīvo aktu grozījumiem, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- par Lauku attīstības programmas aktualitātēm un pasākumiem;
- finansējuma piesaistes iespējas lauku iedzīvotājiem;
- par *LEADER* pieejas pasākumu īstenošanu.

VLT aktivitātes “Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par dažādām uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās, par lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību, par procesiem dabā, par lauksaimniecības dažādību un nākotnes perspektīvām, kā arī skolēnu un pirmsskolas izglītojamo izpratnes veidošana par nozaru darbību, īpatnībām un tradīcijām. Īstenojot pasākumu, 2022. gadā LLKC konsultanti apmeklēja izglītības iestādes un iepazīstināja skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, un pastāstīja par izglītības iestādēm un tajās esošajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Kopumā tika noorganizēti 95 informatīvi izglītojoši pasākumi bērniem un jauniešiem par meža tēmām. Kopā VLT aktivitātē bija iesaistīti 3736 jaunieši.

2022. gadā Lauku attīstības nodaļa sadarbībā ar Valsts zivsaimniecības sadarbības tīklu (turpmāk šajā nodaļā – ZST) sekretariātu un Meža konsultāciju pakalpojumu centru (turpmāk šajā nodaļā – MKPC) jau sesto gadu īstenoja interaktīvu akciju skolēniem “Šodien laukos”, un 2022. gada 23. februārī tika izsludināta konkursa “Šodien laukos” 2022. gada sezona. Konkurss norisinās sociālajos tīklos, “Šodien Laukos” oficiālajos facebook.com un instagram.com kontos, un tam tiek izmantoti vēl citi digitāli rīki – e-pasta mārketinga un LLKC sociālo tīklu un mediju kanāli. Konkursa mērķis ir ar sociālo tīklu starpniecību izglītot un informēt bērnus un jauniešus par lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības tematiem. Konkurss ietver gan izglītojošo daļu, paredzot veidot dažādus materiālus par ikmēneša tēmām, gan izklaidējošo daļu – iespēju pildīt uzdevumus un sacensties konkursā, lai iegūtu balvas. Konkursa uzdevumi veidoti tā, lai to pildīšana būtu gan izzinoša (patstāvīga informācijas iegūšana un meklēšana), gan fiziska (došanās dabā, dažādi praktiski uzdevumi ārpus telpām), gan radoša (putnu barotavu veidošana), gan izglītojoša (putnu vērošana), kā arī attīstītu jauniešu tehnoloģiskās un datorprasmes (prezentāciju veidošana, video filmēšana un montēšana, infografiku izstrāde, fotografēšana, darbs ar teksta apstrādes programmu *MS Word* u. tml.) un izklaidētu (ēst gatavošana, zīmēšana, krustvārdu mīklu risināšana). Kopējā dalībnieku skaitā 2022. gadā bija 976 skolēni un bērni un 78 pedagogi.

Lai popularizētu mežsaimniecības nozari, 2022. gadā MKPC klātienē notikušas 95 nodarbības (pasākumi) visā Latvijā un tajos piedalījušies 1998 dalībnieki (skolēni). Visus izglītojošos pasākumus un nodarbības rīkoja MKPC nodaļu darbinieki – meža gidi dažādos Latvijas reģionos, pārsvarā lauku skolās. Pirms nodarbību uzsākšanas MKPC meža gidi tika apmācīti.

Lai sekmētu jauniešu palikšanu lauku teritorijās, mazinātu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, ar VLT starpniecību 26 reģionālajās nodaļās tiek sniegts atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai. Mācības 2022. gadā tika organizētas no oktobra līdz decembrim un norisinājās gan klātienē, gan attālināti, gan ar individuāli pieejamu materiālu palīdzību mācību vielas patstāvīgai apgūšanai. Veiksmīgi aizstāvēt savu biznesa ideju, jaunieši saņēma sertifikātus, kas apliecina, ka tie ir apguvuši konkrētās tēmas un pabeiguši mācības. Visi, kas ir pabeiguši mācības un saņēmuši sertifikātu, var startēt konkursā “Laukiem būt”. Kopumā mācības pabeidza un sertifikātus ieguva 154 dalībnieki.

Konkurss “Laukiem būt” tika organizēts 2022. gada sākumā februārī un martā, un tajā varēja startēt 2021. gada mācību dalībnieki, kuri saņēmuši sertifikātus, kā arī iepriekšējo divu gadu konkursanti (mācību dalībnieki), kuri iepriekš nav saņēmuši naudas balvas konkursa finālā vai nav startējuši konkursā, bet ir nolēmuši attīstīt savu biznesa ideju. Kopumā konkursam iesniegti 47 biznesa plāni.

Lai informētu sabiedrību, VLT regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī pavēsta lauku iedzīvotājiem par jaunumiem normatīvajos aktos. 2022. gadā par aktualitātēm lauku attīstības jomā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma “Lauku Lapa” izdevumi, kas pavisam 50 400 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā. Katru nedēļu tiek publicēta arī elektroniskā izdevuma versija “Lauku e-Lapa”, kas tiek izsūtīta elektroniski vairāk nekā 22 000 “Lauku e-Lapas” abonentiem – lauksaimniekiem, lauku uzņēmējiem, konsultantiem, komercuzņēmumu pārstāvjiem, valsts un pašvaldību darbiniekiem, kā arī dažādām citām iestādēm. 2022. gada laikā izsūtītas kopumā 52 “Lauku e-lapas”. “Lauku e-Lapa” pieejama arī VLT tīmekļvietnē. Sagatavoti un izplatīti arī četri informatīvie izdevumi “Čiekurs”.

Īstenojot pasākumu “Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājražotāju atbalsta programma”, visu 2022. gadu notika aktīvs darbs, lai noskaidrotu atbilstošos uzņēmumus, vērstos pie tiem un iekļautu 2022. gada decembrī publicētajā e-katalogā www.novadagarsa.lv, kas apvieno Latvijas produkcijas ražotājus, kuri ir bioloģiskās, integrētās audzēšanās, Zaļās karotītes un GLOBALG.A.P. shēmu dalībnieki. Katalogs pieejams visiem interesentiem. Katalogā apkopoti ražotāji, kuru produkcijā ir ne mazāk kā 70 % vietēji (Latvijā) saražotu izejvielu. Līdz 2022. gada beigām

katalogā kopumā iekļauti 1040 uzņēmumi. Starptautiskajiem ir 267 bioloģiskās saimniecības, 130 saimniecības izmanto integrētās audzēšanas metodi, 34 uzņēmumiem ir Zaļās karotītes sertifikātu, bet trīs uzņēmumiem – GLOBALG.A.P. sertifikātu. 2022. gadā katalogu skatījuši vairāk nekā 91 tūkstoši cilvēku (vietne gada laikā skatīta vairāk nekā 214,75 tūkstošus reižu) kas ir par 45 % vairāk nekā iepriekšējā gadā. 13,6 % no visiem vietnes apmeklētājiem tajā regulāri atgriežas. Noorganizēts viens tiešsaistes (*Zoom* platformā ar tiešraidi *Facebook* “Novada Garšas” lapā) seminārs par aktualitātēm zaļajos publiskajos pārtikas iepirkumos, pārtikas cenu kāpumu un jaunākajām tehnoloģijām pavāru virtuvēs dažādu pašvaldību pārstāvjiem (200 dalībnieku).

Lai īstenotu informēšanas un publicitātes pasākumus, 2022. gadā organizēts 18 starptautiska un nacionāla līmeņa konferenču. VLT ir noorganizējis klātienē VII Starptautisko Latgales reģiona biškopju konferenci. Tajā uzstājās gan nozares pārstāvji no Latvijas, gan viesi no Eiropas, apspriežot aktuālos jautājumus biškopības nozarē un daloties ar pieredzi.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem citviet pasaulē uzzināt par Latvijā paveikto, kā arī lielākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi.

Organizēta arī konkursa “Sējējs 2022” laureātu apbalvošanas ceremonija. 2022. gada konkursā uz 10 nominācijām pieteicās 67 dalībnieki. Ņemot vērā žūrijas vērtējumu, lielās “Sējējs” balvas tika pasniegtas 10 laureātiem.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām nosaka daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un vienpusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2022. gadā darbs ir noritējis visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumos – gan par daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan par vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

2022. gadā no 12. līdz 15. jūnijam Ženēvā, Šveicē norisinājās PTO 12. Ministru konference (turpmāk – MC12), kurā tika atrisināti vairāki konkrēti jautājumi, tostarp panākta vienošanās par deklarāciju par reaģēšanu ārkārtas situācijās saistībā ar pārtikas nodrošinājumu Krievijas un Ukrainas kara kontekstā, pieņemts lēmums par ANO Pasaules Pārtikas programmas humānās palīdzības pārtikas iepirkumu atbrīvošanu no eksporta ierobežojumiem un apstiprināts nolīgums, kas ierobežo kaitīgas zivsaimniecības subsīdijas. Nolīgums ir jāratificē četru gadu laikā, un tiek prognozēts, ka divas trešdaļas valstu, tostarp ES, to varētu izdarīt līdz 2023. gada beigām.

Pēc MC12 2022. gada otrajā pusgadā turpinājās aktīvs darbs pie MC12 lēmumu īstenošanas un turpmākā darba programmas izstrādes gan PTO Lauksaimniecības komitejas īpašajās sesijās par MC12 Ministru deklarāciju par reaģēšanu ārkārtas situācijās saistībā ar pārtikas nodrošinājumu, gan PTO Sanitāro un fitosanitāro jautājumu (turpmāk šajā nodaļā – SFS) komitejās, kurās darbs notika saistībā ar MC12 SFS deklarāciju par reaģēšanu uz mūsdienu SFS problēmām. Pārtikas nodrošinājums ir viena no PTO prioritātēm, un aktīvs darbs pie šī jautājuma notika dažādos līmeņos, risinot plašu jautājumu loku, līdz 2022. gada nogalē tika panākta vienošanās par turpmākā darba programmu pārtikas nodrošinājuma jautājumā.

Papildus 2022. gada oktobrī notika darbsemināri par zivsaimniecības subsīdiju un lauksaimniecības jautājumiem, jo rezultātu trūkums MC12 liecina par to, ka līdzšinējā darba organizēšanas, sarunu vešanas un jautājumu izskatīšanas pieeja nedarbojas un nedod rezultātus. Šajās apspriedēs notika viedokļu un ideju apmaiņa par PTO sarunu nākotni, un kopā ar klasiskajiem lauksaimniecības jomas jautājumiem plānots skatīt arī citus jautājumus, piemēram, vides un klimata jautājumus.

Pēc MC12 tika turpinātas sarunas par tiem zivsaimniecības subsīdiju jautājumiem, par kuriem MC12 netika panākta vienošanās, piemēram, subsīdijām, kas veicina pārmērīgu zvejas flotes kapacitāti.

Turklāt jau 2022. gadā tika uzsākts darbs un gatavošanās MC13, kas ir paredzēta Abū Dabī, Apvienotajos Arābu Emirātos 2024. gada februārī. MC12 laikā vienošanās lauksaimniecības jautājumos būtībā netika panākta, vienīgi tika pieņemta deklarācija par reaģēšanu ārkārtas situācijās saistībā ar pārtikas nodrošinājumu saistībā ar Krievijas un Ukrainas karu un lēmums par ANO Pasaules Pārtikas programmas humānās palīdzības pārtikas iepirkumu atbrīvošanu no eksporta ierobežojumiem, tādēļ sagaidāms, ka MC13 tiks pievērsta lielāka uzmanība lauksaimniecības jautājumiem.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti tam, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2022. gadā ES turpināja vairākas līdzšinējās sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem, kā arī vienpusēji sniedza ar tirdzniecības politiku saistītu atbalstu Ukrainai un Moldovai.

Ukraina: lai mazinātu Krievijas un Ukrainas kara ietekmi uz Ukrainas ekonomiku un dotu ieguldījumu tās tautsaimniecības atjaunošanā, ES 2022. gadā Ukrainai sniedza līdz šim nepieredzētu tirdzniecības atbalstu. 2022. gada 4. jūnijā ES ieviesa pasākumus, kas ļauj uz laiku pilnībā liberalizēt tirdzniecību un apturēt tirdzniecības aizsardzības pasākumus. Tie ir spēkā vienu gadu līdz 2023. gada 5. jūnijam ar iespēju pasākumus pagarināt. ES īstenotie tirdzniecības pasākumi paredz visu atlikušo tarifu kvotu un muitas nodokļu pagaidu apturēšanu ražojumiem, kuriem tie tiek piemēroti, pamatojoties uz Asociācijas nolīgumu starp ES un Ukrainu, ar ko izveido padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības zonu, antidempinga maksājumu par Ukrainas izcelsmes importu pagaidu neiekasēšanu no regulas spēkā stāšanās dienas un kopīgo importa noteikumu (aizsardzības pasākumu) piemērošanas pagaidu apturēšanu attiecībā uz Ukrainas izcelsmes importu.

Turklāt 2022. gada 12. maijā tika pieņemts ES lēmums par ES-Ukrainas Solidaritātes koridora izveidošanu, lai veicinātu Ukrainas graudu eksportu, jo pēc ostu blokādes Ukrainā šajā valstī ražotie graudi un citas lauksaimniecības preces vairs nevarēja sasniegt to galamērķus. ES-Ukrainas Solidaritātes koridori ir viens no prioritāriem ES jautājumiem, un 2022. gada laikā nemitīgi tika risinātas dažādas ar robežkontroles punktu kapacitāti un infrastruktūras uzlabošanu saistītas problēmas, lai uzlabotu pārkraušanas, uzglabāšanas un transportēšanas kapacitāti.

Moldova: tāpat kā Ukrainai, arī Moldovai 2022. gada 22. jūlijā ES piešķīra tirdzniecības atbalstu, ņemot vērā, ka tās eksports ir atkarīgs no tranzīta cauri Ukrainai un kara apstākļos Ukrainas infrastruktūras izmantošana rada risku Moldovas tirdzniecības plūsmai. ES tirdzniecības atvieglojumi paredz vienu gadu īstenot tirdzniecības liberalizācijas pasākumus, piešķirot papildu beznodokļu tarifa likmes kvotas atsevišķiem Moldovas lauksaimniecības produktiem – tomātiem, ķiplokiem, galda vīnogām, āboliem, ķiršiem, plūmēm un vīnogu sulai.

Jaunzēlande: 2022. gada 30. jūnijā tika pabeigtas sarunas par ES un Jaunzēlandes Brīvās tirdzniecības nolīgumu. Sagaidāms, ka līdz 2023. gada jūnija beigām ES un Jaunzēlande nolīgumu varētu parakstīt un pēc tam sāktos pušu ratifikācijas process – Eiropas Parlamenta apstiprinājums un ES Padomes lēmums par nolīguma noslēgšanu. ES un Jaunzēlandes Brīvās tirdzniecības nolīgums nodrošinās brīvu piekļuvi ES tirgum 97 % Jaunzēlandes pašreizējā eksporta preču, savukārt nolīguma spēkā stāšanās dienā atvieglojumi tiks piemēroti vairāk nekā 94 % preču. Nolīgumam stājoties spēkā, 91 % ES izcelsmes eksporta produktu varēs tikt ievesti Jaunzēlandē, nepiemērojot muitas nodokli vai izmantojot beznodokļu kvotas. Septiņu gadu laikā tiks liberalizēta piekļuve 97 % uz Jaunzēlandi eksportējamu ES preču.

Austrālija: 2018. gada 18. jūnijā ES uzsāka sarunas par Visaptverošu tirdzniecības nolīgumu ar Austrāliju. Sarunas bija ļoti aktīvas: līdz 2022. gada decembrim ir norisinājušās trīspadsmit sarunu kārtas, un tās iecerēts pabeigt līdz 2023. gada vasarai. Nolīgums aptvers ne tikai ievedmuitas tarifu atcelšanu, bet arī netarifū barjeras, pakalpojumu, investīciju un intelektuālā īpašuma aizsardzību, ilgtspējīgu vides politiku, dzīvnieku labturību, sanitārās un fitosanitārās (SPS) jomas prasības un citas jomas. Turklāt viens no nolīguma mērķiem ir veicināt tiešsaistes tirdzniecību, nodrošinot to, ka ar

preču tirdzniecību saistītās administratīvās procedūras tiek pilnībā pārvaldītas tiešsaistē, un tā sekmējot ģeogrāfiski tālu esošu tirgotāju savstarpējo tirdzniecību.

Indonēzija: sarunas par Brīvo tirdzniecības nolīgumu ar Indonēziju bija uzsāktas 2016. gadā, un līdz 2022. gada decembrim ir norisinājušās divpadsmit sarunu kārtu. Nolīguma mērķis ir atvieglot tirdzniecību un investīcijas, kā arī atrisināt jautājumus par importa tarifiem, tirdzniecības šķēršļiem, tirdzniecību ar pakalpojumiem, publisko iepirkumu, konkurences noteikumiem, intelektuālā īpašuma tiesībām un ilgtspējīgu attīstību.

Indija: 2022. gada 17. jūnijā ES atsāka sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar Indiju un uzsāka atsevišķas sarunas par ieguldījumu aizsardzības nolīgumu un nolīgumu par ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm. Sarunas ar Indiju ir sarežģītas, un kopumā to progress ir lēns, ņemot vērā joprojām atšķirīgo sarunu pušu ambīciju līmeni. Tirdzniecības sarunu mērķis ir likvidēt tirdzniecības šķēršļus un palīdzēt ES uzņēmumiem, īpaši maziem, veicināt eksportu uz Indiju, atvērt pakalpojumu un publiskā iepirkuma tirgu, nodrošināt ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību, īstenot saistības tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības jomā un pārliecināties, vai saskaņotie noteikumi ir izpildāmi.

Meksika: sarunas par ES un Meksikas 2000. gada Globālā nolīguma modernizēšanu ir gandrīz pabeigtas. Vienošanās pēc būtības ir panākta, bet problēmas sagādā līguma struktūra. 2022. gadā tika piedāvāts tehnisks risinājums, kas paredz iedarbināt pagaidu brīvās tirdzniecības nolīgumu, kamēr nav ratificēts nesadalīts Modernizētais Globālais nolīgums (MGA). Pagaidu nolīgums atspoguļotu to MGA tirdzniecības sadaļu saturu, kas iekļauj tikai ES ekskluzīvās kompetences, un zaudētu spēku MGA pilnīgas ratifikācijas brīdī.

Kanāda: 2017. gada 21. septembrī provizoriski stājās spēkā ES un Kanādas Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums. Lai nolīgums stātos spēkā pilnībā un galīgi, tas visām ES dalībvalstīm ir jāratificē atbilstoši katras valsts procedūrai. 2022. gadā šis process joprojām turpinās.

ASV: lai gan ASV ir ES lielākais tirdzniecības partneris, starp ES un ASV nav īpaša brīvās tirdzniecības nolīguma. Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības (TTIP) sarunas tika uzsāktas 2013. gadā, bet beidzās bez rezultāta 2016. gada beigās. Kopš 2021. gada jūnijā tika izveidota ES-ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padome, kuras mērķis ir koordinēt abu pušu pieeju globālās tirdzniecības, ekonomikas un tehnoloģiju jautājumiem un padziļināt transatlantiskās tirdzniecības un ekonomiskās attiecības, 2022. gadā ir noticis aktīvs darbs virknē jautājumu, galvenokārt saistībā ar tehnoloģiju standartu izstrādi, piegādes ķēdes drošības uzlabošanu, eksporta kontroli un investīciju pārbaudi.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (turpmāk šajā nodaļā – VPS), kas ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 65 jaunattīstības valstīm un teritorijai, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz šīm valstīm. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu, un tās darbības laiks ir līdz 2023. gada beigām.

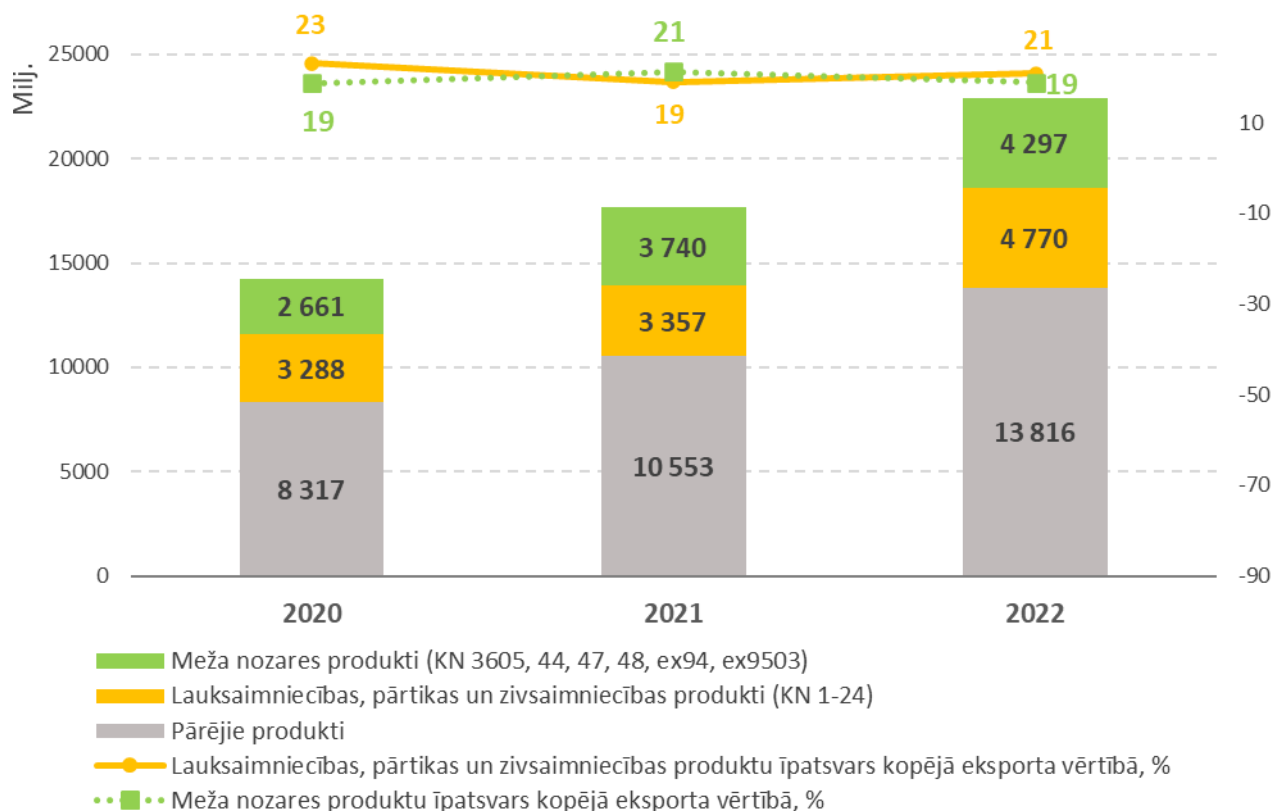
VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai mazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. Vispārējo preferenču sistēma ES paredz trīs priekšrocību režīmus: vispārējo VPS režīmu (izmanto 11 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk – VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot astoņas valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (“Everything But Arms” jeb EBA) – šo režīmu izmanto 46 valstis.

2022. gadā turpinās aktīvs darbs pie ES vispārējo preferenču sistēmas 2024.–2034. gadam izveidošanas, lai uzlabotu sistēmas dažas galvenās iezīmes, tā reaģējot uz VPS valstu mainīgajām

vajadzībām un problēmām, un stiprinātu shēmas sociālos, vides un klimata aspektus. 2022. gadā nebija izdevies panākt vienošanos par vairākiem jautājumiem, piemēram, par lielāku aizsardzību ES ražotājiem pret trešo valstu atbilstošo preču importu.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

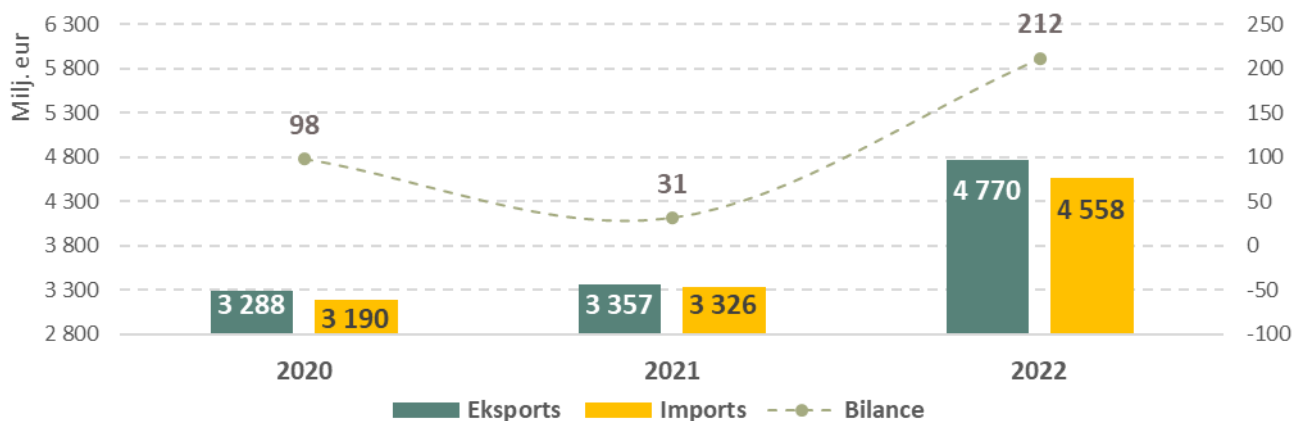
2022. gadā turpinājās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības palielināšanās tendence. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtība 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājusies par 1,41 miljardu eiro jeb 42,1 %, veidojot 21 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Savukārt meža nozares produktu eksporta vērtība 2022. gadā palielinājās par 0,56 miljardiem eiro jeb 14,9 % un veidoja 19 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. (Sk. 7.1. att.)

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu un meža nozares produktu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir ievērojami palielinājies gan lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Eksporta vērtība palielinājās straujāk nekā importa vērtība: eksporta kāpums bija par 1,41 mljrd. eiro jeb 42,1 %, bet importa kāpums – par 1,23 mljrd. eiro jeb 37,1 %. (Sk. 7.2. att.)

7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance, milj. EUR

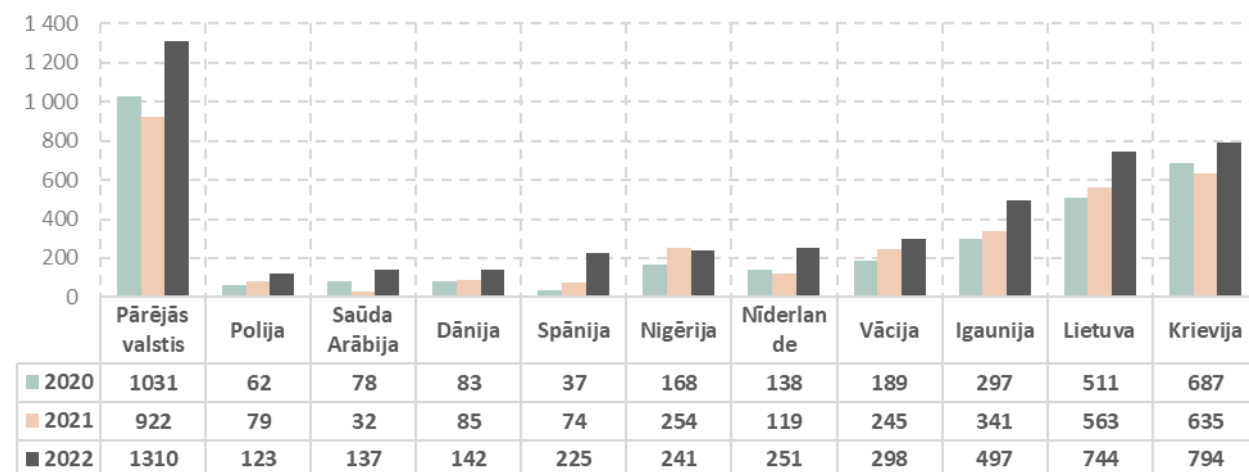
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Kopumā Latvija 2022. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus eksportēja uz 153 valstīm.

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2022. gadā palielinājās gan Latvijas tirdzniecības apjoms ar ES valstīm, gan šo valstu daļa Latvijas produkcijas eksporta kopējā vērtībā, kopumā pakāpjoties par 0,9 mljrd. eiro jeb 50,1 %, bet eksports uz trešajām valstīm – par 0,5 mljrd. eiro jeb 32,6 %.

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES valstīm 2022. gadā veidoja 57 %, bet uz trešajām valstīm – 43 %.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

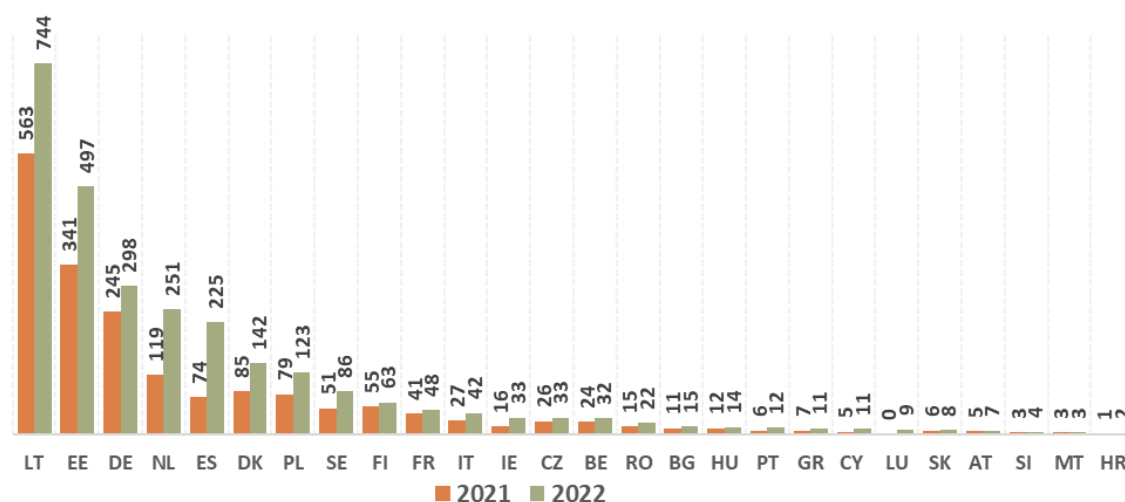
Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Krievija, Lietuva un Igaunija. Eksports uz šīm valstīm kopumā veidoja gandrīz pusi (43 %) no Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības 2022. gadā: uz Krieviju – 17 %, uz Lietuvu – 16 % un Igauniju – 10 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības. (Sk. 7.3. att.)

Ja vērtējam Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksportu uz ES valstīm, 56 % eksporta produkcijas 2022. gadā tika realizētas trīs ES valstīs – Lietuvā, Igaunijā un Vācijā. Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva: 2022. gadā eksporta īpatsvars uz to veidoja 27 % no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm un salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājies par 181 milj. eiro jeb 32 %. (Sk. 7.4. att.)

Nozīmīgākās eksporta produktu grupas no Latvijas uz Lietuvu bija piens, tā produkti un olas (KN 04) ar 34 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti, bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni (KN 22) ar 7 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz Lietuvu, kā arī labības, miltu un miltu konditorejas izstrādājumi (KN 19) ar 7 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz Lietuvu.

Arī uz pārējām divām nozīmīgākajām eksporta valstīm no ES valstīm – Igauniju un Vāciju – 2022. gadā eksports palielinājās: uz Igauniju par – 156 milj. eiro jeb 46 % un uz Vāciju – par 52 milj. eiro jeb 21 %.

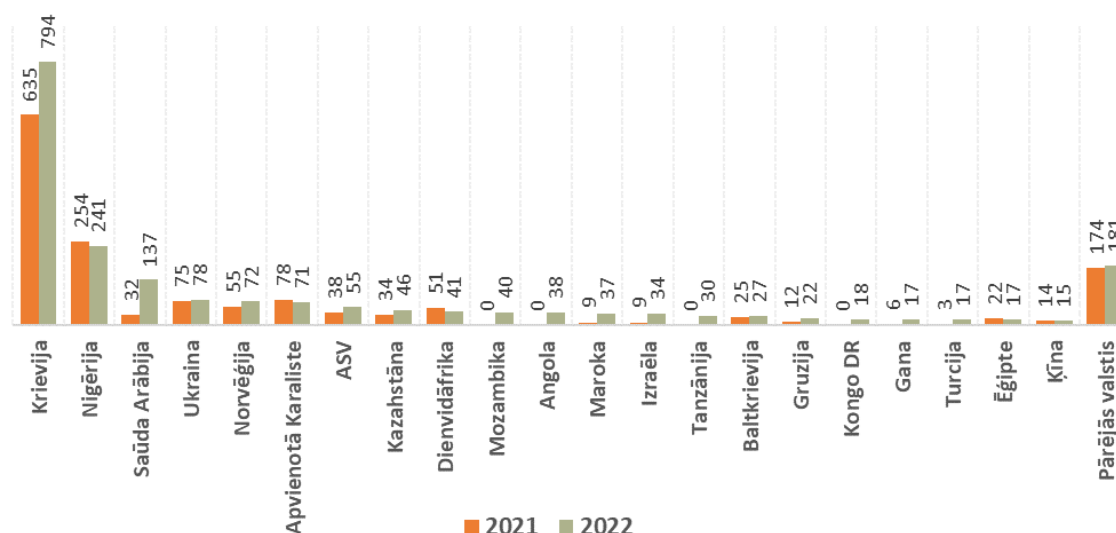
Ievērojams eksporta vērtības kāpums 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu tika pieredzēts uz Spāniju (par 204 %) un Nīderlandi (par 111 %). Eksporta vērtība 2022. gadā pieauga uz visām ES valstīm.

7.4. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts starp trešajām valstīm. Uz pārējām trešajām valstīm tiek eksportēts ievērojami mazāks apjoms lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu. 2022. gadā eksports uz Krieviju veidoja 39 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm, tai palielinoties par 159 milj. eiro jeb 25 %. (Sk. 7.5. att.)

7.5. attēls. Nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Krieviju bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni (KN 22), kas veidoja 82 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

Latvijas eksports uz Nigēriju, kas ir otra nozīmīgākā eksporta valsts starp trešajām valstīm, ir 3,3 reizes mazāks nekā uz Krieviju. 2022. gadā uz Nigēriju eksportēto produktu vērtība samazinājās par 14 milj. eiro jeb 5 %. Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Nigēriju bija kvieši (KN 10), kas veidoja 99 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

Savukārt uz Saūda Arābiju eksportētās produkcijas vērtība 2022. gadā palielinājās par 106 milj. eiro jeb 330 %. Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Saūda Arābiju bija kvieši (KN 10) ar 99 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

2022. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija

- graudaugi ar 21 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2022. gadā palielinājās par 375 milj. eiro;
- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni ar 20 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2022. gadā pieauga par 174 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 11 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2022. gadā palielinājās par 203 milj. eiro. (Sk. 7.6. att.)

2022. gadā eksporta vērtība palielinājās graudaugu produktiem (par 60 % jeb par 375 milj. eiro), pienam un tā produktiem, olām, medum (par 60,9 % jeb par 203 milj. eiro), bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem (par 21,8 % jeb par 174 milj. eiro) un pārtikas rūpnieciskām atliekām (par 107,3 % jeb par 142 milj. eiro).

2022. gadā eksporta vērtība samazinājās dzīvnieku izcelsmes produktiem, kas citur nav minēti (KN 05) (par 33,1 % jeb par 2,1 tūkst. eiro).

7.6. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

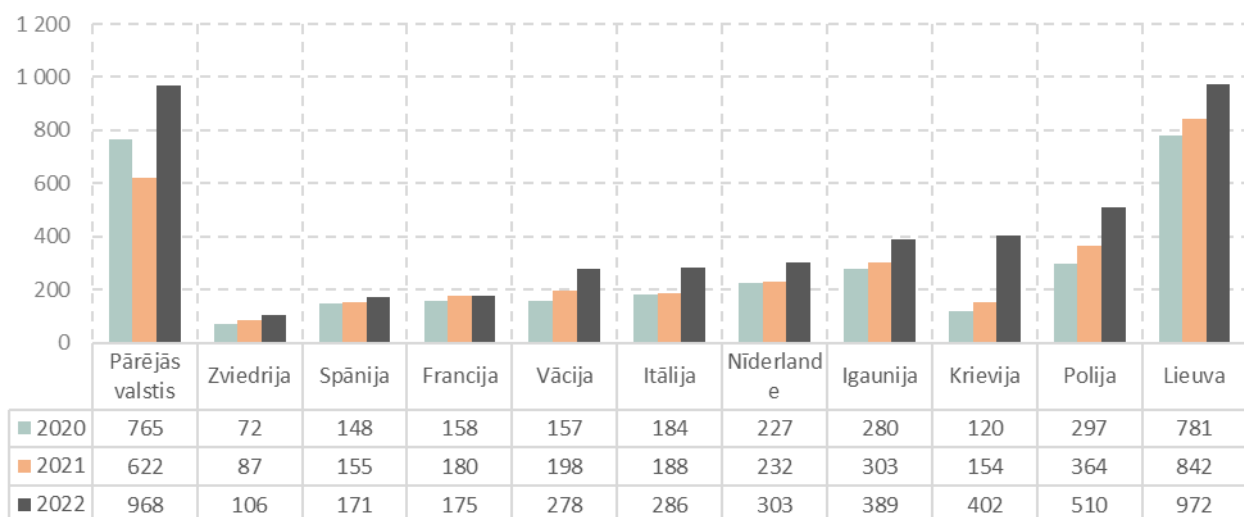
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Kopumā Latvijā 2022. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti tika importēti no 121 valsts.

Minēto produktu importa struktūrā 2022. gadā lielāko daļu veidoja imports no ES valstīm – no tām tika ievesti 81 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu. Latvijas imports no ES valstīm 2022. gadā kopumā palielinājās par 774 milj. eiro jeb 27 % salīdzinājumā ar 2021. gadu un par 458 milj. eiro jeb 114 % – no trešajām valstīm.

Nozīmīgākā importa tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2022. gadā Latvijā tika importēti 21 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu apjoma pēc vērtības. (Sk. 7.7. att.)

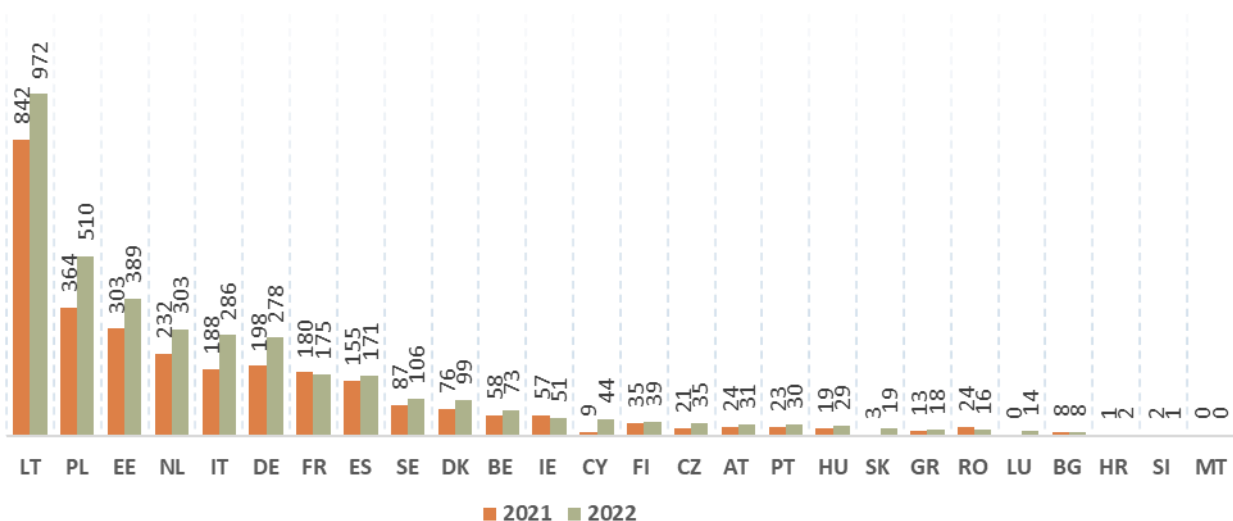

7.7. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 26 % no kopējās importa vērtības starp ES valstīm (sk. 7.8. att.). Nozīmīgākās importa produktu grupas no Lietuvas bija graudaugi (kvieši) (KN 10) ar 17 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts, piens un tā produkti (siers, krējums) ar 9 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Lietuvas, kā arī pārtikas rūpniecības atliekas un lopbarība (KN 23) ar 9 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Lietuvas.

Otra nozīmīgākā importa valsts ir Polija (14 % no kopējās importa vērtības) un trešā – Igaunija (11 %). Importam no Polijas 2022. gadā bija visstraujākais kāpums starp visām ES valstīm – importētās produkcijas vērtība palielinājās par 146 milj. eiro jeb 40 %.

7.8. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis starp ES valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Visvairāk imports 2022. gadā samazinājies no Rumānijas (par 7 milj. eiro jeb 32 %) un Īrijas (par 7 milj. eiro jeb 12 %).

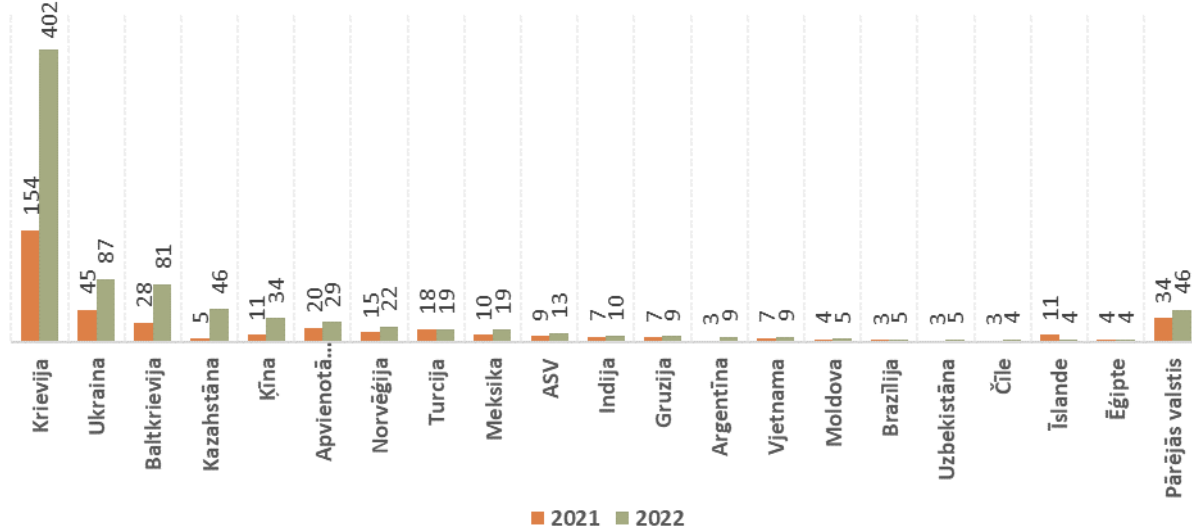
66 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu 2022. gadā tika importēti no trim trešajām valstīm – Krievijas (47 %), Ukrainas un Baltkrievijas.

Importa vērtība no Krievijas 2022. gadā palielinājās par 247,6 milj. eiro jeb 160 %. Nozīmīgākās importa produktu grupas bija pārtikas rūpniecības atliekas (eļļas rauši) (KN 23) ar 33 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Krievijas un graudaugi

(kukurūza, kvieši, rudzi) (KN 10) ar 20 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts.

2022. gadā palielinājās arī imports no Ukrainas un Baltkrievijas: no Ukrainas importētās produkcijas vērtība pakāpās par 41,9 milj. eiro jeb 93 %, bet no Baltkrievijas – par 53,2 milj. eiro jeb 193 %. Nozīmīgākā importa produktu grupa no Ukrainas bija eļļas augu sēklas (rapsis) (KN 12) ar 26 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts, bet no Baltkrievijas – tauki, eļļas un augu vaski (rapšu eļļa) (KN 15) ar 78 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts.

2022. gadā par 6 milj. eiro jeb 60 % samazinājās imports no Īslandes un par 0,4 milj. eiro jeb 8 % – no Ēģiptes.

7.9. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis starp trešajām valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2022. gadā Latvijas nozīmīgākie importa produkti bija

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni ar 21 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas pieauga par 25,6 % jeb 195 milj. eiro;
- pārtikas rūpniecības atliekas ar 8 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas palielinājās par 81,9 % jeb 171 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 7 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas pieauga par 53,8 % jeb 115 milj. eiro.

2022. gadā palielinājās visu nozīmīgāko importēto produktu grupu importa vērtība. Izņēmums bija dzīvi dzīvnieki (KN 01).

Importa vērtība visvairāk pakāpās bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem (par 25,6% jeb 195 milj. eiro), pārtikas rūpniecības atliekām un lopbarībai (par 81,9 % jeb par 171 milj. eiro), kā arī taukiem, eļļām un augu vaskiem (par 115,3 % jeb par 147 milj. eiro).

7.10. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

8.1. Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Studiju programmas

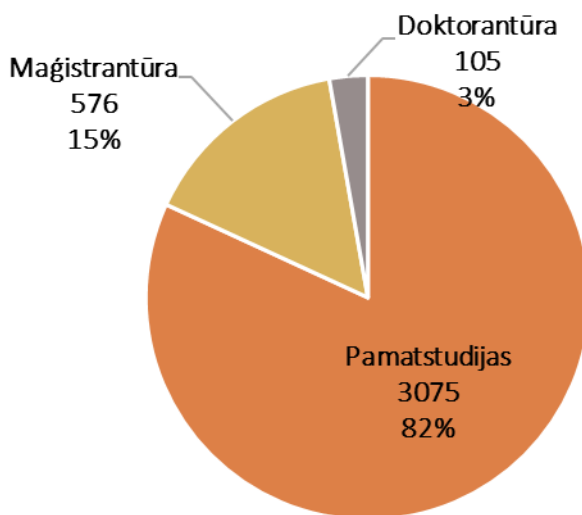
LBTU ir viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm Latvijā, kas īsteno pamatstudiju, maģistra un doktora studijas, kā arī pētniecību dažādās tautsaimniecības nozarēs. Universitāte piedāvā studijas 58 programmās vienā no trijiem īstenotajiem virzieniem – biozinātnēs, inženierzinātnēs un sociālajās zinātnēs. Universitātes spēks sakņojas šo trīs virzienu sadarbībā un mijiedarbībā.

2022./2023. studiju gadā LBTU īstenoja 61 studiju programmu 14 studiju virzienos:

- 28 pamatstudiju programmas (tostarp vienu e-studiju formā);
- 19 augstākā līmeņa programmu;
- 11 doktora studiju programmu.

Studenti

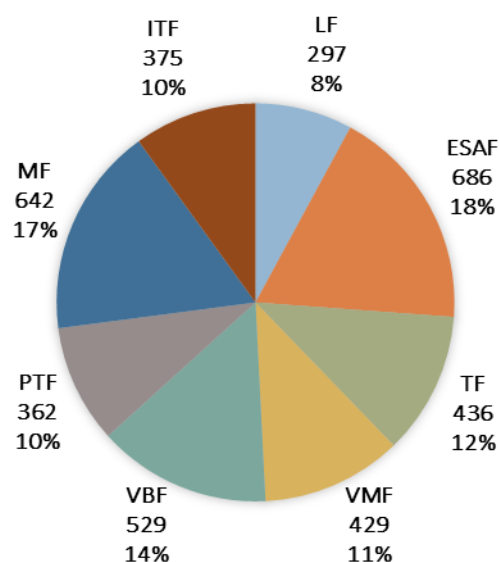
2022. gadā 1. oktobrī LLU studēja 3756 studenti: pamatstudijās – 3756, augstākā līmeņa studijās – 997, doktora studijās – 105.

8.1. attēls. Studējošo skaits LBTU 01.10.2022.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

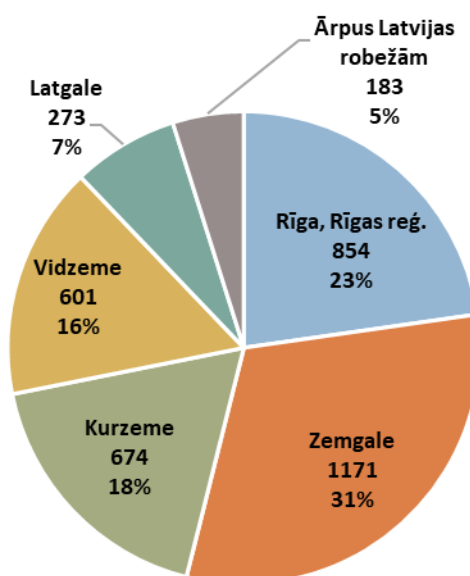
Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm ir šāds: Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē – 686, Tehniskajā fakultātē – 436, Meža fakultātē – 642, Vides un būvzinātņu fakultātē – 429, Pārtikas tehnoloģijas fakultātē 362, Veterinārmedicīnas fakultātē – 429, Lauksaimniecības fakultātē – 297, Informācijas tehnoloģiju fakultātē – 375 studējošo. (Sk. 8.2. att.)

8.2. attēls. Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm 01.10.2022.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Tradicionāli lielākā daļa LBTU studentu nāk no Zemgales, Rīgas un tās reģiona. (Sk. 8.3. att.)

8.3. attēls. Studējošo sadalījums pēc dzīvesvietas (bez doktorantiem) 01.10.2022.

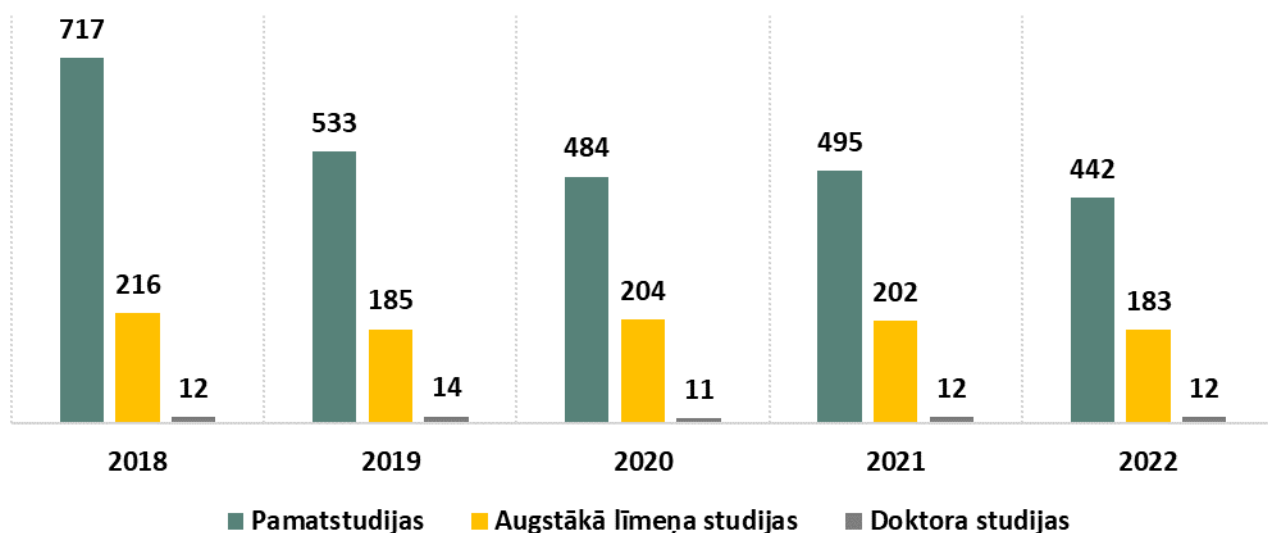
Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Absolventi

2022. gadā LBTU diplomu saņēma 637 absolventi, tajā skaitā 26 ārvalstu studenti (Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē, Informācijas tehnoloģiju fakultātē, Pārtikas tehnoloģijas fakultātē un Veterinārmedicīnas fakultātē):

- 442 – pamatstudijās (340 pilna laika un 102 nepilna laika studijās);
- 183 – maģistra studijās (167 pilna laika un 16 nepilna laika studijās);
- 12 doktoranti aizstāvēja promocijas darbus.

Ar izcilību studijas absolvēja un “sarkano diplomu” saņēma 12 absolventu: divi – no Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes, viens – no Informācijas tehnoloģiju fakultātes, seši – no Tehniskās fakultātes un trīs – no Vides un būvzinātņu fakultātes.

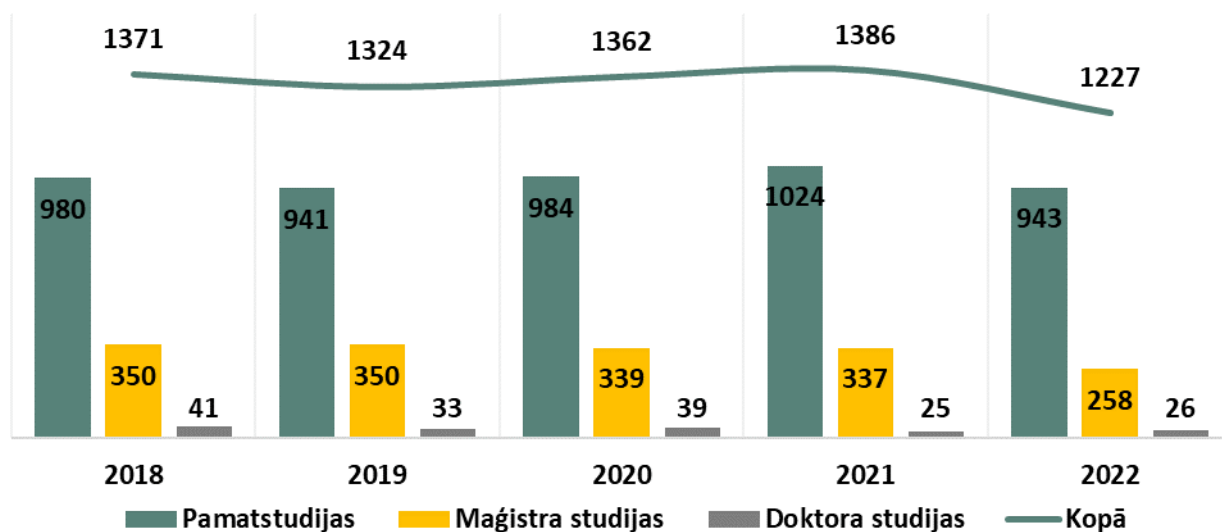

8.5. attēls. LBTU absolventu skaita dinamika

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Uzņemšana

2022. gadā LBTU tika uzņemti 1227 jauni studenti, no tiem 943 pamatstudijās, 258 augstākā līmeņa studijās un 26 doktoranti. Salīdzinājumam 8.6. attēlā ir parādīti uzņemšanas rezultāti 2016.–2021. gadā.

8.6. attēls. LBTU uzņemto studentu skaita dinamika

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Tālākizglītība

2022. gadā Mūžizglītības centra organizētajos maksas tālākizglītības, profesionālās pilnveides un neformālās izglītības programmās ir mācījušies un apliecināties (sertifikātus) saņēmuši 2008 dalībnieki, bet studiju kursus klausītāju statusā apguva 142 dalībnieki.

Īstenotie projekti:

- “Augstākās izglītības satura pilnveidošana pārtikas nozaru atbalstam kvalitatīvas pārtikas ilgtspējīgai ražošanai” (AgroDev), (līguma Nr. 619039-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP). Ieviešanas laiks: 2020. gada decembris–2024. gada janvāris;

- “Jauna maģistra studiju programma ilgtspējīgai bioekonomikai Uzbekistānā” (BioEkUzb), (līguma Nr. 619294-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP). Ieviešanas laiks: 2020. gada decembris–2024. gada janvāris;
- “Starppaaudžu mācīšanās kopienas vides ilgtspējībai” (ILCES), (līguma Nr. 2021-1-LV01-KA220-ADU-000026286). Ieviešanas laiks: 2022. gada februāris–2024. gada augusts;
- **Erasmus+ Stratēģiskās partnerības projekts “Collegial Support for Resilience and Growth in Education” (Koleģiālais atbalsts izglītībā – COSERE)**, (līguma Nr. 2022-1-LV01-KA220-SCH-000086643);
- “Dzīvot zaļi?!” (“Living green?!”) “British Council” pārstāvniecības Latvijā un Latvijas Lauksaimniecības universitātes projekts (līguma Nr. GA2122006). Ieviešanas laiks: 2022. gada janvāris–aprīlis;
- “Nacionālā un starptautiska mēroga pasākuma īstenošana izglītojamo talantu attīstībai” (līguma Nr. 4.1-10/24). 2022. gadā Zemgales un Vidzemes reģionu skolēnu zinātniskās pētniecības darbu (ZPD) konferencei iesniegts 101 skolēnu ZPD no 48 izglītības iestādēm.

Stipendijas

2022. gadā LBTU Attīstības fonds organizēja 14 stipendiju konkursus un pavisam tika izmaksātas 38 stipendijas. No tām piešķirta 21 jauna stipendija, četras stipendijas turpināja izmaksāt jau esošajiem stipendiātiem, trīs stipendiāti janvārī saņēma atlikušo stipendijas summu, vēl deviņi stipendiāti turpināja saņemt stipendiju visu pavasara semestri, un viens stipendiāts saņēma stipendiju par februāri, martu un aprīli, jo maijā izstājās no augstskolas.

2022. gadā nodibināta viena jauna stipendija – SIA “Meža birža” – un tika rīkots pirmais stipendijas konkurss, kā arī izmaksāta pirmā stipendija.

Pa vienam stipendiju konkursam tika organizēts Jāņa Rūvalda, Alfrēda Seržāna, Latvijas Agronomu biedrības, Artūra un Ērikas Gerhardu, Vagneru ģimenes, Mirdzas Oškalnes, SIA “Peri”, SIA “EAST METAL”, profesora Kazimira Špoģa, SIA “Meža birža”, agronoma Jāņa Lielmaņa balvas, kā arī profesores Baibas Rivžas jubilejas stipendijām.

Divi stipendiju konkursi organizēti LBTU Studējošo pašpārvaldes stipendijai un “Latvi Dan Agro” stipendijai.

8.1. tabula

Jaunie stipendiāti 2022. gadā

Fakultāte	Stipendiātu skaits
Lauksaimniecības	18
Tehniskā	5
Pārtikas tehnoloģijas	4
Ekonomikas un sabiedrības attīstības	3
Veterinārmedicīnas	3
Informācijas tehnoloģiju	0
Vides un būvzinātņu	3
Meža	2

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Pasniegta viena Senāta stipendija, kuru 2022. gada rudens semestrī saņēma Informācijas tehnoloģiju fakultātes students. 2022. gada pavasara semestrī stipendiju turpināja saņemt viens Tehniskās fakultātes students.

LBTU Attīstības fonds izmaksāja stipendijas arī projektā Nr. 1.1.1.3/21/A/007 “LLU studentu inovāciju prasmes un uzņēmējspējas veicināšana”. Studentu Inovāciju programmas laikā tika organizēti četri cikli, katra cikla laikā tika attīstītas studentu biznesa idejas un risinātas uzņēmēju problēmas un kopumā organizēti četri stipendijas konkursi. Katra cikla garums bija līdz četriem

mēnešiem. Pirmais stipendijas konkurss tika organizēts Studentu Inovāciju programmas pirmā cikla dalībniekiem, kopumā stipendiju četrus mēnešus pēc kārtas izmaksājot 27 studentiem. Otrs bija vienreizējas stipendijas konkurss – Studentu Inovāciju programmas pirmā cikla labākajām komandām. Trešais vienreizējas stipendijas konkurss bija “GreenTech” hakatona uzvarētājiem, savukārt ceturtais stipendijas konkurss – Studentu Inovāciju programmas otrā cikla dalībniekiem. Stipendiju četrus mēnešus pēc kārtas saņēma 48 studenti.

Studiju vides uzlabošana

2022. gadā tika pabeigti vairāki nozīmīgi būvdarbu projekti studiju vides uzlabošanai – otrās dienesta viesnīcas vienkāršota atjaunošana, sestās dienesta viesnīcas 1. un 2. stāva būvdarbi, septītās dienesta viesnīcas atjaunošana, Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes mācību korpusa fasādes atjaunošana, kā arī Tehniskās fakultātes mācību korpusa siju stiprināšanas darbi.

Ievērojami sadārdzinoties energoresursiem, 2022. gadā vairākas LBTU ēkas tika pieslēgtas Jelgavas valstspilsētas centralizētajai siltumapgādes sistēmai, tā ļaujot būtiski samazināt ēku uzturēšanas izdevumus.

Pārskata periodā demontētas dažādas ēkas un būves piecos LBTU objektos.

Fundamentālā bibliotēka

LBTU Fundamentālā bibliotēka (FB) nodrošina lietotājus ar informācijas resursiem atbilstoši studiju profilam, pētniecības virzieniem un LBTU Attīstības stratēģijā izvirzītajiem mērķiem. Bibliotēka atkārtoti ir akreditēta valsts nozīmes bibliotēkas statusā.

Bibliotēkas krājumā 2022. gada beigās bija 410 644 eksemplāri 126 001 nosaukuma izdevumu. 2022. gadā tika saņemti 1349 eksemplāri. 2022. gada 31. decembrī bibliotēkas lietotāju skaits bija 3957, bibliotēkas virtuālais apmeklējums – 81 452, fiziskais apmeklējums – 32 733, izsniegums – 68 902.

Bibliotēkas darbinieki veido astoņas datubāzes, kā arī digitalizē krājumu, un jau ir izveidotas divas digitālās kolekcijas – “LBTU aizstāvētie promocijas darbi” un “LBTU izdevumi”. Tiek veidots arī LBTU repozitorijs.

LBTU lietotājiem piedāvā gan FB darbinieku veidotos, gan abonētos elektroniskos resursus – tiešsaistes datubāzes, tostarp pilnteksta. Informāciju var meklēt 14 abonētajās pilnteksta un bibliogrāfiskās informācijas tiešsaistes datubāzēs, kā arī vairākās datubāzēs, kas tiek piedāvātas uz izmēģinājuma laiku. Abonēto datubāzu izmantošanu raksturo šādi dati: pieslēguma sesiju skaits – 107 302, meklējumu skaits – 229 031, lejupielādēto vienību kopskaits, kas pieprasītas no bibliotēkas piedāvātajām datubāzēm, t. i., izsniegums – 112 992.

Bibliotēka attīsta tradicionālos pakalpojumus un ievieš arī jaunus pakalpojumu veidus. Meklētājprogramma PRIMO DISCOVERY dod iespēju vienlaikus meklēt informāciju elektroniskajā kopkatalogā, abonētajās tiešsaistes datubāzēs, kā arī LBTU bibliotēkas veidotajās datubāzēs “LBTU mācībspēku un pētnieku publikācijas”, “LBTU izdevumi” un “LBTU maģistra darbi”.

Pieeja datubāzēm tiek nodrošināta LBTU tīklā un LBTU zinātniskajos institūtos, izmantojot pieslēgumu no datoru IP adresēm, kā arī ar LBTU informācijas sistēmu (IS) lietotājkontu vai lietotāja vārdu un paroli ārpus LBTU tīkla. EzProxy dod iespēju ārpus LBTU tīkla pieslēgties abonētajām e-žurnālu un e-grāmatu datubāzēm, kā arī izmēģinājuma datubāzēm, izmantojot LBTU IS lietotājkontu. 2022. gadā šo pieeju ir izmantojuši 14 898 unikālie lietotāji, apmeklējumu skaits – 32 519. Gadu no gada palielinās EzProxy izmantošanas rādītāji.

Bibliotēka piedalās starptautiskās lauksaimniecības zinātņu un tehnoloģiju informācijas sistēmas AGRIS veidošanā. AGRIS centram Romā ir nosūtīts 18 710 dokumentu aprakstu. Ierakstu skaits LBTU mācībspēku un pētnieku publikāciju datubāzē gada beigās bija 41 083. LBTU FB nodrošina arī iespēju

saņemt informācijas avotus, izmantojot dalību starptautiskajā lauksaimniecības bibliotēku tīklā AGLINET.

Bibliotēka piedāvā pakalpojumu “Jautā bibliotēkām”, mācības un konsultācijas studentiem, kā arī atbalstu un padomus pētniekiem darbā ar zinātniskajām publikācijām (*ORCID*, *Mendeley* u. c.). Ir izveidota jauna bibliotēkas tīmekļvietne ar vērtīgu informāciju lietotājiem par bibliotēkas pieejamību un tās sniegtajiem pakalpojumiem. Tajā pieejams plašs regulāri atjaunots metodisko materiālu klāsts, kā arī informācija par datubāzēm, meklēšanas rīkiem un jauniegūtajām grāmatām, žurnāliem un citiem izdevumiem.

Bibliotēkas tīmekļvietnē ir izveidota sadaļa “Darbs ar zinātniskajām publikācijām” ar bibliogrāfiskā apraksta piemēriem un pamācībām, kā izmantot bezmaksas programmu *Mendeley*, kā reģistrēties pētnieku unikālo identifikatoru reģistrā *ORCID* un tajā izdarīt izmaiņas, kā izmantot *Web of Science Researcher Profile* un citas iespējas. Tīmekļvietnē tiek izvietotas arī tematiskas virtuālās izstādes.

Bibliotēkas darbinieki aktīvi darbojas sociālajā tīklā *Facebook*, popularizējot bibliotēkas pakalpojumus. Aktuālā informācija tiek sniegta arī interaktīvajā izkārtņē bibliotēkas Uzziņu un informācijas centrā. LBTU FB sadarbojas ar citām LBTU struktūrvienībām.

Zinātne un inovācijas

LBTU Zinātnes un projektu attīstības centrs (ZPAC) koordinē akadēmiskā personāla un studentu zinātnisko darbību, nacionālo un starptautisko zinātnisko sadarbību, administrē dažādu projektu, valsts un uzņēmēj sabiedrību pasūtījumu izpildi, kā arī nodrošina informācijas izplatīšanu un finansējuma piesaistīšanu.

2022. gadā LBTU ir iekļuvusi pasaules universitāšu reitingos:

- *Times Higher Education* – Universitāšu ietekmes reitingā, kurā LBTU ieņem vietu grupā no 601.–800. vietu, savukārt mērķī “Dzīvība uz Zemes” – 101.–200. vietu;
- *Times Higher Education* – Pasaules universitāšu reitingā – LBTU ierindojas grupā 1501+ (*Life Sciences 801–1000; Engineering and Technology 1000+* un *Social Sciences 801+*);
- *QS EECA* universitāšu reitingā “Labākās Eiropas jaunattīstības un Centrālāzijas valstu augstskolas” LBTU ierindojas 241.–250. vietā;
- *U-multirank* reitingā – paaugstināts vērtējums (A un B līmenis iegūts vairāk nekā pusē kritēriju).

Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) konkursā par 2022. gada sasniegumu teorētiskajā zinātnē ir atzīts pētījums “Latvijas ekonomikas un sabiedrības izaicinājumu kompleksa izpēte starptautiskā kontekstā un instrumenti viedās ekonomikas un sabiedrības attīstīšanai”. Tā rezultāti apkopoti zinātniskajā monogrāfijā “Latvijas spēks ilgi pastāvēt” (tulkojums angļu valodā “The strength of Latvia for the long-term development”). Šī izdevuma galvenā redaktore ir LZA akadēmiķe Baiba Rivža, valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta “Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā” (*Interframe-LV*, 2018–2022) vadītāja un atbildīgā redaktore ir Ausma Mukāne. Pārstāvētās zinātniskās institūcijas – LZA, Latvijas Universitāte, LLU (LBTU), Rīgas Stradiņa universitāte u. c.

Meža fakultātes Mežkopības katedras profesors Dr. silv. **Āris Jansons** ir nominēts Latvijas izcilāko zinātnieku sarakstā un iekļauts zinātnes kalendārā #ZinātneLatvijai 2022. Par Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas 2022. gada Jauno zinātnieku konkursa uzvarētāju kļuvis LBTU Lauksaimniecības fakultātes 2. kursa doktorants **Jānis Kaņeps**. Viņš apbalvots par iesniegto pētījumu “Kviešu dzeltenplankumainība un tās ierosinātais *Pyrenophora tritici-repentis*”.

2022. gadā LBTU vēlētos amatos strādāja 163 vadošie pētnieki, 67 pētnieki un 33 zinātniskie asistenti un tika sagatavotas 1032 dažāda veida publikācijas, tajā skaitā 281 zinātniskā publikācija ir indeksēta starptautiski citētās *Web of Science* un *Scopus* datubāzēs. 2022. gadā zinātnes bāzes

finansējums bija 1 274 661 eiro, bet snieguma finansējums – 422 402 eiro par universitātes 2021. gadā sasniegtajiem rādītājiem zinātnē. Ievērojot zinātniskās darbības rādītājus 2021. gadā, zinātniskā snieguma finansējums 2022. gadā aprēķināts 219 vadošiem pētniekiem un pētniekiem par kopējo summu 333 486 eiro.

LBTU Starptautisko ekspertu konsultatīvā padome (*The International Advisory Board*): 2022. gada 16. un 17. decembrī sapulcējās LBTU Starptautisko ekspertu konsultatīvās padomes darba grupa, kurā piedalījās Astrīda Miceikene no Vītauta Dižā Universitātes (ESAF), Henriks Barts (*Henrik Barth*) no Halmstades Universitātes (ESAF), Jirži Mašeks (*Jiří Mašek*) no Čehijas Dzīvības zinātņu universitātes Prāgā (TF), Kalevs Jogiste no Igaunijas Dzīvības zinātņu Universitātes (MF), Viktors Nedovičs no Belgradas Universitātes (PTF) un Ingvilda Vastesona (*Yngvild Wasteson*) no Norvēģijas Dzīvības zinātņu Universitātes (VMF). Darba grupā tika pārrunāti vairāki jautājumi – LBTU Attīstības stratēģija 2023.–2027. gadam un LBTU vieta Latvijas viedās specializācijas stratēģijas kontekstā, kā arī aktualizēta iespējamās sadarbības starptautiskās atpazīstamības veicināšanai.

Projekti

2022. gadā tika īstenoti 175 zinātnes projekti un pētījumi, piesaistot 4 953 725 eiro, tajā skaitā 25 % – starptautiskajiem projektiem, 21 % – nacionāla līmeņa projektiem, 34 % – Zemkopības ministrijas subsīdijas, 5 % – valsts pētījumu programmām, fundamentālajiem un lietišķajiem pētījumiem un 15 % – līgumpētījumiem ar nozarēm un pašvaldības iestādēm.

LBTU finansētie projekti

Lai atbalstītu promocijas darbu izstrādei nepieciešamo infrastruktūru, 2022. gadā tika turpināts iekšējais projektu konkurss “Zinātniskās kapacitātes stiprināšana LBTU”, izsludinot divus atklātus konkursa uzsaukumus gada sākumā un pavasarī. Līdzekļi tika piešķirti 19 projektu īstenošanai par kopējo summu 188 945 eiro.

2022. gadā tika turpināta LBTU atbalsta programmas “Fundamentālo pētījumu veikšana LBTU” īstenošana, lai nodrošinātu fundamentālos pētījumus LBTU, tā radot jaunas zināšanas un tehnoloģiskās atziņas LBTU attīstības stratēģijā noteiktajos pētniecības virzienos, kā arī atbalstītu doktorantu un jauno zinātnieku iesaistīšanos zinātniskajā darbībā.

2022. gadā tika turpināts atbalstīt iepriekšējos konkursos apstiprinātos LBTU atbalsta programmas “LBTU pētniecības programmas īstenošana” projektus, kas nodrošina LBTU stratēģijā apstiprināto pētniecības virzienu īstenošanu, kā arī veicina LBTU stratēģijā noteikto prioritāro pētniecības virzienos iecerēto rezultātīvo rādītāju izpildi un maģistrantu, doktorantu un jauno zinātnieku iesaistīšanos pētniecībā.

Latvijas valsts budžeta finansētie zinātniskie projekti

Veiksmīgi īstenoti trīs fundamentālo un lietišķo pētījumu projekti: “*Botrytis spp.*, nozīmīga pākšaugu slimību ierosinātāja, patogenitāte un diversitāte” (pabeigts 30.11.2022.), “Vispārējā un mastīta uzņēmības ģenētiskā fona raksturošana vietējās izcelsmes atgremotājšķirņiem Latvijā” sadarbībā ar Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centru un “Novatoriskas pieejas izstrāde, lai identificētu bioloģiskos noteicošos faktorus, kas saistīti ar dzīvnieku barības efektivitātes atšķirībām aitikopībā” sadarbībā ar LU.

Īstenoti vairāki lauksaimniecībā izmantojamie pētījumi, tostarp pētījumi, kas nodrošina datus Valsts monitoringa programmām. Kopējie piesaistītie finanšu līdzekļi ar valsts un ES atbalstu – 712 861 eiro.

Turpināts darbs pie valsts augkopības programmas attīstības – kultūraugu genofonda saglabāšanas un šķirnes identitātes pārbaudes, tam izmantojot 140 199 eiro.

Ar Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalstu īstenoti 24 projekti sadarbības programmas apakšpasākumā “Atbalsts Eiropas partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai

lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai” – deviņi no tiem uzsākti 2022. gada rudenī. Savukārt apakšpasākumā “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” 2022. gadā īstenoti 16 projekti.

2022. gadā LBTU zinātnieki strādāja trijos valsts pētījumu programmas projektos:

- valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektā “Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā (*INTERFRAME-LV*), novērtējot globālās ģeopolitiskās un starptautiskās norises, to ietekmi uz ilgtspējību virzītu Latvijas tautsaimniecības un sabiedrības modeli”;
- valsts pētījumu programmas “Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai” projektā “Jauni risinājumi demogrāfijas un migrācijas procesu izpētē latviskas un eiropiskas zināšanu sabiedrības attīstībai”;
- valsts pētījums programmas “Ilgtspējīga teritorijas attīstība un racionāla zemes resursu izmantošana” projektā “Ilgtspējīga zemes resursu un ainavu pārvaldība: izaicinājumu novērtējums, metodoloģiskie risinājumi un priekšlikumi (*LandLat4Pol*)”.

Starptautiskie projekti

2022. gada oktobrī tika uzsākts Ukrainas pētnieciskās pārneses atbalsta projekts *ALLEA 1* “Sakarību noteikšana starp dažādām dārzeņu audzēšanas metodēm, augsnes agrofizikālajām īpašībām un to produktivitāti dažāda veida agrocenozēs”.

Turpinās darbs projektā “Ēdamais apvalks no (skābo) sūkalu proteīna un bioloģiski aktīviem savienojumiem, un labai draudzīgs vai biodegradējams iepakojums probiotiskā siera uzglabāšanai” ar vadošo partneri no Lietuvas Veselības zinātņu universitātes, iesaistot partnerus no Igaunijas un Norvēģijas. Projekts tiek īstenots, izmantojot Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļus, un LBTU budžets trīs gadu periodam ir 145 000 eiro.

Eiropas Komisijas *LIFE* programmā “Climate Change Mitigation” īstenots projekts “Klimata pārmaiņu samazināšanas pasākumu demonstrēšana auglīgu meliorētu organisko augšņu apsaimniekošanā Baltijas valstīs un Somijā (*LIFE OrgBalt*)”.

Bijuši arī divi integrētie *LIFE* projekti: “Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai un “*Natura 2000* aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija (*LIFE-IP LatViaNature*)”.

2022. gadā tika uzsākta sešu jaunu pētniecības un inovāciju atbalsta programmas “Apvārsnis Eiropa” projektu īstenošana (*B-THENET*, *NORDBALT-ECOSAFE*, *BioRural*, *EDIHLV*, *OPer 8*, *NOBALIS*), kā arī programmas “Digitālā Eiropa” projekts “Latvijas Digitālais akselerators” (*DAoL*), kura mērķis ir veicināt digitālo transformāciju un inovācijas. 2022. gadā iesniegti arī vairāki jaunu “Apvārsnis Eiropa” projektu pieteikumi, un to īstenošana varētu sākties 2023. gadā.

2022. gadā LBTU pabeidza septiņus teritoriālās sadarbības projektus. Sākoties jaunajam 2021.–2027. gada plānošanas periodam, LBTU ir startējusi jaunajos teritoriālās sadarbības projektu konkursos. 2022. gadā ir saņemts apstiprinājums par divu jaunu projektu finansēšanu.

Turpinās starptautiskās programmas *ERA-NET Cofund* projektu “Klimatu saudzējošas lopkopības sistēmas” (*CCCfarming*) “Individuālie mobilitātes budžeti kā sociālais un ētiskais pamats oglekļa emisiju samazināšanai” (*MyFairShare*) un “Jauna tehnoloģija ūdeņraža ražošanai no atjaunojamās enerģijas avotiem, balstoties uz mākslīgo intelektu un izmaksu optimizēšanu vides lietojumiem” (*HydroG(re)Energy-Env*) īstenošana, kā arī atbalstu ir saņēmis *ERA-NET Cofund* projekts “Rīkkopa pilsētvides elastīgai pieejamības pārvaldībai” (*TAAM*), un darbu pie tā plānots uzsākt 2023. gadā.

Erasmus+ projekti

Ir pabeigti divi projekti – “Dalies ar savām augsnēm” (*Share your Soils*) un “Profesionālās svešvalodas nodarbinātības veicināšanai” (*LSP for employability*).

Turpinās trīs projekti – “Bezatkritumu pieejas veicināšana pārtikas sektorā” (*Go Zero-Zero Waste Management In Food Sector*), “Kopīgās maģistra studiju programmas lauku kopienu attīstībā izstrāde” (*Joint Master's Curriculum in Rural Community Development*) un “Viedā skola restaurācijā un būvniecībā” (*Smart School in restoration and construction industry*).

Uzsākts viens projekts – “Ilgtspējīga domāšanas veida atklāšana” (*Discovering a sustainable Mindset*).

2022. gada 30. septembrī tika organizēta “Eiropas Zinātnieku nakts 2022” par tēmu “Brīnumainā zinātne ik uz soļa”. Projekta īstenošanā līdzdarbojās visas fakultātes, zinātniskie institūti, kā arī Dārkopības institūts un Agroresursu un ekonomikas institūts. Dalībnieki ieguva plašāku informāciju par pielāgošanos klimata pārmaiņām, “veselīgiem” ūdeņiem, klimatneitrālām, viedām pilsētām un urbāno lauksaimniecību, kā arī augu dakteriem un pārtiku. Pasākuma laikā tika organizētas lekcijas un semināri, piemēram, diskusija “Maizes ieraugi no grauda līdz maizei” un paraugdemostrējumi “Molekulārā virtuve”.

Studiju projekti

2022. gadā tika veiksmīgi pabeigti vairāki studiju un attīstības projekti:

- LBTU studiju programmu konsolidācija un jaunu programmu izstrāde;
- LBTU akadēmiskā personāla pilnveidošana;
- LBTU pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli;
- LLU pārvaldības pilnveide.

2022. gadā turpinājās projekta “LBTU studentu inovāciju prasmes un uzņēmējspējas veicināšana” īstenošana. Projekta mērķis ir veidot mācību vidē integrētu praktisku uz kompetencēm balstītu atbalsta mehānismu, lai attīstītu LBTU studējošo uzņēmīgumu, uzņēmējspēju un prasmi strādāt starpdisciplinārās komandās. Projekta laikā plānots izveidot LBTU Studentu biznesa inkubatoru un studentu uzņēmējspējas un jaunrades aktivizēšanas pasākumu ciklu, kā arī stiprināt sadarbību ar uzņēmējiem. Kopējais projekta finansējums – 1 053 924 eiro.

2022. gadā uzsākti divi projekti digitālās kapacitātes stiprināšanai un digitālo iniciatīvu ieviešanai Latvijas augstskolās:

- “Digitalizācijas iniciatīvas studiju kvalitātes pilnveidei augstskolu stratēģiskās specializācijas jomās”, kura vadošais partneris ir LBTU;
- “Digitalizācijas iniciatīvas studējošo iesaistei un studiju kvalitātes pilnveidei Latvijas Universitātē un projekta sadarbības partneru augstskolās”, kurā LBTU ir sadarbības partneris.

Doktorantūras skola

Doktorantūras skolā turpinājās Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 8.2.2.0/20/I/001 “LBTU pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli” īstenošana (piešķirtais finansējums – 1 032 439 eiro). Projekta mērķis ir palielināt doktora zinātniskā grāda ieguvēju skaitu un to nodarbinātību akadēmiskajā un zinātniskajā darbā LBTU stratēģiskās specializācijas jomās, paaugstinot doktora studiju kvalitāti un konkurētspēju Latvijas un Eiropas zinātniskajā vidē, iesaistot ārvalstu pasniedzējus doktora studiju nodrošināšanā un sniedzot finansiālo atbalstu 30 doktorantiem vai zinātniskā grāda pretendentiem. Projektā 2022. gadā notika divas konkursa kārtas un papilduzsaukums. Atbalsts tika piešķirts 20 doktorantiem, kas nodarbināti LBTU (18), Agroresursu un ekonomikas institūtā un LVMI “Silava”, un vēl astoņiem doktorantiem tika pagarināts grantu saņemšanas laiks.

Grants projekta laikā tika nodrošināts kopumā 44 doktorantiem: 33 no LBTU, četriem – no Dārzkopības institūts (turpmāk – DI), trim – no AREI un četriem – no LVMI “Silava”). No projektā iesaistītajiem doktorantiem astoņi jau ir aizstāvējuši savus promocijas darbus un pieci ir ievēlēti akadēmiskajā amatā un turpina darbu LBTU.

2022. gadā tika noslēgti darba līgumi ar trīs ārvalstu viesprofesoriem no Igaunijas un Itālijas par studiju kursu izstrādi un nodrošināšanu.

Konsultācijas

2022. gadā turpinājās 2020. gadā noslēgtā līguma izpilde par individuālu konsultāciju sniegšanu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. Līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līgumcena ir 3,0 milj. eiro.

2022. gada nogalē tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi par individuālu konsultāciju sniegšanu. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 4,75 milj. eiro. Pakalpojuma sniedzēji 2022. gadā vēl netika izvēlēti.

Kopumā 2022. gadā apakšpasākumā tika sniegtas 5575 konsultācijas. Tās saņēma 1720 personu, kas iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. (Sk. 8.2. tab.).

8.2. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem 2022. gadā

Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	1470	4310
Mežsaimniecība	250	1265
KOPĀ	1720	5575

Avots: LAD

Kā redzams 8.3. tabulā, ir vērojama tendence, ka viens konsultāciju saņēmējs saņem vairākas konsultācijas.

Turpinājās 2021. gada sākumā ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” noslēgtā līguma izpilde par konsultāciju sniegšanu uzņēmuma izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai (“inkubācijai”). Līgumcena – viens miljons eiro. 2022. gadā vairāku gadu sadarbības līgumi par konsultāciju pakalpojumu saņemšanu bija 99 gala labuma guvējiem.

Pildot daudzgadu līgumu, tika sniegta 1421 konsultācija. (Sk. 8.3. tab.).

8.3. tabula

Sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju jomām uz vairāku gadu sadarbības līguma pamata, 2022. gads

Konsultāciju joma	Konsultāciju skaits
Augkopība	222
Lopkopība	104
Mežsaimniecība	0
Grāmatvedība, finanšu analīze	108
Ekonomika, vadībzinības	987
KOPĀ	1421

Avots: LAD

2.3. apakšpasākumā “Atbalsts konsultantu apmācībai” turpinājās 2021. gada sākumā noslēgtā līguma izpilde par konsultantu apmācību. Līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līgumcena ir 250 tūkst. eiro. Kopumā 2022. gadā apakšpasākumā mācībās piedalījušies 22 konsultanti, un to sadalījumā pa mācību jomām atspoguļots 8.4. tabulā.

8.4. tabula

Apmācīto konsultantu skaits pa mācību jomām, 2022. gads

Mācību joma	Apmācīto konsultantu skaits
Augkopība	0
Lopkopība	5
Ekonomika	6

Mežsaimniecība	11
KOPĀ	22

Avots: LAD

Kā redzams 8.4.tabulā, 2022.gadā 50 % no apmācītajiem konsultantiem savas zināšanas pilnveidoja par mežsaimniecības nozares jautājumiem, 27,3 % papildināja zināšanas par ekonomikas jomas jautājumiem un 22,7 % cēla savu kapacitāti, lai uzlabotu konsultāciju pakalpojuma kvalitāti lopkopības jomā.

8.2. Bulduru tehnikums

Bulduru tehnikums ir profesionālās vidējās izglītības iestāde, kas īsteno arodizglītības, profesionālās vidējās izglītības un profesionālās tālākizglītības programmas.

Izglītības iestādes vide

- Bulduru tehnikums lepojas ar ainavisko skolas apkārtni, kas vienlaikus arī ir tehnikuma īstenoto programmu materiāltehniskā bāze. Viedais dārzs jeb “I-Dārzs” 2022. gadā saņēma nomināciju “Jūrmalas valsts pilsētas skaistākais īpašums”. Arī rudenī un ziemā, kas nav tiešā dārzu sezona, dārzkopību ir iespējams praktiski apgūt segtajās platībās – modernā siltumnīcu kompleksā. 2022. gada nogalē tika pabeigti ilgi gaidītie renovācijas darbi izglītības iestādes dienesta viesnīcā, kuras komfortablajos un mūsdienīgajos numuros var izmitināt 196 izglītojamus.

Mērķi un pamatuzdevumi

- Bulduru tehnikuma mērķis ir attīstīt un īstenot izglītības programmas stratēģiskās specializācijas virzienos “Dārzkopība”, “Dārzu un parku kopšana” un “Būvniecība (apzaļumošana)”, kas nodrošina tautsaimniecības, valsts un sabiedrības attīstības s vajadzībām nākotnē nepieciešamos speciālistus, kā arī veicināt izglītības procesā iesaistīto personu izaugsmi par uzņēmīgiem, radošiem, atbildīgiem un konkurētspējīgiem sabiedrības locekļiem.
- Sadarbībā ar nozares uzņēmumiem īstenot darba vidē balstītas mācības, sagatavot Eiropas līmenī konkurētspējīgus tautsaimniecības nozaru speciālistus, kuri rūpējas, lai Latvijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm varētu nodrošināt vietējo dārzkopības produkciju, veidotu un saglabātu ainavisku vidi, izmantojot novatoriskus risinājumus.
- Nozarē kā kompetences centram īstenot metodisko darbu, nodrošināt citām profesionālās izglītības iestādēm metodisko atbalstu un pedagogu tālākizglītību stratēģiskās specializācijas virzienos.

Akreditācija

- Pamatojoties uz Bulduru Dārzkopības vidusskolas dibinātājas Latvijas biozinātņu un tehnoloģiju universitātes 2022. gada 14. decembra senāta lēmumu Nr. 11–72 un Izglītības kvalitātes valsts dienesta 2022. gada 22. decembra lēmumu Nr. 2-11e/7576, profesionālās vidējās izglītības iestādei sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Bulduru Dārzkopības vidusskola” (izglītības iestādes reģistrācijas Nr. 2931802529) mainīts statuss, tai no profesionālās vidējās izglītības iestādes kļūstot par tehnikumu – Bulduru tehnikumu.
- 2023. gada sākumā akreditētas profesionālās vidējās izglītības programmas “Dārzkopība”, “Floristika”, “Viesnīcu pakalpojumi” un “Ēdināšanas pakalpojumi”. Pēc Izglītības kvalitātes valsts dienesta akreditācijas ziņojuma Bulduru tehnikumam šajās programmās piešķirta akreditācija uz maksimālo termiņu – sešiem gadiem.

Metodiskais darbs

Bulduru tehnikumam ir trīs stratēģiskās specializācijas jomas, kurās tiek īstenoti profesionālās pilnveides pasākumi arī citu izglītības iestāžu pedagogiem.

- **Dārzkopība:** dārzkopības tehniķis 4 PKL, dārzkopis 3PKL
- **Dārzu un parku kopšana:** kokkopis (arborists) 3PKL
- **Būvniecība:** ainavu būvtehniķis 4PKL, ainavu strādnieks 3PKL

Izglītojamo skaits profesionālās izglītības programmās

2022. gadā Bulduru tehnikumā par piešķirto 178 valsts budžeta vietu finansējumu profesionālās vidējās izglītības programmās kopumā mācījās 202 audzēkņi (sk. 8.5. tab.).

8.5. tabula

Bulduru Dārzkopības vidusskolas audzēkņu skaits klātienē 2022. gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2022. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	33 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	50
	35b 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis), 1,5 gadi	8
Arhitektūra un būvniecība	32a 622 04 1	Dārzu un parku kopšana (arborists jeb kokkopis)	12
	33 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	14
	35b 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis) 1,5 gadi	15
Individuālie pakalpojumi	33 811 02 1	Ēdināšanas pakalpojumi (ēdināšanas pakalpojumu speciālists)	15
	33 811 02 1	Ēdināšanas pakalpojumi (pavārs)	41
	35b 215 08 1	Floristikas pakalpojumi (floristikas speciālists)	15
	33 811 03 1	Viesnīcu pakalpojumi (viesmīlības pakalpojumu speciālists)	27
	33 811 03 1	Viesnīcu pakalpojumi (viesnīcu pakalpojumu speciālists)	5
Kopā			202

Avots: Bulduru tehnikums

Savukārt pieaugušo un profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides grupās mācījās 122 izglītojamie (sk. 8.4. tab.).

8.6. tabula

Bulduru Dārzkopības vidusskolas audzēkņu skaits neklātienē 2022. mācību gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2022. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	30T 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	39
Arhitektūra un būvniecība	20T622041	Dārzu un parku kopšana (arborists/kokkopis)	22
	30T 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	30
Individuālie pakalpojumi	30P215081	Floristikas pamati	31
Kopā			122

Avots: Bulduru tehnikums

Mācību sasniegumi

2022. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums ir 7,5.

Uzņemšana

2022. gadā Bulduru tehnikumā valsts budžeta finansētās programmās tika uzņemti 109 jaunieši un 45 pieaugušie profesionālās tālākizglītības programmās.

Papildiespējas

Bulduru tehnikums izglītojamiem nodrošina dienesta viesnīcu, sporta zāles, trenažieru zāles un āra vingrošanas laukumu. Tehnikumā darbojas izglītojamo pašpārvalde, interešu izglītības pulciņi, bibliotēka un skolas ēdnīca.

Ik gadu sekmīgākajiem un aktīvākajiem jauniešiem ir iespēja saņemt Skolas attīstības biedrības "Par Bulduriem" ikgadējo stipendiju, kā arī ikmēneša valsts budžeta stipendiju par labām sekmēm un aktīvu līdzdalību pasākumos.

Mūžizglītība

Bulduru tehnikuma mūžizglītības nodaļā ir iespēja izglītoties par lauksaimniecības nozares tēmām kursos, meistarklasēs un semināros.

Populārākie kursi dārzkopībā: "Ārstniecības augi, garšaugi – biznesa vai jauna hobija iespējas", "Augļaugu veģetatīvā pavairošana", "Rožu potēšana", "Krūmmeleņu audzēšana", "Augļu koku vainagu veidošana", "Vīna darīšanas meistarklase", "Ķiploku audzēšana".

Kursi apzaļumošanā: "Dārza dizains un plānošana", "3D dārza dizaina izveide ar *SketchUp*", "Atpūtas zonas plānošana", "Augu atlase veiksmīgai dārza kompozīcijai".

Kursi kokkopjiem: "Droši darba paņēmieni ar motorzāģi", "Dzīvžoga veidošana".

Floristikas kursi un meistarklases: "Profesionālās pilnveides izglītības programma "Floristikas pakalpojumi"", "Lielienu rotājumu meistarklase", "Bagātīgu vasaras ziedu pušķu veidošana".

2022. gadā Bulduru tehnikuma Mūžizglītības nodaļa saņēma **pieaugušo neformālās izglītības ceļojošās balvas "Saules laiva"** atzinību par mācību pasākumu īstenošanu 406 klientiem.

Sadarbība ar nozarēm

Bulduru tehnikums aktīvi sadarbojas ar Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi (LOSP), Latvijas Lauku konsultāciju centru un Latvijas ainavu arhitektu asociāciju, kā arī ir būvniecības nozares ekspertu padomē pieaicināto personu sastāvā un aktīvi piedalās organizētajās būvniecības nozaru ekspertu padomes sapulcēs. Bulduru tehnikums sadarbojas vēl ar citām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, Augu aizsardzības dienestu, biedrību "Latvijas Dārznieks", Stādu audzētāju biedrību, Latvijas Augļkopju asociāciju, Latvijas Kokkopju-Arboristu biedrību, LU Botānisko dārzu, Salaspils Nacionālo botānisko dārzu, Latvijas Amatniecības kameru, Latvijas Floristu apvienību, Latvijas Viesnīcu un restorānu asociāciju, asociāciju "Lauku Ceļotājs", biedrību "Pavāru klubs", Latvijas Restorānu biedrību un Latvijas Valsts augļkopības institūtu.

Izglītības projekti

Starptautiskais projekts "*Nordplus Adult project "Urban Garden Specialist"* – jaunas neformālās izglītības programmas izveide

Vadošais partneris – Bulduru tehnikums

Partneri – CLIL mācību centrs (Latvija), *Vsl Center for Social Innovation* (Lietuva), *B-Creative Association* (SE-BC) (Zviedrija), Rīgas Tehniskā universitāte (Latvija)

INTERREG Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmas projekts Nr. CB917 "KĻŪSTI KONKURĒTSPĒJĪGĀKS!" ainavu dārzniecībā

Vadošais partneris – Bulduru tehnikums

Partneris – Rapina Dārzkopības skola (Igaunija)

Zinātniskie projekti

- "Biotehnoloģiju kompetences attīstība augstvērtīgu dārzkopības produktu ieguvei"

- Demonstrējums “Dažādu augu aizsardzības metožu ietekme uz sīpolaugu un zemeņu augšanu un ražu Latvijas apstākļos”
- “Ziemciešu genciānas un sudrabsvecas mikropavairošanas tehnoloģiju izstrāde un iegūto jaunstādu pārbaude dažādos augšanas apstākļos Latvijā”
- “Bioloģiski audzēto kultūraugu ražības un kvalitātes paaugstināšana, izmantojot jaunus minerālorganiskos mēslošanas līdzekļus”
- “Autonoma robotizēta platforma Latvijas iDārzs – ilgtspējīgai stādaudzēšanas nozares attīstībai”
- *Erasmus+* maza mēroga partnerības projekts “Z-Farming 2022-1-SE02-KA210-YOU-000081685 (KA210-YOU – Small-scale partnerships in youth)”
- “3D fotogrammetrijas pielietošana un energoefektivitāti veicinošu inovāciju ieviešana optimālāku vides apstākļu nodrošināšanai vertikālajā lauksaimniecībā”
- “Veselīgu stādu materiālu ieguve un inovatīvu audzēšanas metožu izmēģinājumi tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem”. Šī projekta mērķis ir eksperimentāli izstrādāt tehnoloģijas augstvērtīga stādāmā materiāla ieguvei, kā arī testēt inovatīvas audzēšanas metodes – hidroponiku un aeroponiku, kas perspektīvā izmantojamas komercaudzēšanā tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem, piemēram, tādiem modeļorganismiem kā kartupeļi, zemenes un soja u. c.

Starptautiskie projekti

Erasmus stratēģiskās partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā Nr. 2020-1-LV01-KA202-077586 koku kopšanā (arboristikā) “Eiropas koku tehniķu (ETT) kvalifikācijas veicināšana un saskaņošana Eiropā”.

Vadošais partneris – Bulduru tehnikums

Partneri – septiņas Eiropas valstu (Vācijas, Beļģijas, Nīderlandes, Dānijas, Polijas, Zviedrijas un Igaunijas) vadošās arboristu organizācijas, arī Eiropas Arboristu padome (*European Arboricultural Council*) (Vācija)

Uzdevumi:

- 1) atbilstoši nozares un tirgus prasībām papildināt Eiropas koku tehniķa kvalifikācijas kompetences un aktualizēt Eiropas koku tehniķa programmu “ETT curriculum”;
- 2) harmonizēt Eiropas koku tehniķa starptautiskā kvalifikācijas eksāmena saturu un kārtību;
- 3) izstrādāt programmas metodiskos materiālus Eiropas mācību centriem “ETT Manual”;
- 4) izstrādāt mācību materiālus skolotājiem un studentiem “ETT Study Guide”.

Erasmus+ projekti

2022. gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā tika īstenoti šādi *Erasmus+* stratēģiskās partnerības projekti, kuros, lai pilnveidotu zināšanas ārvalstīs, kopumā tika iesaistīti **20 pedagogi un 50 izglītojamie, kas ir 25 % no kopējā izglītojamo skaita** profesionālās vidējās izglītības programmās:

- ***Erasmus+* partnerības projekts K2** “Le bien-être de l’homme et son épanouissement par et avec la nature”/Bien-être (Labsajūta);
- **Partneri** – četras Eiropas dārzkopības skolas no Beļģijas, Francijas, Spānijas un Latvijas;
- ***Erasmus+* mobilitāšu projekts K1** “Eiropas garša un smarža 2”.

Partneri – 12 partnerorganizāciju no deviņām valstīm (Francijas, Spānijas, Dānijas, Vācijas, Luksemburgas, Austrijas, Nīderlandes, Beļģijas un Ungārijas);

- Erasmus+ partnerības projekts K229.

Projekta partneri – Langenlojas dārzkopības skola Austrijā un vēl sešas partnerorganizācijas (Eiropas dārzkopības skolas, kas īsteno profesionālo vidējo izglītību, no Austrijas, Francijas, Beļģijas (2), Latvijas, Čehijas).

8.3. Malnavas koledža

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes aģentūra “Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Malnavas koledža” ir vadošā profesionālās izglītības iestāde Austrumlatvijā lauksaimniecības un autotransporta nozarē. Koledžā uzkrāta vairāk nekā 100 gadu ilga pieredze un tradīcijas izglītības jomā, strādā profesionāls mācībspēks, kā arī ir mūsdienu darba tirgus prasībām atbilstoši materiāli tehniskā bāze un tehnoloģijas.

Kvalitāte pēctecīgā izglītībā

LBTU Malnavas koledža īsteno īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas, profesionālās vidējās izglītības, arodizglītības, tālākizglītības, neformālās izglītības programmas, arī ārpusformālās izglītības kvalifikācijas novērtēšanu. Koledža piedāvā īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas valsts finansētās studiju vietās, kā arī maksas studijās. 2022. gadā kopējais studentu skaits bija 192, no tām 75 – valsts budžeta studiju vietas. Savukārt vidējās profesionālās izglītības programmu apguva 161 audzēknis. Mūžizglītības un tālākizglītības centrā profesionāli pilnveidojās vairāk nekā 97 interese. Vairāk pieprasītās izglītības programmas ir lauksaimniecības nozarē.

8.7. tabula

LBTU Malnavas koledžas studiju programmas 2022.gadā

Studiju programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Studiju ilgums
Uzņēmējdarbība lauksaimniecībā	Uzņēmējdarbības speciālists lauksaimniecībā	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Augkopība	Augkopības speciālists	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Autotransports	Autoservisa speciālists	2,5 gadi klātienē vai 3 gadi neklātienē

Avots: Malnavas koledža

8.8. tabula

LBTU Malnavas koledžas vidējās profesionālās izglītības mācību programmas 2022. gadā

Mācību programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Mācību programmas apguves ilgums
Augkopība	Augkopības tehniķis	4 gadi
Lopkopība	Lopkopības tehniķis	1,5 gadi
Banku zinības un finanses	Finanšu darbinieks	4 gadi
Autotransports	Autodiagnostiķis	4 gadi
Autotransports	Automehāniķis	4 gadi
Lauksaimniecība	Lauksaimniecības mehanizācijas tehniķis	4 gadi

Avots: Malnavas koledža

8.9. tabula

Mūžizglītības un tālākizglītības centra izglītības programmas 2022. gadā

Programmas nosaukums	Programmas apguves ilgums
Bioloģiskā lauksaimniecība	180 stundu
AutoCad programma metālapstrādē un mašīnbūvē	160 stundu
Pamatmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	30 stundu

Zināšanu atjaunošana – apmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	6 stundas
Lauksaimniecības dzīvnieku labturība	24 stundas
Labturības kursi	8 stundas
Traktortehnikas vadītāju sagatavošana kategorijā TR1 un TR2	78,5 stundas
Augu aizsardzības	160 stundu
Inženiergrafika	80 stundu
Digitālās un komunikācijas tehnoloģijas	80 stundu

Avots: *Malnavas koledža*

Uz inovācijām balstīta pētniecība

2022. gadā LBTU Malnavas koledža ir uzsākusi augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanu. Sadarbojoties ar pasūtītājiem, notiek augu šķirņu saimnieciskā novērtēšana, ņemot vērā šķirnes ražību, bioloģiskās īpatnības, iegūtās produkcijas kvalitāti, ķīmisko un tehnoloģisko īpašību atšķirības no standartšķirnes un citas saimnieciski nozīmīgas īpašības Latgales reģionā.

LBTU Malnavas koledža kā sadarbības partneris piedalās projektā “Siltumnīcu kompleksu apgaismojuma sistēmas novērtēšanas metodikas izstrāde”, ko īsteno “Mežvidi” (SIA “Latgales dārzeņu loģistika”).

2022. gadā LBTU Malnavas koledžā tika uzsākts “Studentu lietišķo pētījumu seminārs”, kurā studenti prezentē lauksaimniecības nozarē aktuālas tēmas par bioloģisko lauksaimniecību, kultūraugu mēslošanas īpatnībām, piena un gaļas liellopu produkcijas attīstības iespējām u. c. Savukārt studiju programmas “Autotransports” studenti prezentē spēkratu tehnoloģiskās izpētes rezultātus, to tehnisko nepilnību cēloņsakarības, izmaiņas un tendences, automobiļu iespējamās defektus, to radītās problēmas un novēršanas iespējas.

Lai veicinātu studentu iesaistīšanos pētniecībā un līdzdalību nozares problēmu risināšanā, 2022. gadā LBTU Malnavas koledžā ir uzsākts akadēmiskā personāla un studentu pētniecības projektu konkurss. Pirmajā konkursā tika atbalstīts pētījumu projekts “No sēto zālāju un dabisko pļavu zāles iegūtās skābbarības sastāvu salīdzināšana ZS Bērzi un ZS Laimītes”.

Jauno profesionāļu meistarība

LBTU Malnavas koledžas jaunieši aktīvi piedalās vietējos un starptautiskos profesionālās meistarības pasākumos. 2022. gada 21. septembrī Valsts izglītības attīstības aģentūras rīkotajā meistarības konkursā “Augkopība” 10 topošie speciālisti demonstrēja zināšanas un kopvērtējumā LBTU Malnavas koledžas komanda ieguva 3. vietu.

2022. gada 21.–22. augustā starptautiskajā lauksaimniecības konkursā *AGRO CHALLENGE Litzlhof* Austrijā Latvijas komanda, ko pārstāvēja LBTU Malnavas koledžas jaunieši, apsteidzot 12 valstu komandas, ieguva 6. vietu.

Daudzveidīga sadarbība

LBTU Malnavas koledžai ir plašs uzņēmēju un sadarbības partneru loks, un 2022. gadā aktīvākie sadarbības partneri bija ZS “Kotiņi”, ZS “Amatnieki” un “Riekstiņi”, ZS “Liepkalns”, uzņēmums “DeLaval”, uzņēmums RSEZ SIA “Verems”, SIA “Gribolva”, Latgales ražojošo lauksaimnieku apvienība, SIA “Amazonē” un SIA “Baltic Agro Machinery”. Sadarbībā ar uzņēmējiem koledžas jauniešiem paveras plašākas profesionālās izaugsmes iespējas un īstenojas darba vidē balstītas mācības.

Arī starptautiskā sadarbība ir viens no LBTU Malnavas koledžas stratēģiskās attīstības virzieniem. Šajā jomā, izmantojot *Erasmus+* mobilitātes iespējas, 2022. gadā ir uzsākta veiksmīga sadarbība ar partneriem Lietuvā (*Utenos kolegija*, *Kauno Technikos kolegija*), Dānijā (*Dalum Academy of Agricultural Business*), Spānijā (*Institute of Luces*) u. c. No 25.04.2022. līdz 14.05.2022. seši LBTU Malnavas koledžas audzēkņi piedalījās *Erasmus+* projektā “Personu mobilitāte mācību nolūkos”.

Savukārt izglītības programmas “Augkopība” 4. kursa audzēkņi profesionālo kompetenci pilnveidoja trīs nedēļu praksē uzņēmumā “DEULA-Nienburg” *GmbH* Vācijā.

Mūsdienīga izglītības vide

LBTU Malnavas koledžā 2022. gadā ir īstenoti infrastruktūras modernizācijas projekti: renovētas mācību telpas, iegādātas jaunākās tehnoloģijas lopkopības un augkopības nozarē, uzsākta Augkopības eksperimentālās laboratorijas renovācija un siltumnīcas-laboratorijas būve.

“Vienā solī ar laiku!” ir LBTU Malnavas koledžas moto, tā iezīmējot vēlmi katru dienu pilnveidoties un augt līdzī pārrmaiņām un tehnoloģiju attīstībai.